

V. SIVAPRASAD

న ప్య సా హ ర్య మా ల

నీ కాంకి కలు

16

గౌరవ సంపాదకులు:

శ్రీ తల్లా వజ్జల తివ తంకర శాస్త్రి

శ్రీ దేవులపల్లి కృష్ణ శాస్త్రి

గౌరవ సహాయ సంపాదకుడు:

శ్రీ జనమంచి కామేశ్వర రావు

సంపాదకుడు:

శ్రీ బాలాంత్రిపు సత్యనారాయణ రావు

వికాంకికలు

శ్రీ తివ తంకర శాస్త్రి

నంకలిత సంపాదితము

ఆంధ్ర ప్రచారిణి లిమిటెడ్

రాజమహేంద్రవరము

రాశిరేఖ సంకలనము

తొలి కూర్పు : నవంబరు ౧౯౪౩

సుజన వేంకటే ముద్రాకార

రాజమహేంద్రవరము

అంకితము

శ్రీ నోరి వరసింహ తామ్రీతి

సామాన్యంగా వినోదార్థం పాఠశాలలలో ప్రదర్శనలు చేసేవారు, ప్రతాపరుద్రీయంలోనుంచో, జూబ్బిలియుద్ధంలోనుంచో, కన్యాశుల్కములో నుంచో కొన్నిరంగాలు ప్రదర్శించటం పరిపాటి. పెద్దనాటక సమాజాల వారుకూడా అప్పుడప్పుడు చౌచా ప్రదర్శనములు చేసేవారు. అటువంటివి అతుకు లతుకులుగానే ఉంటవి. కళాదృష్టితో రచించిన ఏకాంకికలు అడితే కలిగే ఆనందం పైనాటివల్ల కలగదు.

ఇది ప్రథమసంపుటి. ఇందులో నాటిక లన్నీ ప్రదర్శనయోగ్యములు. సందర్భాన్నిబట్టి రంగస్థలములో చిన్నమార్పులు చేస్తూ వస్తే, ప్రేక్షకులకు ప్రీతి కలగక పోదు.

కళాశాలలలో గాని, జిల్లాలలో గాని, ఉత్పనమయాలలో గాని, ఉత్సాహముతో నాటికలు ప్రదర్శించ దలచుకొన్నవారికి ఈసంపుటి ఉపకరిస్తుం దని మావిశ్వాసము.

స్త్రీల రచనలు ప్రత్యేకసంపుటిగా ప్రచురించ దలచినాము.

మాకోర్కెమీద తమగీతినాటికను ఈసంపుటిలో చేర్చి, పీఠికాదులతో మా కిచ్చిన శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రి గారికి మా వందనము.

ఈసంపుటిలో ప్రకటించడానికి అవకాశము కలిగింది తమనాటికలు మాకు దయచేసిన ఇందలి నాటికాకర్తల కందరికీ ఆంధ్ర ప్రచారిణీ వారి కృతజ్ఞతా పూర్వక వందనములు.

వై డిమర్రి సత్యనారాయణ మూర్తి

మేనేజింగు డైరెక్టరు

ఆంధ్ర ప్రచారిణీ లిమిటెడ్

నవంబరు ౧౯౪౩

అనుక్రమణిక

కృతజ్ఞత
పరిశయము
పీఠిక

పుట ౩

౧౦

౧౩

నముద్ర తీరము	...	శ్రీ నూతక్కి రామ శేషయ్య	౧
మాయ పెళ్ళి	...	శ్రీ కొడవటిగంటి వెంకట నుబ్బయ్య	
గజ్జెలమొలతాడు	...	శ్రీ నోరి నరసింహ శాస్త్రి	౨౯
పరివర్తనము	...	శ్రీ శ్రీనివాస శిరోమణి	౪౬
శ్రీ కృష్ణుడు	...	శ్రీ చింతా దీక్షితులు	౬౫
అపవాదు	...	శ్రీ ముద్దు కృష్ణ	౮౦
ప్రభు వాక్యము	...	శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రి	౧౧౧
సౌందర్యోపాసి	...	శ్రీ తల్లావజ్ఞుల కృత్తివాస తీర్థులు	౧౨౩
గ్రీష్మ ఋతువు	...	శ్రీ బాలాంత్రపు రజనీ కాంత రావు	౧౩౧
మొక్కుబడి	...	శ్రీ మొక్కపాటి నరసింహ శాస్త్రి	౧౪౬
శిల్ప నిద్ర	...	శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి	౧౬౫
మధుర ప్రియ	...	శ్రీ వావిలాల సోమయాజులు	౧౭౮

వ రి చ య ము

నూతనీ రామ శేషయ్య: జననము ౧౮౯౩, చిలువూరు గ్రామము, గుంటూరు జిల్లా. ౧౯౨౩ లో బి. యల్. ౧౯౨౫ నుంచి ఆడ్యోకేటు. ౧౯౨౯-౩౦ లో బెజవాడ తాలూకా పోర్టు పెసిడెంటు. ౧౯౩౦ మధ్య నుంచి జయపురసంస్థానంలో అసిస్టెంటు డివాన్. నాటికలు, ఖండ కావ్యములు రచించినాడు. చాలా వ్యక్తున్నాడు.

కొడవటిగంటి నుబ్బయ్య: జననము ౧౮౯౩ గుంటూరు మండలములో. కొంతకాలం ఓవర్ సీయర్. ౧౯౨౧-౨౨ లో తెనాలి రామవిలాస సభకు దర్శకత్రయములో వాడు. నటుడు, చిత్రకారుడు. ఖండ కావ్యములు, కథలు అనేకములు రచించినాడు. యోగ సాధకుడు.

నోరి నరసింహ శాస్త్రి: జననము ౧౯౦౦, గుంటూరు నగరములో. ౧౯౨౫లో బి. ఎల్. రేపల్లెలో న్యాయవాదవృత్తి. మంత్ర తంత్రకాస్త్రము లలో నిధి. సనాతన ధర్మపరాయణుడు. బహుఖండ కావ్యములు, నాటికలు, కథలు, వ్యాసములు రచించినాడు. ఆంధ్రపారస్వతములోను ప్రసిద్ధ భావుడు.

శ్రీనివాస శిరోమణి: జననము గుంటూరు మండలములో. జ్యోతి కాస్త్రములో నిధి. వచనరచనలో అందె వేసినచెయ్యి. పత్రికా సంపాదకుడు. సినిమా వ్యాపారములో నిష్ణాతుడు. వ్యవసాయములో పరిణామకుడు. కథలు, నాటికలు, వ్యాసములు అనేకము రచించినాడు.

వింతా దీక్షితులు: జననము ౧౮౯౧, తూర్పు గోదావరిమండలములో. ప్రభుత్వవిద్యాకాళిలో ఉన్నతోద్యోగి. సారస్వతములో సుప్రసిద్ధుడు. బహుగ్రంథనిర్మాత. “శబరి” మొదలైన నాటకములు, నాటికలు, వ్యాసములు కథలు — అనేకము రచించినాడు. భక్తుడు.

మొదట కృష్ణ: జననము ౧౮౯౯ రాజమహేంద్రవరములో. ౧౯౨౭ లో బి. ఎల్. “జ్వాల” పత్రికా సంపాదకుడు. ఆనార్కలీ, ఆశోకము, టీకప్పులో తుపాను మొదలైన నాటికలు, “ఎక్కడికి—” అనేకధా సంపుటి ముద్రితములు. నాటకనిర్వహణములో ప్రవీణుడు. వ్యాసరచయిత.

శివతంకర కాస్త్రి: జననము ౧౮౯౨ కాజగ్రామము, గుంటూరు మండలమున. తెనాలి రామవిలాససభ. దర్శకత్రయములో వాడు. అనేక గద్య పద్యగీతికా నాటికలు, కావ్యములు రచించినాడు.

తల్లా వజ్జల కృత్తివాస తీర్థులు: జననము ౧౯౧౪ లో, గుంటూరు నగరమున. బి. ఎ., బి. ఇడి. అనేక గద్య గేయ నాటికలు, రేడియో నాటికలు, సారస్వతవ్యాసములు, నాటకములు రచించినాడు. అంగభాష మంచి కొన్ని నాటకములు, సంస్కృతముమంచి కథాసరిత్సాగరము, హిందీ మంచి కొన్ని పుస్తకములు తెలిగించినాడు. అలంకార వేదాంతశాస్త్రములలో అభినివిష్టుడు.

బాలాంత్రపు రజనీకాంత రావు: జననము ౧౯౨౦, నిడదవోలు కల్పియ గోదావరిజిల్లాలో. ౧౯౩౯ లో ఎఫ్. ఏ. అనేక రేడియోనాటికలు, గేయములు రచించినాడు. గాయకుడు.

మొక్కపాటి నరసింహ కాస్త్రి: జననము ౧౮౯౨, తూర్పుగోదావరి మండలము, గండ్రేడుగ్రామమున. ఎడింబ్రోలో వ్యవసాయశాస్త్రాభ్యాసము

చేసినాడు. శక్తి, కళ ప్రతికలకు సంపాదకుడు. వ్యారిష్టరు పార్వతీశము
మొదలైన గ్రంథములు రచించినాడు. రేడియోవనంగములు అనేకము
చేసినాడు. మహానటసభ స్థాపించి, నాటికలు వ్రాసి అభినయించినాడు.
నీనీమూడవనలో సిద్ధపాస్తుడు.

పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్య తాస్త్రి: ౧౯౨౦ లో చావలిగ్రామము,
గుంటూరు మండలములో జననము. సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు, తెలుగులలో
ఎం. ఏ. M. Litt. Diploma in German. వేదవిషయవ్యాసములు
సారస్వతవ్యాసములు, కథలు, ఖండ కావ్యములు, గేయములు — అనేకము
రచించినాడు. ఆధునికవిధానములో వేదార్థప్రవీణుడు.

వావిలాల సోమయాజులు: జననము ౧౯౧౮, విశ్రులపల్లె,
గుంటూరు మండలములో. ౧౯౩౮ లో బి. ఏ. ౧౯౩౯ నుంచి గుంటూరు
శారదానికేతన కలాశాలాధ్యక్షుడు. దక్షిణదేశ ఆంధ్రవాఙ్మయము,
నాయకురాలు (నాటకము) మొదలైన గ్రంథములు, అసంఖ్యాక ఖండ
కావ్య, గేయనాటికా, సారస్వతవ్యాసములు రచించినాడు. వక్త.

శీ రీ క

౧

అంకరూపక మనేశబ్దము అలంకారశాస్త్రములో కన
బడుతుంది. ప్రాచీనరూపకాలలో అంకవిభజనే కాని రంగ
విభజన లేదు. విష్కంభము, మిశ్రవిష్కంభము, చూళిక,
అంతర్నాటిక- ఇత్యాది ఘట్టాలు విభాగరూపముగా ఉన్నవి.
రూపము ఆరోపణ చేసుకోవడంవల్ల రూపక మనీ, నటించడము
నే నాటక మనీ నామములు ప్రసిద్ధి కెక్కినవి. అల్పార్థములో
నాటక అనీ, నాటిక అనీ ఆధునికవ్యవహారము. అంకరూపకము
అనవసారి బదులుగా ఏకాంకిక అని ప్రతీతి కలిగింది.

నాటికకు పూర్వరూపము వాకోవాక్యము. దానికి
పూర్వరూపము స్వగతము. స్వగతములో ఏకపాత్రోపన్యాసము
ఉంటుంది. వచనముకన్న పాట, పద్యము ముందు పుట్టడంచేత
స్వగతము మొదట తాళబద్ధము, తరువాత ఛందోబద్ధము
అవుతుంది. విశ్వసాహిత్యములో విశేషప్రాచీన మైనయుగ్వేద
ముహూర్తా భాగములో ఇంచుమించుగా ఇరవై స్వగతాలు
గాని, వాకోవాక్యాలు గాని ఉన్నవి. వాకోవాక్యము అంటే
ప్రశస్తిగీతాలు గాని, ప్రశ్న సమాధానాలు కాని, సంవాద

ములు కాని కావచ్చు. ఇంద్రమరుత్తుల వివాదము, ఇంద్ర
వరుణుల సంవాదము, భార్యాపుత్రులతో అగస్త్యుని సంభా
షణ, కుమారునితో వసిష్ఠుని సంభాషణ, నేమాభార్గవునికి ఇం
ద్రుని సమాధానము, వృషాకపినిగురించి ఇంద్రఇంద్రాణుల సంవా
దము, ఊర్వశీ పురుషుల సంభాషణ, సరమా పణినంవాదము,
మత్తెక్కి ఇంద్రుడు చేసినస్వగతము, అపాల, గోతముడు మొద
లగుపారి వాక్యములు గోచరిస్తవి. అధర్వవేదములో నుపర్ణా
ధ్యాయములో అధర్వాణుడు చేసిన దైవప్రార్థన కనిపిస్తుంది.
ఇక వచనములో ఐతరేయ బ్రాహ్మణములో కనఘని కథ
వంటివి రూపకప్రాయములు. బ్రాహ్మణాలలో వచనరూప
ముగా అనేకసంవాదములు నాటికాలక్షణాలతో స్ఫుటముగా
గోచరిస్తవి.

యజ్ఞయాగాది సమయములలో బ్రాహ్మణులు వేష
ధారణము చేసి, ఇంద్ర, అగ్ని, వరుణ, బ్రహ్మణస్పతులు
మొదలైనదేవతలవలె నటించేవారని నాటక చరిత్రలో
పాశ్చాత్యులు వ్రాసినారు. పవిత్రసమయాలలో పాత్రధారణ
చేసి షదిమందియెదుట ప్రవర్తిస్తారా అని సంశయము కలగవచ్చు.
సామాన్యుల వేషము ధరించడముకన్న పురుష శ్రేష్ఠులవలె
కాని, పురుషోత్తమునివలె కాని, రూపారోపణము చేసుకొన
డమువలలొపము లేదు. లోకానికి అతిలోకవిషయముమీద
ఆసక్తి ఉండడము నహజము, సమ్మతము, ప్రజలు ఉన్నదాని

అధికముగా కనపడవలె నని కాంక్షిస్తారు. అందుచేతనే
 గూఢాచారికి ఆవశ్యకత కలిగింది. ఇప్పటికీ మనదేశములో
 సామాన్యవిషయాలకన్న ఉదాత్తవిషయాలమీదనే ఉత్సుకత
 ఎక్కువ. అందుచేతనే రామాయణ మహాభారతఘట్టాలు,
 పురాణాలలో ఉపాఖ్యానాలు, రంగస్థలముమీద ప్రదర్శిస్తే
 ప్రజల ఆసక్తితో చూస్తారు.

తాకికసంస్కృత భాషలోకూడా ప్రాచీనకాలములోనే
 నాటకములు కొంచె కొంచెముగా గోచరిస్తవి.
 అష్టాధ్యాయి రచించిన పాణిని మహర్షి, భాష్యకారు డయిన
 కేతకీ మహర్షి నాటకాలు రచించినట్లు ప్రతీతి. క్రీ.పూ. 350
 ప్రాంతాలలో ఉన్నపతంజలి దృశ్యకావ్యాలనూ, నటులనూ
 నాటకరంగాలనూ పేర్కొన్నాడు. నాట్యశాస్త్రప్రణేత అయిన
 భరతమునికి దృశ్యకావ్యభేదాలు బాగా తెలుసును. క్రీ. పూ.
 ప్రాంతాలలో ఉన్న భానుడు ఏకాకింకలు రచించినాడు
 భాననాటకచక్రములో దూతఘటోత్కచ కర్ణభార మధ్యమ
 త్యాగోగ ఊరుభంగాదులు నాటికాప్రాయములు. క్రీ. పూ. 250
 ముదలు క్రీ. త. ౧50 వరకూ బౌద్ధులు సంస్కృతనాటకాలు
 రచించారు. క్రమక్రమముగా రూపక ఉపరూపకాలు బయలు
 పడెను. సంస్కృత భాషలో వేలకొద్ది దృశ్యకావ్యాలు ఉండె
 నని కాలక్రమేణ అనేకము లోపించి సరించిన వసీ విజ్ఞాలు
 లిఖించారు.

౨

పాశ్చాత్యదేశాలలో చిన్ననాటికే చిరకాలమునుంచి వ్యాప్తిలో ఉన్నది. దాని ఆకారప్రకారాలు వివిధవిధాలుగా ఉండేవి. ప్రాచీనగ్రీకు దేశములోనూ, ఇటలీదేశములోనూ నాటిక విశేషముగా ప్రమాననప్రాయముగా ఉండేది. ఇంగ్లాండు లో మధ్యయుగములో ఉండే Mystery Plays, Miracle Plays, Interludes- నాటికాప్రాయములే. ౧౬వ శతాబ్దములో త్వరములో శాసనప్రకారము నాటకశాలలు మూసివేసిన తర్వాత Travelling actors Drolls అనేవి ఆడుతూ ఉండేవారు. ౧౭వ శతాబ్దములో curtain-raisers, after pieces, sketches for Amateurs, అప్పుడప్పుడు ప్రదర్శించేవారు. ఇవి అన్నీ ఇంచుమించుగా ప్రమాననాలే. వీటికి గౌరవము ఉండేది కాదు.

ఆధునిక నాటిక ౨౦ శతాబ్దిలోనే ఉద్భవించి దని చాలామంది విమర్శకుల మతము. గతశతాబ్దిలోనే కొందరు ప్రారంభించినా, ప్రస్తుతరూపము ఈశతాబ్దినుంచే ఏర్పడ్డదని ఆభియుక్తుల అభిప్రాయము. ముఖ్యముగా ఇంగ్లాండు అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రాలలో ప్రబలి, ప్రదర్శనయోగ్యమై రంగస్థలముమీదికి ఎక్కి రంజన చేస్తున్నది.

ప్రాచీనాంధ్ర సారస్వతములో నాటికలు . . . లేవు.
 సంస్కృత నాటకములవంటివి కూడా లేవు. ప్రబోధచంద్రోదయ
 నాటకము సంస్కృతమునుండి ఆంధ్రీకరించినవారు శ్రవ్యకావ్యము
 చేశారు! వసంతవిలాసము అనేగీతినాటిక ఉన్నట్లు వాడుక. గేయ
 మునటి ఎందులోనో ఉదాహృతమై ఇప్పటికీ లభిస్తున్నది.
 కాని బట్టి గ్రంథస్వరూపము నిర్ణయించడానికి వీలులేదు. క్రీడాభి
 గామము దృశ్యకావ్యధోరణిలో నడచినా, నాటిక అనడానికి
 వీలు లేదు. ఇద్దరు ప్రధానపాత్రలు. Cinema నిధానములో
 చిత్రపులవలె కొన్ని కొన్నిదృశ్యాలు . . . ఉపసంహరించుచును.
 అందులో ఇద్దరు పాత్రలే కాని వస్తువు ప్రధానం కాలేదు.
 సమగ్రముగరములో అప్పటి చారవ్యవహారాలు, వినోదాలు,
 విచిత్రసన్నివేశాలు కొద్దిగా గోచరిస్తవి. శ్రీనాథవి రచిత మని
 ప్రతీతి కల పీఠినాటకము చిన్న దైనా నాటిక కాదు. అందులో
 సాయకునికి అందముగా కనిపించిన ఆడువారలవర్ణనమాత్రమే
 (లేదా) ప్రధానము. కృష్ణదేవరాయలకాలములో నాటకములు
 అడిగట్లు బాగా తెలుస్తుంది. అవి ఎటువంటివో, ఏవిధంగా
 ప్రదర్శించేవారో డాక్టరు నేలటూరి వేంకట రమణయ్య సరిగ్గా
 దాని విశదీకరించాటి. రాయలు విద్యార్థులకు కావడంచేత,
 అన్నిటికీ సంక్షిప్తమోదమే ప్రధానంకావడంవల్ల సంస్కృత
 నాటకలక్షణాలను కొంతవరకైనా అనుసరించిన దృశ్యకావ్యాలే
 ప్రదర్శించేవారని భావించవచ్చును తంజావూరులోను, తదితర

అస్థానాలలోను కాలక్రమేణా నాటకములు రచించడము,
ప్రదర్శించడము జరిగినట్లు స్పష్టము.

ప్రభువులకు, పండితులకు, ప్రజాసామాన్యానికే ప్రమా-
దము కలగడానికీ, ప్రదర్శనయోగ్యము కావడానికీ వీధిభాగ-
వతము, యక్షగానాలు బయలుదేరినవి. ప్రతికథలోనూ వస్తు-
గౌరవము ఉండేది. సంగీతప్రియుల ఆమోదానికి అక్కడక్కడ
గీతికలు, పాటలు, ప్రాధులకోసము మధ్య మధ్య పద్యములూ,
విద్వాంసుల మనోదానికి సంస్కృతగుంఫనలు శ్లోకములూ,
అందరి ఉల్లాసానికి హాస్యము నిబద్ధము చేసేవారు. ప్రత్యేకించి
యక్షకుటుంబాలు కృషిచేసి పాడుతూ ప్రదర్శించే యక్ష-
గానాలలక్షణము బాగా విశదమే. సుగ్రీవవిజయము మొదలైన
యక్షగానములు సహస్రాధికముగా లభ్యమౌతవి. వాగ్గేయ-
కావ్యమైన త్యాగరాజు అంతటివాడు కూడా యక్షగానధోరణిగా
నాకావిహారము, ప్రహ్లాదచరిత్ర రచించినాడు. ప్రజాసీకము
మోజుకోసము తోలుబొమ్మలాటలు కొంతనాటకసరణిలో
వ్యాపించినవి. జగద్విఖ్యాతమైన రామాయణ మహాభారతాది
గ్రంథముట్టలు తీసుకొని నాటకసరణిలో నడిపేవారు. అందులో
పంభాషణ, గానము, వర్ణన మొదలైనవి ప్రచ్ఛుటములు.
మానవుడు సాత్విధారణ చేసి రంగస్థలముమీద ఆడడముకన్న
తేనితోలుబొమ్మలను తెరమీద ఆడించడమే నాటక-
ము పరమావధి అని ఒకానొక జర్మన్ రసికతత్వవేత్త నిర్వ-
చించినాడు.

చిన్ననాటకములు ఆరోజులలో ఉండడానికి వీలే లేదు.
 అంతే భోజనాలు చేసి ప్రభుత్వమును కాగానే పేక్షకులు
 ముందుగాను, ఇంచుమించుగా సూర్యోదయ ముందుచరసూ
 నుగానే గాని వారికి తృప్తి ఉండేది కాదు. ఈరోజులలో వలె
 ప్రతిరాత్రీ ప్రదర్శనానికి ఆకాశములో అవకాశము లేదు.
 పంటకాకు అయిన తర్వాత పనిపాటులు తగ్గి ఆకాశము నిర్మే
 ఘృష్ణ ప్రజలకు విశ్రాంతి దొరికినప్పుడు కుశీలపులు బయలుదేరి
 పట్టణాగ్రామములలో నాటక ప్రదర్శనము చేసేవారు. తరుచుగా
 లోగ ఎప్పుడో లభ్య ముద్యో ప్రదర్శనము ఇచ్చే అముపోలే
 తృప్తి ఉండదు. అందుచేత మూడుజాములు ఆట ఆడించేవారు.
 ఇటువంటిసందర్భములో చిన్ననాటికకు తావు ఏలాగున
 ఉంటుంది?

ఇప్పటికీ ఇటువంటిప్రదర్శనములు అక్కడక్కడ సుదీ
 గముగానే జరుగుతున్నవి. జనసామాన్యానికి వీటివీర విశేష
 వీటి ఉన్నట్టు స్పష్టము.

౪

నాటికారచన గతశతాబ్దిలోనే ఒకనిధముగా ప్రారంభ
 ముగుసటి. అన్నివిషయాలలో ముందడుగు వెయ్యడానికి ప్ర
 యత్నించిన వీరేశలింగము పంతులు ప్రవాసములు పుష్కల
 భించినాడు. సంస్కృతఉపమాపకాలలో అన్యతమ మైనప్రహ
 సము అయినను ఆర్జించినది. సాహిత్యవృద్ధికిన్న సంత
 నము నాటకము ప్రధానముగా ఉన్నప్పుడు లోకమున

మృత్యుకై ప్రహసననిర్మాణము చేసినారు. ఆయన దురాచారములు, అప్రమత్తములు అనుకొన్నవి యధాతథముగా ప్రదర్శించడానికి ప్రయత్నించడముచేత అరచనలు ఉత్తమసాహిత్యశ్రేణిలోకి ఎక్క లేకపోయినవి. విశేషగ్రంథకారులు డాక్టర్ రాజా భుజంగరావు ప్రహసనములు తాత్కాలికచమత్కారము కలిగించి చల్లబడినవి. హాస్యరసచక్రవర్తి పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులు హాస్యచల్లరి అనేకవికతో ఇంచుమించుగా ఇరువది. ప్రహసనములు రచించినాడు. సామాన్యసాంసారికవినోదాలు వాటిలో ప్రధానవిషయాలు. శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహ కవి ప్రహసనాలలో చమత్కారరేఖ గోచరిస్తుంది. ఈరచయిత లండరికి ప్రహసనరచనే ప్రమోదానమాము కావడము చేత్రమే. సామాన్యవిషయాలను సాహిత్యశ్రేణిలోకి ఎత్తి సంస్కారదృష్టి ప్రధానముగా ఉంచుకొని పరిహాసమే లక్ష్యముగా ఎంచి నిర్మించడముచేత కళాసంపద కనబడడము లేదు. ఎంత ప్రతిభావంతు లైనప్పటికీ మరమ్మతు మత మయి సప్పుడు రచన పరాకాష్ఠకు పోవడము కష్టము.

ఇంకా కొందరు రచయితలు చిన్ననాటకాలు చేసినారు.

సాహితీ సమితివారు రంగస్థలములో ప్రవేశించినతరువాతనే ఏకాంకికకు కళారేఖ ఏర్పడ్డది. సమితివారు సంస్కారము కాని, ప్రచారము కాని ప్రధానముగా పెట్టుకోక కళ లక్ష్యముతో ఉంచుకోవడముచేత సరససాహిత్యస్పృహ చేయగలిగి

నామ. శ్రీ సూతర్క రామశేషయ్య, చింతా దీక్షితులు
 నాటికలు విరిచిగా రచించినారు. ఆరచనలో
 ముద్రాధ్యయన వాగా నేర్పింది. ఇద్దరూ స్వతంత్రకల్పనలు చేసి
 నామ. రచనాత నోరి నరసింగా శాస్త్రి ఏకాంకికలు ఎక్కువగా
 వ్రాసినారు. ఆయన ఉత్పాదశేషముచేత. తిమ్మ తపధములో
 రచించినారు. అతీంద్రియవిషయాలకు కూడా చూపకల్పన
 చేసినారు. నామ నాటికలే కాక పద్యగీతి నాటికలు కూడా ప్రజ్ఞతో
 రచించినారు. తక్కిన వారు కొద్దిగా కొన్ని ఏకాంకికలు రచించారు.
 నామ. శాస్త్రితో ప్రారంభమై సఖిశో, ప్రవృద్ధమై ప్రతి
 భావో, వరాహమిశ్రు వచ్చింది ఏకాంకిక.

నామ. నాటికలో నామ. శ్రీ భమినిపాటి కామేశ్వరరావు,
 తిమ్మనాథ కవిరాజు, రాజమన్నారు నాటికలు రచించారు.
 తిమ్మనాథ కవిరాజు శతాధిక నాటికాకర్త. ఆయనరచనలో
 పద్యరసము ఉట్టిపడుతుంది. సంభాషణలలో చాలా చమ
 త్కారము ఉంటుంది. తరువాత నాటిలో మల్లాది కృష్ణశర్మ,
 మల్లికార్జున, అపధాని, సోమయాజుల రామమూర్తి, బుచ్చి
 రావు, గణపతిశాస్త్రి, వావిలాల సోమయాజులు ప్రధానులు
 వీరిగా ఏకాంకికలు వ్రాసినారు. ప్రకృతము నేతములో
 ఏకాంకికా రచయితలు చాలామంది ఉన్నారు.

...

ఏకాంకిక పెద్దదిగా ఉండకూడదు. అందులో ప్రధాన
 పాత్రలు ముగ్ధులు ఉండవలెను. సాత్విక ఎంత తక్కువ

ఉంటే అంత సౌలభ్యము. పాశ్చాత్యుల ఏకాంకిక ప్రవర్తనలో సామాన్యముగా ౨౦ నిమిషాలకు తగ్గకుండా, ౪౫ నిమిషములు చాటకుండా ఉంటుంది. పావుగంట మొదలు గంటవరకు ఉన్నా రక్షి కట్టుతుంది.

వస్తువు ఏదైనా కావచ్చు. సర్వసాధారణముగా ప్రేమ-సంయోగ వియోగములు, కరుణారసప్రధాన మైన ఘట్టములు, ఆశ్చర్యజనక మైన సన్నివేశాలు, సర్వగర్భముగా కాని, నగ్నముగా కాని నవ్వు తెప్పించే విచిత్రవిషయాలు— వస్తువు. కొందరు దుఃఖములు అతిసామాన్య విషయాన్ని కూడా కల్పనా విశేషముచేత అద్భుతావహము చేస్తారు. ఎలాగైనా తుల్యబల విరోధ ముండి, సంఘర్షణ పుట్టి, సమాప్త మైతే కాని వస్తువు రసవంతము కాకపోతుంది.

కొన్ని ఏకాంకికలు సంభాషణ సామర్థ్యమువల్లనే సజీవముగా ఉంటవి. కొన్నింటిలో పాత్రోన్మీలనమే ప్రధానము. మరికొన్నిటిలో విపర్యాసమువల్ల వైచిత్రీ సంభవిస్తుంది. కొన్నిటిలో భాషాచమత్కారమువల్లనే ప్రమోదము కలుగుతుంది. రసపర్యవసన్నము అయిన ఏకాంకికే రమణీయము కావడము నిర్వివాదము.

పాశ్చాత్యుల ణ్ణతివృత్తకల్పనము బాగుంటుంది. ఈ శతాబ్ది ప్రారంభంలో వాదే ఏకాంకికలు ఆరంభ మయినా త్వరలోనే ఉచ్చస్థితికి వెళ్ళినవి. ఏకాంకిక సామాన్యముగా ఏకరంగమే. కాని కొందరు ప్రసిద్ధనాటికాకర్తలు పూర్వార్థ ఉత్తరార్థములుగా గాని, రెండు మూడు రంగములుగా గాని, విభజన

చేసాడు. ఏకాన్యోక అమెరికారచయిత ప్రవేశకాదులవలె మధ్య
మాధ్య ఘట్టములు ప్రవేశపెట్టినాడు. కొందరు అంతర్నాటికను
కూడా చొప్పించినారు. ౧౯౨౬ సంవత్సరప్రాంతములో
అంగ్లాండులో ప్రథమపర్యాయము నాటికాసముచ్చయము ప్రక
టించినారు. ఆప్పటినుంచీ అసంఖ్యాకముగా నాటికలు బయలు
దేరినవి.

ఆ దేశాలలో వార్షికనాటికోత్సవములు చేస్తూ కొన్ని
సంఘములవారు రకరకాల ఏకాంకికలు ప్రదర్శించి, విజ్ఞులను
విమర్శకులుగా ఏర్పాటు చేసుకొని, వారినిర్ణయములప్రకారము
నాటకసంఘములకు, నాటికాకర్తలకు బహుమానము
లిస్తూ ఉంటారు.

రచనకు, ప్రదర్శనకు ఉపకరించే ఉత్తమనాటికలు కొన్ని
సాగుచుండినవి ప్రచురించడము లాభదాయకము. ఆంధ్రరచయితల
మధ్యలో ఏకాంకిక పరాకాష్ఠకు వెళ్ళి విశ్వజనీయత పొందినది
డాక్టర్ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి లిఖించినాడు. చల్లనిమాట!
ఆంధ్రులప్రతిభ ఏకత్రైవిధ్యముగో చూపడమే రూపంపుట
మీర ఆశయము.

ఇందులో గేయనాటికలు, రేడియోనాటికలు కూడా
ఉన్నవి. ప్రాయీకముగా నాటిక దృశ్యకావ్యమే కాని,
శ్రవ్యముగా నది విమర్శకుల మతము. ప్రదర్శనయోగ్యము
గానివియునప్పటికీ శ్రవ్యనాటికలు కూడా అవసరమే. శ్రీశ్రీలు
విన్నవిషయాలను వెంటనే నిజమనోరంగములో నిర్వహింపగా

ప్రదర్శించుకొని ఆనందము అనుభవించగలరు. రేడియోనాటికల్
కాక సామాన్యనాటికలు కూడా చదివి ఆనందించవచ్చును.
ప్రదర్శనతో ఏమాత్రముపని లేకుండా పఠనముకోసమే కొన్ని
నాటికలు ఉండడము ఉచిత మని ప్రాచ్యపాశ్చాత్య విమర్శకులు
కొందఱు గీకరించారు.

ఇందులో గ్రీష్మముతుల్య, శిల్పద్ర, మధురప్రియ— ఇతః
పూర్వము అనుదితములు. తక్కినవి సాహితీ, నఖి, ప్రతిభ,
కళ, భారతి, జ్వాల: తెలుగుతో వ్రతకలలో ముదితములు.

ఏకాంకికా రచయితల వార్షికసమావేశాటూ, ఏకాంకికా
వార్షికప్రదర్శనోత్సవాటూ జరగడము నముచితము

శివ తంకర కాశ్రి

సాహితీ సమితి

రాజమహేంద్రవరము

సముద్ర తీరము

సముద్ర తీరము

శ్రీ నూతక్కి రామశేషయ్య

10

గొడుగు: నా కొక కల వచ్చింది.

తండ్రి: ఇంత ప్రా ద్భక్తి తీచినా వేమి?

గొడుగు: కలలో నేను సముద్రపు ఒడ్డుకు వెళ్ళినాను. అప్పుడు మన పేర్ల గడియారము గల కొట్టింది.

తండ్రి: అంత ఎండలో సముద్రానికి వెళ్ళకూడదు.

గొడుగు: కలలో కూడా వెళ్ళకూడదా? అయినా అక్కడ అంత ఎండ తీసు నాన్నా! నూర్చుకు సముద్రము దగ్గర చల్లగా ఉంటాడు. నీవు అంతే. ఎంత కోపము గా ఉన్నా నన్ను చూచేసరికి నవ్వుతూ ముచ్చటగా ఉంటావు. నన్ను చూస్తే నీ కంఠ సంతోష మెందుకు నాన్నా?

తండ్రి: నీవు మంచిబిడ్డవు—అందుకని.

గొడుగు: నేను మంచివాడనా? అయితే సముద్రముకూడా మంచి దన్ను చూపినా? అందుకనే నన్ను చూచి నవ్వింది. అక్కయ్య నవ్వి నట్లుగానే సముద్రము నవ్వి నప్పుడు కూడా వెన్నెల కాచినట్లుంటుంది. సముద్రములో ఏ ముంటవి నాన్నా?

తండ్రి: సముద్రములో రత్నాలూ, ముత్యాలూ ఉంటవి.

గొడుగు: ముత్యాలా? అందుకే నాన్నా, సముద్రము నవ్వితే అంత వెలుగు వస్తుంది! ఇండాక సముద్రము నన్ను చూచి నవ్వింది. రత్నాలు కూడా ఉంటవి, కామా? నీవు చెప్పేకథలలో రాజగుమార్తె అప్పుడూ రత్నాలతో అచ్చనగాయు లాడుకొంటారు. నేను సముద్రానికి వెళ్ళి

రత్నాలు తీసుకొని వస్తాను. రత్నాలతో అక్కయ్య అచ్చనగాయలాడు
కొంటుంది.

తండ్రి: రాముడూ! నీవు సముద్రానికి వెళ్ళగూడదు.

కొడుకు: అక్కడ ఎంతో హాయిగా ఉన్నది. నాన్నా! చల్లగాలి.
నాపింటిని రాకుతూ పోతూ వుంటే అమ్మ ఒళ్ళు నిమిరి ముద్దు పెట్టు
కొన్నట్టుగా ఉన్నది. అమ్మ సముద్రముమీద గాలిలో ఉంటుందా?

తండ్రి: ఉండదు.

కొడుకు: అయితే, ఇంకెవరిచేతులు అంత చల్లగా మెత్తగా ఉంటవి?
ఇంకెవరి ముద్దు అంతసుఖముగా ఉంటుంది? నీకు తెలియదు నాన్నా,
అమ్మ సముద్రపు ఒడ్డునే ఉంటుంది. నేను కూడా వెళ్తా.

తండ్రి: నీవు సముద్రానికి వెళ్ళగూడదు.

కొడుకు: అయ్యో, అక్కడ హాయిగా ఉంటుంది నాన్నా! నేనక్కడ
నిలుచున్నప్పుడు కనబడని నీటితుంపరలు నెమ్మదిగా కురిసినవి. అప్పుడు
నేను బిగ్గరగా నవ్వినాను మరి నాన్నా! ఎవ్వరూ లేకుండా నవ్వితే, పిచ్చివా
డంటారా?

తండ్రి: అనభో! పిచ్చివాళ్ళట్లాగే నవ్వరాదు.

కొడుకు: అయితే పిచ్చివాళ్ళకు లేవు డాత సుఖము పెట్టాడో! నేను
నవ్వినప్పుడు నాకు ఎంతో హాయిగా ఉన్నది. అప్పుడు ఎవ్వరూ లేరు. అమ్మ
మాత్రము కనబడకుండా అక్కడనే ఉన్నది. నన్ను ముద్దు పెట్టుకున్నది.
అముద్దు నాన్నముద్దుకంటే సుఖముగా ఉన్నది. అది ఇప్పటికీ నాకను
రెప్పలమీద లేనియాదతూ ఉన్నది. [ఒళ్ళులు సగము మూసి నవ్వు
కొంటాడు.]

తండ్రి: రాముడూ, ఏమిటది?

కొడుకు: అమ్మ అమ్మ దగ్గరకు వెళ్ళి రాకద్దూ నాన్నా! అక్కడ
ఎంతో హాయిగా ఉంటుంది. నేనక్కడ నిలుచుంటే సముద్రము నాకె

శుకు చేతులు బాచి వన్ను పిలిచింది. నాకు రత్నాలు ఇస్తుంది. నేను
రెచ్చుకో వద్దు నాన్నా?

• తండ్రి: నీవు వెళ్ళకూడదు. అక్కడ పెద్దచేపలు ఉంటవి.

కాదు: పెద్దచేపలా? అవి ఎట్లా ఉంటవి నాన్నా! నేను వాటిని చూడ
వద్దా!

తండ్రి: అవి మనమే దంత ఉంటవి. నీవు వెళ్ళి వద్దు. పెళ్ళి త సాకు కోవము కన్తుంది... [బయటికి వెళ్ళుతాడు]

కొడుకు: నాన్నకు నామీద కోపము రాదు. కోపములోకూడా నేను నవ్విరే నవ్వుతాను. సముద్రములో ఇల్లంత చేపలు ఉంటవి. ముత్యాలు, రత్నాలు కూడా ఉంటవి. అమ్మ అక్కడే గాలిలో తిరుగుతూ ఉంటుంది. నేను వెళ్ళగానే నిమిరి ముద్దు పెట్టుకుంటుంది. అప్పుడు సముద్రము బలమైన తనచేతులు చాచి వన్ను కాగిలిండుకుంటుంది. చేపలను చూపిస్తుంది. ముత్యాలు, రత్నాలు ఇస్తుంది. అవి అక్కయ్య కిస్తాను. [నవ్వు కుంటాడు] నాకు ఒంటరిగా ఉంటేకూడా నవ్వు వస్తుంది. నాన్న చూస్తే పిచ్చివాడంటాడు. [వెళ్ళి పోతాడు].

[కాముడు మంచమమీద పరున్నాడు. జ్వరము తీవ్రముగా వున్నది.
చుట్టూ కుర్చీలపైన డాక్టరు, తండ్రి కూర్చున్నారు.]

తండ్రి: అర్చయి ఎక్కువగా మాట్లాడుతున్నాడు. కొంచెము నిద్ర
మందినా?

డాక్టరు: జ్వరతీవ్రతచేత మాట్లాడుతున్నాడు. జ్వరము కొంచెము
నివారితర్వాత ఇస్తాను. ఎక్కువ వ్రమాద మైన చెబ్బ తగుల లేదు. ముం
దును పడగొట్టి అలలు లోపలి కీడ్వడంచేత ఇసుక గీస్తుకుపోయింది.

రాముడు: ఇనుక కాదు బాబూ? ననుద్రముతోపలి రత్నాలమీదుగా
 గారాడుకూ, పోతూ ఇబబిరువుచేత పోర్లబడ్డాను. గళ్ళు గిన్నె

తండ్రి: నాన్నా, సముద్రానికి వద్దంటే ఎందుకు వెళ్ళావు?

రాముడు: రత్నాలకోసము. అవిగో రత్నాలు! [లేవ బోతాడు.]

తండ్రి: అయ్యో, లేవబోకు, నీవు కదలకుండా పండుకో.

రాముడు: రత్నాలు! సముద్రము రత్నాలు తెన్నూ ఉన్నది. అదుగో, నల్లని యెడారి! ఆనలువుమీద తేలుతూ, ఆడుతూ ఉన్నది. అది నల్లమబ్బు మీద మెరుపు ... తెలిసింది! ఆ! సముద్రము నవ్వుతూ ఉన్నది. సముద్రానికి పిచ్చి యెక్కింది. నాన్నా! ఒంటరిగా ఎగిరిపడుతూ గంతులు వేస్తే పిచ్చి ఎక్కినట్టు కాదా?

తండ్రి: చాబూ! మాట్లాడబోకు, డాక్టరుగారికి కోపము వస్తుంది.

రాముడు: డాక్టరుగారూ! మీకు కోపమా? మా నాన్నకు కోపము లేదు. నన్ను చూస్తే నవ్వుతాడు. సముద్రానికి కోపము లేదు. అదుగో, సముద్రము నల్లగా అపారంగా ఉన్నది. దానికి ఒకటే ఒడ్డు. అవతలి ఒడ్డు లేదు. ఒడ్డున చాలామంది ఉన్నారు. అందరూ స్నానానికి వచ్చినవా రేనా? ఆ దూరంగా చూడండి డాక్టరుగారూ! ఆ క్షణము వంగి సముద్రాన్ని ఎంతసేపు చుద్దు పెట్టుకుంటూ ఉన్నదో! అవి ఏమిటో రహస్యముగా చెప్పకొంటూ ఉన్నవి. మీకు వినబడడము లేదు. అయ్యో నాకు స్పష్టముగా వినబడుతూ ఉన్నవే!

తండ్రి: అబ్బాయిస్థితి చూచినకొద్దీ నాకు భయము వేస్తున్నదండీ!

డాక్టరు: అబ్బాయి కేమీ ఫరవా లేదు. కొంచెము మంచుగడ్డ తలకు కట్టండి. జ్వరము తగ్గుతుంది.

రాముడు: అదుగో వెల్తురు! సముద్రములో వెన్నెల కాస్తూ ఉన్నది. సముద్రములో అన్నివస్తువులూ కనబడుతూ ఉన్నవి. కాని అవతలి ఒడ్డు కనుపించదు భూమికంటే సముద్రమే పెద్దది. సముద్రములో ఎన్ని భూములున్నవో చూడు. అన్నీ లంకలు. అవిగో రత్నాలు, ముత్యాలు, చేపలు! పెద్ద పెద్దచేపలు, వాటిని ఏలక కన్నదో! ఆలంకలో ఇవ మున్నారూ అదుగో... [లేవ బోతాడు]

రండి: నాయనా! లేవబోకుండు [చేతులు వట్టుకొంటాడు]

రాముడు: [అట్టే కన్నులు కిరిచి చూస్తూ] నీ వెవరు?

రండి: [కన్నులు కారుస్తాడు]

రాముడు: ఇంకా ఏడుస్తున్నాడు! [పండుకొంటాడు.] అదిగో అమ్మ! ఎన్నుకోకు కనబడినా నమ్మా! ఇందాకా కనబడకుండా నన్ను ముద్దు పెట్టుకున్నావు. ఇప్పుడు రమ్మ చేతులు చాస్తున్నావు. నేను వస్తున్నా! ... అయ్యో, ఎవరో నా చేతులు బంధించారు. మామిడిచిగురు వంటి మెత్తని చేతులు ఎలా కందినవో చూడు! ... అమ్మా వెళ్ళుతున్నావా? నేను కూడా వస్తున్నా. నమ్మా! వస్తున్నా నమ్మా! అమ్మా, అమ్మా! ... [నిశ్శబ్దము.]

సామంత్యమునందు

మాయవెల్లి

శ్రీ కొడవటిగంటి వెంకట సుబ్బయ్య

హనుమాన్ దాసు

హనుకొర్క

గోపీ చందు

అతని గుమాస్తా

చబిల్ దాసు

గోపీచందు స్నేహితుడు

రామానందు

భిక్షానొక గృహము

తారా బాయి

రామానందు కొమార్తె

లక్ష్మి

అతని పెంపుడు బిడ్డ

0

[హనుమాన్ దాసు అఫీసుగది. గోపీచందు చేతులలో మొగము పెట్టు
కుని కూర్చుని ఉండగా చబిల్ దాస్ ప్రవేశము]

చబిల్ దాసు: క్యా లే, గోపీచంద్! మొగం వారేకావు?

గోపీ చందు: ఎవరు, చబిల్ దాసా? రా బాయి, కూర్చో.

చబిల్ దాసు: ఏ మంత దిగాలబడి ఉన్నావేం?

గోపీ చందు: [అటు ఇటు చూచి] ఏమీ లేదు. మా మేనేజరు వెళ్ళి,
వాచావు ఒక్కసారే అయ్యేటట్టున్నాయి.

చబిల్ దాసు: అవును, నేనూ విన్నాను. రామానందుకూతు ర్నిస్తా
రట కాదూ? చక్కనిపి ల్లటారా! ఇంత ముసలిముండా కొడుక్కు ఎలా
గిస్తారు? కాని, నీకు చా పెండుకు?

గోపీ చందు: ముసలివా డేమిటి- కోతి! ఇక్కడి కెదు అయినాయి.
ఇది అకోటి. పోనీ, దేనుకుంటే చేసుకున్నాడు. వాకర్కుం కావితే, అదే
గానకానీ!

చదిల్ దాను: నీకు దిగు లెందుకు? ఏదో కాస్త్రం చెప్పినట్టుంది!

గోపీచందు: చదిల్! నా కేమైనా సలహా చెప్పదూ! ఇక్కడి కేదాది మంచి మాడిద్దరికీ స్నేహము. నే నాపిల్లను చేసుకోవా లంటున్నాను. తారా బాయి నాకు దక్కకపోతే నేను బతకడం ఉత్తరదే!

చదిల్ దాను: ఓస్సి! ఈకబుర్ల కేం లే! తారాబాయి కాకపోతే దాని లాగమ్మ చంద్రాబాయి వస్తుంది. దిగులు వధకు!

గోపీచందు: అలా కాదు. నామనను నీకు తెలియడం లేదు.

చదిల్ దాను: నిజంగానా యేమిటి రా!

గోపీ చందు: రెండుకోజులనుంచి చురకత్తి చేర మాడుతున్నాను.

చదిల్ దాను: [కొంచె మాలోచించి] పెళ్ళి నిశ్చయ మైందా ఏమిటి?

గోపీ చందు: ఇంకా కాలేదు. ఇవాళో రేపో! వీడి మనస్సు విరచా లని యక్షప్రయత్నం చేస్తున్నాను. ఏమీ సాగలేదు. వట్టి తాజేలు ముందాకొడుకు! దానితండ్రి కేం పోయే— అడుగో వస్తున్నాడు. నువ్వు పో!

చదిల్ దాను: నే నాలోచించి చెపుతాలే. ఫర్వా లేదు. చురకత్తి గొనీవు నుమా! [నిష్క్రమణ]

హనుమాన్ దాను: [వ్రవళించి] ఏమిరా గోపీ! రామానందజీ ఎప్పుడు వస్తా నన్నాడు?

గోపీ చందు: ఏమో, నాకు తెలియదు.

హనుమాన్ దాను: మొన్న నీ వుండగానేగా చెప్పిపోయింది?

గోపీ చందు: వేను విన్నానా యేమిటి! నా కిదేవని!

హనుమాన్ దాను: ఏమిరా నేను పెళ్ళిచేసికోవడం నీ కేం ఇష్టం లే కల్లే వుండే!

గోపీ చందు: నే నొకమాట చెప్పనా మీకు కోపం వస్తుందేమోకాని? ఇంతయూడు వచ్చి ఈముసలితనంలో మీరు పెళ్ళి చేసుకోటం విని— నా మాట కేమి— నా స్నేహితు లందరూ ఎగతాళి చేస్తున్నారు.

హనుమాన్ దాను: వాళ్ళలాదు తెగిరి! వాళ్ళ కేం తెలుసు? ఇప్పుడు
పుట్టి బొట్టికాయలకు ముసలితనం గాని, పూర్వకాలపువాణ్ణి నాకు ముసలి
తనం ఏమిటి?

గోపీ చందు: పైగా, అపిల్ల ఏమీ మంచిది కాదట.

హనుమాన్ దాను: ఏమిటి?

గోపీ చందు: పిల్ల వట్టి అనాకారి దట.

హనుమాన్ దాను: ఎవ్వడా చెప్పింది! [ద్రాక్షలానుంచి ఫోటో తీసి]
ఇటు చూడు! ఈకళ ఎవతే మొహాని కైనా ఉండీ?

గోపీచందు: ఏం కళ? వట్టి వంకర ముక్క!

హనుమాన్ దాను: ఊ, అవును అయినా ఎంత వంకరలే!

గోపీ చందు: కంట్లో మెల్లకూడా ఉంది.

హనుమాన్ దాను: ఎవ్వే! లేదు రా.

గోపీ చందు: అ డేం, స్పష్టంగా కనబడుతుంటే! మీకు చత్వారం
అయినా, నా కెందుకు లేండి!

హనుమాన్ దాను: అయితే అది మెల్ల నంటావా? పోనీలే, మెల్ల
మేలు తెస్తుంది.

గోపీ చందు: పెదవులు చూశారా? ఎంత ముద్దగా ఉన్నాయో. నోరు
మూసుకున్నది గాని ఒకపన్ను గొగ్గిట.

హనుమాన్ దాను: ఛా! ముద్దపెదవు లంటే ఇంకా ఒప్పుకోవచ్చు
గాని గొగ్గిపన్నా? ఇంత చిన్నతనంలో పళ్ళకు గొగ్గి ఉంటుందా? ఒక
వేళ ఉంటేమాత్రం ఏమిరా! నాకు నాలుగు పళ్ళు గొగ్గి. మాయిద్దరికీ కలిసి
అయి దవుతాయి పోనీలే!

గోపీ చందు: మీ యివ్వుం లేండి. నే నైతేమాత్రం చస్తే ఈ అమ్మ
యిని పెళ్ళి చేసుకోను. అస లీఫోటో ఆ అమ్మయిదేనా అని అనుమానం.

హనుమాన్ దాను: నీ కేం రా అబ్బాయి! నీ కెవరైనా పిల్లనిస్తాడు.
నా కెవ రిస్తారు?

మాయ పెళ్ళి

గోపీ చందు: లక్షాధికారులు, మీ కేమి టండి! ఒక్కసెల అగండి.
ఫస్టుక్లాసు సంబంధం కుదురుస్తాను.

హనుమాన్ దాసు: ఎక్కడైనా ఉందా యేమిటి? చవకగా వస్తే పోనీ
చూతాం.

గోపీ చందు: సంబంధాల కేం, కావలసి నన్నీ దొరుకుతాయి, కొంచెం
ఓపిక వట్టండి.

హనుమాన్ దాసు: మరేలే! ఇక్కడికి అయిదేళ్ళనుంచి వ్రయత్నం.
అ వచ్చే దెవరు? రామానందు కాదా?

గోపీ చందు: [మెల్లిగా] అ! అదృష్టవశాత్తూ ఇంతమా నాకు శని
యేడింట ఉన్నాడు!

రామానందు: [ప్రేక్షించి] ఏ మండీ, ఏమి నిశ్చయించారు?

హనుమాన్ దాసు: ఏమో నయ్యా! నా కేం నచ్చ లేదు.

గోపీ చందు: ధర చాలా యెక్కువ చెప్పాడు రామానందజీ!

హనుమాన్ దాసు: అవును. ఆపిల్లకి వన్నెండువే లేమిటి? ఎవరైనా
నవ్వుతారు.

రామానందు: మాపిల్ల కే మండోయ్! లక్ష్మీవిగ్రహం! పెద్దదానికి గర.
పలు ఇచ్చారు. మీ రెరుగరు కాబోలు!

హనుమాన్ దాసు: ఏమి లక్ష్మీవిగ్రహం! వట్టి వంకరముక్కు!

రామానందు: [ఆశ్చర్యముతో] వంకరముక్కు!

హనుమాన్ దాసు: మెల్లకన్ను కూడా.

రామానందు: మెల్లకన్నా?

హనుమాన్ దాసు: ముద్ద పెదవులు.

గోపీ చందు: గొగ్గి వన్ను.

రామానందు: [నిర్భాంతపోయి, ఒకరి తరవాత ఒకరిని చూస్తూ] మీక
శ్చిమయినా కాయలు కాదాయా ఏమిటి! ఫోటోగ్రాఫు ఇస్తినే!

హనుమాన్ దాను: అది దొంగ ఫోటోగ్రాఫు. ఎవరిదో తెచ్చి ఇచ్చావు.
ఈటక్కు తెవరికి తెలియవు!

రామానందు: అయ్యా, ఈ వేషాలు మాదగ్గర లేవు. కావలిస్తే నాలుగు
డబ్బులు ఎక్కువ పుచ్చుకుంటాము. కాని ఇలాటి వనులు మాచేత గావు.
మాపిల్ల సంగతి ఎవరినైనా అడగవచ్చు. ఏ మయినా అవలక్షణా లున్న
వంటే మీరు చెసుకోవద్దు.

హనుమాన్ దాను: ఇదంతా యెందుకు? నేను మీ యింటికి వస్తాను
పిల్లదాన్ని చూపిస్తావా?

రామానందు: [కొంచె మాలోచించి] రండి.

హనుమాన్ దాను: ఏమి రా, గోపీ, వెళ్ళుదామా?

రామానందు: అతను కూడా ఎందుకు?

హనుమాన్ దాను: నాకు చత్వారం వాడు చా గున్న వంటే చేసు
కుంటాను.

రామానందు: ఇ దేమి సబబ్ నేట్జీ! ఈడు వచ్చిన పిల్లను వరాయ
వార్శకు చూపుతామా! మీ రంటే—

హనుమాన్ దాను: చూకావురా గోపీ! అ!

గోపీ చందు: నేను చెప్ప లేదా?

రామానందు: [లేచి] అయ్యా, నేను వెళుతున్నాను. అఖరు మాట
ఏ మంటారు?

హనుమాన్ దాను: ఏ అనాకారిదో అనాకారిడి. ఏనిమిదివే లిస్తాను.
ఇవ్వు మయిలే ఫయిసల్ చెయ్యండి.

రామానందు: మాపిల్ల మీకు కుదరజు లేండి! [నిష్క్రమణ]

హనుమాన్ దాను: ఏమిరా గోపీ, ఇలా అయింది?

గోపీ చందు: పోనితుమా! మీకు నేను వేరే సంబంధం చూస్తాను.
ఉండండి.

హనుమాన్ దాను: నీ కేం చేత వవుతుంది? పైగా ఎక్కడ చూసినా
ఈలోబాల్లో పిల్లలు తగని ప్రియం. మాట కన్నానే గాని వన్నెందు తెలు
ఎంత చనక! ఇది దాటి పోయిందా, ఇక ఉత్తరే.

గోపీ చందు: ఆమాట నేను నమ్మను. పోనీ, పిల్ల అయినా చక్కని
దైరే అనుకోవచ్చు.

హనుమాన్ దాను: పిల్ల కేం ఫర్వా లేదురా? చిన్నతనంలో ఎప్పుడో
చూచిన జ్ఞాపకం. బాగానే ఉండేది. [ఫాటో తీసి] ఇదే మొహం అను
కుంటాను ఒకే అవును రా, ఇదే రా చూడు, నీవు వెళ్ళి రామానందును
ఒకసారి పిలుచుకురా.

గోపీ చందు: నామాట వి ఈసంబంధం మానెయ్యండి. మొదట
నుంచీ ఇ దంటే నా కేమీ అనుమానం వట్టుకుంది. మీ సుఖానికి రాలేదు.

హనుమాన్ దాను: కాదు లే. నీవు పిలుచుకురా. లేకపోతే ఒకవని
చెయ్యి. నన్ను మాస్తే వాడి కాశ ఎక్కు వవుతుంది, నీవే మాటాడు.
తొమ్మిదికేలు చెప్పు. కాదు కూడ దంటే — పది.

గోపీ చందు: నామాట వినరుగా?

హనుమాన్ దాను: పోనీ నీవు వద్దులే. మా బావమరిదిని పంపుతా.
నీవు నీవని చూచుకో.

గోపీ చందు: ఎందుకూ, నేను వెళ్ళి వస్తాలెండి. నా కేం కష్టం? మీ
మీలు కోలేవాణ్ణి గనక నాకు పోచింది చెప్పాను. ఏమంటారు?

హనుమాన్ దాను: పోయిరా.

గోపీ చందు: పోవలసిందేనా?

హనుమాన్ దాను: ఫరవా లేదు, పోయిరా. ఆఖరుమాట పదికేలు.
మరి చిపోయేవు! పైన చిల్లిగవ్వ అయినా పెట్టవద్దు. దాని నుండ చూసిన
సంబంధం! [నిష్క్రమణ]

గోపీ చందు: అదైవం చలవవల్ల ముందుగానే నుండ మోస్తే బాగుం
డును! [నిష్క్రమణ]

౨

[రామానందు గృహము. గోపీచందు ప్రవేశించి తలుపు తట్టుతాడు.]

గోపీ చందు: లక్ష్మీ, లక్ష్మీ!

లక్ష్మీ: [లోపరినుంచి] ఎవరూ?

గోపీ చందు: నేను.

లక్ష్మీ: నే నంటే?

గోపీ చందు: నేను గోపీచందును.

లక్ష్మీ: ఎందుకూ?

గోపీ చందు: ఎందుకని అడుగుతున్నావా? నేను గోపీచందును.

లక్ష్మీ: ఏ మయితే? [బిగ్గరగా] ఎందుకు వచ్చావు?

గోపీ చందు: [విమోచక] రామానందజీ ఇంట్లో ఉన్నారా?

లక్ష్మీ: లేదు, పో.

గోపీ చందు: లక్ష్మీ!

లక్ష్మీ: అది ఏమిటి సాద?

గోపీ చందు: ఒకసారి ఇలా రా: మాట.

లక్ష్మీ: [వచ్చి] ఏమిటి మాట?

గోపీ చందు: ఇంత కటికదాన వయినా వేం? తార యెక్కడ?

లక్ష్మీ: పట్ట పగటి వేళ, ఇపు డేం తార? నీ కేమయినా మరి పోయిందా! పో, పో.

గోపీ చందు: అబ్బ, చెప్పుదూ! తారాబాయి రేడి?

లక్ష్మీ: ఏవూరు వీడి? ఎవరు నీవు? తారాబాయిలో నీ కేం పని?

గోపీ చందు: ఇ దేమి లక్ష్మీ! ఇవారే ఇలా మాటాడుతున్నావు! నన్ను ఎరగనే ఎరగవా?

లక్ష్మీ: అ, బాగా ఎరుగుదును! నీవు చచ్చిపోయి వారంరోజు అయిందన్నారు. ఏలా బతికి వచ్చావు ఆశ్చర్య పడుతున్నా.

తారా బాయి: [ప్రవేశించి] హరి హరి! ఎంతమాట అన్నావో పాపాత్మురాలా! నీకు నో రెలా వచ్చిందే!

లక్ష్మి: నీవుకూడా ఆయన పక్షమే పలుకుతున్నావా! ఛీ ఛీ! మీ మొగాలు చూడ కూడదు! [నిష్క్రమణ]

గోపీ చందు: [క్షణము నిశ్శబ్దంగా ఉండి] 'తారా, నీతో ఒక పెద్ద సంగతి చెప్పడానికి వచ్చాను.'

తారా బాయి: అవును. అక్కర లేదు లెండి!

గోపీ చందు: ఏమి! నీకూ పనికి రాకపోయినానా! ఆహా! నా బతుకు ఎంత వ్యర్థమయింది!

తారా బాయి: [అతని ముఖం వంక చూడకుండా అతనికోసం చెయ్యి వాపుతుంది.]

గోపీ చందు: ఎందు కావిముఖత?

తారా బాయి: వారం రోజులనుంచీ కనబడడం లేదని లక్ష్మికి కోపం వచ్చింది.

గోపీ చందు: నీకుకూడా నని తోస్తుంది.

తారా బాయి: లేదు- అదే- వచ్చింది- కాని, మిమ్మల్ని చూడగానే పోయింది.

గోపీ చందు: పుట్టి నప్పటినుంచీ ప్రేమ ఎలాటిదో, సుఖము ఎలాటిదో ఎరగను! నీకుకూడా నామీద మనసు తప్పిపోలే—

తారా బాయి: మీ రామాటలు మాటాడ వద్దు. నాకు కష్టంగా ఉంటుంది!

గోపీ చందు: లేదు. అయితే, ఎనిమిది రోజులనుంచీ నిన్ను చూడకపోవడానికి ఎంతకారణమున్నదో నీ వేమి తెలుసు కున్నావు? నిన్ను విడిగి మీన పడేటంతవని అయింది! నడుతుంది కూడాను — మనం తప్పుకోకపోలే.

తారా బాయి: అంత ప్రమాద మేమి వచ్చింది?

గోపీ చందు: మీ నాయన — నీకు — సంబంధం — కుదిర్చాడు.

తారా బాయి: [కొంచెం ఉండి] ఎవరికి?

గోపీ చందు: తారా, ఇన్నాళ్ళనుంచీ మన మిద్దరం స్నేహంగా ఉన్నాము, నీకు వెళ్ళి అయి మహానశతో ఉంటే, పీదవాడు గోపీచందు ఎప్పుడైనా జ్ఞాపకం వస్తాడా?

తారా బాయి: సంబంధం కుదిర్చిందేవరికి?

గోపీ చందు: మా నేటుకు — హనుమాన్ భానుకు. తారా! నీ వేమైనా అనుకో గాని మీ నాయనవంటి దుర్మార్గుడు లేడు! నిన్ను పన్నెండువేలకు అమ్ముకొంటున్నాడు.

తారా బాయి: ఇది చెప్పడానికేనా నీ విక్కడికి వచ్చింది? అయితే, గోపీచంద్, నీ విక వెళ్ళిపోవచ్చును.

గోపీ చందు: కాదు, కాదు. ఆనలుసంగతి అట్టే ఉన్నది. ఇలారా. [తారను దగ్గరికి తీసుకుని చెవిలో ఏమో చెబుతాడు.] ఏమంటావు?

తారా బాయి: చాగానే ఉన్నది. కాని నెరవేరే దాకా చాలా జాగ్రత్తగా ఉండాలి. ఈపన్నాగ మెలా తోచింది మీకు?

గోపీ చందు: చదివేదాను సలహా చెప్పాడు తారా! నాప్రాణాలు తిరిగి నిలబెట్టావు! నీవు ఒక్కకోకపోలే —

లక్ష్మి: [ప్రవేశించి] అమ్మా. తారాబాయి! నీకింత సిగ్గులే చేమమ్మా! ఈ ఉదయం నీవు చేసినప్రతిజ్ఞ ఏమిటి? ఇప్పుడీపాపండుడితో నీవు జరిపే చర్య యేమిటి!

తారా బాయి: [కోపమంతో] లక్ష్మి!

గోపీ చందు: ఇదగో తారాబాయి, ఇటు మాకు, నీవు నాభార్యను కోప్పడితే నే నూయకునేది లేదు. ఆమె ఏమన్నా పడేనాణ్ణి నే నుండగా నీ కందుకు?

తారా బాయి: [సవ్వతూ] అప్పుడే నాభార్య అంటున్నాను. లక్ష్మి ముమ్మరి పెళ్ళాడుతుందో అడదో!

గోపీ చందు: ఏదో కాళ్ళా వళ్ళా బడి పడుకుంటాను.

తారా బాయి: వట్టి గయ్యాలిది నుమా — ముందుగా చెప్పవున్నాను అలా చించి నరీ నిశ్చయించు కోండి.

లక్ష్మి: [మొగము చిట్టించి] ఇదేమిటి, ఈ కొత్తవికారం?

గోపీ చందు: లక్ష్మి, నేను అరజైయేళ్ళ ముసలివాణ్ణి. కాని పేలకుపేలు అన్నీ ఉన్నది. నన్ను పెళ్ళిచేసుకుంటావా?

లక్ష్మి: నీవు ముసలివాడైతే ఇందాక జాబ్బు పట్టికొని వీధిలోకి లా గయ్యక పోయినానూ! పడుచువాడవి కాబట్టే బతికిపోయినావు!

గోపీ చందు: సవ్వలాట కాదు లక్ష్మి, నిజంగా అడుగుతున్నాను.

లక్ష్మి: అయితే నవ్వకుండా చెప్పుతా. నే నన్నలు పెళ్ళి చేసికో దలచు కోలేదు. నాజీవన మంతా మా తారాబాయిలో గడపవలసిందే!

తారాబాయి: అది కాదు లక్ష్మి! నీవు పెళ్ళి చేసుకుంటే నేను సంతోషిస్తాను.

లక్ష్మి: నీకు తప్పక సంతోషం కలుగుతుందా?

తారా బాయి: చాలా సంతోషము.

లక్ష్మి: అలా గయితే నేను కోరిని పెళ్ళాడ మన్నా పెళ్ళాడుతా! ఒకవిధంగా నీసంబంధం బాగున్నది. గోపీచందూ, పడుచువాళ్ళతో వేగలేము. ముసలినా డయితే మాటలకు లొంగుకు పోయినా, చీపురుకట్ట చేత పట్టుకున్నట్టికి దయ్యం పారిపోతుంది.

తారా బాయి: [లక్ష్మిని కాగిలించుకొని] లక్ష్మి, నీవీ పెళ్ళి కోర్కె మంటే నాప్రాణం తప్ప ఏదైనా ఇస్తానే!

లక్ష్మి: అదిమాడా ఎందు కియ్యరాదు?

తారా బాయి: [గోపీచందువంక చూస్తూ] అది యీవరకే ఇంకొకరి
అధీన మైపోయింది!

లక్ష్మి: పోనీ లే. అయితే మీ వన్నాగ మేమిటి?

తారా బాయి: నీకు తీరికగా చెప్పతా ... అమ్మయ్యా, నాన్నేవు!
రా, రా, రా [లక్ష్మిని లాగుతుంది, నిష్క్రమణము]

లక్ష్మి: ఆ, పోదూ. ఏ మయితే? అయితే గోపీచందూ, ఎప్పుడు మళ్ళీ
దర్శనం?

గోపీ చందు: ఈసాయంకాలమే తోటలో. పో పో!

లక్ష్మి: రాకపో, చెప్పతా. [నిష్క్రమిస్తుంది]

[గోపీచందు కుర్చీలో కూర్చుని తదేకధ్యానముతో వార్తాపత్రిక తిరగ
చేస్తూ ఉంటాడు. రామానందు ప్రవేశము]

గోపీ చందు: [లేచి] రాం రాం!

రామానందు: ఓహో! గోపీచందా! రాం రాం! ఏం పనిమీద వచ్చావు?

గోపీ చందు: కొంచెం పనిమీదనే వచ్చాను. సావకాశంగా వింటే—

రామానందు: వస్తా, లక్ష్మి, లక్ష్మి!

లక్ష్మి: ఓయి!

రామానందు: ఏం జేస్తున్నావు?

లక్ష్మి: చెల్లెలికి తలంటుతున్నా. ఎందుకూ?

రామానందు: సరే, ఏమీ లేదులే. [కూర్చుని] అయితే గోపీచంద్,
ఏమి టోయి నీపని?

గోపీ చందు: మీవద్ద దిక్కు లేనిపిల్ల ఒకతె పెరుగుతూందని విన్నాను.
ఆ అమ్మాయి విషయమై మాటాడటానికి వచ్చాను.

రామానందు: ఏవరు—లక్ష్మిబాయి సంగతా!

గోపీ చందు: పేరు నాకు తెలియదు. ఆమె కాబోలు!

రామానందు: ఏమిటి దానివిషయము? ముసలాడి దృష్టి దానిమీదికి తిరి.

గిందా యేం? మనం చూడం! చస్తే ఆలా సంబంధం మార్చి చేస్తానా?

గోపీ చందు: కాదు కాదు, రామానంద్ జీ! మా నేటు విషయ మేమీ లేదు ఇందులో.

రామానందు: మ రేమిటి?

గోపీ చందు: నాకోసమే అడగడానికి వచ్చాను.

రామానందు: నీకోసమా! వారే వా! నీవు పెళ్ళి చేసుకుంటావా దాన్ని?

గోపీ చందు: అవును నేట్లే!

రామానందు: ఊహా, బాగానే వుంది. కాని నాకు మీతో వ్యవహారాలు కుదరవు. మీ నేటు పెళ్ళి అయింది — ఇక నీ దవుతుంది! నాకు సమ్మతం లేదు.

గోపీ చందు: అన్నీ కుదురుతాయి మీరు కొంచెం సరసంగా ఆలోచిస్తే. అయినా మా నేటు పెళ్ళిలాటిది కాదుగా నావ్యవహారం?

రామానందు: ఏమి?

గోపీ చందు: అహ! మీకు తెలియని దే మున్నది? నేనడిగేది మీస్వంత కుమార్తె కాదుగా!

రామానందు: కాకపోతే మాత్రం? ఇంట్లో పెరిగిన పిల్లకు పదిలేటవ్వదు చీకులు భాళి చేసుకు వదలుతామా, గోపీచందూ? మర్యాద లేద్దా?

గోపీ చందు: అవును లేండి. నేను మాత్రం అలా కోరుతానా, ఏదో లాభం చూపించకుండా? అహ, దానమ్మకడుపు కాల! అంతేనా?

రామానందు: సరే సరే. అయితే ఏమి చెప్పాతావు కానీ.

గోపీ చందు: మీరే ఏదో కాస్త తేలిగ్గా సెల వివ్వండి.

రామానందు: సరే, అమ్మాయికి పన్నెండుగదా — లక్ష్మికి నాలుగు ఇప్పిండు. ఏం, నవ్వుతా పేమి?

గోపీ చందు: ఏం జెయ్యను? మా నేటుదగ్గర చెప్పినట్టే చెప్పితే ఎలా నాదగ్గరకూడా! మనలో మనకు —

రామానందు: ఏమిటోయి, అలా అంటావు? పెద్దమ్మాయికి గర తేలు
పుచ్చుకున్నాను.

గోపీ చందు: అవును లెండి. ఆరహస్యం మనకు తెలియదూ, తొమ్మిది
తేలకేగా బేరం ఫయిన లయింది?

రామానందు: ఎవరు చెప్పారు?

గోపీ చందు: ఆహా, మనలోమాట.

రామానందు: ఊ, అయితే ఏ మంటావు?

గోపీ చందు: ఏమీ లేదు. ఎనిమిదంటున్నాడా, తొమ్మిది చేయిస్తాను.
లెండు పెళ్ళిళ్ళూ ఏర్పాటు చెయ్యండి.

రామానందు: చాలు చాల్లే, పద పద! ఇలాటి బేర మైతే ఎక్కడ
కుదురుతుంది?

గోపీ చందు: ఒకమాట వినండి నేట్జీ! ఇంతకన్న మన కెక్కువ
వస్తుందా?

రామానందు: దాని కేమిలే. పదిసంబంధాలు తిరిగిపోతున్నాయి.

గోపీ చందు: నాకు గంతలు కడతారా? గణపతిదాసు ఒక్కడు.
వా డైనా అరువేలేగా.

రామానందు: ఎక్కడినాడ వోయి నీవు!

గోపీ చందు: ఆహా, మనలో మాట.

రామానందు: సరే, సరే, ఏ మంటావు? ఏదో తేల్చు.

గోపీ చందు: పోనీ లెండి. ఏదో విధంగా మామగారు కాబోతున్నారు.
మంచి అంకె పది అందామూ? అలా చెయ్యండి. మానేట్ ఇస్తాడు.
మీకు తెలియని దే నుంది? ఆరహస్యం అలా ఉండండి. మరి ఎప్పుడు
ముహూర్తాలు?

రామానందు: అప సంతా నీదే!

గోపీ చందు: సరే లేవు ఉదయం వస్తాను.

రామానందు: ఏమిటో చాలా చవ్వా కొట్టేశావోయి!
[గోపీ చందు నిష్క్రమిస్తాడు]

3

[రామానందు గృహము. రామానందు, చదిరోదాను ప్రవేశము.]
చదిరోదాను: మొత్తానికి బాగా జరిగిందామ పెళ్ళిళ్లు.
రామానందు: ఏదో మీ అందరిదయ ఉండబట్టి. కాని మా అల్లుడి
గును పొకటి లేకుండా ఉంటే చాలా సంతోషించేవాణ్ణి.
చదిరోదాను: ఏ అల్లుడు?
రామానందు: ఎవ రున్నారు— పెద్దాయనే.
చదిరోదాను: అప్పుడే ఏ మయింది లెండి!
రామానందు: ఏ మన్నారు?
చదిరోదాను: ఎప్పుడూ ఉండేదే గదా అంటామ. మునలివాళ్ళకు
రృప్తి లేదు రామానందజీ!
రామానందు: ఈయన గారికి అసలు లేదు. ఏదో కక్కుర్తి వడ్డాను గాని
బంగారం వంటిపిల్లను ఇలాటి వాడికా ఇయ్యవలసింది!
చదిరోదాను: గోపీచందు కయితే ఈడు జోడుగా ఉండేదేమో!
రామానందు: ఉండేదే కాని [నోరు చప్పరించి] డబ్బు లేదయ్యా!
చదిరోదాను: డబ్బుచూడకొని పిల్లవానినుఖం చెడగొట్టుతారా పేటోజీ!
రామానందు: ఆ! సుఖాని కేం లెద్దుమా! ఎక్కడ భాగ్యం ఉంటే
అక్కడే సుఖం. పేదవాణ్ణి కట్టుకుని ఏం సుఖవదుతుంది ఆడది?
చదిరోదాను: ఆ దేమి మాట! పరస్పరప్రేమవల్ల సుఖం కలగవలె గాని
ధనం ఎప్పుడూ సుఖం ఇయ్య లేదు.
రామానందు: చిన్నవాళ్ళకు తెలియవు లెండి ఈగొడవలు.

చదివ్ దాను: ఇంతకూ మీకు— అదుగో దంపతులు వస్తున్నారు.
[లక్ష్మి హనుమాన్ దానులు ముందు, వారిపెంబడి తారా గోపీచందులు
ప్రవేశించి రామానందుకు నమస్కరిస్తారు. లక్ష్మి తారాబాయివలెను,
తారాబాయి లక్ష్మివలెను వేషాలు ధరించి మేలిముసుగులతో ఉంటారు.]

రామానందు: [లక్ష్మి, హనుమాన్ దానులను] స్వర్ణశర్వరాభివృద్ధి రస్తు!
[తారా గోపీచందులను] శ్రీఘ్ర మేను కువుతావాప్తి రస్తు:

హనుమాన్ దాను: ఏడిసి నట్టే ఉంది దీవన!

గోపీచందు: [మెల్లిగా] చాలా బాగా దీవించాడు.

రామానందు: హనుమాన్ దానుగారూ! మీరు నాకన్న పెద్దవా రయినా—

హనుమాన్ దాను: అదుగో మాటాడితే నన్ను ముసలివా డంటావు.

నావయసు సంగతి నీ కెందుకు?

రామానందు: పోనీ, నాకంటే మీరు చిన్నవారు కాబట్టి—

హనుమాన్ దాను: అదుగో, మళ్ళీ వయసుమాట!

రామానందు: లేదు లేండి బాబూ! మాఅమ్మాయి తల్లి లేనిపిల్ల- వట్టి
అమాయకురా లని చెప్పవచ్చాను.

హనుమాన్ దాను: [గొణుగుకొంటూ] ఏమి అమాయకురాలో- ఇం
దాక బిందెలో ఉంగరం తీయబోతే చె య్యంతా తెగ గిచ్చింది.

రామానందు: ఏమిటో అన్నారు- వినిపించ లేదు.

హనుమాన్ దాను: నీమాట కాదులే.

రామానందు: ఏదో ఇన్నాళ్ళు పెంచి మీ చేతుల్లో పెట్టాను. ఎన్నడూ
కష్టం అన్నమాట ఎరుగదు. ఎలా ఏలుకుంటారో.

హనుమాన్ దాను: మనకు చెప్పాలే? [మెల్లిగా] ఇది ఆరోది.

రామానందు: అమ్మాయి, తారా! ఇలా రా అమ్మా. ఊరకో- ఇది
శుభకమయము. కంట నీరు పెట్టరాదు. నీభర్త చాలా పెద్ద- అదే మర్యా
దస్తుడు. జాగ్రత్తగా మసలి పరుపు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించుకో.

[లక్ష్మి రామానందుని విడిచి భర్తకు నమస్కరిస్తుంది.]

హనుమాన్ దాసు: [మందంగా] అహ, చాలా బుద్ధిమంతురా లల్లే ఉన్న దర్మియా యిది- ఏమో అనుకున్నా.

రామానందు: గోపీదందూ, మా లక్ష్మి వట్టి అజ్ఞానురాలు నుమా! నీవు చిన్నవాడవు—

హనుమాన్ దాసు: అనుగో! మళ్ళీ నన్ను వమానిస్తున్నావు.

రామానందు: లేకు లెండి, లేకు నెండి [మెల్లిగా] వీడి తాడు తెగ! వీ డెక్కడ దొరికాడురా మాకు! [బిగ్గరగా] 'గోపీదందూ, నీవు అజ్ఞానుడవే. తిన్నగా సంసారం నిలబెట్టుకోండి. నీవు బుద్ధిమంతుడవే అయినా హనుమాన్ దాసుగారిని చూసి లక్ష్మిని నీకిచ్చాను.

[తార తండ్రిని కాగిలించుకొని దుఃఖిస్తుంది.]

రామానందు: ఊరుకో తల్లీ, ఊరుకో!

గోపీ చందు: [హనుమాన్ దాసును సమీపించి] సేట్జీ! మీయుగం తుల్యులొత్తీర్చుకోలేను. మీకు తెలియకుండా నాకు మహావకారంచేశారు. ఈ పెళ్ళి ఎలా అవుతుందా అని ఎన్నోశృకుంచో అదుర్దా పడ్డాను. మీదయ వల్ల మీవివాహము మధ్య రావడమువల్ల నాకోరిక నెరవేరింది. నేను ఆశించి పట్టి నాకు లభించినది. నాసౌఖ్యానికి అంతకూ మీరే కారకులు. జన్మాంతమువరకూ భార్యాభర్తల మిద్దరమూ మిమ్మల్ని తలచుకుంటూ ఉంటాము.

హనుమాన్ దాసు: మరచివాడవురా, నాయనా! సుఖంగా ఉండు.

రామానందు: అబ్బాయి, ఇక మనం వెళ్ళదాము [నిష్క్రమిస్తాడు. తార తండ్రితో నిష్క్రమిస్తుంది]

[చబిల్, గోపీచందులు ఇవతలికి వచ్చి జనాంతికము]

చబిల్ దాసు: ఏమిరా గోపీ, నీకోరిక నెరవేరింది కదా?

గోపీ చందు: నీమేలు మరచిపోలేను చబిల్!

చబిల్ దాసు: మనము పెళ్ళి కూతుళ్ళను మాట్చిన సంగతి ఇంకా మీసే మీకు తెలియ దల్లే ఉంది.

గోపీచందు: ఇదుగో ఇకను—

చబిల్ దాను: తెలియ గానే నిప్పులు తొక్కిన కోతివలె ఎగిరిపడతాడు.

గోపీ చందు: కాస్త మన మాతమానా చూడాలి.

హనుమాన్ దాను: [మెల్లిగా] ఏమిటావధవ గుసగుస! ఎంతసేపటికీ పోరేం?

చబిల్ దాను: మీసేటుదగ్గర ఫోటో ఏం చేశావు?

గోపీ చందు: మార్చేశాను.

చబిల్ దాను: సరే. నే వెళ్ళుతా.

గోపీ చందు: నేనూ వస్తా. [నేటును నమిపించి] నేట్లో! నేను వెళ్ళు తీసుకుంటాను. మళ్ళీ కనబడతాను.

హనుమాన్ దాను: పోయి రా.

[గోపీచంద్ నమస్కరించి చబిల్తో వెళ్ళుతాడు.]

హనుమాన్ దాను: [భార్యను సమీపించబోయి ఆగి, గొణుగుతూ] దీని దుంపలేక! ఎన్నిసార్లు ఆకుభవ మయినా కొత్తపెళ్ళికుండు రనేటప్ప టికి నణుకు వట్టుకుంటుంది. [మెల్లిగా దగ్గరికి పోయి] ఓసే, ఇదుగో, ఎవరూ లేరులే. నేనేగా. ఇదుగో ఇటు చూడు, ఏదీ మొహ మేదీ! కాస్త ఆము సుకు తీతూ! ఏదీ ఒక్కముద్దు! అంత సిగ్గుదుకు? నేనేగా, ఎవరూ లేరులే. ఏదీ!

లక్ష్మి: ఏమీ మొగం చూపిందేది! ఒక సాము పెట్టారనా, ఒకచీర ఇచ్చారనా?

హనుమాన్ దాను: నేను భయపడుతునే ఉన్నా. ఏళ్ళకు మాటాడితే సాము. ఎప్పుడూ ఉండేదే ఇది! [బిగ్గరగా] సాము కేం భాగ్యం! నాసా మ్మంతా నీదే, నీసా మ్మంతా నాదే. పెళ్ళికి ఇరవైవేలు ఖర్చామరి! అప్పుడే ఎక్కడనుంచి వస్తుంది? నాలుగే శ్యాగితే—

లక్ష్మి: వాళ్ళందరికీ పెళ్ళిప్పుడే చేయించి పెట్టారటగా!

హనుమాన్ దాసు: వాళ్ళకా పెళ్ళినాడు కాదు గదా, నూలేళ్ళు బలికినా చిల్లిగ వ్యయినా మెళ్ళో వేసేవాణ్ణేనా?

లక్ష్మి: ఆహా! అయితే నాకూ అలాగే?

హనుమాన్ దాసు: ఆహాహా! నీ కలా కాదు. నీసంగరి వేరు. చూస్తుండు.

లక్ష్మి: అవును, నాలుగేళ్ళు ముక్కుల్లో వేళ్ళు పెట్టుకు కూర్చోవరే!

హనుమాన్ దాసు: పోనీ, ముందటేటి కేమైనా చూస్తారే.

లక్ష్మి: ఏదాది దాకానా? నా కక్కర లేదు.

హనుమాన్ దాసు: వచ్చేసే లో ఒక ఉంగరమో, ఏదో చేయించనా?

లక్ష్మి: ఇంటకి వచ్చేచుట్టం, పోయేచుట్టం పెళ్ళి చేసుకుని పెద్దమ్మ వారి లాగు అందరియెదట తిరుగుతానా? నా కే మక్కర లేదు.

హనుమాన్ దాసు: పోనీ, ఒక వారంరోజు లాగు.

లక్ష్మి: వారంరోజులే! అప్పటికి పెళ్ళికూతురుతన మంతా పోతుంది.

హనుమాన్ దాసు: వారంరోజు లాగవు?

లక్ష్మి: రే వ్రుదయం కంసాలీని పిలిచి, నాగరం, కాసులపేరు, కంట, మొడలో వట్టెడ, నడుముకు వడ్డాణం — ఇ వన్నీ చేయిస్తానంటే సరే! లేకపోతే ఇక్కడ ఒక్కక్షణ ముండను. ఈతాళిబొట్టుకూడా మీరే తీసుకోండి. నేను పోతా.

హనుమాన్ దాసు: [మెల్లిగా] నాకొంప దినాలాకే వచ్చింది. [ప్రకాశముగా] ఓహో! బాగున్నదే! చిన్నపిల్లవుకదా అని ఏదో నాకుతోచింది చేయింతా మనుకొన్నా. ఇలాటి మారాముల నాదగ్గర సాగవు. బాగానే ఉంది మొత్తానికి!

లక్ష్మి: [దుఃఖముతో] అయ్యో! న న్నెందుకు పెళ్ళి చేసుకున్నాను? నన్ను పెళ్ళి చేసుకోకపోతే మీడ బ్బంతా మీదగ్గరే ఉండేదిగా! అయ్యో! ఈరిట్లు తినడానికే కాబోలు మానాన్న నాకు పెళ్ళిచేశాడు.

హనుమాన్ దాను: లేదులే. ఎరక్కపోయి అన్నా! ఊరుకో, ఊరుకో.
ఎవరైనా వింటారు, ఊరుకో.

లక్ష్మి: మీరు తిట్టడం బాగానే ఉంది, నాకు దుఃఖము వస్తే తప్పా?

హనుమాన్ దాను: లేదులే. నిన్ను తిట్టానా?

లక్ష్మి: ఇష్టం వచ్చినట్టు తిట్టి, పైగా తిట్టలే దనడం కూడానా!

హనుమాన్ దాను: లేదులే ఊరుకో. నీవు దుఃఖిస్తే నేను చూడగలనా?
అముఖ మంతా ఎంత వాడిపోతుంది! ఆకమలమూల వంటి కన్నులూ,
ఆదొండవండు వంటి అధరోష్ఠమూ, ఎంత మలిన మైపోతవి! ఏదీ, ఒక్క-
సారి నీముఖము చూడనీ! నీఫోటో చూచుకొని ఎంత మురుస్తూ ఉండే
వాణ్ణి! ఏదీ.

[హనుమాన్ దాను మెల్లిగా లక్ష్మి పేలిముసుగు తొలగిస్తాడు. లక్ష్మి
నవ్వుమొగ చూతో. కనబడుతుంది. హనుమాన్ దాను చూచి, కన్నులు నులు-
ముకొని మళ్ళీ చూచి నిర్ఘాంతపోయి నాలుగు దిక్కులా చూస్తాడు.]

లక్ష్మి: ఎందు కలా చూస్తారు?

హనుమాన్ దాను: నీ బెడరు?

లక్ష్మి: నే నెవరా? అప్పుడే అందాకా వచ్చి దా!

హనుమాన్ దాను: రామానందం కూతురు నీవేనా?

లక్ష్మి: అయ్యో! నేను మానాన్నకూతురే కదా! అయ్యో, నాబ్ర-
తుకు చెడ! ఇంత మాట అనిపించుకోవడానికా భగవంతుడు నన్ను సృష్టిం-
చాడు? అయ్యో! నాన్నా! నీకూ నాకూ సంబంధం తెలిపోయింది. నేను
నీకూతురే కాదట! అయ్యో—

హనుమాన్ దాను: [పెట్టెలోనుంచి ఫోటో తీసి చూచి] అంతా ఇదే
పోలికగా ఉన్నదే! నా కేమైనా మతిభ్రమ కలుగుతున్నదా యేమిటి!

లక్ష్మి: [నమిపించి ఫోటో చూచి] అది నా ఫోటోయే. నాపోలికగాక
ఇంకా ఎలా ఉంటుంది? మీకు నిజంగా మతిపోయింది!

హనుమాన్ దాసు: [దడబిడలాడుతూ] నా శోధో మైదు చేశారు. నాకొంప తీశారు. ఈఫోటో ఇదివర కిలా లేదు. నాకళ్ళకు గంతలు కట్టారు. అయ్యో! గోపీచందూ, నీమాట వినకపోతినిరా! నన్ను రామా నందు నట్టేట్టో ముంచాడురా! [గోల పెట్టుతాడు]

గోపీచందు: [తత్తరముతో వ్రేళేంచి] ఏమిటి సేటుజీ ఏమిటి, ఏమిటి?

శక్తి: [చటుక్కున మేలిముసుగు వేసుకుంటుంది]

హనుమాన్ దాసు: చూడు, చూడు. ఈఫోటో చూడు నాకొంప ముం చారురా, చూడు!

గోపీ చందు: ఏమి సేటుజీ! ఈఫోటో కేమి? మన మిదివరకు చూచిందేగా!

హనుమాన్ దాసు: ఇదివరకు చూచినదేనా! నీవెవరు గోపీచందుజేనా?

గోపీ చందు: ఆ జేమి సేట్ జీ, అలా అడుగుతారు?

హనుమాన్ దాసు: వ్రేపంచ మంతా ఎప్పటిమోస్తరుగా కనబడు తుంటే ఈఫోటో ఒక్కటి మారిపోయిందేమిటిరా! తిన్నగా చూడు.

గోపీ చందు: లేదు సేట్ జీ, ఫోటో ఎప్పటిలాగానే ఉన్నది.

హనుమాన్ దాసు: గోపీ, మన ఇద్దరిలో ఎవరికిరా గుడ్డి; నీకా నాకా?

గోపీ చందు: మీకు కొంచెం చత్వార మన్నమాట వాస్తవమే కాని, అమాత్రానికే గుడ్డితన వంటామా?

హనుమాన్ దాసు: నీదత్వారం చట్టుబండలు గాను! ఇలా స్పష్టంగా కనబడుతుంటే చత్వార మేమిటిరా?

గోపీ చందు: అదే తమాషా! చత్వారంలో ఉండే కిటుకే ఆది, అన్నీ కనబడుతున్నట్టే ఉంటాయి.

హనుమాన్ దాసు: అయితే ఇదే ఆఫోటో అంటావు?

గోపీచందు: అచ్చంగా అదే మీకు జ్ఞాపకం లేమా? నాకు చూపిస్తూ ముక్కు కొంచెం వంకరగా ఉంది, కంట్లో కాస్త మెల్లమాడా ఉన్న దన్నారు.

హనుమాన్ దాసు: నేనా అన్నది! నువ్వు కాదుట్రా?

గోపీ చంద్రు: కాదు. మీరే ముద్దపెదవు అని కూడా అన్నారు. ఇంకా జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి. నేను కాదంటే ఓర్థించారు కూడా.

హనుమాన్ దాసు: లోక మంతా తారుమార్తే పోతున్నది! అయితే ఇప్పుడిది వంకరముక్కు-కాదంటావు?

గోపీ చంద్రు: ఎబ్బే! వంక రెక్కడ! పెన్నలు పుల్లలాగా సాపుగా ఉంటే.

హనుమాన్ దాసు: అలా కాను. ఉండు. అసలుముక్కు చూచి చెప్పుదువు గాని వంకర ఉందో లేదో, అముసుగు తియ్యవే! ఎందుకు వచ్చిన ముసుగు!

గోపీ చంద్రు: అమ్మా! మీకు విడ్డలాంటివాణ్ణి. ఫరవా లేదు, తీయండి. బాబుగా లేదో అందోళనలో పడ్డారు. వారి అనుమానం తీరితేనే తప్ప మీకూ మాకూ నుఖం లేదు.

అక్షి: [తలవంచి ముసుగు తీస్తుంది]

గోపీ చంద్రు: చూడండి, నేటుజీ! ఎక్కడైనా వంకర ఉన్నదేమా. అచ్చంగా ఫోటోలో ఉన్నట్లున్నది.

హనుమాన్ దాసు: అమాటమాత్రం నిజమే.

గోపీ చంద్రు: అహా! ఆకళ్ళే మిటి, అపెదవు లేమిటి!—నా భార్య మొహాన ఇందులో సగంకర ఉంటేనా—

హనుమాన్ దాసు: సరే, సరే, చాల్లేక! ముసుగు వెయ్యి, ముసుగు వెయ్యి అబ్బాయి, గోపీ. ఇక నీవు వెళ్లు. ఏదో పైత్యవికారంగా ఉండి అలా మాటాడానులే.

గోపీ చంద్రు: నేను మొదటే చెప్పితినిగా-పైత్యంతప్ప మరేమీ లేదు, మీ భార్య కేమి నేటుజీ—

హనుమాన్ దాసు: సరే, సరే, పోయిరా.

గోపీ చందు: పెలచ! [వెళ్ళిపోతాడు]

హనుమాన్ దాను: [కూలబడి] ఊ, ఎవరిని చూడబోయినా ఇలా ఉండి లోకం! ఎవరితోనన్నా చెప్పకుంటే నీగుబాటు. వాడు మొదటే చెప్పాడు- నానుభానికి రాలే దని ఓనీ, ఇ దేమి పేవు!

లక్ష్మి: [వెనుకగా వచ్చి, హనుమాన్ దాను జుట్టు కొంచెంలాగి విడిచి] అయితే, యేమి టయ్యా, మేల్చో వున్నై కట్టానుగదా అని పదిమందిలో పరీక్ష చేసి, నాకు పరాభవంచేస్తారా? నాది వంకరముక్కా! మెల్లకన్నా? మీరు బాగున్నారకదా—నాచక్కవనంతో మీ కేంవని? ఇంత అవమానం జరిగి, మీకు అంత వనికీరాక పోయినాక నాబతు కేందుకు? ఇదిగో, మీతాళిబొట్టు తీసుకోండి. నే నేదైనా గొయ్యి చూచుకుంటాను. [పోబోతుంది].

హనుమాన్ దాను: [అద్దుపడి కాళ్ళు పట్టుకుని] వద్దు వద్దు. కోపం వద్దు. నాబంగారుగో! నాచింతగా, నాపండుగా! నీవు పోతే ఇం కేముంది? ఎరక్కపోయి అన్నా!

లక్ష్మి: [కన్నీరు పెట్టుకొంటూ] మీరన్నమాటల కింకొకతే అయితే హనుమాన్ దాను: లేదు లేదు. నీవు బుద్ధిమంతురాలవు అసంగతి మరచిపో.

లక్ష్మి: ఎలా మరచిపోతా నేమిటి? మీకు నామీద ఇంతైనా ప్రేమ లేకపోయిన తర్వాత! మీ సంబంధం కుదిర్చా నని నాన్న వచ్చి చెప్పితే నంతోషం పట్టలేక ఎగి రెగిరి గంతులు వేశాను. తీరా పెళ్ళి అయినాక ఇలా అయింది నాగతి!

హనుమాన్ దాను: ఎంతమాట! ఎంతమాట! నీమీద నాకు ప్రేమ లేదా? చూడు ఏదీ ముద్దు! [ముద్దు పెట్టుకుని మెల్లిగా] హు, ఈ కాకి పది వేల రూపాయిలా? ఏనాటి ఋణమో చెవులు మెలేసి లాగాడు రామా నందు! [నిగ్గరగా] లోపలికి వెళ్ళుదామా?

లక్ష్మి: నా నగలమా టేం చెప్పారు?

హనుమాన్ దాసు: [మెల్లిగా] ఇంకా అసలే ఫాయదా అంతా చెల్లలేదు. [బిగ్గరగా] ఇదుగో చెప్పానుగా రా. [ఇద్దరు వెళ్ళుతారు. గోపీచందు గంతులువేస్తూ ప్రవేశించి] లక్ష్మి, లక్ష్మి.

తారాబాయి: [మేలిముసుగుతో ప్రవేశించి] ఆపేరున పిలిస్తే నేను వలకను!

గోపీ చందు: ఓసీ అప్పుడే మరచిపోయినావా? ఆపేరు అడ్డం రాక పోతే మనమిపాటికి ఎలా ఉండేవాళ్ళమా! సరే, ఇక నీముఖం చూతాము [హనుమాన్ దాసును అనుకరిస్తూ] ఏది, ఏది, ఎవరూ తేరుగా నేనేగా ఏది ఏది [ఇద్దరూ నవ్వుకుంటారు.]

గోపీ చందు: [తారాబాయి మేలిముసుగు తొలగించి, భుజాలపైన చేతులుంచి చూచి] తారా, నాకన్న అదృష్టవంతు లున్నారా?

తారాబాయి: అ.

గోపీ చందు: ఎవరు?

తారాబాయి: నేను! [ఆలింగనము.]

గ జ్ఞ ల మొ ల తా డు

శ్రీ నోరి నరసింహ శాస్త్రి

*
అంకితము

పద్మావతికి

*
పాత్రలు

భార్య : భర్త

భర్త-అత్తగారు

భర్త-మామగారు

స్థలము: భర్త ఇల్లు. ఈనాటిక ఒకనాటి సాయంకాలం ప్రారంభమై మర్నాడు సాయంకాలానికి సమాప్తి అవుతుంది. సుమారు ౨౪ గంటలు మొత్తంమీద జరిగి ఉంటుంది.

మొదటి రంగము

భర్త కోమల స్వరూపుడు: బక్కపలచగా పొడుగుగా ఉంటాడు. కోరిముఖము, పచ్చనిదేహము భార్య కొంచెము లావుగానూ పొట్టిగానూ ఉంటుంది. ఆమెది గుండ్రని ముఖము. కళ్ళల్లో వెర్రిచూపు అప్పుడప్పుడు కనిపిస్తూ ఉంటుంది. ముక్కు కొంచెము వికాలమైనది. చామనిచామని మనిషి. సామాన్యంగా తెలుగుదేశంలోని. స్త్రీలవలె నుకుమారముగా ఉండవలె ననే ప్రయత్నముకూడా చేయడు.

భర్త చదువుకునే గదిలో కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. అగదిలోనుంచి పక్క నున్న హాలులోకి పోయే ద్వారమువద్ద భార్య మొదట నిలుచుని ఉంటుంది. సంభాషణ కొంత సాగిన తర్వాత ఆమె అక్కడనే నేలమీద

కూర్చుంటుంది. హాలులో ఉయ్యాలమండములో పిల్లవాడు నిద్రపోతున్నాడు. ఏమాత్ర మైనా శబ్ద మున్నప్పుడల్లా భార్య ఉయ్యాల తొట్టివంక అదుర్దానో చూస్తూ ఉంటుంది.

భార్య: మీ కామాట అంటే పిచ్చులూ పెర్రులూ పుడతవేం?

భర్త: దుర్మార్గురాలా, స్త్రీలు కోమలస్వభావం కలవాళ్ళని పెరివాళ్ళు అంటారే కాని మన పూర్వులన్నదే నిజం. రామాయణంలో అగస్త్యుడు స్త్రీల సంగతి ఏ మన్నాడో తెలుసునా? వాళ్ళు—

భార్య: ఏమో, మీకవిత్వా లన్నీ నాకు తెలియవు. అరు నూరు అర్యేగి, నూరు అ రర్యేగి, పిల్లవాడికి ఆ మొలతాడు పెట్ట నియ్యను.

భర్త: [ఓచారముతో] పిచ్చిదానా, అంత భయ మెందుకూ?

భార్య: ఏమో నండి, అది చూస్తేనే నాకు పామును చూసినట్లుంటుంది.

భర్త: సొమ్ములో ఏ మున్నదే?

భార్య: ఏమో! ఉన్నా ఉండకపోయినా అది నేను వద్దంటున్నా గదా! మన కది చెరిపిస్తే దరిద్రము రాదు. వినా సొమ్ములో ఏమీ లేక పోతే మీకు మాత్రమే పట్టుదల ఎందుకు?

భర్త: [చిరాకుతో] నీపెత్తన మేమిటి? నేను అగజ్జల మొలతాడు పిల్లవాడికి పెట్టి తీరుతాను. ఏం జేస్తా వేం?

భార్య: చెప్పుతుంటే మీకు మరీ అగడంగా ఉన్నదే! మనసుకైనా పిల్లవాణ్ణి ఒక్కసారి దగ్గిరికి తీసుటానికి ముట్టరు గాని ఇందుకు మాత్రము వాడిమీద ఎక్కడలేని ప్రేమా వచ్చింది కాబోయి!

భర్త: అవును మరి! దాసరివాణ్ణి పెంచుతున్నట్లుగా ఒంటినిండా తెల్ల పూసల పేరులు వేసి మెడలో బిళ్ళలు కట్టి వాణ్ణి పెంచుతూ ఉంటే ఎట్లా దగ్గిరికి తియ్యబుద్ధి పుడుతుంది!

భార్య: [మూతీ పొడుగు చేసి] అబ్బో!

భర్త: ఇంత చక్కని పిల్లవాణ్ణి కంటివి మరి!

భార్య: ఏమిటి, అట్లా మాటిమాటికీ అనాకారివాణ్ణి కన్నానని చెప్పావు! చక్కనివాడో అనాకారివాడో; కాకిపిల్ల కాకి ముద్దు. అట్లాగే దిగంబరుడి వల్లే బతుకనిద్దురూ!

భర్త: సొమ్ములు పెడితేనే పిల్లలు చచ్చిపోతారా ఏం?

భార్య: ఏ మయిందీ మన 'వాణి'కి? ఈగజ్జల మొలతాడేగా నాకొంప తీసింది! ఆమాదిరిది వద్దో మొర్రో అంటూంటే నాకు వ్యతిరేకంగా చేయించారు. అది బొమ్మలో, ఇట్లాంటిది, అని చూపినప్పుడే నాకు పొములాగా నవపడ్డది! అది వంటిన పెట్టిన రోజేగా, వాణికి జబ్బు చేసింది!

భర్త: ఇంత కటువుగా ఎట్లా మాట్లాడుతావో? వాణికి పేరుగా దాన్ని పిల్లవాడికి పెడదా మంటే రాక్షసినలే అడ్డుపడతావేం?

భార్య: వంశము నిలిపే పిల్లవాడు పుడితే వాణ్ణి ఎన్నడైనా ఎత్తుకున్న పొరసన్నా పోలేదు, కాని ఎన్నాళ్ళనాడో పోయిన అవముడ సొమ్ముంటే దానిమీద మీ కంత న్యాయమోహ మెందుక?

భర్త: కటికిదానా, 'వీణ్ణి' అంతా నీ ఇష్టం వచ్చినట్లే కన్నావుగా! ఇదన్నా నా ఇష్టప్రకారము జరగనీయవా?

భార్య: అయ్యో, ఏమిటండీ మీ కీ పిచ్చి!

భర్త: అవును మరి! సిగ్గున్నా లేకుండా బాగులు నేయిందుకొని అంజనేయ ప్రదక్షిణాలు చేసి మన్నధుణ్ణి కన్నావుగా!

భార్య: ఏ మంత ఎత్తి పొడుస్తావు! మన్నధుడో, ఎలికలవాడో! వాడు ఏ పిచ్చి వాడి వల్లనో నాలుగు కాలాల పాటు బతికి ఉంటే నాకదే బాలు. చక్కనివాడైతే మనకు ఒరిగించే దేవున్నా ఉన్నదా ఏం?

భర్త: ఎలికలవాళ్ళే నయం నీకొడుకుకంటే! వాళ్ళు మనుష్యులవలె వైనా ఉంటారు. నీవో, ఒక్కరోకే లేదు కాని, కోతి కన్నావు!

భార్య: [తనచేయి నోటిమీద పెట్టుకొని] అయ్యో! ఏమి టండీ ఆ మాటలు! అట్లా అన్యర దండీ!

భర్త: అనవచ్చు నేమిటి, అననూడ దేమిటి! కోతులకు మొక్కిలే కోతులు పుట్టక ఏం జేస్తారు? తనకే తే అందము దేవుడు భక్తులకు మాత్రము ఎల్లా ఇస్తాడు? అయిన ధర్మాన అకోకమాత్రం ఇంకా ఇయ్యడం లేదు!

భార్య: ఏం పాప మండీ ఇది! అట్లా దేవుణ్ణి తిడతా రేం? [కళ్ళు మూసుకొని చెంపలు వేసుకుంటుంది.]

భర్త: అంత మనసుగా ఉంటే నేనుకూడా చెంపలు వాయిస్తా పట్టు! దేవుడు కొడు, మన దేశంలో ఉన్న కాస్త సౌందర్యాన్నీ చంపుతున్న దయ్య మీ హనుమంతుడు!

భార్య: అయ్యో! న ద్దన్నకొద్దీ అట్లా మాట్లాడు తారే! ఇదేం పాప కర్మ మండీ!

భర్త: పోనీ. హనుమంతుణ్ణి కొలవకపోతే ఇంకా కాస్త చక్కని దేవుణ్ణి కొలవరాదూ? ఇక వినాయకుణ్ణికూడా ఇంట్లో కులదైవంగా పెట్టినానా అంటే, మనవంశంలో అందు పూర్తి అవుతుంది!

భార్య: ఊరికే దేవుళ్ళ నట్లా తిడతారు గాని, పుట్టిన పిల్లలంతా అట్లా పోతుంటే మరేం జేస్తాము, చెప్పండి? పోనీ, ఏదో కర్మం లేకపోతే, పుట్టిన నలుగురిలో ఒక్కరైనా బడకరాదూ? అయ్యో! చెప్పితేకూడా వినలేమండీ! వినకలె ననిబుద్ధి పుట్టదా ఏమిటి?

భర్త: ఏమో, నా క దంతా తెలియదు. ఇప్పటిదాకా నీ ఇష్టము వచ్చినట్లు చేయ నిచ్చాను. ఈ మొలతాడు మాత్రము పిల్లవాడికి నన్ను పెట్టనీ. వాడికి పెడితే నాకు 'వాణి' మళ్ళీ బాకి వచ్చినట్లే ఉంటుంది!

భార్య: ఎవ్వడో వచ్చిపోయిన దానిమీద మీరు ఇంత వ్యామోహ మెందు కండీ? మును పెప్పదూ లేని ఈ మొండితనము మీ కిప్పు డేవరు నేర్పినారండీ!

భర్త: 'వాణి' లేని దుఃఖమే నా కీపట్టుకల నేర్పింది. ఆ మొలతాడు చూస్తే 'వాణి' మళ్ళీ చూచినట్లే ఉంటుంది. అది కదిలిన శబ్ద మవుతుంటే 'వాణి' ఇంట్లో లిరుగుతున్నట్లే ఉంటుంది. దాని గజ్జలు ఘట్ట మంటే 'వాణి' మళ్ళీ నవ్విస్తామే ఉంటుంది. నాఒళ్ళు ఝట్ట మంటుంది!

భార్య: [కన్నీళ్ళతో] విలే మాత్రము అది బతికి వస్తుంది టండీ? అనుమానం మనస్సులో ఉంటే గిలిగా ఉండి బాధిస్తుంది. ఆ మొలతాడు ఇంట్లో ఉంటే మీరు అట్లాగే కష్టంగా ఉంటుంది కాని, చెరిపించి నాకు నానుతాడు చేయించండి! దాన్ని చూస్తేనే నాకు భయ మండీ!

భర్త: [వికృత స్వరముతో] దుఃఖ మున్నదానికి చెల్లదు గాని కన్నీళ్లు వస్తవి! 'వాణి' సొమ్ము పెట్టుకొని కులకవలె నని ఉన్న దేం నీకు?

భార్య: అయ్యో, నా కిప్పుడు సొమ్ములకే కొడవగా ఉన్నది. నా అం దానికి తక్కువైన దని! ఏదో, పోయిన వాళ్ళ వస్తువు ఇంట్లో కనబ డుతూ ఉంటే మనస్సుకు కష్టంగా ఉంటుందని నే నంటే, దాని కింత రాద్ధాంత మెందుకు?

భర్త: [యధావిధిగా శాంతముతో ఆదరముతో] సరే. ఆ దంతా ఇప్పు డెందుకు గాని, పిల్లవాడికి ఆ మొలతాడు కడదాం. కృష్ణుడి వల్లే ముద్దు వస్తూ ఉంటాడు. అది పెట్టనిస్తే వాణ్ణి దగ్గరికి తీస్తా!

భార్య: వాణ్ణి మీరు దగ్గరికి తీస్తే తీశారు, లేకపోలే తమ. కాని మొలతాడు మాత్రము వాడికి కట్ట వద్దు. మొలతాడు చేయించుకొనివస్తే, పెట్ట పెట్టడంతోనే పిల్ల ఉలిక్కి పడెను, అరాధిక జ్వరం వచ్చి, ఆ జ్వరంతోనే పోయిందాయెను!— చేయించిన వస్తువు అచ్చి రాక పోతే అనుమానంగా ఉండ దండీ మరి!

భర్త: అనుమానం ఏమిటి? ఈ సొమ్ము దానిని చంపిందా ఏం? నేను ఎంతో మనుసువడి ముద్దుకొద్దీ బోలెడు కూలి పెట్టి పట్నంలో ఇంగ్లీషు కంపెనీలో చేయించి తెప్పిస్తే అది పెట్టిన తరువాత దాని అయిస్సు చెల్లి

దానిదో వను ఆదిపోయింది. ఆ అనుమానం పెట్టుకుని అది పిల్లవాడికి చక్కగా పేడదా మంటే పెట్టనియ్యవు: ఇ దెక్కడి ప్రేమే!

భార్య: ఏమో; నాకు దానిమీద అనుమానం!

భర్త: నీకు అనుమానం లేనిది దేనిమీద? చీకటిలో ఏ దన్నా వస్తువు కనబడితే అది నీకు దయ్య మాయెను! ఇంట్లో భర్తం చాలక పేడపురుగు వస్తే దాన్ని చంపేదాకా వణుకుతా వాయెను! నీకు అనుమానం లేని దే మున్నది?

భార్య: ఏమో, నాకు భయ మండీ!

భర్త: నామాట విని ముచ్చటగా పిల్లవాడికి ఈసోమ్ము పెట్టనీ. అది పెట్ట నిస్తే 'వాణి' బతికివచ్చినట్లు ఉంటుంది నాకు.

భార్య: మీ కీ పిచ్చి ఎందుకు? అనుమాన మండీ!

భర్త: ఇంకా అనుమాన మేమిటి! మీవాళ్ళ ఇంటికి వెళ్ళి బాగులు చేయించుకుంటే, నీ ఇష్టదైవానికి ప్రదక్షిణాలు చేస్తే, నీ ఇంటిదేవతనే పోలినంత చక్కని పిల్లవాణ్ణి కంటిపూడా నాయెను! ఇంకా అనుమాన మెందుకు?

భార్య: ఏమో పిచ్చిదా న్నండీ; నన్ను ఆటలు పట్టిస్తారు! చక్కనివాడో అనాకారివాడో, ఎవరైతే మన కేం? పిల్లవాడు కాదా? మానాయన, మానుమంతమూర్తి కటాక్షించవలె గాన! [వడి వడిగా మధ్య మధ్య బిగ్గరగా వినపడేట్లు తనలో తాను చదువుకొంటుంది] "శ్రీ అంజనేయం, ప్రసన్నాం జనేయం, ప్రభాదివ్య కాయం, ప్రకీర్తి ప్రదాయం, ప్రశస్తాశ్మకాయం, ... భజే వాణిగాత్రం ... నీరూపు వర్ణించి ... నీసుందరం బెంచి ... దాసాను దాసుండనై ... ఎప్పుడుకా దప్పకన్ నన్ను నే గొల్చెదన్ ... నీవే సమ స్తంబు ... కాకినీ ధాకినీ గాలిదయ్యంబులన్ నీమ వాలంబునం జుట్టి నీలం బడం గొట్టి నీ ముష్టిమాతంబులం ద్రుంచి ... నమస్తే నమస్తే నమః! భార్య దండకం చదువు తున్నంతసేపూ భర్త కాంతముగా చిరునవ్వు

గజైల మొలతాడు

నవ్వుతూ ఆమెనైపు చూస్తూ ఉంటాడు. మీరు చక్కదనమో అని ఎప్పుడూ అంటాడు కాని చక్కని పిల్లలు వుడిలేమన కేమైనా ఒరుగుతుందా? అది గాక, మగవాళ్ళు ఎట్లా ఉంటే నేం, పెళ్ళి కాకపోతుం దని దిగులుండదు గదా!

భర్త: అవును లే- మానుమర్తుడి కొలిచేవాళ్ళకు ఇంత కంటే మంచి అభిప్రాయాలు ఎలా ఉంటవి? కాని మీ ప్రభాదివ్యకాయుడు నీకు ప్రశ్న ఉంగా! ఇక మొలతాడు పిల్లవాని! పెడిలే మాత్రం ఏమి భయం? ఇది ఒక్కటి వాకోరిక ప్రకారం జరగనియ్య రాదా?

భార్య: ఏమిటో నండి, నన్ను పిచ్చిదాన్ని చేసి ఆడిస్తారు. వా గేని తరియదు! మీకు అంత పట్టుదల అవుతే ప్లెజ్చుకోండి! నాకు మాత్రం అది ఇష్టం లేదు. మా నాయన మానుమన్నదయ ఉంటే చాలును! [కుర్చీ భర్త]

“ప్రసన్నాంజనేయం ప్రభాదివ్యకాయం...”

భర్త: [భార్యను సగంలా చేరిపి, సంతోషంతో స్వభావశబ్ద మైన మార్గంతో నవ్వుతూ] దానితో ఇదికూడా కలిపి సాదుకో!

“ఓ బొజ్జ గణపయ్య,

నీ బంటు నే నయ్య,

ఉండార్ళు మీదికి

దండు బంపు!”

భార్య: ఆ మొలతాడు పెట్టవచ్చు నంటే మీకు అంత బ్రహ్మనంద మేం ఎంత వెర్రి వా రండీ మీరు! [భర్త నవ్వుతూ కుర్చీలోనుంచి లేస్తాడు.]

రెండో రంగము

[భర్త అత్తగారు మామగారు ఆవూడే వచ్చినారు. మామగారు కాళ్ళు కదుక్కోడానికి వాట్లొక వెళ్ళినారు. అత్తగారు కళ్ళు కదుక్కోడానికి వాట్లొక వెళ్ళినారు.]

కుండానే అదుర్దాతో కూతురి దగ్గరకు వచ్చింది. స్థలము చాలు, ఉయ్యాల
తొట్టలో పిల్లవాడు లేడు. మొదటిరంగములో గదివంటిదే ఇంకోగది.
చాలుకు రెండోదైవున ఉన్నది.]

అత్తగారు: వళ్ళీ ఈకర్న మేమిటే?

భార్య: నారాత అట్లా ఉన్నది! [ఇద్దరూ కన్నీళ్లు పెట్టుకుంటారు.]

అత్తగారు: ఎప్పటినుంచి జబ్బు మొదలు?

భార్య: నేనీ ఇంట్లో నోరెత్తటందుకు కూడా నీలు లేకుండా ఉన్నదే!

అత్తగారు: ఏమిటే అది! అవస్థ వచ్చినప్పుడు కాస్త ఓర్పుకోవలె
నమ్మా!

భార్య: వాటంతట అవి వచ్చిన అవస్థలైతే ఎట్లాగనా ఓర్పుకోవచ్చు!
చేతులారా నెత్తిన తెచ్చిపెట్టుకోన్న వాటికో!

అత్తగారు: అయ్యో, పిల్లవాడు పండలే ఉన్నాడు గాదటే! ఈమా
టైనా ఆ అంజన్న దయవల్ల బాగున్నాడనుకుంటే ఇట్లా వచ్చిందేమీ?

భార్య: నీకూ నాకూ పండలేనే ఉన్నాడు. అందరికీ అట్లా ఉండ
వట్టూ! వాడు అనాకారివాడట. కోరినీ కన్నా వని నన్ను తిట్టిపాల్చునీ
రోజు లేడు. దాసరివాణ్ణి పెంచినట్లుగా పెంచుతున్నా నట! ఎరికలవా
ళ్ళన్నా నయ మట! కోరినలే—

అత్తగారు: మీ ఆయన దేనా ఈసరాగ మంతా! అట్లా పిల్లలను ఆన
గూడదు కూడాను! దాసరివాడి వల్లనో ఎరికలవాడి వల్లనో దీర్ఘాయుర్దా
యంతో ఉంటే అదే చాలు! పుట్టక పుట్టక మగబిడ్డ పుడితే ఈ అల్ల
కూడానా? లేని వాళ్ళ మంతా మగ నలును కనబడితేనే చాలు నని, కన
వడ్డ పుట్టకూ చెట్టుకూ మొక్కుతూ ఉంటే దైవము ఇచ్చిన బిడ్డకు మీ
కింత గోలా?

భార్య: నే నేం జేస్తానీ? ఆయననోరు కట్టిపెట్టే బెట్టా? కోరికి ప్రదక్షి
తాలు చేసినా నంటారు!

గజ్జల మొలతాడు

అత్తగారు: బాగానే ఉన్నది! ఇ 'దెక్కడా చూడలేదే! దేవుణ్ణి అట్లా అంటే కళ్ళు కూడా పోతవి.

భార్య: మరి ఎట్లా ఆయనతో బంధం? వద్దన్న కొద్దీ మరింత అంటారని తెందునక్కిళ్ళూ గట్టిగా ఒత్తుకొని ఉరుకోవాలి! అనేది ఒక్కమాటా? నానామాటలూ అంటారే!

అత్తగారు: ఉన్నన్నాళ్ళూ అంత గారాబంగా ఉండేవారుగా! ఇదెప్పు టినంచీ! ఈ మొగవాళ్ళ మనస్సులు క్షణానికి ఒకవిధంగా మారుతూ ఉంటవి కాబోలు!

భార్య: ఏమోనే అమ్మా, తలుచుకుంటే విడుపుకూడా వస్తుంది! ఈనలను పుట్టినప్పటి నుంచీ ఆయనకు ఒకటే విసుగు. ఎప్పుడో వచ్చి రెండు రోజులుండి చూసి పొయ్యో వాళ్ళను మీకేం తెలుస్తుంది? కొన్నాళ్ళకు కాకపోతే కొన్నాళ్ళకై నా మనస్సు మారక పోతుందా అని అంత లోపల లోపలనే మింగుతున్నా. కానీ ఇక దుష్టరమై పోయింది. పిల్లవాడు పుట్టినతర్వాత ఒక్కసారి రైనా ఎత్తుకున్న పాపాన పోయినారా! మళ్ళీ ఆమాయధారి 'వాణి' మాత్రము తలుచుకొని విచారపడని రోజు లేదు.

అత్తగారు: బతికి ఉన్న నిక్షేపమంటి మగపిల్లవాడిమీద ఏమీ లేదు కానీ ఎప్పుడో పోయిన పోకతల దానిమీదనా, ఆయన మౌనకార మంతాను? సడే!

భార్య: ఆవునే, ఆయనవేరి ఆయనదీ జ్ఞాపకం లా, దానికి కేయించిన మొలతాడు?

అత్తగారు: లేకేం? అది మరచి పోగలనూ? అదేగా 'వాణి' (పాణం రసింది! అది పెట్టినప్పుడేగా ఉరిక్కి పడ్డది! నేనూ దగ్గలే ఉండి కల్లారా చూస్తేనిగా! బొమ్మల్లే ఉండేదిగా వాణి!— అది ఇంకా చెరిపించలా?

భార్య: అయ్యో, ఆభాగ్యం పడితే ఇంకా ఏం! నేనెన్నివిధాల ప్రయత్నం చేసినా పడనిస్తే! మొదట బొమ్మలో చూస్తేనే నా కేదో

ధయం చేసింది. తయారై వచ్చినప్పుడు చూడగానే నాకు పామువల్లే ఉన్న దన్నాను, జ్ఞాపకం లేదుటే!

అత్తగారు: అవునే, ఒక్కొక్క సాము చేయించిన వేళా విశేషమిది! పాపం, చాలా భర్షపడి చేయించిన ట్లున్నారం. విశేషాత్రమే? ఘటాలు బాగుంటే డబ్బు శాశ్వతమా?

భార్య: అది ఇంట్లో ఉంటేనే అంత అనుమానంగా ఉంటుందా! అది వాడికి పెట్టించేదాకా నన్ను బతకనియ్యలేదే. ఆగజ్జెలు ఘల్లు మంటే 'వాణి' నవ్విన ట్లుంటుం దట.

అత్తగారు: ఇంకా అది పిల్లవాడి ఒంటనే ఉందా? ఎప్పుడో పోయిన అడముండకోసము ఇంత చెత్రి ఎక్కడా వినలేదే!

భార్య: అంతా వినవేం మరి? ఆ గజ్జల మొలకాడు కడితేరప్ప పిల్ల వాణ్ణి తాక నన్నారం. నాకు చెప్పడాకికూడా అకవిత్వాలు రావు. ఎప్పుడూ వద్దంటే వద్దని రాక్షసివలె అడ్డు పడేవాన్నా! అవేళటికి ఏమి దుర్బుద్ధి వుట్టిందో నేనూ మెత్తబడ్డాను. పాడుకోరికి అట్లా దైవము బుద్ధి వుట్టిస్తూ ఉంటాడు కాబోలు! ఆంజనేయస్వామి మీదనే భార మంతా వేసి, సరే, మొల్లో కట్టమన్నాను. నే నామాట అనేదే కృపధానంగా చివాలున కుర్చీలోనుంచి లేచి సంగోషంగో చంకలు కొట్టుకుంటూ వాణ్ణి పోయి వాడి మొలన అది కట్టినారే!— ఇంకా ఏ ముంది! పిల్లవాడు కేవలం కేక వేసినాడు. ఆయనకూడా మొదట తెల్లబోయినాడు. నాకో, ఒళ్ళు గలదరించింది. ఇప్పుడు దన్నా తీసి పారేయండి అన్నాను. కాని నామాట వింటేగా! మళ్ళీ ఆ 'వాణి'కి వచ్చినట్లే వీడికే తెరలు! నిన్ను మధ్యాహ్నం మీపాటికి చిలకల్లే పిల్లవాడు ఆడుకుంటున్నాడే! పిల్లవాడి మొలను ఆ మొలకాడు చూస్తే నాగుబాము పెనవేసుకొని ఉన్నట్టే నా కళ్ళకు కనబడుతుండే! ఏమీ చేయడానికి తోచదు. నువ్వు వస్తే చెప్పు కొని బావురు మని ఏడుద్దా మనుకున్నాను మళ్ళీవారు వైద్యంలో ఏమైనా

లోపం చేస్తున్నారా! ఎన్ని మందులైనా యిప్పిస్తున్నాను. వారి కీరాత్రంతా నిగ్ర లేదు. కాని అది రోగమైతే గా! [కన్నీళ్ళు ఏకధారగా విడుస్తుంది.]

అత్తగారు: [ఉద్రేకములో] ఖలే ఇంకా అది పిల్లవాడి మొలకే ఉన్నదా ఏమిటి?

భార్య: తియ్యనిస్తే నేనా? మీ రన్నా చెపితే కాస్త వింటా రేమో నని, నాకు సహాయం కావలె ననేవంక పెట్టి ఇవ్వాలి పొద్దున్నే మీకు తంరి ఇప్పించినాను.

అత్తగారు: [మరింత ఉద్రేకంతో] ముందు పిల్లవాడు ఎక్కడ ఉన్నాడో చెప్పు! అది తీసి పారేద్దాం! అగదిలోనే గా! [పక్కనున్న గది దైపుకు వెళ్ళబోతుంది.]

భార్య: [తల్లిని అపి] అయ్యో, కాస్త అను! అది తీసి వేస్తే నీకూ నాకూ గూడా ఈ ఇంట్లో నిలవ అధరువు ఉండదు!

అత్తగారు: తిడతా రనీ చీవాట్లు పెడతా రనీ పిల్లవాడికి అంత రోగము వస్తే కూడా దూస్తూ ఉరుకుంటారటే! అట్లా చూస్తూ వేం? పద; అది తీసి పారేద్దాం అంతగా మీ ఆయన చీవాట్లు పెడితే అన్నీ నే భరిస్తారే!

భార్య: అబ్బా, నీ కేం, చెవుతావు! తర్వాత అనుభవించేదాన్ని నేను! నాన్నచేత చెప్పించి చూద్దాం! పిలుస్తా నుండు! నాన్నా!

నూమగారు: [భర్త చదువుకునే గదిలోంచి వచ్చి] మీసంభాషణ వింటూనే ఉన్నాము. ఏమయ్యా అని అడిగితే “మిఇష్టం” అని విసు దుక్కంటూ బైటికి వెళ్ళిపోయినాడు.

భార్య: మా నాయన గా! [అంటూ ఒక్క-గంతులో కన్నళ్ళలో పిల్లవా డుగ్గు చక్క-గదిలోకి వెళ్ళుతుంది. అత్తగారు కూడా మూతి విరుస్తూ గది లో! మాటురువెంట వెళ్ళబోతూ ఉంటుంది.]

[గదిలోనుంచి భార్య స్వరము]

అయ్యో, అట్లా బెలులో వచ్చిన పాడుగుడ్డలతో రాగాకే! కాళ్ళనా

కడుక్కొని గదిలోకి రా! [అత్తగారు కాళ్ళు కడుక్కొని గదిలోకి వెళ్ళుతుంది, మామగారుకూడా నెమ్మదిగా వెళ్ళుతాడు. గదిలోనుంచి గజ్జల మొలతాడు విప్పి అవతల పొరవేసిన భవనివినవస్తుంది. తర్వాత ఉల్లాస వంత మైన స్వరంతో.]

“శ్రీ అంజనేయం శ్రీ సన్నంజనేయం ప్రభాదీవ్య కాయం... భజే నాయు పుత్రం... భజే హం పవిత్రం...”

[అని వినవస్తుంది. అది ఇద్దరు ముగ్గురి గొంతులు కలిపిన స్వరము.]

మూడవ రంగము

[మొదటి రంగములోని గది. భర్త అప్పుడే ఇంటికి వచ్చి ఉత్తరీయము తీసి వంకన వేయబోతున్నాడు. ముఖము శాంత భవనముగా ఉన్నది. భార్య సంతోషముతో హాల్లోనుంచి గదిలోకి వచ్చింది.]

భార్య: చూశారూ, నే నేది చెప్పినా పెడచెవిని బెట్టి వేళాకోళమా చేస్తారు, కాని ఏమయిందో చూశారా? నే నేది చెప్పినా ఎప్పుడూ వృధా కాదు.

భర్త: [నిశ్చలంగా] ఏమిటా జరిగిన బ్రహ్మ కార్యం?

భార్య: [ఉత్సాహం కొంత తగ్గి] పిల్లవాడి కుంత జబ్బుగా ఉండగా ఎప్పుడనగానో బయటికి వెళ్ళి మళ్ళీ ఇప్పుడు వచ్చారు! వాడికి ఎట్లా ఉన్నదో విన్నా విచారించక పోవడాని మీకు మనస్సు ఒప్పేందండీ? పైగా నేను సంతోషంగా మాట్లాడ వస్తే మీ కంత విసుగా?

భర్త: నాకు ఊరికే కొత్త ప్రేమలు వేర్ని విసిగించక ఏమి జరిగిందో చెప్పి అవతలికి వెళ్ళు! •

భార్య: ఆముదరస్థపు మొలతాడు తీసి వేయగానే పిల్లవాడికి రోగ

మొలతా చేరినో తీసివేసి నట్లుగా నయ మయింది. తేరలు అగిపోయినవి.
మూలండ్రి ముఖాన ఎప్పటిమల్లే చిరునవ్వు తాండవ మాడుతున్నది.

భర్త: సంతోషమే!

భార్య: ఇప్పుడు పిల్లవాడు మబ్బు విరిసిన చంద్రుడువల్లే ఉన్నాడు.
అప్పుడే విచ్చిన మల్లెపువ్వు వలె ముద్దు వస్తున్నాడు.

భర్త: నా కప్పుడూ కవిత్వాలు అనేదానివి నీవే కవిత్వం మాట్లాడు
తున్నావే!

భార్య: ఏమో, కాబోలు. ముందు వచ్చి పిల్లవా డెట్లా అడు కొంటు
న్నాడో చూసి పోండి!

భర్త: వస్తా లేవద!

భార్య: మీ కంత కాల మండే? రాత్రీ పొద్దునా మీరు పడ్డ అదుర్దా
అంతా ఇప్పు డే మై పోయింది? నన్ను కటికి వానివి అంటారే! పిల్లవా
నిగి గోగం నయం కావడం మీ కిష్టం లేదా ఏమిటి?

భర్త: ఏమిటే నీ గొడవ! నామీద దేవత అంతా కట్టు కట్టినారు!
నాళ్ళు నేను వదిలినా వాళ్ళు నన్ను వదిలేట్లు లేరు!

భార్య: [కొంచెము భయముతో] అట్లా అసందర్భంగా మాట్లాడుతా
రేం? మరి ఏమన్నా చెడి పోయిందా ఏమిటి? అట్లా చూస్తూ రేమండీ!—
ఏమిటండీ అది; నాకు భయం వస్తున్నది! మాట్లాడరేం?

భర్త: అబ్బా, ఊరికే గోల పెట్టక అవతలికి వెళ్ళు! దేవత అంతా
దరియాలలోకూడా కలిసి నామీద కత్తి కట్టినట్లున్నారు!

భార్య: [భయము పోయినప్పటికీ ఇంకా పోని ఆశ్చర్యముతో] ఏమిటి
అమాటలు! మన పిల్లవాడికి జబ్బు నయం చేయడమూ, దేవతలు చేసిన
అపకారము! అల్లాంటి అనరాని మాట లనడానికి మీకు బుద్ధి ఎట్లా పుడు
తుందండీ?

భర్త: నీ నొక పెద్ద రాక్షసివి! నాపాలిటి బ్రహ్మరాక్షసివి! నాబాధ నీ కేం తెలుస్తుంది?

భార్య: న న్నెన్ని రిట్టినా పడతాను గాని! — లేకపోతే ఏమిటో చెప్పండి! దేవతలకు మనమీద కసి ఉండీ? వాళ్ళను నమ్మిన వాళ్ళను ఎన్నటికీ చెరపరు. ఈమాట మీరు బ్రహ్మ వాక్యంగా నమ్మండి! వాళ్లు మన పిల్లవాడి జబ్బు నయం చేస్తే కడు కట్టి నా రంటా రేమండీ!

భర్త: నీవు నామాటలు అర్థం చేసుకో గలదాన వైతే ఇట్లా మాట్లాడి నామనస్సును మరింత ఎందుకు నొప్పిస్తావు!

భార్య: పిచ్చిదాన్ని ఏదో న్నో రూకుకోక వాడుతుంటాను కానండీ! నా మాటలు మనస్సుకు పట్టించుకోకండి. వినా ఒకటిమాత్రం మడుగుతాను గాని మీకు కోపం రాకుండా ఉంటుందీ! ఈ ఒక్క సారీ కాస్త శాంతిచించవాలు చెప్పండి. మీ రంతా తెలిసినవారు కదా! అంతా చదువుకున్న వారే కానీ, నేను వట్టి తెలివి తక్కువ మొద్దునే కానీ, నాకు తోచినంత వరకు ఆలోచిస్తే మనుష్య మాత్రుల మైన మనకు దేవుళ్ళమీద కోపము వనికి రా దనీ, వాళ్ళను తిట్టడమూ హేళన చేయడమూ మనకు శ్రేయస్కరము కా దనీ, అనిపిస్తుం దండీ!

భర్త: అయినదా నీ ప్రశ్న?

భార్య: అది కాదు, మీరు కోపపడనంటే ఆడుగుతాను.

భర్త: తెలివి తక్కువగా ముందుగా వాగ్దత్తం చేసేందుకు నేను హరిశ్చంద్రుణ్ణి గాను.

భార్య: అదుగో! అమాట తెందు కండీ మీకు? ఈ చిన్న ప్రశ్నకు మీకు కోపం రాదుగావా?

భర్త: అయితే రాదులే, అదుగు!

భార్య: 'వాణి'ని చూస్తే అంత ప్రాణంగా ఉండేవారే, ఎక్కానవల్లే

మగపిల్లవాడు వుడితే ఇంత నిర్లక్ష్యం చేస్తారేం? దీనికి కాస్త శాంతించి జవాబు చెప్పండి.

భర్త: దీనికి జవాబు చెప్ప నుంటవా? ముంతు నే నడిగే కొన్ని ప్రశ్నలకు కూడా శాంతంగా జవాబు చెప్ప!

భార్య: నే నెప్పుడూ శాంతంగానే ఉంటాను. మీ రెన్ని ప్రశ్నలైనా అడగండి, జవాబు చెప్పతాను.

భర్త: ఇతే 'వాణి' ఎవరి పిల్ల? [భార్య నివ్వెర పోతుంది.] ఆరంభం లోనే అట్లా జరిగితే ఎట్లా?

భార్య: ఏమి టామొండి ప్రశ్న! వాణీ మనకూ ఋణం లేదు. పోయిన దని అనుకొని ఏం లాభము!

భర్త: అయ్యో! నే నడిగిన ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పకేం?

భార్య: [మళ్ళీ నివ్వెరపోయి] మన పిల్ల!

భర్త: అందువల్లనే నాకు దానిమీద అంత ప్రేమ! ఇప్పుడు తెలిసిందా? అందు వల్లనే అది మనను నిడిచిపోయినా దాన్ని నేను మరవ లేకుండా ఉన్నాను.

భార్య: [ఎర్రపడ్డ ముఖంతో] అయితే మన పిల్లవాడు?

భర్త: ఆ ప్రశ్నే నిన్నిప్పుడు అడగబోతున్నాను. దానికి నువ్వే జవాబు చెప్పవలెను.

భార్య: వీడూ అంతే!

భర్త: అదే కాదు! అయి వల్లనే వీడంటే నాకు ప్రేమ లేదు. వీడి పేరేమిటి?

భార్య: ఏమి టండీ, వేషంగా ఉన్నదే! మనవాడి పేరు 'అంజనేయులు' అనే సంగతే మీకు తెలియదా ఏమి? మరి సోధ్యంగా ఉన్నదే!

భర్త: ఊరికే ఉపన్యాసా లియ్యక, నీ ప్రశ్నకు జవాబు కావలె నంటే, నీ నడిగే ప్రశ్నలకు జవాబు చెప్ప! పిల్లవాడికి అపేరు ఎవరు పెట్టినారు?

భార్య: ఎవరు పెట్టే దే మున్నది? వెనకటి సారి అట్లా అయింది కదా అని అనుమానం చేత మనస్సు ఒక్క భారసాల చేసుకోక పోతే మాత్రము, వాడికి పేరు లేదా ఏమిటి? నాడు కడుపున పడ్డప్పుడే నా ప్రసన్నాంజనేయ స్వామి తన పేరు పెట్టుకున్నాడు.

భర్త: అదీ! పిల్లవాడికి పేరు పెట్టేది తండ్రి! నీ ప్రసన్నాంజనేయ స్వామి మారుడిమీద నా కెట్లా ప్రేమ ఉంటుందీ! పెంపుడు కొడుకును చూసినట్లుగా చూస్తున్నాను. అదీ, బలవంతాన చేసుకున్న పెంపుడు!

భార్య: పెంపుడు కొడుకేమి టండీ? మీ మాటలు నా కేమీ అర్థం కావడం లేదు!

భర్త: అర్థం చేసుకో లే పని మొదటనే చెప్పినాను కాదూ!

భార్య: నే నెంత తెలివి తక్కువ మొద్దు నైతే మాత్రము, నాకు కన్న కొడుకంటే ఎవరో, పెంపుడు కొడుకంటే ఎవరో తెలియదు టండీ? మీ వేదాంతాలన్నీ కట్టి పెట్టి, పిల్లవాడు కులాసాగా ఇడు కుంటున్నాడు కాని, వచ్చి చూసి ముద్దు పెట్టుకు పోండి!

భర్త: వస్తా గాని, పద! ముందు ఆ మొలతాడు మాత్రము నా కిచ్చి పో!

భార్య: ఏమిటి, మీకు మొలతాడుపిచ్చి ఎత్తినట్లున్నదే!

భర్త: అధిక ప్రంగము చేయక మందర ఆ మొలతాడు ఇలా ఇచ్చి పో!

భార్య: ఇంకా ఏం మొలతాడు?

భర్త: [కొంచెము అదుర్దాతో] ఏమయింది? ముం దది తీసుకు రా!

భార్య: ఇంకా మొలతా డెక్కడ ఉన్నదీ! అది ఉన్న న్నాళ్ళూ మీ కీ వ్యామోహం వదల దని మానాన్న చేత దాన్ని చెరిపించడానికి పంపినాను. ఈ పాటికి ఆయన తిరిగి వస్తూ ఉండాలి.

భర్త: [సంభ్రమముతో] ఏమీ! న్నా 'వాణి' మొలతాడు కరిగించడానికి మీనాన్నను పంపినావో?

[‘అమ్మయీ!’ అని వీధిలోనుంచి మామగారి గొంతు వినిపిండు కుంది]

భార్య: అదగో, మానాన్న కేక వేస్తున్నాడు, వెళతా!

భర్త: [నిశ్చివుడై] అయ్యో! — మీప్రేమ ఏమి ప్రేమ! కత్తులు పెట్టి
కోనే ప్రేమ! అజసిపిల్లని నేనెంత జేసిందే? అరటి కొడ వల్లే ఉండే 'వాణి'
మీ కేం అపకారం చేసిందే? — అయ్యో! ఇంతమందీ కలిసి నే నింట్లో
తని వర దాన్ని చంపివేసినారు కాదట! రాక్షసుల కన్నా కొంత దయ
ఉంటుందే; కన్న తల్లికి నీ కన్నా అంతమాత్రము జోలి లేకపోయిందా?
నీ వనలు వ్యాఘ్రువి! —

[అంటూ చేతుల్లో ముఖము పెట్టుకొని కన్నీళ్ళు కారుస్తూ నిస్సారముగా
వడక కుర్చీలో వండుకుంటాడు. భార్య నివ్వెర పోయి ఆపాదమస్తకము
కంపిస్తూ ఉండగా. వీధిలోనుంచి "అమ్మాయి, అమ్మాయి, తలుపు
తీయి!" అనే పిలుపులు నిరంతరంగా వస్తున్నా, నమ్మదిగా అడుగులు పెట్టు
కుంటూ తండ్రికి తలుపు తియ్యడానికి వెళ్ళుతుంది.]

పరివర్తనము

శ్రీ శ్రీనివాస తిరోమణి

అంకితము

శ్రీ వజ్ర బాబు రావుకు

ఒకటో రంగము

[నూర్యస్తమయము కాబోతున్నది. అంతఃపురములో అలంకార మందిరములో నిలుపుటద్దాల యెడట ఆశోక చక్రవర్తి నిలుచుచు ఉన్నాడు. నల్లటివాడు.. ఉంగరాలు తిరిగిన విరుసు జెట్టుకలు, మిడిగుడ్లు. ఆకళ్ళలో ఎర్రనిచారలుకూడా ఉన్నవి. గుబురుమీసాలు. పొట్టివాడు.

అర్ధనగ్నలు అయిన ముగ్గురు పరిచారికలు. ఒకతె చైనాదేశపుది - ఆమె వింజామర వీస్తున్నది. ఇంకొక పరిచారిక చందనచర్మ చేస్తున్నది. మరొకతె తిలకము ముఖాన దిద్ది పుష్పమాల మెడలో తీసి అందముగా ఉండేటట్టు సవిరిస్తున్నది.

అలంకార మంతా అయిపోతున్న సమయములో ఒకపరిచారిక సవినయముగా ప్రవేశించి మొక్కి నిలుచున్నది. ఆమెవయస్ చక్రవర్తి సాళాచనముగా చూచినాడు.]

పరిచారిక: రాధాగుప్తులవారు వచ్చి ఉన్నారు.

ఆశోకుడు: వెంటనే లోపలికి పంపించు.

[వింజామర వీస్తున్న పరిచారిక తప్ప అందరూ వెళ్ళిపోయినారు. ఆశోకుడు సుఖాసనానీను డయినాడు. రాధాగుప్తుడు ప్రవేశించినాడు.

వృద్ధముఖములో గాంభీర్యము ఉట్టిపడు తున్నది. [వశాంత మయిన నేత్రములు. దీర్ఘకాయుడు.]

అశోకుడు: [లేచి నమస్కారము చేసి రాధాగుప్తుడు కూర్చున్న తరువాత కూర్చుని] ఏదో విశేష మున్న దనుకొంటాను. లేకపోతే మీరిప్పుడెందుకు వస్తారు?

రాధాగుప్తుడు: అవును. ఇది సమయము కాదని తెలుసును. అయినా, రాక తప్పింది కాదు.

అశోకుడు: [వ్యగ్రభావముతో] చిత్తము అప్పుడే చీకటి పడిపోయింది. మిమ్ములను విశేషమునేపు కూర్చుండ బెట్టను.

రాధాగుప్తుడు: మీ రేదో పనిమీద ఎక్కడికో వెళ్ళబోతున్నారనుకొంటాను.

అశోకుడు: అవును. మాళవ రాజకన్యను మాసి ఇప్పటికే సంవత్సరమయి పోయినది. ఆమె నావిరహమును భరించ లేక కృశించిపోయి ఉన్నదట. విరక్తివల్ల ఒక్క ఆభరణ ఘాయినా భరించడము లేదట.

రాధాగుప్తుడు: [సాలోచనముగానూ, సాభిప్రాయముగానూ,] అది మీ విరహాదుఃఖిమ - కాక పితృసోదర వియోగదుఃఖిమ - యోజించినారా రాజా!

అశోకుడు: తలిదండ్రులను గురించిన దుఃఖమయితే ఒకనెల, కాకపోతే రెండు నెలలు. కాని ఇంత కాలము దుఃఖించను. అది కేవలము విరహమే. ఇప్పుడు ఉన్నాదినిగా ఉండని తెలుస్తున్నది. ఆమె విరహములో అంత్యావస్థకు తయారవుతున్నది. ఎందువల్ల వంటే, నేను రాజధానిలోకి వచ్చిపూడా ఆమెను చూడలేదు.

రాధాగుప్తుడు: అయితే మీ కిప్పుడు శకునము ఏమీ బాగా లేదు. శుభము అంటూ బయటచేరబోతూ ఉంటే ఒంటిబ్రాహ్మణుడను ఎదురుగుండా వచ్చాను.

అశోకుడు: ఇంకా బయలుదేరి లేదుగా నేను!

రాధాగుప్తుడు: మీరు బయలుదేరి నట్టే లెక్క.

అశోకుడు: అయితే మీరు వచ్చినపని ఏదో తెలియిస్తారా?

రాధాగుప్తుడు: చిత్తము. బ్రహ్మనందము కలిగించే వర్తమానము చెప్పడానికే వచ్చాను. ఉపగుప్తా చార్యులను ఎరుగుమరు కదా!

అశోకుడు: ఉపగుప్తుడా! బాధభీక్షువు కాదా?

రాధాగుప్తుడు: అవును. మీ అన్నగారు నుషీముడి పక్షమువాడు. వాణ్ణి ఈమధ్యాహ్నమే పాతాళగృహములో ప్రవేశపెట్టినాము.

అశోకుడు: [విషాదముతో కూడుకొన్న ఆశ్చర్యముతో] చంపివేసి నారా?

రాధాగుప్తుడు: ఈపాటికి యమధామానికి చీరి ఉండే వాడే. అయితే మీతో కొంచెమునేపు మాట్లాడిన తరువాత తన్ను చంపమని ప్రార్థించి నందున—

అశోకుడు: నాతో ఏమి మాట్లాడుతాడో?

రాధాగుప్తుడు: మిమ్ములను తూలనాడుతాడు.

అశోకుడు: [కోపముతోనూ ఆశ్చర్యముతోనూ] అ! తూలనాడుతాడా!

అయితే నేనే వాణ్ణి యమరాజ్య పట్టాభిషిక్తుణ్ణి చేస్తాను!

రాధాగుప్తుడు: అయితే వాణ్ణి ప్రవేశపెడతాను.

అశోకుడు: వాణ్ణి తీసుకొని రావడానికి ఎంతసేపు పడుతుంది?

రాధాగుప్తుడు: వెంట తీసుకొని వచ్చినాను. వాణ్ణి ప్రవేశపెట్టి వెళ్ళిపోతాను.

అశోకుడు: [ఏదో ఆలోచిస్తూ] చిత్తము.

[రాధాగుప్తుడు వెళ్ళిపోతాడు. ఉపగుప్తాచార్యులు ప్రవేశిస్తాడు. దీర్ఘకాయుడు, ప్రశాంతనేత్రములు, గంభీర మయిన వదనము. శ్వాషాయం బరధారి. నిశ్చలముగా తల వాల్చి నిలుచుంటాడు. అతన్ని చూస్తూనే

అశోకుడు ఒళ్లు కంపించిపోతుంది. మహాకోపం వస్తుంది. భస్మీభూత మయి పొయ్యి టంత కోవముతో అతని వంక అశోకుడు చూస్తాడు. అతనినిళ్ళు లదిగు అశ్చర్యముకూడా కలుగుతుంది.]

అశోకుడు: దోహా, ఎంత నిశ్చలముగా ఉన్నావు! నీది ఏదేశము?

ఉపగుప్తాచార్యులు: నేను దోహాని కాను. ఈధూమి అంతా నా దేశము.

అశోకుడు: ఆఁ ఆఁ!

ఉపగుప్తాచార్యులు: నీదేశానికి పరిమితి ఉంది; హద్దు లున్నవి; నాదేశానికి పరిమితి లేదు; నాల్గుదిక్కులూ నాదేశానికి హద్దులు-

అశోకుడు: నీకు మరి పోయిన ట్టుంది!

ఉపగుప్తాచార్యులు: [నవ్వుతూ] కాస్త కాస్త మంటిముద్దల కోసము పోటాడుకోని నీదోటిరాజులకు మతిపోయింది. నా కేమీ మరి పోలేదు. ఈ విషయము హద్దురించి పోవడానికే నీవర్చనము కోసరము ప్రార్థించాను.

అశోకుడు: ఏమిటి?

ఉపగుప్తాచార్యులు: దేశదేశాలను జయించడ మెందుకు రాజా?

అశోకుడు: ఏ మంటున్నావు?

ఉపగుప్తాచార్యులు: ఏ మంటున్నానా? దేశదేశాలమీదికే దం డెత్తి పోయి రాజ్యాలనూ, జనాన్నీ నాశము చేస్తున్నావే! ఎక్కడ డయినా కాస్త జనము ఉంటే వారిహృదయాలలో చిచ్చు పెడుతున్నావే! ఇ దంతా ఎందుకోయి? సరే, పోనీ, రాజులూ జనుల సంగతి అలా ఉండు. నీజోలికి జో క్యానికి రాని వన్యమృగాలను పట్టాడి చంపడ మెందుకు! అవి ఘాతుక మృగము లంటావు! అయితే నీకు పా రిస్తు పొడవడ మయినా తెలియని గోవులు- శరత్కాల స్వామనదీ జలము తాగనీరు ముడా రక్తాన్ని ప్రవ హింపజేస్తున్నావే! అంతా నిశ్శేష మయిపోయిన తరువాత ఎక్కడ ఎవ రిది పరిపాలించ దలచు కొన్నావు రాజా! చెప్పు మాతాము. కలింగదేశ

ములో పురుషుడవేనాడు లేకుండాచేకా వ! ఇక నీవు పారించేది ఆదేశ
ములో ఉన్న వితంతువులనా?

అశోకుడు: అనవసర ప్రసంగం చేయకు.

ఉపగుప్తాచార్యులు: సుఖదుఃఖాలూ, అదరానాదరాలూ, ప్రేమా
ప్రేమలు, ఆలోచనానాలోచనలు లేని నేను విశేషము మాట్లాడేట్లయితే
నిలాగానే మారిపోతాను. విశేషము నీతో నేను మాట్లాడ దలచుకొన లేదు.

అశోకుడు: అయితే ఎందుకు వచ్చావు ఇక్కడికి?

ఉపగుప్తాచార్యులు: నీవతి బింబాన్ని నీకు చూపించి పోన దానికి
వచ్చాను.

అశోకుడు: [విసుగుతో] ఏమిటా వ్రతిబింబము?

ఉపగుప్తాచార్యులు: మనుష్యా కారములో ఉన్న జంతు వేమో అనిపిస్తు
న్నావు నీవు! లోకసంహారము చేస్తున్నావు. నీపనులు లోకకంటకములుగా
ఉన్నవి. నీకు సుఖము ఇందులో ఉన్నదా అని ప్రశ్న. లేదేమో నని
తోస్తున్నది. విందువల్ల సంతే, దేశదేశాంగనలను తీసుకొని వస్తున్నావు.
విశ్రాంతి కొంచెము చిక్కినప్పు డల్లా సారాసారములు విచారించకుండా
శేవలము మాంసగ్రంధు లయిన న్తనాల కోసము- శ్లేష్మగార మయిన
వడనము కోసరము మూత్రము స్రవించే జఘనపీతము. కోసరము [కళ్లు
మూసుకొని] ఆహా, నింద్యం నింద్యమ్ [కొంచెముసేపు ఊరుకొని] సబ్బం
దుఃఖం సబ్బం దుఃఖమ్. [కళ్ళు తిరిచి] నేను చెప్పదలచుకొన్న దంతా
చెప్పినాను. ఇంక నన్ను చంపి పయిదానికి అనుజ్ఞ ఇయ్యి.

అశోకుడు: నిన్ను చంపకుండా వదిలివేస్తే సంతోషిస్తావా?

ఉపగుప్తాచార్యులు: నాకో సంతోషమూ లేదు, దుఃఖమూ లేదు.

అశోకుడు: అయితే మా కెందుకు నీవంత అవకారము చేయడము?

ఉపగుప్తాచార్యులు: నే నొకరికి అవకారము చేయను. నీకు చేయనూ
లేదు.

అశోకుడు: చేయలేదా?

ఉపగుప్తాచార్యులు: లేదు.

అశోకుడు: నీవు నాశత్రువులతో ఎందుకు చేరినావు?

ఉపగుప్తాచార్యులు: నీశత్రువులతో గానీ నీ మిత్రులతో గానీ నాకు వ్యసక్తి లేదు.

అశోకుడు: నీవు మాఅన్న నుషీముడితో చేరి నన్ను చంపదలచిన వారిలో ఒకడవు కావా?

ఉపగుప్తాచార్యులు: నీకు రాజ్యాధికారము లే దన్నాను. అది ధర్మము. కాని నిన్ను చంపదలచినవారిని వ ద్దం వారిచినది నేనే.

అశోకుడు: [వినయముతో] మీ మాటలు నేను విశ్వసిస్తున్నాను.

ఉపగుప్తాచార్యులు: నీవిశ్వాసా విశ్వాసములతో నాకు నిమిత్తములేదు.

[పరిచారిక వ్రజికించి సమస్కారముచేసి నిలుచుంటుంది]:

అశోకుడు: [రూక్షముగా] ఏమిటి?

పరిచారిక: మాళవ రాకుమారి దేవర దర్శనార్థము త్వర మొక యుగముగా గడుపుతున్నట్లు వర్తమానము వచ్చింది.

అశోకుడు: [సుహృదలముతో] ఆ ఆ సంతోషము! ఓసీ, ఈవారము నీకు బహుమానము. [అమూల్యాభరణము తీసి యిస్తాడు.] పో. భిక్షుకుడా, మా కశ్యంత మోదావహ మయిన సమయములో వచ్చావు. చాలా అదృష్టవంతుడవు. నిన్ను చంపము. పో మృగములకు!

రెండో రంగము

[పాటలీ పుత్రనిగరము వెలుపలి మైదానము. రాత్రి పదిన్నర గంటలు కా వచ్చింది. గాఢాంధకారము. అశోక చక్రవర్తి పుష్పమాలాలంకృతుడయి ఉత్తరీయము ధారి పోతూ వేగముగా నడుస్తూ వ్రజికిస్తాడు. ఎదురు

గుండా ఒక వృద్ధుడు మునుగు పెట్టుకొని వస్తూ ఉంటాడు. ఆశోకుడా వ్యక్తిని చూసి ఆగిపోతాడు.]

ఆశోకుడు: ఎవ రామనిషి?

రాధాగుప్తుడు: నేను [అంటూ మునుగు తీసి నిలుచుంటాడు.]

ఆశోకుడు: మంత్రీవరేణ్యులా! అభివాదము. ఒంటరిగా ఏక్కడికి వెళుతున్నారో తెలుసుకో వచ్చునా?

రాధాగుప్తుడు: దేవరవా రెక్కడికి ఒంటరిగా వెళుతున్నారో నేను తెలుసుకోవచ్చునా?

ఆశోకుడు: వేసు బాహ్యోద్యానాంతః పురాని! వెళుతున్నాను. సంవత్సరమునుంచి ఏ కాంతా స్వయంగా హము కోనరము సంతపిస్తున్నానో ఆకాంత సందేశ మంది.

రాధాగుప్తుడు: ఏ మని?

ఆశోకుడు: అన్మదాధ పరిస్వంగము కోనరము క్షణ మొకయుగముగా గడుపుతున్నట్టు.

రాధాగుప్తుడు: ఇవ్వాలి అమావాస్య.

ఆశోకుడు: అయితే కావచ్చును.

రాధాగుప్తుడు: [గట్టిగా] ఇవ్వాలి అమావాస్య.

ఆశోకుడు: [చిరునవ్వుతో] మన్మథుడికి వారాలు వర్జాలూ లేవు. పోనియ్యండి.

రాధాగుప్తుడు: కాదు. రాజా, ఒక్కసారి నిలవండి.

ఆశోకుడు: వీందుకు?

రాధాగుప్తుడు: మీ నియమాలను మీరే తిరస్కరిస్తే ఇక మీ నియమాలను ఇతరులు ఎలా అనుసరిస్తారు?

ఆశోకుడు: అసలు విషయ మేమిటో చప్పున చెప్పండి. హృదయము దహించుకొని పోతున్నది. ఇంక నేను నిలవలేను.

రాధాగుప్తుడు: తాము మారువేషముతో రాత్రిసమయములో నగరపర్యటనం చేసితి ఈ రోజునే.

అశోకుడు: అబ్బ, శుభమా ఆ వెళ్ళబోతుంటే అన్నీ అంతరాయాలే!

రాధాగుప్తుడు: నంకల్పాలకు వికల్పాలు లేకపోతే స్వారస్య ముండదు.

అశోకుడు: పోనీ, ఈ రాత్రికి మానివేసి రేపురాత్రి నగరసంచారము చేస్తాను లెండి.

రాధాగుప్తుడు: జ్ఞాపకము తెచ్చుకోండి. రేపురాత్రి తమరు మరొక విషయములో నిమగ్నులయి ఉంటారు.

అశోకుడు: అబ్బ, అబ్బ! — నేను మీతో ఈ విషయమే చెప్పకపోతే?

రాధాగుప్తుడు: మీ రెక్కడికి వెళ్ళుతున్నదీ నాకు తెలియక పోతేగా! అందుకోసర మనే వెతుక్కుంటూ వచ్చాను

అశోకుడు: మరి ఆ యువతీ దర్శనము చేయకుండా నేను జీవించ బాలను. పోనీయండి, నా సంగతి అలా ఉంచండి. ఆయువతి మాత్రము ఇక జీవించడము దుర్లభము!

రాధాగుప్తుడు: రాజా, పోనీయండి బతకకపోతే మరొకతే —

అశోకుడు: పెద్దలు — మీ నోటిలోనుంచి అట్టిలములు రానీయకండి. అమ్మయ్యా, అంతమాట ఎలా అనగలిగినాను? ఆమెను ఒక సంవత్సరము నుంచి ప్రవాసములో ఉంచిశాను.

రాధాగుప్తుడు: సంవత్సరమునుంచి బతికి ఉన్నమనిషి ఇప్పుడు ఈ మార్గానికి చచ్చిపోతే ఏం చేస్తాము!

అశోకుడు: ఎందుకి దంతా — అలాగే నగరపర్యటనము చేస్తానులెండి.

రాధాగుప్తుడు: మీరు అన్యతము లాడ రనుకొంటాను.

అశోకుడు: ఈ రాత్రికి తుమింగలేరా!

రాధాగుప్తుడు: మీ రా యువతీ దగ్గరకు వెళ్ళకపోతే, ఏం?

అశోకుడు: అమ్మమ్మ! కాదు! అసౌందర్యం —

రాధాగుప్తుడు: తిష్య రక్షాదేవి కన్న నా?

అశోకుడు: [చిరునవ్వుతో] చెప్పలేదు మరి! తిష్యరక్ష మీ లంత నారిని
ఇలాంటి పనులమీద పంపిస్తున్నావా?

రాధాగుప్తుడు: ఎంతమాత్రము కాదు. మీ రాయువరిని విస్తరించ ము
సాపార్థన.

అశోకుడు: ఎందువల్ల?

రాధాగుప్తుడు: ఇందువల్ల అని మాత్రము చెప్పజాలను. తరువాత మీరు
జన్మాంతమువరకూ దుఃఖిస్తా రని నావమ్మకము.

అశోకుడు: ఏమి, టాయువరిని చూచిన మాత్రము చేతనే?

రాధాగుప్తుడు: ఏమో, నా క దంతా తెలియదు. మీరు మాత్రము వెళ్ళి
వద్దని నా సలహా.

అశోకుడు: ఆ రాక్షసురీ తండ్రినీ సోదరుణ్ణి చంపించా ననీ, అందువల్ల
నన్ను వరించదేమో ననీ మీరు ఊహ చేసి సలహా ఇస్తున్నారు. కాని ఆ
దుఃఖము ఆమెకు ఎంతమాత్రము లేదు. నాకు తెలిసింది. నాకోసరము ఈ
మధ్య కేవలము ఆమె ఉన్నాడిని అయిపోయింది. కానుకులకు తెలిసే విష
యాలు మంత్రులకు తెలియడము కష్ట మనుకొంటాను.

రాధాగుప్తుడు: చరే, నా కీ విషయాలకో పని లేదు. మీ రీరాత్రి సగర
పర్యటనము చేయడమే నాకు కావలసిన విషయము.

అశోకుడు: వల్లీ మొదటికి వచ్చారా?

రాధాగుప్తుడు: ఎంతదూరము చెప్పినా మీరు గ్రహించ లేకుండా
ఉన్నారు. మీరు అక్కడికి వెళ్ళిన ట్టుయితే, మీదట దుఃఖిస్తారు.

అశోకుడు: దుఃఖించను, సుఖిస్తాను.

రాధాగుప్తుడు: [గద్గద స్వరముతో] మీరు దుఃఖిస్తారు!

అశోకుడు: మీకు తెలియదు లెండి.

రాధాగుప్తుడు: కాదు. నేను అనుభవజ్ఞుణి. చెప్పుకున్నాను. వినండి.
మీరు సగరపర్యటనమునకు పోండి.

[అశోకుడు తల వంచి ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు. రాధాగుప్తుడు వెంటనే వెళ్ళిపోతాడు. అతడు తల యెత్తి చూసేసరికి రాధాగుప్తుడు కనిపించడు. ఒక ముసలిది మూలుగుతూ కర్ర ఊతగా చేసుకొని నడుస్తూ ఏడుస్తూ కనిపిస్తుంది.]

ముసలిది: ఎవరు నాయనా, నీవు దొంగలాగా ఉన్నావు!

అశోకుడు: ఏ మంటున్నావు! అశోకచక్రవర్తి రాష్ట్రములో దొంగలా?

ముసలిది: అశోకుడే పెద్దదొంగ అయితే, ఇక రాజ్యములో దొంగల మీ రక్క-న!

అశోకుడు: [అశ్చర్యముతో] అశోకుడు దొంగ అవ్వా?

ముసలిది: అశోకుడు చేసే పనులు మామూలు మనుష్యులు చేస్తే బంధి పోటు అంటారు. అదే అశోకుడు చేస్తూ ఉంటే, రాజాధిరాజు, చక్రవర్తి అంటారు. అట్లాంటి వాడికి చావు రాదుకదా నాయనా!

అశోకుడు: ఎందుకు పాపము, అశోకుడికి చావు? నీ కేం అపకారము చేశాడు?

ముసలిది: [కోపముతో వణుకుతూ] అపకారమా - వాడినోట్లో దుమ్ము పడ! నాకొంప కూల్చాడు, నా వంశనాశము చేశాడు. వాడు శిల, వాడు చావడు!

అశోకుడు: ఆయనకు నీకొంపకూడా కావలసి వచ్చిందీ; నీ వేం మహా రాణివా, నీ వంశము నాశము చేయడానికి?

ముసలిది: అది కాదు బాబూ! నాసెనిమిటి కిందటి సంవత్సరము మౌళినదేశ యుద్ధములో చనిపోయినాడు, ఆయన వయస్సు చెల్లినవాడు, పోయినా డని ఒక్క ఏడ్పు ఏడ్చి ఊరుకొన్నాను: ఈసంవత్సరము కళింగ దేశ యుద్ధములో నాకొడుకు లిద్దరూ చనిపోయినారు.

అశోకుడు: అయితే ఆకొడుకులకు చిడ్డలు లేరా?

ముసలిది: ఆయ్యో, ఆయ్యో, బాబు - బుల్లిబాబు! [అని చతికిలబడి ఏడుస్తుంది.]

అశోకుడు: [ఆమె పక్కనే నిలుచుని] ఏడవకు-ఏడవకు.

ముసలిది: [ఎదుర్కొని] అయ్యో బాబయ్య, నాగొంతు ఎందుకుపోతున్నది. నేనుకూడా చచ్చిపోగూడదూ! ఈమాన అయినా—

అశోకుడు: ఈమాన ఎవరు?

ముసలిది: నా మనమడు: కొడుకులు పోయినా ఈ పసికందు బ్రతుకు గూడదూ?

అశోకుడు: ఈ పసిబిడ్డ చనిపోయినాడా?

ముసలిది: అ, ఈఉదయమే. అశోకుడు - వాడదుంప తెగ! ఈచని పోయిన కూనమీద కూడా వాడికి ద్వేష మెందుకొ?

అశోకుడు: ఏం చేశాడు, ఏం చేశాడు?

ముసలిది: ఈఉదయము ఈపసికందును పాతిపెడదా మని నిల్లకాటికి పోతే, రాజుగారికి సుకము చెల్లించండి రాజభటులు పాతిపెట్ట నీయలేదు.

అశోకుడు: పాపము, నీవగ్గర డబ్బు లేదు కొబ్బోలు. రాజుగా రాసిపా యీల కుటుంబాలకు పంచన ఇస్తున్నాడే!

ముసలిది: వాడి డబ్బూ వాడూ ఊడ్చుకుపోను! వాడిడబ్బు నా కక్కర లేదు. అందు కన్నా సిఫాయ్యలు కొవారి. అయినా బంధిపోటుదొంగ డబ్బు నా కక్కర లేదు.

అశోకుడు: మరి నీ విప్స డెక్కడికి వెళ్లుతున్నావు?

ముసలిది: శవాన్ని ఒక్కరోజుకంటే ఇంట్లో అట్టే పెట్టుకో గూడ దని ఆపాడుముండాకొడుకు శాసనము. ఊరిబయట ఏగోతిల్లోనైనా పొరవేసి నేనూ ఏగోతిల్లోనైనా పడుదా మని బయలుదేరినాను.

అశోకుడు: అంత అవస్థ పడవలసిన అవసరము లేదు. శ్మశానములో రాజభటు లంతా మావాళ్ళే. నేనుకూడా నీవెంట - కొడుకాదు, నాకు పని ఉంది. నావేలీ ఉంగరము ఇస్తాను. ఈ ఉంగరము చూపిస్తే వాళ్లు నీకు కావలసిన సహాయ మంత చేస్తారు.

ముసలిది: నీ వెవరో ఈరాజ్యములో చాలా మంచి వాడిని లాగా ఉన్నావు. అయితే ఉంగరము వాళ్ళ కిచ్చివేసేదా?

అశోకుడు: నీ ఇష్టము—పోనీ నీవు అమ్ముకొని ఆడబుద్ధి తీసుకో.

ముసలిది: నా కెందుకు నాయనా నీడబుద్ధి?

అశోకుడు: అయితే వాళ్ళ కిచ్చి పెయ్యి.

ముసలిది: అయితే అబ్బాయి, సరే కాని నాకు రాజదర్శనము కావాలి నంటే ఏం చెయ్యాలి చెప్పగలవా?

అశోకుడు: ఎందుకు?

ముసలిది: ఒక్క-సంగతి అడుగుదా మని- ఆసంగతి అడగగానే అక్కడి భటులు నన్ను ఎట్లాగూ తంతురు. నేను చచ్చిపోతాను, నేనుకూడా వాడి చేతులో చచ్చిపోదా మని ఉంది.

అశోకుడు: ఏమిటి అవ్వా ఆసంగతి?

ముసలిది: ఇట్లా అడుగుదా మని: “ఒరి అశోకుడా, మాకొంపలో ఒక రిద్దరు చచ్చిపోతే మే మిట్లా ఏడుస్తాము. నీరాజ్యములో- రాజ్యశుంఠి కుటుంబము కూడా- నీకుటుంబములో ఇంతమంది చచ్చిపోయినా ఇంతహాయిగా నిశ్చింతగా ఎట్లా ఉంటావు? ఆసంగతి ఏమిటో నాకు కూడా కాస్త చెప్పు. అయినా ఆ కళింగ దేశములో మగ పురుషు లేకుండా చేశావుట. ఇక రాజ్యము చేసేది వెధవముండలనూ, ముసలి ముండలనా?” అని అడగగానే అక్కడ ఉండే వాళ్ళు నన్ను చావ దలతారు, సరిపోతుంది!

అశోకుడు: నేను మహారాజు గారితో చెప్పతానులే.

ముసలిది: నీ వాయన కొలువులో ఉన్నావా ఏం? అయితే నీకు చెప్పవలె నని మనసులో ఉన్నా, చెప్పజాలవు. ఎట్లా గైనా నాకు దర్శన మిప్పింతు.

అశోకుడు: రాజగారి దర్శనము కావడము దుర్లభము మునలమ్మా! నేను వెళ్ళి పోవాలి. జెళ్ళనియ్యి.

ముసలిది: నాయనా, నీ వెవరో గుర్తు వట్టలేను. వెయ్యేళ్ళు పర్చిలు! నీ మేలు మరిచిపోను. నీవు సిపాయివా బాబూ? మా అచ్చాయలను పేపితుడవా?

అశోకుడు: అఁ అవును లే. వెళ్ళుతున్నాను. వెళ్ళవలెను. [అంటూ అశోకుడు వేగముగా వెళ్ళిపోతాడు. ముసలమ్మకూడా వెళ్ళిపోతుంది.]

మూడో రంగము

[తెల్లవార వస్తున్నది. అప్పు డప్పుడు పిట్టలు కిలాకిలా కూర్చున్నవి. మర్రితోడలవల్ల పొదరిల్లుగా ఉన్న ప్రదేశములో చలవరాతి అరుగును ఒకపక్కన మారవ రాకుమారి నిలుచుని ఉంది. మరొకపక్కన అశోక చక్రవర్తి నిలుచుని ఉన్నాడు.]

అమె నన్నగా పొడుగుగా తీగలాగ ఉంది. రామచిలుక ముక్కులాంటి ముక్కు, వాలుగన్నులు. అమె ఒక్క అభరణము వెళా ధరించలేదు. ముఖాన బొట్టు అయినా పెట్టుకో లేదు. బాలా కోపముతో ఉన్నట్టు కనబడుతున్నది.

అప్పుడప్పుడు అశోకుడివంక నిర్రనిర్ర చూస్తూ వెంటనే కల నందు కొంటూ ఉన్నది.]

అశోకుడు: కార్యాంతరములలో వదిపోయి ఈ దాసజనుడు ఇంత కాలమువరకూ నీ దర్శనము చేయలేక పోయినాడు; అన్యథా అనుకో వద్దు [చేయి వట్టుకో బోరాడు.]

రాకుమారి: [చెయ్యి వట్టుకోకుండా తప్పించుకొని పీఠకంటితో అతి తీవ్రముగా చూసి ఊరుకొంటుంది.]

అశోకుడు: ఈ దాసాధముడిమీద ఇంతకోపము తగదు. నీవు మాట్లాడక పోయ్యేటట్లయితే నాకు చాలా కష్టము వేస్తుంది. కోకిలలాగా ఒక్క

పలుకు పలికి నాచెవులకువ్వు పోగొట్టరాదా! అసలే తాపముతో [పాదాలు
పోతున్నవే- నీకృపా కటాక్షములు వామిద బిప్పి, నాకాపము తాప
రాదా? అంత కోపమా, ఎందుకు అలా పెడకాపు ముఖము? నిజముగా నేను
నీకోపానికి పాత్రుణ్ణి! ఇదిగో నిజముగా నీకు కోపము వచ్చినట్టయితే
ఎందుకు నీవు అబాహువల్లరులతో నన్ను బంధించి పారవేసి, కొరికి వేయ
రాదు ధంతాలతో?

రాకుమారి: [స్థానిపులాగా నిలుచుని తీవ్రముగా చూస్తూజూరుకొంటుంది]

అశోకుడు: [నమిపించి మాకాశ్చర్యమైన కూర్పు దోసిరియొగ్గి] నీవాధా
నేషముకు నేను తగనా?

రాకుమారి: [అతివర్ణముగా] నేను మీశైలిని; నన్ను మ్మరింత తేదుకో
జలసిన అవసరము ఏమీ లేదే.

అశోకుడు: నాశైలివా! ఆ అంతమాట!- ఎంతమాత్రము కాదు. నేను
నీబంగివి; నీకోప పాత్రుణ్ణి.

రాకుమారి: న న్నిక్కడికి మీరు ఖైదుగానే రీసుకొని వచ్చినారు.

అశోకుడు: కాదు, ఎంతమాత్రము కాదు. నీవు నా హృదయరాజ్యవిల్లి,
రాను అందరూ నాకు ఒకయెత్తు, నీవు ఒక్కచెవు ఒక్కయెత్తు! ఇటు
వంటి హృదయ విదారక వాక్యములు నేను విన లేను.

రాకుమారి: హృదయ విదారకకృత్యములు చేసేవారికి మాటలతో పని
ఏముంది? తను రీదార్భాగ్యురాలివి—

అశోకుడు: దానుడి తప్పుదణ్ణముతో సరి అన్నాడు. ఎందుకు మాటలని
నా హృదయాన్ని చీల్చివేస్తావు?

రాకుమారి: నేను మిమ్ములను ఏమీ తూతనాడడము లేదు. తమంత శత్రు
భీకరులు ఒక శైలిని, అందులో ఒక శ్రీని ఇంత బరిమాతడములో అర్థము
లేరిమాడము లేదు.

అశోకుడు: [రాకుమారి దగ్గరికి వెళ్ళి చేయి పట్టుకొని కాగిటిలో చేర్చుకో

చోతాడు. ఆమె కప్పించుకుంటుంది. దగ్గిరదగ్గరకు వెళ్ళబోతాడు. అతడు సమీపించినకొద్దీ ఆమె దూరము జ్వరముతూ ఉంటుంది] నీవు అలా “భైది భైది” అంటూ ఉంటే నాకర్థంలేదు. ఇంకా నీవు నీవు శరణించిపోనీసట్టుగా ఉంటుంది. నీవు నాహృదయంధిష్టాన దేవతవు —

రాకుమారి: ఎంత ఆశ్చర్యము! ఎంత ఆశ్చర్యము! నాతండ్రి, నా అన్న మీకు పరమశ్రేష్ఠులు అయిపోయినారు. మీరు వారిని చూపించినారు. నేను మాత్రము మీ కింత అవైరాళి నైనానా? పాము చుట్టము, పడిగ మాత్రము పగ అట. ఆహా!

అశోకుడు: ఓహో! నీ కత్యంత సంతాపము. చేకూర్చిన మాట సత్యమే. అది తాతదత్తము. త్రిత్రయంగానవు, నీ విట్లు వంటి వాటికి ఇంత దుఃఖించకూడ దని నామనవి.

రాకుమారి: [ఆశ్చర్యముతోనూ కోపముతోనూ] తాము త్రిత్రయాలా, త్రిత్రయాలా?

అశోకుడు: నీకు తెలియదా అసంగతి? నేను త్రిత్రయముడను కాదా?

రాకుమారి: ఎంతమాత్రము త్రిత్రయములు కారు. తమతల్లి బ్రాహ్మణం గన. తండ్రిగారు మాత్రము త్రిత్రయములు.

అశోకుడు: [నవ్వుతూ] అయితే నేను - ఎంత జ్ఞానవాని!

రాకుమారి: రాధాగుప్తుడు మంత్రి కాక పోయి నట్టయితే తమ రెవరో తమకే తెలిసేది.

అశోకుడు: [మందహాసముతో] రాధాగుప్తుడు ఏమి చేసినాడు?

రాకుమారి: నుత్తత్రయము డయిన తమ అన్న గారిని మోసపుచ్చి బ్రాహ్మణాభిమానము వల్ల తమకు రాజ్యము కట్టబెట్టి తమను త్రిత్రయములను చేసినాడు.

అశోకుడు: మా అన్నగారి నెన్నడూ మోసము చేయలేదు. మాతండ్రి నాకు రాజ్యమిచ్చినాడు. రాధాగుప్తుడు నాకు రాజ్య మిప్పించి నా డన్న మాట అసత్యము.

రాకుమారి: ఏమో. తమవికృతాకారానికి తమ తండ్రిగా రెండు అన
హింతులొసేవా. రట. ఇటువంటి తప్పు కన్నందుకు తమతల్లి మీదకూడా
రాజుగారి కోపము వచ్చి తరువార ఒక్కసారి అయినా చూడలే దట
తాము మరణిస్తే సంతోషింతా మనెడిదేళ్యముతో శత్రుసేనలపై! తమ్ము
వందించిసారట.

అశోకుడు: నాపరాక్రమము పరీక్ష చేయడానికి మాతండ్రిగారు అట్లా
చేసినారు నీకు తెలియదు. నీవు చిన్నదానివి. నాకు గిట్టనివా శృంగారాని
! వన్నీ కల్పించి చెప్పినారు. అయినా నేను శ్రుతియొచిత మయిన కృత్య
ములను చేయడము లేదా! గుణములను బట్టే వర్ణము లేర్పడుతది.

రాకుమారి: [నవ్వుతూ] తాము తమ ఆకారమునకు తగిన పనులు చేర్చు
కూ రంటే సమంజసముగా ఉంటుంది.

అశోకుడు: అయితే నా ఆకారము శ్రుతియొచితము కాదా?

రాకుమారి: కాదు. కిరాతాకారము!

అశోకుడు: [నవ్వుతూ] నేను కిరాతుణ్ణా?

రాకుమారి: అవును. ఈరక్తచోరములు, ఈరాజ్యభ్వంసములు, ఈసౌఖ్య
ములు, ఏమి దినన్ని—

అశో: [వేగముగాచేయి వట్టుకొని కాగిటిలోకి చేర్చుకో బోతాడు. అటు
తప్పించుకోడానికి ప్రయత్నము చేయబోతూ చప్పున స్థాణువులాగా దిగు
తుంది. కొంత ఆశ్చర్యము చెంది] ఇంత కోపమూ ఇంత ద్వేషమూ నా మీద
వద్దు. నేను నీదాసుణ్ణి. నేను తప్పు చేస్తే దండించ వలసినది నీవు, [కాగతిం
చుకో బోతాడు.]

రాకుమారి: [కర్రవలె నిలుచుని కోపముతో చుర చుర చూస్తూ] మీ రి
దేహాన్ని ఏమి చేసినా చేయవచ్చు నని ఇదివరకే మనవి దేసికొని ఉన్నాను.
కాని నాహృదయము మాత్రము మీకు లభ్యము కాదు.

అశోకుడు: నీ హృదయము కోసరము, నీ అంతరంగము కోసరము కాక పోలే ఈ రాజ్యాలు నేను జయించడము ఎందుక?

రాక్షసమారి: నాకు మీరాజ్యములతో పని లేదు మీ యుద్ధములతో పని లేదు. [గద్గదస్వరముతో] మీ వికృతరూపము చూస్తూ ఉంటే త్రిశంకు జ్ఞాపకము వస్తున్నాడు. అమ్మా, అమ్మా! [గజగజ వణకతూ] దేశదేశాలను ధ్వంసము చేసే తమకు అరక్షిత అయిన స్త్రీ ధ్వంసము చేయడము ఒక తెక్కా! కానీయండి, నేను ఆశహాయను.

అశోకుడు: [విచారముతో] నన్ను తూలనాడ వద్దు. నీకోసరము నను న్తనూ, రాజ్యమూ పరిత్యజించి వేస్తాను. ఇక ఒక యుద్ధము చేస్తే విషయం మాను చేసినంత ఒట్టు.

రాక్షసమారి: నను న్తనూ త్యజించగలరు. రాజ్యముకూడా పరిత్యజించ గలరు. కాని ఒక్క స్త్రీ కోసరము ఒక్క అశుచిభస్మిక కోసరము ఎంత కాపత్రయము!

అశోకుడు: [కోపముతో] నిన్ను మాత్రము పరిత్యజించలే నని అనుకొంటున్నావు కాబోలు!

రాక్షసమారి: ఒక్క స్త్రీకోసరము లోకాన్ని అంతా పరిత్యజించ గల వారు ఇంత రాజ్యము ఏలా చేస్తారా అని అలా చిన్ను న్నాను.

అశోకుడు: అయితే రాజ్యపరిపాలనకుకూడా అవర్తూడ వసే నీ అభిప్రాయము కాబోలు!

రాక్షసమారి: ఏమో, నాకు తెలియదు.

అశోకుడు: [వినుగుతో] కనువైగతో నను న్తదేశములనూ జయించి నాను. కాని ఒక్క స్త్రీ హృదయాన్ని మాత్రము జయించలేక పోయి నాను గదా!

రాక్షసమారి: దేశాలను జయించినట్టే ఈ స్త్రీ జయించవచ్చును. రాజా, తాను దేశదేశాల రాజులను జయించినారు. కాని వారి హృదయాలను

మాత్రము జయించలేను సుమా! ఆయా రాష్ట్రజనుల హృదయాలలో చిచ్చు పెట్టివారు. మీ కీనిషయము తెలియను కావోలు. అట్లాగే నాదేహము గొరిగినము. నాహృదయముమాత్రము మీది కాదు. దాన్ని మీరు జయించలేరు.

అశోకుడు: నాకు హృదయము లేదా!

రాకుమారి: ఏమో నాకు తెలియదు.

అశోకుడు: భయపడ వద్దు, చెప్పు. నాకు హృదయము లేదా!

రాకుమారి: మీ ఇతరవిషయాలు నాకు తెలియవు. నాతండ్రిని చంపి గాత్రాన్ని చంపి నా తండ్రిరాజ్యాన్ని లాక్కొని నా ఈ కుచ్చ దేహాన్ని అతిపాదవారికి హృదయము ఉందిని నేను ఎలా అనుకొనేది?

అశోకుడు: [తేరిపార తీవ్రముగా చూస్తూ తండ్రిగిన్నా] అవును!

రాకుమారి: [కండ్లు మూసికొని] అమ్మో, అమ్మో, మీనేతములు, మీ భీకరాకారము చూడలేను! అమ్మయ్యా, మీరు కోవగు వచ్చినట్టు న్నుతి. నన్ను ఏం చేస్తాకో కదా! [గజగజ వణుకుతుంది.]

అశోకుడు: భయము లేదు, భయము లేదు నీహృదయాన్ని జయించిన నాటి నీవు నన్ను చూడవచ్చును. [అని వెళ్ళిపోవోయి అమెవంక చూస్తాడు. అది అట్లాగే వణుకుతూ ఉంటుంది.] దానీ, దానీ! [ఒకదాని పరుగెత్తు కొని వచ్చి ప్రకాశము చేసి నిలుచుంటుంది.]

అశోకుడు: ఈమెను తీసుకుపో.

[రాకుమారి దానీ వెళ్ళిపోతారు. అశోకుడు విచారముగా అలోచించు నింటూ నిలుచు ఉంటాడు, తెల్లవార వస్తుంటుంది. దూరమునుంచి శ్రావ్యముగా ఈకింది వద్యములు వినిపిస్తున్నవి.]

జితమాచారి సమరం
జేయసాగర పారగమ్
లోకేక లోచనం బుద్ధం
పందేహం వందనారహమ్.

భవన్నవతరం తానం

తరీవళరణం నదా

శిరస్సా పణమే నమ్మా

ధమ్మం మోహవిద్ధం నకమ్.

కతణీయం కతం సబ్బం

పుణ్య ఖేత్త మనుత్తరమ్

అత్థారి యాగణం సుద్ధం

వందేహం సుగతోరనమ్.

సమ్మా సమ్మాభినంబుద్ధం

ధమ్మం ధమ్మపు కాశనమ్.

సంఘం సంఘుత్తమం లోకే

వందేహం వందనారహమ్.

అశోకుడు: దాసీ, దాసీ.

దాసి: [గబగబ వచ్చి] మహాప్రసాదం.

అశోకుడు: ఎవ రా పద్యాలు పాడేది?

దాసి: ఇక్కడికి అరక్రోసుమారములో ఉన్న బౌద్ధారామములో ఉప
గుప్తులవారున్నారని బహుశః వారు.

అశోకుడు: నీవు సత్వరము పోయి అశోక చక్రవర్తి పిలుస్తున్నాడని
చెప్పి త్వరగా మూర్యోదయము కాక పూర్వమే తీసికొని రా. [కొంచెము
నిదానించి] కాదు కాదు, అశోకుడు తమదర్శన భాగ్యము కోసరము
ప్రార్థిస్తున్నాడని ప్రార్థించి తీసుకొనిరా. పో. నీవు వచ్చేవరకు నా
జీమీ తోచదు.

దాసి: చిత్తము [అని వెళ్ళిపోతుంది.]

అశోకుడు: సమ్మా సమ్మాభి సంబుద్ధం. [అనే వద్యము పాడుతూవిచా
రముతో, అటూ ఇటూ ఒకటిరెండుసార్లు పఠార్లు చేసి వెళ్ళిపోతాడు.]

శ్రీ కృష్ణుడు

శ్రీ చింతా దీక్షితులు

౧

శ్రీ కృష్ణుడు: అమ్మా, అమ్మా, నే వచ్చేశా.

యశోద: వచ్చావా, నాయనా! నాతోడే, ఇప్పటిదాకా ఏం చేస్తున్నావు నాయనా?

శ్రీ కృష్ణుడు: అమ్మా, మరేం, మరేం ఆడుకుంటున్నా నమ్మా.

యశోద: అయ్యో నాయనా! ఎక్కడానుకొంటున్నావు రా? ఇప్పుడే గదా ఇల్లంతా వెలికినను, ఏకోసం.

శ్రీ కృష్ణుడు: అమ్మా, నా కేమన్నా పెట్టవులే, ఆడుకొంటాను.

యశోద: ఎక్కడానుకొంటాన్నావు రా ఇంతనేపటినుంచీని?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఏలే అమ్మా, నాకే మేనా పెట్టవులే?

యశోద: ఆడుకోవడం లేదు; అల్లరి చేస్తున్నావు, అవునా?

శ్రీ కృష్ణుడు: లేలే, అమ్మా, ఆడుకుంటున్నానే. తువ్వాయిలూ అవీ బరిగడుతుంటే చూస్తూన్నానే.

యశోద: వెన్నముద్ద పెట్టినా?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఉహుం.

యశోద: వెన్నెందుకు వద్దురా? నీ కిష్టమేగా?

శ్రీ కృష్ణుడు: నాకేం, నాకేం.....

యశోద: పోనీ, పాలు తాగుతావా?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఉహుం.

యశోద: ఏమిగా నాయనా, ఏమి వద్దం టున్నావు; ఇలా దగ్గిరసా
రా; ఏదీ చూడనియ్యి నీ కడుపు.

శ్రీ కృష్ణుడు: వద్దే అమ్మా, వద్దే... పోనీలే నా కేమి పెట్టకపోతే—
నేను వెళ్ళిపోయి అడుక్కొంటాను.

యశోద: నాతండ్రివిగా; దగ్గిరసా రావు; రా అమ్మా రా! ఏదీ కళ్ళు
మూసుకొంటాను, ఎవ రొస్తారో, ఎవరొస్తారో!

శ్రీ కృష్ణుడు: ఊఁ, ఊఁ, ఊఁ— నేను రానూ— నేను వెళ్ళిపోయి అడు
క్కొంటానూ— ఊఁ, ఊఁ.

యశోద: నాతండ్రివి గావు, ఎవ రొస్తారో ఎవ రొస్తారో; కంటే
వస్తుందో కానుల పేరు వస్తుందో; నా చిన్నిబొజ్జ కృష్ణమ్మ వస్తాడో;
నా బంగారుగజ్జెల కృష్ణమ్మార్తి వస్తాడో; ఎవ రొస్తారో, ఎవ రొస్తారో!

శ్రీ కృష్ణుడు: ఊఁ, అమ్మా, నే రాను, నే రాను — నే వెళ్ళిపోతాను.
నే రాను.....

యశోద: రావు కాదూ. నా వరహాలమూటవు కాదూ, నాకన్న తండ్రివి
కాదూ, నా ముత్యాల పేరువు గాదూ, నా సాయనవు కాదూ, రా, అమ్మా,
రా. ఎవ రొస్తారో, ఎవరొస్తారో!

శ్రీ కృష్ణుడు: అమ్మా, మరేం, నాన్న మొన్న తెచ్చాడు — అ బొమ్మ
యియ్యవా? గదిలో కూచుని అడుక్కొంటాను—

యశోద: రావు కాదూ; వస్తున్నా ఉండు, పారిపోకురా, చూశావా,
చూశావా, ఎలా వరుగెత్తుతున్నాడో— నా నా నాన కాదూ-వా, ఇలాదా;
నీకు బొమ్మ యియ్యనా?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఇయ్యి మరీ.

యశోద: నాదగ్గిరికి రా; ఒక్క ముద్దు ఇయ్యి; తరువాత బొమ్మిస్తా, ఏం?

శ్రీ కృష్ణుడు: నన్ను వట్టుకొని కొడతావు?

యశోద: కొట్టనులే, రా; రా, అమ్మా, రా. పారిపో కమ్మా! పారి

పోతు— అఁ, దొంగ. దొరికావులే—

శ్రీ కృష్ణుడు: అమ్మా, నాకు మరి బా మ్మియ్యవు?—

యశోద: ఇస్తా నమ్మా, ఇస్తాను— ఏమి రా నాయనా, కడుపు ఇంత గట్టిగా ఉంది; పొంగిన ట్లండేమిటి?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఏమో! మరి ముద్దు పెట్టుకొన్నావు కాదా — బా మ్మియ్యా—

యశోద: ఇదేమిటా, వశ్యంతా ఈజిడ్డు, ఏదీ చూడనియ్యి, అయ్యో, అయ్యో, నాతండ్రీ, ఇదేమిటా ఈ పెరివిలమిద ఈ నెత్తురుచారలా?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఏం లేదు.

యశోద: అయ్యో నాతండ్రీ— ఎక్కడికేనా వెళ్ళి ఏమైనా తిన్నావా ఏమిటా?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఊరే మా.

యశోద: ఎవరితోనైనా గిల్లి కజ్జాలు తెచ్చుకొన్నావా ఏమిటి?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఊరే మా.

యశోద: నాతండ్రీకి దిప్పి తగిలిం దమ్మా; దిప్పి తీస్తా నుండు.

శ్రీ కృష్ణుడు: బామ్మియ్యవులే అమ్మా?

యశోద: ఉండు, దిప్పి తీస్తాను— తప్పమ్మా తప్పు, దిప్పిదీపం ఊదేసి అర్చియ్యకూడదు— ఊదకు రా—

శ్రీ కృష్ణుడు: ను రియ్యవులే బామ్మా?

యశోద: ఇస్తాను గాని, — చూడు నిజంగా చెప్పు — ఈ కడుపు ఇంత ఉబ్బరంగా ఉంది గదా — ఎక్కడేమి తిన్నావు చెప్పు—

శ్రీ కృష్ణుడు: ఊరే.

యశోద: చెప్పు గాదా— చెప్పకపోతే ఏం చేస్తానో ఎరుగుదువా?—

శ్రీ కృష్ణుడు: మరి, పొద్దున్నే, పాలు తాగాను కాదా!

యశోద: ఛా, ఉంటే—

శ్రీ కృష్ణుడు: అవునే.

యశోద: చెప్పవూ? చెప్పవూ?—

శ్రీ కృష్ణుడు: ఉండు, ఉండు, చెబతా ఉండు—కొట్టకు మరి— మరేం, ఇండాకొను, మనపెద్దా వుందికాదు—

యశోద: గబగబా చెప్పు.

శ్రీ కృష్ణుడు: తువ్వాయి దా దగ్గిర పాలు తాగి అడుకొంటోందే అప్పుడే, నేనేం, మరేం—

యశోద: ఏమి చేశావు, చెప్పు—

శ్రీ కృష్ణుడు: నేనేం, అప్పుమా, పెద్దావుదగ్గిరికి వెళ్ళానే—వెళ్ళి, తువ్వాయి పాలు తాగుతుంది కాదు—అలాగ—

యశోద: అలాగ, ఏమిటి?

శ్రీ కృష్ణుడు: దానికాళ్ళసందు వెళ్ళి పాలు తాగేనే—

యశోద: అయ్యో, అయ్యో, నాయనా, అది తన్నలేదు కదా!—

శ్రీ కృష్ణుడు: లేదే అసాలు ఎంచక్క వెచ్చగా తియ్యగా ఉన్నాయే—

యశోద: ఈనెత్తురుచార లందుకా—అది తన్నిందా ఏమిటి—

శ్రీ కృష్ణుడు: లేదే పాలు తాగుతూంటే తువ్వాయిని నాకుతుందికాదు— అలాగే నన్నూ నాకిందే పెద్దావు.

యశోద: అయ్యో, నీ ఆగడం బంగారం కాను—ఇంకా కెప్పదూ అవు కాళ్ళసందుకి వెళ్ళకేం—

శ్రీ కృష్ణుడు: వెళ్ళనే అమ్మా.

యశోద: మ రింద బొమ్మ — ఇంద ఇక్క పిడతలు — అరుగుమీద కూచుని అడుకొంటావు కాదూ?

శ్రీ కృష్ణుడు: నే నరుగుమీదకు వెళ్ళను ఇంట్లోనే నీకగ్గిర కూచుంటాను—

యశోద: అరుగుమీద కూర్చుంటే ఏం, నాయనా?—

శ్రీ కృష్ణుడు: నాకు భయ మేమీందమ్మా, నే వెళ్ళను.

యశోద: నా అల్లరికంటె భయంకూడాను? అయితే ఈ పిటమీద కూచో. నేను పాలు పితుక్కు వస్తా—

౨

• గోపికలు: ఏ మమ్మా, యశోదమ్మా, తలుపు తియ్య వమ్మా ఒకమాటా.

యశోద: ఎర రమ్మా అక్కడ?

గోపికలు: మే మమ్మా గోపికలము-ఒక్కచూటు తలుపు తియ్య వమ్మా.

యశోద: నాకృష్ణుడేదీ? ఈపిటమీద కూర్చోకుండా ఎక్కడికి వెళ్ళావురా, నాయనా?

గోపికలు: తియ్యవమ్మా తలుపు, ఓయశోదమ్మా.

యశోద: ఉండ వమ్మా వచ్చేను — నాయనా, కృష్ణా ఎక్కడున్నావురా?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఊరి.

యశోద: ఈమూల నక్కేవేమిరా, నాయనా?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఏం లేదు—

గోపికలు: అదే మమ్మా, పలికినీ తలుపు తియ్యవూ? మాకుమాత్రం పనులు లే వటమ్మా. యశోదమ్మా, తలుపు తియ్యరాదుటమ్మా ఒకమాయ?

యశోద: పస్తున్నా నమ్మా- అల్లా. తొందర, పడతా లేం? - రా, నాతండ్రీ, రా, ని న్నెత్తుగొం వెళ్ళి తలుపు తీస్తాను.

శ్రీ కృష్ణుడు: నేను రానే, నాకు భయం!

యశోద: గోపికలను చూస్తే భయ మేమిటి? నీవు రోజూ నాళ్ళతో ఆడుకొంటూ ఉంటావుకాదు!—

శ్రీ కృష్ణుడు: నేను రానే అమ్మా - తలుపు తియ్యోకో.

గోపికలు: యశోదమ్మా! ఓ యశోదమ్మా!

యశోద: వస్తున్నా నమ్మా; తొందర పడకండి - రా అమ్మా రా, ఎత్తు కొంటాను - అమ్మ దొంగా; ఎత్తుకోనా, ఎత్తుకోనా?

శ్రీ కృష్ణుడు: వద్దే.

యశోద: అలాగ కా దమ్మా-అఁ-ఎత్తుకున్నా నామరి-ఈమాట తలుపు తీర్దాం, ఏం?

గోపికలు: ఇక్కడ నిలిచిపోలి మమ్మా యశోదమ్మా, తలుపు తియ్య వమ్మా—

యశోద: ఇదిగో నమ్మా తలుపు తీశాను-ఎందు కమ్మా ఇంతమంది గోపికలు వేళ గాని వేళ మా ఇంటికి వచ్చారు?

గోపికలు: అవు నమ్మా యశో దమ్మా-మీపిల్లవాడి అగడం మీకు ఇవ్వ మయితే కావచ్చును గాని-ఉరివా రందరికీ ఇవ్వమాయం దమ్మా?

యశోద: అదేమీ గోపమ్మా, అంతకోప మెందుకే? - మీపిల్లవాడేమి చేశాడో చెప్పవే.

గోపిక: ఏమి చేశాడో నేను చెప్పేడ మెందు కమ్మా? మీపిల్లవాడి అగడం మీకు తెలియ దటమ్మా?

ఇంకో గోపిక: మీపిల్లవాణ్ణి అదుపాజ్ఞలలో పెట్టుకోక - ఏమి చేశా డంటా వేమి టమ్మా యశో దమ్మా?

మూడో గోపిక: మీకృష్ణమ్మ ఏమి ఎరగని నంగ సా చమ్మా! - నోట్లో వేలు పెడితే కరవలేదు పాపం!—

యశోద: మీపిల్లవాడు పొద్దిటినుంచీ మా ఇంట్లోనే ఉన్నాడని గా దటమ్మా.

గోపిక: అవు నమ్మా మీ ఇంట్లోనే ఉన్నాడు—

ఇంకో గోపిక: మీ ఇంట్లోనే ఉండి మా ఇళ్ళన్నీ చక్క పెట్టుతున్నాడు- కా దటమ్మా, యశోదమ్మా?

మూడో గోపిక: చంకలో నక్కి- కూచుని ఎలా చూస్తున్నాడో ఏమి

ఎరగనట్లు - నారి ముచ్చలా అలా చూస్తున్నావుగా ఏమీ ఎరగనట్లు కృష్ణా!
యశోద: అయితే మీ రందరూ కలిసి ఏమి తప్ప చేశాడంటారు
మాకృష్ణమ్మ!

గోపిక: అవునే, యశోదమ్మా, మ మ్మెందు కడుగుతా వమ్మా, మీపిల్ల
కాణ్ణే అడగ వమ్మా -

ఇంకో గోపిక: ఏమిరా, కృష్ణా, చెప్ప రా మీ ఆమ్మతోటి -

యశోద: ఏమి చేశావు, నాయనా, ఏమి చేశావు? - నాకు చెప్పరా?

శ్రీకృష్ణుడు: ఏమీ చెయ్యలేదే -

గోపిక: ఏమీ చెయ్యలేదుట్రా పెంకే?

ఇంకో గోపిక: ఏమీ చేయలేదు గా-నంగ నాచీ?

మూడో గోపిక: అవును, ఏమీ చెయ్యలేదు-ఏమైనా చెయ్యగలనా
అల్లరి-పాపం-అవునా కొంటే?

యశోద: ఎందు కమ్మా, మా అబ్బాయిని మాట అంటారు? - ఏమి
చేశాడో మీరే చెప్పరాదు టమ్మా! -

గోపిక: మే మెందుకు చెప్పా లమ్మా యశోదమ్మా?

యశోద: చెప్పకపోతే ఎట్లా తెలిసే నమ్మా, గోపమ్మా?

గోపిక: తెలియ దంటా వేమి టమ్మా? - అంత విద్వారం! - మీ
అబ్బాయివళ్ళు చూశావు టమ్మా?

ఇంకో గోపిక: అజిడ్డంతా ఒంటికి ఎందుకు వచ్చిందో అడగరాదు
టమ్మా ఆ దొంగకృష్ణణ్ణి? -

యశోద: ఏమిరా, నాయనా, ఒంటికి జిడ్డు ఎందుకు వచ్చిందంటావురా?
తప్పమ్మా?

గోపిక: ఆ చెదవిమిద చార లేమిటో అడగవే మమ్మా, యశోదమ్మా?

శ్రీకృష్ణుడు: అమ్మా, వాళ్ళని వెళ్ళిపో మ్మనవే, భయం వేస్తోంది -

యశోద: ఆ దేమి టమ్మా అందరూ కలిసి మాకృష్ణమ్మను తెదర

గొడుగున్నార—కర్ణం దమ్మా, మీ కళ్ళకు మీరు కళ్ళండి — ఎక్కడి
చూచి ఎవ రనుకొన్నారో—

గోపిక: ఎంత చిత్రంగా మాట్లాడతా వమ్మా—మీ కృష్ణమూర్తిని మే
మెరగము కాబోలు!

ఇంకో గోపిక: మూ కప్పుడూ కనిపించకుండానే ఉంటున్నాడు కాబోలు
రోజుకు రోజు!—

యశోద: అయ్యో ఎంత ఖర్చుం వచ్చిందమ్మా! మానాయన ఏమీ
చెయ్యలే దంటూంటే ఏమో అల్లరి చేశా డని అంటున్నార కాబోలు—
ఆ అల్లరి ఏమిటో చెప్పరాదు టమ్మా?—

గోపిక: పిల్ల అని అదమాయించుకోకుండా మే మేమో అన్నా మంటా
మెందు కమ్మా?—మీ అబ్బాయినే అడగవమ్మా! మాటలు రావా ఏమిటి
పాపం మీవాడికి!

యశోద: చెప్పు, నాయనా, ఏమి చేశావో చెప్పు.

శ్రీ కృష్ణుడు: నే నేమీ చెయ్యలేదే అమ్మా.

యశోద: మాకృష్ణమ్మ ఏమీ చెయ్యలే దంటున్నా డమ్మా.

గోపిక: అంటా డమ్మా, అంటాడు—అనడు మరీ?—మీ వాడు బుద్ధి
మంతుడు—చూ డమ్మా, నువ్వే చూడు—దీని పెదివి ఎలా కొరిక వేశాడో
చూడు—చూపనేమే గోపీ, పెదివి చూపు— అల్లా సిగ్గు పడతావేం?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఉత్తిదే అమ్మా!

ఇంకో గోపిక: చూడ వమ్మా, మీ బుద్ధిమంతుడు మా చెల్లెలిపెదివి
కూడా రక్త లాచ్చేటందుకు ఎలా కొరికేశాడో!

శ్రీ కృష్ణుడు: ఊఁ — నేకొరికేనా?

ఇంకో గోపిక: చూ డమ్మా యశోదా, చూడు ఈ పిల్ల బుగ్గ—వల్లు
ఎలాగ దిగాయో— మోపిల్లలుమాత్రం పిల్లలు కా రటమ్మా!

శ్రీ కృష్ణుడు: నాకు కన్నముద్ద ఇస్తానని ఆశ పెట్టి—

యశోద: అయితే నిజంగా కొరికేవుట్రా—జూదు నిన్నేం చేస్తానో?
ఏమి చేశావో నిజంగా జెప్పు.

శ్రీ కృష్ణుడు: కొట్టకే అమ్మా! మరి చెబతాను—

యశోద: చెప్పు మరి—

శ్రీ కృష్ణుడు: మరేం, ఈపిల్ల నాకు వెన్నముద్ద పెడతా నందే—

యశోద: ఎప్పుడూ?

గోపిక: ఎప్పు డేమిటి ఇందాకానే.

యశోద: అవునా?

శ్రీ కృష్ణుడు: “నాకు వెన్నముద్ద పెడతా నన్నా వు. పెట్ట” అంటే చేస్తా
కట్టుకు తీరించిందే “పోనీలే, పోనీలే, పెట్టవూ, పెట్టవూ” అంటే
నోట్లో పడేసుకొని అకాశం చూపించిందే.

పిల్ల: అన్నీ అబద్ధాలే.

యశోద: నిజం చెప్పవుట్రా.

శ్రీ కృష్ణుడు: అప్పుడు నే నన్నాను గదా—మా అమ్మతో చెప్తా
నాండు—అన్నాను. అంటే న న్నెత్తుకొని వెన్నముద్ద బుగ్గను పెట్టుకొని—
బుగ్గకొరికి తీసుకో మందే—అంటే నేను బుగ్గ—

యశోద: ఏ మమ్మా, మీరే మాపిల్లవాడికి అల్లరి నేర్పి మాపిల్లవాడు
అల్లరి చేస్తున్నాడని ఎదురు చెప్పతా రమ్మా!

గోపిక: మీపిల్లవాడు మహా విజయలాగ చెప్పతా జే మమ్మా!

యశోద: అయితే నిజ మేమిటమ్మా?

గోపిక: పోనీ చిన్ని వాడు గదా అని ఎత్తుకొంటే “నీబుగ్గ వెన్నముద్ద
పెట్ట” అని కొరికిడే నీకొడుకు యశోదమ్మా!

యశోద: పెడివి ఎందుకు కొరికాడో అడగవమ్మా?

గోపిక: అబద్ధం చెప్పరా; నీ మూలాన్ని మాకు ఉండ రాములు లేకుండా

శ్రీ కృష్ణుడు: ఆ అమ్మాయి న న్నెత్తుకో లేదా ఏమిటి మోవట—న
న్నెందు న్నెత్తుకోవాలి?

గోపిక: చిన్నపిల్లాడ నని ముద్దుకొద్దీ ఎత్తుకొంది—ఎత్తుకొం దని పెద్దని
కొరికేస్తావా?

శ్రీ కృష్ణుడు: నే కొరికేనా ఏమిటి? న న్నెత్తుకొని పాట పాడింది—
ఆ పాట రియ్యగా ఉందన్నాను—

యశోద: అంటే?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఆరీపి ఎక్కడి దనుకొన్నావు—అండే ఆ అమ్మాయి.
అంటే పెద్దవిల్లోంచి వస్తాం దన్నానే—అంటే పాటరీపి పెద్దవిలమూలా
న్న—కావలిస్తే చూడు అండే—అంటే కొరికేనే.

యశోద: మీకు న్యాయమే నమ్మా? ఇటువంటి బుద్ధులు పిల్లవాడికి
సేర్పుకారు టమ్మా.

గోపిక: మీపిల్లవాడిమాటే నిజ మనుకుంటా వే మమ్మా యశోదా!—
మీకృష్ణుడు నట్టి మాయలాడమ్మా—ఎత్తుకొని ముద్దు పెట్టుకో మని అడిగి
పెద్దవిలమీద ముద్దు పెట్టుకొంటూంటే గోపిక పెద్దని కొరికేతగా డమ్మా!

యశోద: అవునుట్రా కృష్ణా?

శ్రీ కృష్ణుడు: కాదే అమ్మా!

యశోద: ఏమిరా నాయనా ఇంత అల్లరి చేస్తారురా! ని క్షేమి చెయ్య
మన్నావు చెప్పు?

గోపిక: ఇంకా వినివమ్మా మామాటలు?

యశోద: ఇంకా ఏముం దమ్మా?

ఒక గోపిక: మానునలో వెన్నంతా రిసేకాడే టమ్మా!

ఇంకా గోపిక: మాపెరుగంతా దిమ్మరించేకాడే యశోదమ్మా!

ఇంకా గోపిక: మాపాలన్నీ పంచిపెట్టేకాడే టమ్మా!

గోపిక: నీమియ్యకులు చెబతా వ్రా చెప్పమ్మా మీపిల్లవాడికి—మమ్మల్ని

ఇక్కడ ఉండ మంటావా ఇంకో ఊరు చూచుకో మంటావో.

యశోద: ఇక్కడ కూర్చో కృష్ణా. ఇంట్లోకి వెళ్ళి తాడు తేల్చి నిన్ను స్థింథానికి కట్టివస్తాను.

శ్రీ కృష్ణుడు: వద్దే, అమ్మా.

గోపిక: నీవు వెళ్ళి తాడు తేనమ్మా; పారిపోకుండా నేను చూస్తూ ఉంటాను.

యశోద: ఇదిగో వెనుకను నమ్మా—పారిపోనివ్వకం డమ్మా.

3

ఒక గోపిక: నన్నుకూడా ఒకమార్లు ఎత్తుకోనియ్య వమ్మా మాచిన్ని కృష్ణుడి!

ఇంకో గోపిక: ఉండ వమ్మా, నవ్వు ఎత్తుకొందువు గాని—అయితే కృష్ణ—మీ అమ్మకగ్గిర ఎందుకు చెప్పావు అన్నేసి అబద్ధాలు?

శ్రీ కృష్ణుడు: మా అమ్మతో మీ రెండుకు చెప్పా తమిటి?

గోపిక: నేనుకూడా ఎత్తుగుంటాను ఒకమాటు రావూ? నా కృష్ణమ్మత కావూ?

శ్రీ కృష్ణుడు: నే రాను, మొన్న నెందుకు నన్ను కొట్టావు?

గోపిక: చూశావా, చూశావా, నేను కొట్టానా?

శ్రీ కృష్ణుడు: ఊరి, కొట్టలేదు కామోను?

గోపిక: నారవికి చింసేస్తే నే కొట్టనూ — నాదగ్గికి రావు కాదూ? రావు కాదూ? ఎందుకు రావో చూస్తాను—ఏం, ఏం—ఈమాటు వచ్చావా!

శ్రీ కృష్ణుడు: మా అమ్మతో చెబరా ఉండు!

గోపిక: చెబరావా—చెబరావా—నీబుగ్గలు చిదిమి!బూ వొండేనెయ్య.

నా! వండెయ్యనా!—చెప్పు కృష్ణా, చెప్పు?

శ్రీ కృష్ణుడు: నా కూపిరి సలవడం లేదు.

గోపిక: నీబాజ్జ కరిగించెయ్యనా? నీ చిన్ని బాజ్జ — ఏదీ నీ చిన్ని బాజ్జ ఏదీ?—

శ్రీ కృష్ణుడు: న వ్నోదిలెయ్యి.

ఇంకో గోపిక: అలాగ నలిపేస్తా నే మమ్మా చిన్ని కృష్ణమ్మని? — ఇలా ఇయ్య వమ్మా — మేముమాత్రం ఏత్తుకో వద్దు టమ్మా?

గోపిక: ఇంద వమ్మా, అల్లరి కృష్ణమ్మని ముద్దుగా ఏత్తుకొంటే తల తా ఎలా లేపేశాడో — ఇంకెప్పుడూ లేపెయ్యవు గదా! — నల్లగా జీడిగి జలా ఒళ్లూ నువ్వును!

ఇంకో గోపిక: ఏదీ? నాకృష్ణమ్మ ఏదీ? నాముద్దులమూట ఏదీ? — కృష్ణా ఏదీ నీబుగ్గి? — ముద్దు పెట్టుకో నియ్యి — కూకటిని కూడా ముద్దు పెట్టుకో నియ్యి? — ఏదీ నీవరహాలబాజ్జ? — ఇదేనా? — ముద్దు పెట్టుకోనా?

శ్రీ కృష్ణుడు: నాకు కితకిత లవుతున్నాయి. —

గోపిక: ఏదీ నీగజ్జెలమొలతాడు? — ఒక్కముద్దు పెట్టుకో నియ్యి. నీళ్ళన్న పాదా లేదీ? — చిన్న పాదాలు — ఎరటి మెత్తని పాదాలు — ఒక్కముద్దు!

ఇంకో గోపిక: అస్తమానం నువ్వు ఏత్తుకోవాలి టమ్మా? — పాపం! ఆక్కడ కూర్చోబెట్టనేనా కూర్చోబెట్టమ్మా — పిల్లవాని లిగిపోతున్నాడు.

శ్రీ కృష్ణుడు: నేను కూచోను, కూచంటే అమ్మ వచ్చి కొడుకుడిది.

గోపిక: పోనీ మా ఇంటికి తీసుకుపోమా?

శ్రీ కృష్ణుడు: నే రాను.

గోపిక: ఉండు, కృష్ణా — ఈచీరచెగుతో నీ ఒంటి జిడ్డులా తుడిచే నియ్యి — నెమిలి పింఛం సరిగా పెడతా నుండు — కదలకు. పువ్వులు సరిగా పెట్టనియ్యి — ఆయ్యో, మా కృష్ణమ్మబాట్టు చెరిగిపోయిందమ్మా ఏమి చేశాడో గాని.

గోపిక: నీవు ఆలా నిలబడవమ్మా, నీబొట్టు కొంచెం తీసి కృష్ణమ్మను పెడతాను —

శ్రీ కృష్ణుడు: అ. మొన్నూంది.

గోవిక: అక్కడ కూచోబెట్టవే, అక్కడే కూచోబెట్టు-మన మిక్కడే
ఇదిగరకులాగే నిలబడదాము.

మనోద: ఏ డమ్మా, కృష్ణుడు పారిపోలేదు గదా—ఎక్కడా పాదు
తాడు కనిపించడమే లేదు. ఇప్పుడే వస్తాను—చూస్తూ ఉండండి డమ్మా
మామలాడి.

గోవిక: ఇక్కడమ్మా చూస్తూ ఉంటాము—మితమ్మ వెళ్ళిందిలే—రావు
నే వెళ్ళుటాను, కృష్ణా రావు!

శ్రీ కృష్ణుడు: నేను రాను.

ఇంకో గోవిక: పోనీ, నాదగ్గరికి రా.

శ్రీ కృష్ణుడు: ఉహూ, రాను.

ఇంకో గోవిక: నా దగ్గరికో?

శ్రీ కృష్ణుడు: నే రాను.

గోవిక: పోనీ ఇమ్మా మరి సత్వ రాకపోతే మితమ్మ తో చెప్పి
కొట్టిస్తా ఉండు.

శ్రీ కృష్ణుడు: ఊ—మా మితమ్మతో నేను చెబుతాను—అమ్మా, అమ్మా,
నేన పారిపోలేదు. నేన అల్లరి చెయ్యలేదు. మరేం, న న్నెత్తుకుంటా
లే వెళ్ళి నన్న నే అమ్మా—అంతేనే అమ్మా—అంటాను.

గోవిక: రావు కాదూ, రాకపోతే మొట్టికాయలు తింటావు కుమా?

మనోద గోవిక: ఏదేనితో మొట్టానో చెప్పు.

ఇంకో గోవిక: నే నేదేనితో మొట్టానో చెప్పు.

గోవిక: అయ్యో, పాపం మా. కృష్ణవత్సని అందరూ ఆలాగా మొట్టి
కాయలు మొట్టుతా రేమి టమ్మా పాపం!—రా కృష్ణా, రా, నే నెత్తుకుం
టానీ.

గోవిక: నాచీర చింపేశాడే, అయ్యో!

ఇంకో గోపిక: నావారాలు తెంపుతావురా ఇలాగ!—

శ్రీ కృష్ణుడు: న న్నెందుకు కొట్టాలి!

గోపిక: కొట్టములే—నేను ఎత్తుకున్నా నా మరి—ఏది ఎక్కడ నొప్పెట్టిందిచూపించు అక్కడ ఒక్కముద్దు పెట్టుకుంటే పోతుంది.

ఇంకో గోపిక: పాపం, నొప్పెట్టిందా ఉండు నేను ముద్దు పెట్టుకుని నొప్పి తీసేస్తాను—ఏం—ఈమాట పోయిందా?

ఇంకో గోపిక: అందరినీ ఒక్కొక్కమా రెత్తుకో నియ్యండమ్మా—అస్తమానం ఒక్కరే ఎత్తుకుంటే ఏలా గమ్మా మా చిన్ని కృష్ణమ్మని?

గోపిక: ఇదుగో నమ్మా, నువ్వెత్తుకోవమ్మా, మా చిరిబొజ్జ కృష్ణమ్మని.

ఇంకో గోపిక: నువ్వు ఎత్తుకోవే నల్లకృష్ణమ్మని!

ఇంకో గోపిక: ఇదుగో నమ్మా కృష్ణమ్మా, పెద్దతామర రేకుల్లా కల్పావీచూసు—నలిపెయ్యకుండా ఎత్తుకోండమ్మా.

ఇంకో గోపిక: ఇలా తేవే, నేనూ ఎత్తుకుంటాను.

ఇంకో గోపిక: పాపం ఊపిరి సలపడే—అంత గా మొహంమీద మొహం పెట్టి ముద్దులాడుతా నేమిటే?

గోపిక: అందరూ ఇలా గుమిగూడే రేమిటమ్మా?

యశోద: ఏడమ్మ, మాకృష్ణమ్మ!

గోపిక: ఇదుగో నమ్మా, బిక్కమొహం వేసుకు కూచుంటే పోనీ పాపం అని ఎత్తుకున్నాము.

యశోద: అదే నమ్మా, అంతా చోద్యంగా చెప్పుతావు—ఇవ్వడే కాదటమ్మా, మాకృష్ణుడు అల్లరి చేశాడని అడిపోశారు?

గోపిక: అల్లరి చెయ్యలే దంటున్నా మమ్మా ఇవ్వడు మాత్రం?

యశోద: నేను చూడలేదటమ్మ—మా కృష్ణమ్మ నెత్తుకొని అందరూ ముద్దాడడం లేదు టమ్మా?

గోపిక: చిన్నపిల్లలు గదా అని ముద్దాడితే తప్పు టమ్మా?

శ్రీకృష్ణుడు

యశోద: బుద్ధులు చెప్పమనీ, దండించమనీ ఎంతో కోపముతో చెప్పి-
ఇంతటోకే ఎలా ముద్దాడుతున్నా రమ్మా?

గోపిక: అల్లరి చేశాడు గనక అల్లరి చేశాడన్నాము కాని-ఇంతటోకే
పాపం, కృష్ణమ్మని తాడుతో స్తంభానికి కట్టి జయ్యాలమ్మా?

యశోద: మీరే కాదటమ్మా మాకృష్ణమ్మమీద నేరాలు మోపారు?

గోపిక: ఆ దేమిటమ్మా, అలా గంటావు-మేము మాత్రం కనీపెంచే-
నాళ్ళము కాదు టమ్మా-అమాత్రానికి పిల్లలని తాళ్ళతో స్తంభాలకి కట్టి
వేస్తారు టమ్మా?

యశోద: నే నప్పుడే అనుకొన్నాను-మాకృష్ణుడు అల్లరి చేసేవాడు
కాడని-ఎందుకమ్మా ఈలాటి నీలాపనిందలు మాకృష్ణమ్మమీద నెయ్యి
డం? ఇది న్యాయమేన టమ్మా?

గోపిక: ఉండ వమ్మా ఒక్క-మారు కృష్ణుణ్ణి ముద్దు పెట్టుకొని వెళ్ళి
పోతాము.

యశోద: అలాగ అందరూ మీద పడి నలిపేస్తూ రే మమ్మా చిన్న
పిల్లాడిని? మా అబ్బాయిని ఇలా యియ్యం డమ్మా-చెదరిపోతాడు—

గోపిక: ఇమగో నమ్మా తీసుకో నమ్మా ఇంతటి మనా మీ అబ్బాయిని
మీము వెళ్ళిపోతున్నాము.

యశోద: రారా, నాయనా, రా, అమ్మా, రా, నీమీద ఎలాంటి నేరాలు
మోపేరో—తీరా మోసీ నాళ్ళమాటలు నమ్మి నిన్ను స్తంభానికి కట్టేసు
కాను—ఇంకా నయం—ఎంతటివాళ్లైనా ఉంటారు.

శ్రీకృష్ణుడు: అమ్మా, నాపలు వెట్టవుటే?

యశోద: పెడతా నమ్మా, పెడతా భయ మన్నావు, భయ
పోయిందా నాయనా.

శ్రీకృష్ణుడు: పోయిందే.

యశోద: ఆయినా ఇంకోమారు దిష్టి తీస్తా నుండ—ఎదిరికళ్ళు
ఎలాంటివో.

కృష్ణుడు: అస్తమానం నాచుట్టూరా మిరపకాయలులిప్పుతా నంటావెం
డుకే—నా కక్క-రలే డమ్మా—నాకొద్దు.

అపవాదు

శ్రీ ముద్దు కృష్ణ

రావ్ . లలిత . పంతులు
ఉమ . శ్యాం . వెంకటరావు

[లలిత ఇంటిలో చావడి తూర్పు గోడవరకును దాని నుండి దూరంగా
ఉన్నది. దక్షిణపు గోడవరకును రెండు రోజులుగా ఉన్నది. తూర్పు గోడ
అని దానియను, పక్క-రెండు పడకలన్నవి. పడమర బాటమీద జారే
అరడుగుల యెత్తుతెర తెరలు అని పోషా, తెరలవలన పడకలు, అని
వెనుక స్నానాలగది, వంటయిల్లు, ఉత్తరపు తెరపైన విధి: వీధిలో
గుమ్మమా-సాయంత్రం నాలుగు తెర కేసిఉంది. చావడిలో రెండు స్టాండ్లు
వెలుగుతూ ఉన్నవి. ఒక దానిమీద బాణానీ, రెండవదానిమీద టీ కెటిల్
ఉన్నవి. పంతులు గరిట చేతితో వుచ్చుకుని బాణాని చూస్తూ న్నాడు.
రెండవ స్టాండ్ లలిత నిలుచుంది. ఉమ పడక కుర్చీలో వ్రాస్తూ చాపి వడుచుని
పత్రిక చదువుతూ ఉన్నట్టు నటిస్తూన్నాడు. రావ్ రోజులుగా ఉన్నది
తూర్పు ఉన్నాడు. బాటాఖానీ సాగుతూ ఉన్నా లలితా, పంతులూ,
టీ ఉప్పుల తయారు చూస్తూనే వుంటారు.]

రావ్: లలితా, ఈదినం మీరు కప్పులూ పళ్లెలూ అంద మైనట్లు
నర్పడం, వైభాగ్యతలూ చూడండి...

లలిత: కాదు, కాదు, ఈ వేళ నేనే చేస్తాను టీ.

ఉమ: రావ్! లాభం లేదు. ఈ వేళ అన్నీ అవిడే చేయాలి, తగినంత కారణం ఉంది. [లలిత ఘట్టిగా చూస్తుంది ఉమని. ఉమ నవ్వుతూ] పంతులు గారూ, మీరుకూడా ఉప్పా ఆమె...

లలిత: [తొందరగా] పంతులుగారూ! కవీశ్వరులతో యేం గాని నూక వేసేప్పడుమాత్రం నాతో చెప్పండి!

పంతులు: వీళ్ళ మాటలతో ఏ మమ్మా? అంతా అమిరిస్తే ఆరగించను దిగుతారు స్వామిలు. గరిట పుచ్చుకోవడం అంటే కలం కదవడం కాదు; కాఫీ పాళ్ళు కలవడం అంటే కవిత్వం కాదు. ఆ తలకాయలు పని చెయ్యవు ఇక్కడ.

ఉమ: తలకాయ పనివిషయమై చెప్పగలసి వస్తే...

లలిత: పంతులుగారే ఫస్ట్! [అందరూ నవ్వుతారు.]

పంతులు: [వొచ్చిన ఉమకు బోతుకనాన్ని నొక్కి-వేసి మోటుగా] మీ చమత్కారం నా తలకాయలాగే ఉంది లేండి!

రావ్: అంటే?

లలిత: అంటే ఏమీ లేదు కాని, అగుండురాయి ఇలా అందుకోండి. గుండుశబ్దం పంతులుగారికి కష్టంగా ఉంటుంది చేమో, పోనీ అగులకరాయి ఇలా అందుకోండి!

ఉమ: పంతులుగారూ! ఎవరి మొహం. చూశాలో పొద్దున్నే, ఖచ్చితమందా తలంటు...

పంతులు: వీళ్ళలాగ అల్లరి చేస్తుంటే ఉప్పా చెడిపోతుందండీ!

లలిత: ఆ ఆలా వీ లేదు. గరిట ఇలా ఇవ్వండి!

ఉమ: ఈ దిసం ఏదీ చెడిపోదానికి వీ లేదు లేండి!

లలిత: [గరిట పుచ్చుకొని ఉమమీదకు బెదరింపుగా వచ్చి] ఈ వేళ మీనోరు పహాచురుకుగా ఉంది. పొద్దున్నే ఏ మమ్మా వసు నమిలారా?

ఉమ: పస సమిలిన నోటి పస మిరింకా యెరగదు ప్రఖ్యాతి వల్ల
గాని ఇంక కాస్తేపటికి ఆఫ్రోను, ఆసంగతులూ...

రావ: శ్యాంసంగతి ఈమెకు తెలుసునా?

ఉమ: విస్తారం తెలియదు. తెలిస్తే...

పంతులు: ఇదిగో వమ్మా డిక్టేషను తయారైంది.

లలిత: ఆలా ఉంచండి. పాలు కలపకండి. ఉమా టైం ఎంత యింది?

ఉమ: ఇంక పదినిమిషాలు. పాశ్చాత్యపద్ధతులవాళ్లు గడియారాలాగే
నడుస్తారు.

పంతులు: ఓహో! తెలిసింది!

లలిత: ఏం తెలిసిందండి?

రావ: చెప్పనా?

లలిత: వొద్దు, వొద్దు. నియోగిబుర్ర ఏం గ్రహించిందో చూతాం.

పంతులు: హూమ్. ఇంకా గ్రహించకపోవాలి! ఇక్కడకు పదిమి
షులలో ఇంకొకకొత్త ఆపవాదు వస్తూ ఉన్న దన్న మాట.

లలిత: పంతులుగారూ, మీమాటలు బాగుండ లేదు.

రావ: కొత్త ఆపవాదు లంటే పాపం పంతులుగారికి ఎంత భయమో,
పాతవే అయితే ఫరవాలేదు.

పంతులు: నానల్ల ఎవడికి ఆపవాదురాదు.

లలిత: ఎందుకు ఈ ఘర్షణ!

ఉమ: పంతులుగారి నియోగిబుర్ర ఈవిషయంలో సరిగ్గా పనిచేయదు
అనుకుంటా.

రావ: ఏమీ ఆలా అంటున్నావు?

ఉమ: ఏమీలేదు. పంతులుగారు తెల్లబడుతూవున్న మీ సొలకు నల్ల
రంగువేయడం మానేవేసినా, అతివాగ్రత్తగా ప్రైవేట్‌లో కాపాడుకుం
టాన్న ఆయాసకీర్తికి ప్రపంచం ఏమాలగుచో నలుపు అంటిస్తూనేఉంది.

లలిత: ఇదీ కవిత్వంగానే చెప్పాలి?

పంతులు: చాతకాలనీ, చకోరాలనీ, మేరువుపర్వతాలనీ సృష్టించే కవి శ్వరులు ఏమి సృష్టించలేరు?

రావ్: పంతుగారు, ఏమి పాతకబుద్ధులు చెబుతా రండి? ఈనాటి కవిత్వంలో చాతకాలా చకోరాలా లేవు.

లలిత: [ఉమకేసి చూస్తూ-] పోనీ అవి కాకపోతే నిజం కాని ప్రియనీ ప్రియులూ, ... ప్రేమలూ, విరహాలూ...

ఉమ: [నవ్వుతూ, తప్పించడానికి-] అయితే పంతులుగారూ! మీ విషయమై మీకు అంత ఘట్టినమ్మక మేనా?

పంతులు: ఓ!

రావ్: పాపం, మీసంగతి మీకే తెలియడం లే దన్నమాట.

లలిత: అన్యాయం, పంతులుగారు అంతవొళ్ళు తెలియకుండా ఉన్నారు అనడం.

పంతులు: లేదీ ఉన్నట్టు సృష్టించే కవిగారు ఆయన; ఉన్నా ఉండక పోయినా ఏదో ఉన్నట్టు వ్రాస్తేనే కాని మీరు లేదు ఈ పత్రికావిలేఖరికి. వీరిసుధ్యను పడినతరువాత ఏ అపవాదాలూ రాకుండా ఎలా ఉంటుందే?

ఉమ: చూసి చూసి నియోగిపేచీ వేశారు పంతులుగారు.

రావ్: ఎంత తొక్కిడు లయినా ప్రపంచసంగతి పూర్తిగా గ్రహించినట్టు లేరు పంతులుగారు. ప్రపంచంప్రవర్తన మహావికృతం. నేను నిర్దోషి అన్నట్టుగా ఇతరుల దోషాలను ఏకరవం చెడితే నాభుజం తట్టి నాచేత ఇతరులదోషం లన్నీ పలికిస్తుంది. కాని నేను వెనుకకు తిరగకనే, అంత కన్నా అద్భుత మైనపేషాలు నన్నుగురించే పలికేస్తుంది.

లలిత: అయితే ఇ వన్నీ అన్యోన్యసాహాయ్యాన అన్నమాట దీనిలో కవిగారి కవిత్వం ఎంతవరకూ?

పంతులు: అదీ! మీరు నిజం గ్రహించారు ఎవరు ఏ ఆపనాదులను ఎంత కారణమో ఇప్పుడు తేలుతుంది. కవీ...

ఉమ: ఉండండి, ఓ గోల! మోటార్ సైకిల్ ... [లలిత గుమ్మందగ్గరకు తొందరగా వెళుతుంది.. వీధిలో ఏచప్పుడూ లేదు. ఆమె తిరిగి వచ్చేటప్పటికి అందరూ నవ్వుతారు. ఆమెనుఖం ఎక్రబడుతుంది.]

లలిత: ఉమా! ఈమాత్రం పరాభవం నీకు చేయలేకపోతానా? [పక్కకవర్చిలో కూర్చుంటుంది]

పంతులు: వీళ్ళతో నేమి గాని, ఇదిగో నమ్మా, ఉష్మాతయ్యారండి. టీ కలపనా?

లలిత: ఉండండి, ఉండండి, నేను కలుపుతాను. [తేచికలుపుతుంది]

రావ: అన్నీ తయారుగానే ఉన్నవి. కాని...

ఉమ: కాని?

లలిత: మీవల్ల బొత్తిగా...

[మోటార్ సైకిల్ ఆగుతుంది గుమ్మంలో లలిత గుమ్మంవేపు వెళ్ళిపోయి, అగి, ఉష్మా వళ్ళాలలో సర్దుతూ ఊరుకుంటుంది. శ్యాం గుమ్మంలోనికి వచ్చి ఎవ్వరూ అహ్వనించకపోవడం చూసి, అగి, దగ్గుతాడు]

ఉమ: రావేం లోపలికి? ఓహో, పశ్చాత్యపద్ధతి అహ్వనించబడే రావు కాబోను.

[శ్యాం వాడుకున్నట్లుగా. లలిత ఉష్మా సర్దుతూ ఉన్నట్టునటిస్తూ ఇటు వెళుతుంది. ఉమ ముందు రావని తెలియబరుస్తాడు. రావ నమస్కారం చేసి, శ్యాం వాడుకున్నట్లు చేస్తాడు. తరువాత లలితను పరిచయం చేస్తాడు. శ్యాం అమెను విన్నవించుకున్నప్పుడు అన్నట్టు నటనతో పట్టుకొని వదలి వెళుతాడు.]

శ్యాం: మీరు ముందుగా నమ్మాలనుకురించి నాచే వినబడడమే కాదు, ఇప్పుడు మీరు నమ్మాలనుకురించి అన్నట్టుగా నాకు లోగతేనా.

లలిత: [బిడియపడుతూ, చేయి తీసుకుని] ఇది పెద్దబద్ధవ్వంగా భావించవలెనా?

ఉమ: లలితా! మీరు పొరపాటుపడుతున్నారు. ఇంగ్లీషులెనుగు అది అమాటకమనం తెనుగులో ఇచ్చినంత విలువ ఇంగ్లీషులోలేదు.

లలిత: అలాగా! త్నమించాలి. మాటకు తగినంత విలువ ఉండవలె కాని; విలువలేని మాటలను ఉపయోగించే మర్యాదలు అతెల్లవాళ్ళకే వొదిలిపెట్టి మన మర్యాదలనే అనుసరిస్తే...

శ్యాం: [కొంచెం వొంగి-] మీరు నా వందనాలు అంగీకరించాలి. నాకు, జేల్యూబుల్ - మహావిలువైన పాఠంచెప్పినారు.

లలిత: నేను హాస్యానికి అన్నమాట... [హేళనగా] మీరు ఎక్కువ విలువ పాఠంగా తీసుకొన్నారు.

శ్యాం: [తెచ్చుకున్న] నవ్వుతో చాలా అనందముగా ఉన్నది. మంచి హాస్య రసం ఒలికించారు.

ఉమ: ఏమిటోయ్, చంపుతున్నావ్ అతెనుగు.

శ్యాం: [లలితతో] మీకు-ఎనీ సరిజర్-ఎన్నయినా త్నమాపణలు! పది సంవత్సరాలు బహిర్దేశాలలో ఉండిపోయినట్లైతేలును మాట్లాడడమే...

ఉమ: బహిర్దేశా త్నమి టోయ్! చస్తున్నాం ఈ అపసవ్యపు మాటలతో...

శ్యాం: -ఐ ఏమ్ సారీ- నేను చాలా విచారిస్తున్నాను. నా ఉద్దేశం...

లలిత: ఫరనా లేదండి. ఇంత పట్టింపు ఎందుకు కూర్చోండి.

శ్యాం: -థేక్స్- వందనాలు. ఆమిత్రులు ఎవ్వరో- ఇంట్రాడ్యూస్- తెలియబడలేదు.

ఉమ: ఆయన...

లలిత: ఉండండి. ఆవని నేను చేస్తాను. ఈయన నారాయణరావు గంటలుగాడు. మన స్నేహితులు. వీడో కొంచెం ఉన్నవారు. అందుకేతడు

దీనపోషణ, దేశసేవ చేస్తుంటారు. పల్లెటూళ్ళలో చదువుకోసం...

పంతులు: [వెద్ద మొహంతో] ఏనో వారు ఆభిమానంకొద్దీ అనేమాటలు కాని...

శ్యాం: [షేక్ హేడ్ చేస్తూ] ఓహో! విప్లవ డి. నారాయణరావు అఫ్ ఎడల్ట్ ఎడ్యుకేషన్ స్కీమ్ రెఫుటేషన్!

నావ్: అవును. ఆయన...

లలిత: పైకి సనాతనంగా కనపడినా అన్నిటా మనలో కలుస్తారు.

శ్యాం: వారు సరియైన - పాలిటెక్నిక్ - అన్నమాట. చాలా అనందం మీదర్చనసౌఖ్యం. మీకీర్తి ఇంగ్లండ్ లో ఉన్నప్పుడుమాదా చాలా సార్లు పత్రికలద్వారా వినబడినది.

లలిత: కూర్చుందురూ. ఈపాగడ్డలకన్నా బాగా కడుపు నింపే ఉప్పాటి ఉన్నది...

శ్యాం: లలితగారు చాలా హాస్యగర్భాలు.

లలిత: పాశ్చాత్యస్థపర్కంరల్ల మీలో నవీనత ఎక్కువ ఉంటుంది అనుకున్నాను. కాని మీది అంతా పురాణాఫీకీగా ఉన్నదే!

ఉమ: ఆతనిభాషకీ ఆతని భావాలకూ సంబంధం లేదు.

శ్యాం: ఒరేయ్! చంపుతున్నావు నీకవిత్వం, అ, అవేమిటి... ఆ శ్లేషలూ అన్నీ నామీద భణాయింది.

ఉమ: నీభాష నీఉద్దేశాలను తెలపడంలేదు. 'కాదోయ్! నీఆభిప్రాయాలుకూడా నవీనాలు కానేమో అన్నట్టు లలిత అంటే, నీఆభిప్రాయాలు నవీనాలే అంటున్నాను.

శ్యాం: లలితగారు, మీరు...

లలిత: తుమించి గారు అనేశబ్దం పేరుతో కలిపి వాడకండి! నాకు విందుకో అశబ్దం చెవికి ఇంపుగా ఉండదు. [శ్యాం అమెను మైచుకంచి తాస్తాడు. పంతులు రాన్ ని చూడయన్నట్టు కన్ను గీటుతాడు.]

శ్యాం: మంచి - టేస్ట్ - రుచి, సంగీతం జీవితంగా చేసుకున్న మీకు చెవి నున్నితం, బొను. [అప్యాయంగా. అన్నట్టు]- లలితా, ఇంగ్లండు లోనూ, యూనైటెడ్ స్టేట్స్ లోనూ, అమెరికాలోనూ స్ట్రీప్స్ చుట్టూ - ఉమన్స్ ఫీడెయింగ్ - అంటే ఏమిటో బాగా చూశాను. ఆందుకే నా హృదయం గెరిల్లా ఏనాటికైనా మన ఇండియా కూడా అంతటి - హై లెవెల్ - ఎత్తైన స్థితికి చేరు గలుగుందా అనిపించేది. మీ వంటి స్వేచ్ఛావ్యక్తులు ఈ దేశంలోనూ ఉంటున్నారని కలెనా కనలేదు. కన్నుల పండువుగా, చెవుల పండువుగా...

లలిత: మీ టీలో పంచదార సరిపోయిందో లేదో...

శ్యాం: - ఎక్స్క్యూస్ మీ - నన్ను తీసుకుపోయింది. నేను టీలో చాలా తక్కువ పంచదార చేసుకుంటాను. ఫ్రాంస్ లో....

ఉమ: [వంతుల్ని కన్ను గిలికించి] ఫ్రాంసు సంగతి ఎత్తినప్పుడు కూడా టీ గంగరీ, టీలోని పంచదార సంగతి ఎందుకు? టీకన్నా, టీలోని పంచదారకన్నా తీయని విషయాలు, చేమకూరవాడు అన్నట్టు 'తీయని పంచదార' చేసుకోయగ పర్మిట్...

లలిత: ఫ్రాంసులో మీరు ఎన్నాళ్ళున్నారు?

శ్యాం: [దర్జాగా] నేను ఏ లున్నాని సార్లు పెరిలోనో ఉండేవాణ్ణి - బై దీ టై - పెరి అంటే మనవాళ్ళు తెలియక తప్ప పలికే షేరిస్ - ఏ కండ్స్ - అంటే వారం చివరలను ఈ చొందిని - పెరిలో - విసరకపోతే గిలగిలా కొట్టుకునేది.

లలిత: [నవ్వుతూ] మరి ఇప్పుడు ఎట్లా ఉంటున్నా దండీ?

శ్యాం: [తెచ్చి పెట్టుకొన్న నవ్వు బిగ్గరగా నవ్వుతూ] లలితగారూ! కాదు - డిప్ సారీ - నేను విచారిస్తున్నాను. మీరు నన్ను తీసుకుపోయింది. [అగి మోహం తమాషాగా పెట్టి] లలితా! ఇంగ్లీషులో 'ఫుటైర్' అంటారు. దీనికి తెలుగు ఏమిటోయ్ కవీ?

రావ్: అచ్చ తెనుగులో బాటానులు బట్టడం అంటారు. | లలిత: నవ్వ
అవుతుంటుంది]

శ్యాం: థేం క్యూ - అదీ - జర్నలిస్ట్ - అంటే? ఇన్వేస్టిగేటివ్ జర్నలిజం
రీకరణం చెప్పారు.

పంతులు: ఇంతకూ మీ భావం చెప్పలేదు.

శ్యాం: [పంతులుకేసి] థేం క్యూ - చక్కగా జ్ఞాపకం చేశారు. ఇంగ్లీషు
గరల్స్ అంటే కన్యలకు ఉన్న - మార్క్స్ విట్ - చురు కైన హాస్యం లలిత
సంపాదించారు ఎలాగో!

[లలిత ఓరగా చూస్తుంది. శ్యాం వెళ్లి వెలిగిస్తూ పక్క చూపుగా చూస్తాడు
అమెను. పంతులు ఉమరి చూస్తాడు నికటంగా]

ఉమ: ఇంతకూ ఉత్తబాతాభానీ యేనా, లేక ఏదైనా కార్యక్రమం
ఉన్నదా?

శ్యాం: [పెద్దగా నవ్వుతూ] ఎంతకైనా కవితలు రాడవే నోయ్! మహా
అద్భుతంగా పోయెటిక్ పూర్వ - కవిత్వం బాటకు దింపుతావు.

[వాచీ చూస్తూ] కవీ! ఈ సాయంత్రం - హా - ఏమిటో?

[పంతులు కండువా తియబోతాడు]

లలిత: పంతులు గారూ, అంత భయపడనక్కరలేదు. నీ నీమాకు పెళ్ళి
పడ్డ లెండి కాని...

శ్యాం: [నాటకంగా లేచి, అమెయెవర నిలిచి] మీరు - డిసైడ్ -
అంటే నిర్ణయించేసి అజ్ఞాపించండి. మేము - ఫోలో - అంటే అనుసరి
స్తాము.

లలిత: [హాళనగా] థేం క్యూ! కాని కూర్చోండి చెబుతా. మే మంద
రం బట్టామీద సారంగధరుడి మొట్టకు వస్తాం. మీరు సైల్ మిద రండి.
బెన్నల వచ్చిన తరువాత అందరం తిరిగి వచ్చివేతాం. నేను రోజూ రెండు
గంటలుగా నడవాలి.

శ్యాం: శ్రీండ్ గా ఉంది!

రాన్-పంతులు-ఉను: [హాసనగా] భేషక్ గా ఉంది!

శ్యాం: అయితే నను- ఇక ఎచ్చాన్స్- ముంగుగా పెళ్ళిమీకు- వెల్క్-మె
సుస్వాగతం ఏర్పాటు చేస్తాను. [అలితచేయి పట్టుకుని- షేక్ హేండ్
చేసి, పైగా నమస్కారం కూడా పెట్టి, తతిమ్మావారిజైవు దొరలపద్ధతి
వందరగా పెట్టిన తలా కళ్ళూ కడిపి వెళ్ళిపోతాడు. నలుగురూ వింతగా
అదారిస్తే చూసి ఒకరిమొహాలు ఒకరు చిరునవ్వుతో చూసుకుంటారు.]

తెర

—

[మధ్యాహ్నం మూడు. చావడి అట్లానే ఉన్నది, స్టాప్ లూ ఉన్నా సామాగ్రి
మాత్రం లేవు. అలిత సోఫాలో కూర్చుని పత్రిక చదువుతూ ఉన్నది. నిమిష
మైనతరవాత పత్రికను కిందకు జారవిడిచి, అగి రెప్ప వడనికళ్ళతో అలా
చనగా ఇంటికప్పుకేసి చూస్తూ ఉన్నది. పంతులు వీధిగుమ్మంలోనుంచి
లోపలికి ఒక అడుగు వేసి, పత్రికజైత్రా అలితవేళూ చూసి]

పంతులు: చూశారా క ధంతా? ఇట్లా అవుతుంది ననే నేను ఉప్పించు
కుంటా.

అలిత: ఈవ్రానిన వ్రాతలకు నే నేమీ బాధ వడను, భయపడను;
కాని ఈ అబద్ధా లేమిటి? ఎన రండి ఈమహాపతివ్రత? జీవం భక్త్యం లేని
సంఘసంరక్షకురాలు?

పంతులు: అఁ, అ దంతా ఒక్క-రివేషం! ఎనడో ధైర్యం లే. చచ్చు అ
జీవు కల్పించుకొని వ్రాశాడు.

అలిత: వీడికి మనకల్ల కలిగిన బాధ ఏ ముద్ద దని ఇన్ని అబద్ధాలు
కూశాడు?

పంతులు: అసలు రహస్యం కడుపుబ్బ: ఈర్ష్య. ఏదో ధర్మసంస్థాపన కోసమూ, మీరు అన్నట్టు సంఘాన్ని ఉద్ధరించడం అనే నెపమూ. ఇంత కన్నా ఏ ముంది?

లలిత: వీడివ్రాతకు భయ వడిపోతాను అనుకున్నాడు కాబోను?

పంతులు: [నవ్వుతూ] ఆయితే ఇ దంతా ఏమిటి మరి?

లలిత: నాకు భయం వేసి కాదు ఇట్లా అడుగుతూ ఉంటా, అనన్యాయం చేసి, నిజం చెప్పి ఇష్టం వచ్చినట్టు విమర్శించ మనండి, తగిన జవాబుకూడా ఇస్తాను. నా పేరు ఎత్తి బహిరంగంగా విమర్శించనీయండి. తగాదా లేదు. అంతే కాని ఈ అసహ్యపువ్రాతలూ, ఈ స్త్రీజాతిదూషణ, ఈ ఘోర అబద్ధాలూ, ఈ పిరికితనం ఎందుకు?

పంతులు: మీరు ఏమీ అనుకో మంటే నేను అవక్షం వుచ్చుకుని వాదిస్తాను. [లలిత తల ఊపుతుంది]

ప్రపంచానికి ఏది నిజం అనే అలోచన లేదు సరే గదా, అబద్ధ మైనా ఏది సరదాగా ఉంటే అదే కావాలి అని కోరుతుంది. మీరు ఏ బాధ వడితే నేం, కాస్సేపు గమ్మత్తుగా చెప్పకోదానికి ఏదో ఒక కథ. మీ సుఖాన్ని పొటించడానికి అంతా మంచే యెంచడానికి ప్రపంచం తాపత్రయ వడదు.

లలిత: అంత బుద్ధి మంచి లేనిది ప్రపంచాన్ని నేను పొటించను.

పంతులు: [దెవ్వుగా] మీరు పొటించకపోయినా మిమ్మల్ని పొటించక మానదుగా ప్రపంచం!

లలిత: ఆయితే ఏడవ నీయండి, మొరగ నీయండి!

పంతులు: ఏదేదీ ప్రపంచమేనా.....

లలిత: నన్ను ఉడికించకండి పంతులుగారూ!

పంతులు: ఉడికిలి పోతే కాదు. నేను అనుభవంమీద చెబుతున్నా వినండి. ప్రపంచం కపటనాటకం. దీనిలో అందరూ దొంగలే. ఎవరినిజమూ తెలియదు. లలితగారూ, తెలియదుగా ఉండనూ ఉండదు. సత్యంతో సమిత్తం

ఎవరికి? నా సంగతి చెబుతాను విన్నాడి ఇంతవరకూ మీరూ ఎవరగు. సాభార్య చుట్టోయి పదిహేనునవత్సరాలు అయింది. అనాటినుంచీ సంసారమూ నానుభవమూ అనేకవిధాల స్వర్దుకుంటున్నాను. నేను నంపర్కం కల్పించు కోని సంస్థ లేదు. ఎందరితోనో వ్యవహరిస్తాను. అయినా నా జీవితం ఎన్నిరహస్యాలలో ఎలా జరుగుతూ ఉన్నదో ఎవరికీ తెలియదు. నామీదా అనమానాలు లేక పోలేదు; నిర్ధారణా లేదు. వెనక గుసగుస లాడుకునే వారే ఎవరగు రాగానే అతిమర్యాదగా ఉంటారు. నాకు కొవలసిననుభాన్ని నేను ఎల్లాగై నానరే పొందుతాను, అతిరహస్యంగా; కాని వారహస్యాలు బయటకురానీయను, వచ్చినా కాదంటాను. [గర్వంగా] తెలివిఅంటే అలా ఉండాలి.

లలిత: పంతులుగారూ, నేను గుంటనక్కను కాలేనండి!

పంతులు: [పొరుషంతో] గుంటనక్కలు కా నక్కర లేకపోతే గాడి... ఎందుకు లేండి 'కాని - మరి కోరి తెచ్చుకుంటూ ఇతరుల్ని అనడం మొందుకు?

లలిత: ఈ అబద్ధాలు ఎందుకు అన్నాను కాని...

పంతులు: మీరు కష్టంగా యెంచుకో వద్దు; నేను అవసరమని నిర్మోహ మాటంగా మాట్లాడుతాను. విడి అబద్ధమో విడి నిజమో ఎవరికీ కావాలి? తన పద్ధతులకు వ్యతిరేకంగా నడిచేవారిని ఉపేక్షించదు సంఘం. స్త్రీ యెడల అనుమానానికి అనకాశం ఉంటే చాలు, అపవాదుగానే ఎంచు తుంది.

లలిత: ఔను. మరి స్త్రీలు లోకువగా దొరికారు. ఇంక మేము లొంగం ఈ అన్యాయాలకు. సంఘం ఉపేక్షించకపోతే చచ్చువార్తలు వ్రాసుకో మ్మనండి, తప్పుడు కూతలు కూసుకో మ్మనండి నేను అసలు లక్ష్య పెట్టను. ఇక ముందు ఏ స్త్రీకూడా అన్యాయానికి చచ్చుగా లొంగదు. నేను చేస్తూ ఉన్న తప్పు ఏమిటి అంటా? ఈ సంఘానికి అణిగిఉన్న

నాళ్ళు కలిగిన బాధలు చాలు. అంత అన్యాయంగా, బలవంతంగా నా ఆరోగ్యం చెడగొట్టి, పైగా నా ఆరోగ్యం చెడి రోగిస్తోంది అయినా. నా వంక కల్పించుకుని రెండో వివాహం చేసుకున్నాడు. ఈ సంఘం ఏమైనా నాకు, జరిగిన అన్యాయాన్ని దిద్దినదా, అవివాహానికి అడ్డు వచ్చినదా? పైగా నా శిష్టరివల్లా ఆవమానాలు పడలేక, రోగాలతో మూలగలేక నేను దాటుకువస్తే అనేహళ్ళు అనేమాట అన్నీ అసలే అన్నారు. పురుషుల దుర్మార్గం వల్ల మే శ్రీలను ఇంత అన్యాయం చేసే ఈ సంఘాన్నా మన్నించడం? నేను మన్నించను సరేగదా. ఇకనుండు ఏ శ్రీకూడా మన్నించదు ఇంతకూ నేను చేస్తూ ఉన్నతప్పు ఏమిటో చెప్పండి? మానాన్న ధర్మమా అని చదివించిన చదువు చెప్పించిన సంగీతనూ ఉన్నవి కనుక ఉద్యోగం సంపాదించుకుని నా బ్రతుకు నేను గడపుకుంటున్నాను. నా ఆరోగ్యం బాగు పడడానికి డాక్టరు సలహాయిచ్చిన ప్రకారం రోజూ మూడు నాలుగు మెళ్లు నడుస్తున్నాను. ఇదా మహాతప్ప! ఈ సంఘానికొకటి, చావు అయినా ఆరోగ్యంగా చావకుండా మూలకూర్చుని మూలిగి మూలిగి అలా కుళ్ళి చస్తే ఇల్లాలూ ఉత్తమం రాలూ!...

పంతులు: ఆరోగ్యం కోసం షికారు వెళ్ళినందున కాదు. కాని...

లలిత: మీ కాని... నాకు తెలుసును. మగవాళ్ళ కోరికలని ఎందుకు

వెళ్ళాలి అని:

పంతులు: అదీ!

లలిత: మొట్టమొదట నేను ఒంటరిగానే వెళ్ళేదాన్ని. కాని, అప్పుడు గంపాప్రమేసది ఏమిటో తెలుసునా? మామూలుగా నలుగురిలోనూ మహా పెద్దమనుష్యులం అనిపించుకునేవారే ఎదురైనప్పుడు మానే చూపులూ, అన్యాయపడడంగా అనేమాటలూ, నాకు పుట్టించిన పుకార్లూ, వాటివల్లను రిగి విపరీత చర్యలకు పూనుకున్న రోడీల దుర్మత్సాలూ ధరించలేక కవిసీ, రాదీసీ, బ్రహ్మచారి అవును. ముందు నాళ్ళు జరిగారు. అయినా నాళ్ళ

ధర్మమా అని సరియైన న్యాయదృష్టిగల ధైర్యములు గనుక వొస్తున్నారు. నేను క్షమాచిస్తున్నాననిలో వితర్కపూరితము. ఉంటే నేనే అనుభవిస్తాను. పీరి కెందుక? కానీయండి, ఈసంఘానికి ఏమైనాసరే భయపడను.

పంతులు: సంఘమూ భయపడదు ఈ బెదిరింపులకు. అంటే కాదు. తాను ఏసరివాదులు పెట్టిందో అసరివాదులు చాటి నడుస్తే అడుగడగునా నిల డిసి పోతున్నది. అప్రశ్నకు జవాబు చెప్పితీరాలి...

లలిత: పోతున్నదే? పోతున్నది నీయండి! నా స్వాతంత్ర్యాన్ని అన్యాయంగా, అనవసరంగా పోషించి, నాపైన అపవాదులు కల్పించే ఈ అపకథనకలకూ ఈ అబద్ధపువ్రాతలకూ అడు గడుగునా జవాబు అరసర మేలే, ఇదిగో ఈ వ్రాతలకూ, వీడికి, ఇటువంటివాళ్ళ కందరికీ, ఈ సంఘా యీ ఇదీ నాజవాబు! క్రింద పడిఉన్న పత్రికమీద కొలు సుక్కి నలిపి రాస్తుంది. పంతులు తెల్లదోయి చూస్తుంటాడు; ఇంతలో రాన్ ఉమా ప్రవేశిస్తారు]

రాన్: థేషక్! ఉమా! నీ కవిత్వందృష్టి గొప్ప దోయ్!

ఉమా: లలిత! మీదైర్యానికి అభినందనలు!

లలిత: కవిత్వందృష్టి ఏమిటి?

రాన్: గ్రంథాలయంలో పత్రిక ఇచ్చడే చూశాం. అపాడుకథ మీకు బాధగా ఉంటుంది దేమో అన్నాను నేను. 'అమెలుట్టి నీకు తెలియదు' అని ఈ సంఘాన్ని బాగాపోల్చి చెప్పాడు, కవి.

పంతులు: ఏ మని?

రాన్: 'తనతో' అభిప్రాయభేద మున్నవ్యక్తిని గాడిదను తీసి తోక వగ్గర బట్టి చేసి బెకరగొట్టి పరుగెత్తించి తమాషా చూడడానికి యత్నిస్తుంది సంఘం; కాని తెలివైన గడసరి గ్రహించి నిదానంగా అగి వెనుకకు రానిచ్చి రెండుకొమ్మ విసిరి మూతి పగలదన్న తాడు దుప్పికొమ్మపట్టు వగడకు పట్టగానే బుద్ధి కలిగి 'మనకు ఎందుకులే' అని సర్దుకుంటుంది

వంతులు అని పోల్చి, 'లలిత ఈమాత్రానికి బెదిరి పరిగెత్తే ఆమె కాదు, తగిన మూతివిరిగే జవాబే ఇస్తారు కాని' అని ఇప్పుడే అన్నాడు. సరిగ్గా లలితా ఆటువంటిజవాబే ఇస్తున్నారు...

పంతులు: [నవ్వుతూ] కవిదృష్టి గొప్పదే. ఇంకాక నన్ను ఈవిడి గుంట నక్క అంటే, మీరు 'గాడిదలు అనబోయి జంకాను. ఇప్పుడు కవే పోల్చాడు కనుక నా మాట సరిపోయింది.

ఉమ: [తడాభాగా] ఒక్కపోలికతోనే పోలేదే! నేను చెప్పిన జవాబు కూడా వచ్చింది!

[పంతులు ఖండువా తీసుకొని పోబోతాడు]

లలిత: [ఇటు తిరిగి] అగండి మీరు అప్పుడే వెళ్ళడానికి వీలు లేదు. నక్కలతోనూ, [అటు తిరిగి] గాడిదలతోనూ ఏమి కాని, మీరు అంత అసహ్యంగా ప్రవర్తిస్తారు అనుకో లేదు, నే నెప్పుడూ...

ఉమ: ఇంతకూ మాప్రవర్తనలోనేనా లోపం కనబడుతూ వుంటా?

రావ్: ఇంత పక్షపాతం...

లలిత: ఊరుకోండి. ఇంకా మాటలుకూడానా? మీ మాటలను ఇంకెప్పుడూ నమ్మను. అచ్చత మైన వాడు అంటే చూతా మనుకున్నాను కాని అషాధభూతిలా వాడలగొడతాడు అనుకోలేదు.

ఉమ: [చిరునవ్వుతూ] తరువాతకథ చెప్పండి!

లలిత: కథా! ఔను మరి, మీకు అంతా కథగానే ఉంటుంది. [కోపంతో] పెద్దమనుష్యులు మళ్ళీ... అట్లా అసహ్యంగా విడిచిపెట్టి... నాకు ఒళ్ళి మహామందుతూ ఉంది!...

ఉమ: లలితా! మీకు ఇంత కష్టంగా ఉంటుంది అనుకోలేదు.

రావ్: ఎందుకంత కోపం వచ్చింది మీకు?

లలిత: కోపంకూడా? అపరాయివాడితో అలా ఒంటరిగా విడిచిపెట్టి

మీరు చెప్పినా చెప్పకుండా వెళ్ళిపోతారా?

ఉను: వాడు అంత అవకతవకగా వ్రవర్తించి, మమ్మల్ని వెగటుగా చూసి...

లలిత: అయితే, అది నాతప్పా లేకపోతే ఇటువంటి అసందర్భపు వాడని తెలిసి ఇక్కడకు రప్పించిన పెద్దమనిషితప్పా?

ఉను: ఇ దేమిటి? నా కు బోధింపం తెలుసు ననుకున్నారా?

లలిత: మీరు ఎరగరూ అతనినంగతి? సాంఘికచరిత్ర పొడిచితేకాదు, మహాఅశయాలు ఉన్నవాడు అని ఏమీమో పొగిడి...

ఉను: అవన్నీ నిజాలు కావా? అయినా చదువుకీ వ్రవర్తనకీ సంబంధం ఏమిటి?

లలిత: ఔను, సంబంధం లేదని ఇప్పుడుగా తెలిసేవచ్చింది?

వంతులు: బాగా అన్నారు!

రావ: ఎట్లా గ్రహించగలం? అన్ని దేశాలు తిరిగాడు, విద్యావతులైన పాశ్చాత్యశ్రీలతో పరిచయాలు ఉన్నవి అంటాడు. వ్రవర్తన అంత అవకతవకగా ఉంటుందని ఎట్లా ముందు గ్రహించగలము?

ఉను: ఇంతకూ మీకు ఎందుకు ఇంత కష్టం తోచిందో చెబుతున్నారా?

లలిత: మీరు ఎందుకు నాతో చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయారు?

రావ: మరి ఏమి చేయ మంటారు? మీరు ముఖం చిట్టించుకుంటూ ఉన్నా అత్యపెట్టక, మీతో అంత చనువు తీసుకుంటూ అసహ్యంగా వ్రవర్తించు ఉన్నప్పటికీ మీకోసం మని సహించాం. కాని, మీపై పెట్టి మిమ్మల్ని అ జీడిమామిడిచెట్టు దగ్గర అంతనేవు నిలిపి. సంఘంమీద వంక చెట్టి త్రుతను మమ్మల్ని ఉద్దేశించి అన్నమాటలు కష్ట మనిపించినవి. అయినా నది పనిపోనునిమిషాలు మాకాం. ఎంతకూ తేమలకపోతే వొచ్చితేకాం.

లలిత: నే నేం చేయను? జీడిలా పట్టుకున్నాడు. ఒక్కనిమిషం, ఒక్కనిమిషం అని మొహమాటం పెట్టి కదలనిచ్చాడు కాదు పెద్దమనిషితరహితాటసంధా తప్పించికానడానికి నీలు లేక యమయంతన పడ్డాను. పోనీ,

జెళ్ళే జెళ్ళారు కాని ఆ జట్కా తీసుకుపోతే నేను ఎలా రాగలుగుతాను అనుకున్నారు?

ఉమ: మేము దిగి, జట్కా తిరిగి పంపించినాం. కాని మీ రొక దారి, జట్కా ఒక దారి అయింది.

రాన్: లలితా! మీకు ఇబ్బంది కలగవలె నని ఉద్దేశిస్తామా?

ఉమ: వాడిని అవమానం చేసినట్టు బొతుంది అనుకున్నాము గాని, మీకు ఇబ్బంది బొతుంది అనుకోలేదు. ఈకాస్తకే మీరు ఇంత ధుమధుమలాడారు.

లలిత: మీకు కాస్తవలెనే ఉంటుంది. మగవాళ్ళు మరి వాడు నన్ను పెట్టిన పాట్లు మీకు ఎట్లా తెలుస్తవి? ఆనెడుకార్లో రమ్మని బలవంతం ప్రారంభించాడు. వెళ్ళి జట్కాబండి పంపించి పెట్ట వయ్యా అంటే వినండే. ఒంటరిగా మిమ్మల్ని చీకటిలో వదిలి వెళ్ళను అని మూర్ఛించాడు. ఇక నిధి లేక అంగీకరించాను. దానిలో ఎక్కబోతూఉంటే గభీరుని అవసరం లేని సహాయానికి దండ పట్టుకున్నాడు చొరవగా. నాకు ఎంతకష్టం తోచింది!

ఉమ: ఇడియట్! ఏం ఫ్యాన్స్ అనుకున్నాడా?

లలిత: అంతతో అయిందీ? పంతులుగారితోట పక్కనుంచి సోనూలమ్మ నుడిరోడ్డునే తొందరగా పోనీ వయ్యా అంటే, ఆరోడ్డు సరిగా లేదు, చీకటి అని కాతేరు రోడ్డుని ఆర్యాపురంలోనుంచి గోదావరిగట్టు ఎక్కించాడు. ఏమి చెప్పలే ఏమి లాభం. తక్కువన్నీడే పెట్టి వైగా నాకో మధ్యమధ్య బాతాఖానీ ప్రయత్నాలు. ఏమి బాధ పెట్టోడు!

పంతులు: మీరు ఇంగ్లాండు వెళ్ళకుండాగే...

లలిత: పంతులుగారూ! ఊరుకోండి. నాకు అసలే నూటలు సరిగ్గా వచ్చేట్టులేవు. త్వరగా పోనియ్యవయ్యా అంటే ఆర్యో మీరు కుదుపు అని తప్పు నిర్ణయం తాడు. గట్టుమీదఉన్న జనమంతా కన్నులు మామీ

గత నిలిపి వేశారు. ఇంకొకరోడ్డుని పోనిమ్మని బ్రతిమాలుకుంటే వినకుండా హిందూసమాజం ఎదరనుచీ సినిమామొందునుచీ పోనిన్నాడు. అప్పుడే సమాజంలోనుచీ సినిమాలోనుచీ వచ్చేజనం మాటారేగింపు వింతగా మారారు.

తల వంచుకుని ఇంటిదగ్గర పడ్డానురా బాబూ అనుకుంటే, అంతలో అయింది. నేను పైడే కార్ తలుపు తీసుకో లేకపోయాను, రక్కు మని సిరి బొమ్మలాగ, సర్క్స్ వాడివలె ఇటు తిరిగివచ్చి తలుపు తీయడంతో, పోనియక, దొరసానిని దొర పట్టి దింపినట్టు సొంతంగా చేయి పట్టుకున్నాడు.

గావ్: శుభ్రం గున్నాడే!

లలిత: నాకు ఒళ్ళుమండింది. చేయి విదిలించుకుని, తలుపుమీదకు ఉరికి నీనుకుని లోపల పడ్డాను. మోటార్ పైకిల్ అగేప్పటికే ఇరుగుపొరుగులూ చోద్యం చూడడానికి వచ్చారు. శని విరగ దయింది అనుకుని కూర్చున్నాను సోఫాలో.

పంతులు: అంతలో కదిలాడూ?

లలిత: తిన్నగావచ్చి పడకకుర్చీలో కూర్చుని మళ్ళీ...వీడి సోది తగలెయ్యి! ఫ్రాంస్ అమెరికా అని మళ్ళీ సొరంభించాడు. ఇక ఈజీడి వొదిలేట్టు లేదని నాకు స్నానానికి వేళయింది వొచ్చేవరకూ ఉంటే మీకు అలస్యం అవుతుందేమో, అన్నాను. నాచీకేసిచూసి ఫరవాలేదు. మీరు స్నానం చేసి వచ్చేవరకూ ఉంటాను' అన్నాడు. ఇక ఫ్రాంస్ విసిగి ప్లేనేకాని లాభం లేదనుకున్నాను. స్నానం అయిన తరుతాతకూడా తేర అవలల వడుకున్నాను మాట్లాడకుండా. ఎంతసేపుచూసినా ఏమీతగాదా లేదు. అపడకకుర్చీలో కాళ్ళుచాపి వడుకుని, ఇంటికప్పుకేసి చూస్తూ, పైవ్ మాటిమాటికీ నింపి కాలుస్తూ కూచున్నాడు.

ఇక ఇట్లా లాభంలేదనుకుని లేచివచ్చి 'మీకు భోజనానికి వేళ అయిన

అయింది' అన్నాడు. 'నోనో. నాకు భోజనానికి ఒకటై అని లేను, మధ్యాహ్నం మీరు చేసినఉపాహ్నం బహుభోజనం అయింది' అన్నాడు. మొండి మళ్ళీ 'ఇంగ్లండులో మిస్ డెయిసీ అనే స్నేహితురాలు' అని ప్రారంభించాడు. అయిదునిమిషాలు ఓపిక పట్టి చూశాను. 'నాకు ఆకలి వేస్తూవుంది, భోజనానికి లేవాలి' అన్నాను. అతేనాలి అన్నముక్క పొరబాటుగా అర్థమాతుంది అని నేను గ్రహించనేలేదు. నా కొంప మురిగింది. 'థేంక్యూ' అంటూ కోటువిప్పి, బొట్టుపెట్టి పిలిచినట్టు తయారయ్యాడు! ఉమ: వీడితప్పా గొయ్యా!

లలిత: ఇక ఇది ప్రమాదించేమాత్రం. ఇక సున్నితాలు పనికిరావు, మోటుతనం. తప్పకు అనుకుని తొందరతొందరగా నాలుగుముద్దలు మింగి వేశా. తాను తెమలడే! ఒకటేసోది ప్రారంభించి, 'ఆడేశాలలో భోజనం గంటసేపు చేస్తారు. అడిచాలా ఆరోగ్యం' అని నాగుతున్నాడు. నేను లేచి పోయి చేయి కడుక్కునివచ్చి మంచమీదను పడకవేశా. నెమ్మదిగా భోజనం ఈడ్చి, మంచందగ్గరగావచ్చి, 'ఏమి, అట్లా ఉన్నారా?' అన్నాడు. 'నాకు చాలా విచారంగా ఉన్నది, ఎందుకు చెప్పారుకారు? ఇదే ఇంగ్లీష్ గరల్స్ అయితే ఈపాటికి ఎన్నుకుందులు తెప్పించు తునేవారు. మీరు నాకు చాలా అన్యాయం చేశారు.' 4

పంతులు: ఓరి వీడి...మళ్ళీ వీడికి అన్యాయం మేమిటి?

లలిత: అ! వాడిబొంద, ఆ ఇంగ్లీషుపద్ధతులన్నీ మనకు రుద్దడం- శుభం... [అగి] అంటూ, ఉండండి వస్తాను... యూ ప్లీజ్ వైట్-అంటూ కోటు తొడిగి తొందరగా పైకిల్ ఎక్కాడు.

పంతులు: అమ్మా!

లలిత: ఏమి అమ్మా? అంతలో ముగియలే ఆ షుభభూతికథ. కదిలాడు అంత. లలిత తల్లువు దిగించి టిఫిన్ మాత్రా మాసివేసి దీపం అర్పివేసి పడుకున్నా. పదినిమిషాలయ్యాక మళ్ళీ తయారైనాడు. ఇక ఏమై నాసరే

తలుపు తీయదలచుకొలేదు. నేనూ, ముందు నాలుగయిన సూతులు పిలిచాడు. పనినిమిషాలు ఏచప్పునూ లేదు. కాని, మోటార్ పైకిల్ చప్పుడూ లేదు. అందుకేత వీడు అక్కడనే ఉన్నాడు అని గ్రహించా. అయిదేసి ఆరేసి నిమిషాలకు ఒక్కొక్కసారి పిలుస్తూ ఆరగంటో ముప్పాపుగంటో అతెచ్చిన అమృతాంజనాన్ని భరించాడు. నాకు మహానరకం వేసింది, మంచికాస్తీ అయిందని.

ఉవ: పిచ్చిముండావాడలా గున్నాడే!

పంతులు: [కోపంగా] అంజిచ్చా, చువచు?

లలిత: అంతటితో తెమిలిందీ!

గావ్: ఏం తలుపులు ఎత్తేప్రయత్నం చేశాడా?

లలిత: వాడిప్రయత్నం అంతవరకూ లేదుకాని, తెల్లవారేన్నటికి మళ్ళీ తయారైనాడు. 'గుడ్ మార్నింగ్, మీకు తలనొప్పి ఎట్లా ఉన్నది?' అంటూ. ఇక లాభం లేదనుకుని స్నానం అయిపోయింది గనుక తాళంతీసి 'నాకు పనిఉన్నది వెళ్ళవలె' నన్నాను. ఓ 'డబ్బు మేటర్-మళ్ళీ ఎప్పుడు వస్తారు!' అన్నాడు. బహుశా రాత్రివరకూ రాను. ఈజేళ్ళ అదివారంకదా స్నేహితులు భోజనానికి పిలిచారు' అన్నాను.

పంతులు: మాంచి ఎత్తు వేశారు!

లలిత: 'ఓ యన్ చాలా బాగుంది. ఇట్లా ఫ్రెండ్స్ పార్టీస్ మీరు అంతా ఇంగ్లీషువద్దతుల్ని ... అని ప్రారంభించాడు. 'అయ్యా! నాకు ఇప్పటికే అలస్యమైంది. వాళ్ళు నిద్రెట్టుకుని ఉంటారు. లేవండి' అన్నాను. 'మీకు ఫరవా లేదు. ఎక్కడో చెప్పతే స్టేడ్ కారులో తీసుకువెళ్ళి-డ్రాప్ చేస్తాను' అన్నాడు. 'అక్కరలేదు ఈ వక్కనందులోనే, మీరు వెళ్ళండి' అని తలుపువేసి అచిన్నసందులోకి తిరిగిపోయాను. వెంట పడతాడా...

[ఫట్ ములేచి రావనీ, ఉచునీ స్వాస్థ్య చేస్తూ కిటికీదగ్గరకు పరుగెత్తి]

గావ్: ఇది, మాడగి! ఇట్లా, మీరు ఇబ్బందకుండా కిటికీచాటునుంచి

చూడండి! ఆకురవాడు ఎవ్వరు?

రావు-ఉమ: అరే హేంగాడు!

లలిత: ఎవరు ఇతను?

ఉమ: వీడా? శ్యాంసినతండ్రికొడుకు. వీడే అవ్యతవ్రాహ్మణా నా, అనుమానంకూడా. కారణాలు తరవాత చెబుతా.

లలిత: అతనితమ్ముడే! వీడిసంగతి చెప్పండి!

రావ: నేను పొద్దున్నే ఇంకొకసంగతికూడా విన్నాను, అప్పుతనీ నులో. శ్యాంకి వీడికి ఎప్పుడూ పడదుగదా! శ్యామలరావు అన్నపేరు శ్యాం అని మారుస్తే వీడు నరసింహం అన్నపేరును హేం అని మార్చాడు పోటీగా.....

పంతులు: ఉమామహేశం ఉమ తియినట్టు.

లలిత: పంతులుగారూ, ఉండండి ఇప్పుడుకాదు హేళన!

రావ: నిన్నరాత్రి శ్యాం ఇంటికి వెళ్ళాక వీళ్ళిద్దరూ పోట్లాడుకున్నారట ఏకారణంచేతనో. శ్యాం వీడిని చెంప పగులగొట్టి, ఇంటిలోనుంచి గంటివేశాడట. అకడుపుమంటమీదనే రాత్రిరాత్రి ఈవ్రాత వ్రాసి, తెల్లవారకుండా వరికరితనీనుకు వట్టుకువెళ్ళి, ఎడిటర్ తో మనమీద ఏవో అబద్ధాలు కల్పించిచెప్పి, ఈనాడే ఇనిపడలే అప్పుతని అని ఒప్పించి పేపరు ఆపి, అప్పటి కప్పుడుకూర్చి అచ్చు వేయించినాడట.

లలిత: ఇక సందేహం లేదు, వీళ్ళే చేశాడు ఇదంతా!

ఉమ: విశదంగా చెప్పండి!

లలిత: వీడు ఇదివరకు చాలాసార్లు నన్ను కనిపెడుతూ బెన్నాడడం చూశాను. ఎప్పుడూ ఎదరకుమాత్రం వాలేదు. నిన్నరాత్రి ఆతిషాధధూతి సైడ్ కారులోనుంచి నన్ను దింపుతూవుంటే పక్కనుంచే పోతూవీడు మమ్మల్ని ఒకచూపు చూశాడు. శ్యాం వీడిని ఘట్టిగా చూశాడు. ఎండు చూడో వీడినూనూ, అనిమిషం వీడిమొనామూ నావ బాగా జ్ఞాపకం పడి

D.S.

పోయినది. రెండుగంటలనుంచి ఇతేతచ్చాడుతున్నాడు. రెండుమూడుసార్లు
గుమ్మరగగరగానచ్చి నన్ను చూస్తూ వెళ్ళాడు. ఒకసారి పలకరించబోయి
నట్టు కనబడితే నేను అలోపలకు తప్పకున్నాను.

పంతులు: ఇంకో సంగతికూడా చెబుతాను. ఈవర్తిక చూడగానే
బయలుదేరి సంగతులన్నీ సి. వి. డి. పనిచేసి సంగ్రహించుకొని వచ్చాను.
నిన్ను రాత్రి శ్యామల రావు ఇతన్ని కొట్టడానికికూడా ఈసంగతే కారణం.

లలిత: అంటే?

2150

పంతులు: శ్యామల రావు ఇంటికి రాగానే ఈ నరసింహాన్ని పిలిచి
'ఎందుకురా, నీవు అక్కడికి వచ్చావు. పైగా ఏమిటి అట్లా చూస్తావు?
మర్యాద తెలియదా?' అన్నాడట. దానిమీద నరసింహం 'సంఘాన్ని
పాడుచేస్తున్నారు ఈ ఇంగ్లండు గిల్లండు తిరిగివచ్చినవాళ్ళూ, ఇంగ్లీషు
చదువుకొన్నవాళ్ళూ' అని మాటలు మిగిలితే శ్యామల రావు చావగొట్టాడట.

లలిత: మరి ఇంత సంఘాన్ని ఉద్ధరించేవత్తుకు ఈమట్టా తిరగడా
లేమిటి?

రావ్: అయితే అలిలా; ఇట్లా తిరగడం వీడిఉద్దేశ ఏమిటంటారు?

పంతులు: అదే అడేమిప్రశ్న?

లలిత: వాదనలు కాదుకాని.....ఎట్లాగైనా వీడికి శాస్తిచేయాలి...

[ఉమ లలితచెవిలో ఏదో చెబుతూ ఉంటాడు.].

రావ్: [మాటలని పిలిచి పంతులుచెవిలో ఏదో చెప్తాడు.

పంతులు: అవో మిమ్మల్ని చూస్తే వాడు రానేరాడు. [రావ్ పంతులూ
ఏకాంతం మాట్లాడుతూ ఉంటారు ఒక నిమిషం. ఇంతలో ఉమ వీళ్ళపైపు
వచ్చి, లలితతో]

ఉమ: ఇంకొక్క రెండుపద్ధతులు మాట్లాడేసి మేము తప్పుకుంటాం.
మారు సిద్ధంకొండి తొందరగా!

[లలిత తిరగబడతూ వెళ్ళుతుంది]

రావు: పంతులూ: ఏమిటి సంగతి?

ఉమ్మ: మనం తప్పకోవాలి. ఇట్లారండి, ఇబ్బతా! [తేస్తారు]

తెర గబగబా పడుతుంది.

3

[తెర అగుతూ తేస్తుంది. వాళ్ళు ముగ్గురూ లేరు. లలిత మార్చిన చీరను చూస్తూ సర్దుకుని, అద్దం ఎవర నిలిచి ముఖాన్ని అద్దిన పాడర్ జాగ్రత్తగా చిన్న చేతి మూలుతో తుడుచుకుంటూ పాడుకుంటూ ఉన్నది.]

దూరాన నారాజు కే రాయడోనో,

ఈకోజు నారాత లేరాలపాలో?

సీను నీటు కనగానె పెద్దిరి పోతది మనసు

కొకమ్మనే తైన కలు రంపదారాజు!

|| దూరాన ||

కళ్ళ కేటో మబ్బు కమ్మినట్టుంటాది,

|| దూరాన ||

నిదురల్లెనా వొల్లు నీరసిస్తున్నాది!

|| దూరాన ||

అవు 'లంబా' యంటు అడలిపో తుండాయి,

గుండెల్లో వుండుండి గుబులు చిగు రొతాది!

|| దూరాన ||

తులిసెమ్మ వొ రిగింది తొలివూన పెరిగింది,

మనసులో నాబొమ్మ మసక మస కేసింది!

|| దూరాన ||

[పాట ముగిస్తూ, గుమ్మందగ్గరకు వెళ్ళి వీధిలోనికి చూస్తూ గడపను అని నిలుస్తుంది. రెండు నిమిషాలు. చిరునవ్వు నవ్వుతూ లోపలకు ఒక అడుగు వెళ్తుంది. ఒకతను జంతుతూ లోపలకు వస్తాడు]

అరిగి: మీరు ఎవరు?

అరిగి: మీది, కోకినాడ. నా పేరు ఎస్. జెంకటరావు.

అరిగి: [నిర్భయంగా] ఎస్. జెంకటరావు గారా? ఎందుకు ఇట్లా వచ్చావ్?

వెంకటరావు: [ఒక్క-తుటి తెల్లబోయి, నర్దుకుని] మరేమీ లేదు. నేను కలెక్టర్ ఆఫీసులో గుమాస్తాను. మొన్న నే ఇక్కడకు బదిలీ చేశారు. నా భార్యకు ఇంగ్లీషు చెప్పించడానికి దర్బారుచేస్తే మీరు బాగా చెబుతారని ఎవ్వరో అన్నారు. అందుకని అడగడానికి వచ్చాను.

లలిత: [హేళనగా అన్నట్టు] అట్లాగా! ఎస్. వెంకటరావుగారూ, మీరు ఇంత చిన్న వయస్సులోనే ఉద్యోగంలో ప్రవేశించడమే కాకుండా ఇంత కటుంబపాథ్యత పూనుకోవడం చాలా అశ్చర్యంగా ఉంది!

వెంకటరావు: [జెబెలబోతూ] అఁ, దాని కేమిటిలేండి! [అమెకేసి చూస్తాడు]

లలిత: [చిరునవ్వుతూ] వెంకటరావుగారూ! మీరు బొత్తిగా భయస్థులులా గున్నారు. ఈమాత్రానికి లోపలకు రావడానికి అంత తటనటాయించి తిరిగారు ఎందుకండి? ఈసంగతి అనితెలిస్తే నేనే పీలిచిఉందును.

వెంకటరావు: [అశమానిస్తూ] అబ్బే! ఏమీలేదు. మీలో ఎవరైనా మాట్లాడుతున్నారేమో, అట్లా అయితే బాగుండదు. కదా అని అనుమానించాను.

లలిత: ఈవిషయానికి ఇంత అనుమానం ఎందుకండి, వెంకటరావుగారూ [అగి] నీయిల్లు ఎక్కడండి?

వెంకటరావు: [తెల్లబోయి నర్దుకుని] ఈడోరు నాకుకొత్త. అక్కడ ఎక్కడనో పేటలో ఉన్నాను.

లలిత: ఓహో మీరు మొన్ననేగా ఈపూరువస్తా. ఇంకా అననాబ్బు తెలియవు. మీరు సంగీతంలో ఏమైనా ప్రవేశం ఉన్నదా?

వెంకటరావు: నాకు అంత అదృష్టం లే దరిది.

లలిత: అట్ల సంగీతం పెద్ద అదృష్టమా ఏమిటి? కాని ముఖం చూస్తే పాడగలరు అనిపించింది.

వెంకటరావు: [చనువుగా] మీరు సాముద్రికం తెలుసునా?

లలిత: [నవ్వుతూ] ఇప్పుడు చెప్పను నిలకడమీద మీకే తెలుస్తుంది.

వెంకటరావు: [చేయిచాపి] అయితే దమచేసి చేయిమాడండి.

లలిత: పరిచయం అయింది కనుక ఇంకెప్పుడైనా చూస్తాను, దానికి
శేఖలున్నాయి. మీ భార్య పాడతారా?

వెంకటరావు: ఏవో ఒక మోస్తరు.

లలిత: భర్తలు భార్యల్ని మెచ్చరు లేండి. అది పొడగింటి పుల్లకూర
కాదు. సరే గాని మీకూ, మీ భార్యకూ సంగీతం చెబుతాను, నేర్చుకో రాదూ?

వెంకటరావు: నా భార్యను కనుక్కు-ని చెబుతాను.

లలిత: నాకు నాలా సంక్షోషంగా ఉన్నది. పోనీ, మీరు చదువుకున్నం
దుకు స్త్రీలకు ఆమార్గం స్వాతంత్ర్యాన్ని ఇచ్చారు. మీరు సంస్కార
దానిలావులేగా!

వెంకటరావు: స్త్రీలకుమాదా పురుషులతో సమానమైన హక్కులు
ఉండవలెననే నా ఆభిప్రాయం.

లలిత: స్త్రీలు పురుషులతో సమానంగా పరివర్తించడమూ, స్త్రీలూ పురు
షులూ స్నేహితులైనవారు, కలిసి పికారులు వెళ్ళడమూ మీరు ఏ మంటారు?

వెంకటరావు: [ఒక్కత్రుటి అయిచూసింది] తప్పకుండా వెళ్ళవలసినదే?
తప్పేముంది దానిలో?

లలిత: ఈరోజు పత్రిక చూశారా?

వెంకటరావు: ఏపత్రిక?

లలిత: ఓహో! మరిచిపోయాను, మీరు కొత్తగా ఈడిటింగ్ ఈడిటింగ్
ఒక పత్రిక ఉన్నది లేండి.

వెంకటరావు: నాకు పత్రికలు చూడడం అలవాటు లేదండి.

లలిత: [అతనిని కనిపెట్టనట్లుగా] ఈరోజు పత్రికలో ఎవ్వడో గాడిద
నన్ను ఉద్దేశించి అబద్ధపుకూత లన్నీ కూశాడు.

వెంకటరావు: ఎందుకు?

లలిత: స్త్రీలు పురుషులతో షికారులు బయలుదేరడం సంసారి
 యోగం కాదనీ, ఇటువంటి స్త్రీలు తయారైతే చక్కని హిందూ సంఘంకూడా
 పాశ్చాత్య సంఘాలవలె కీలంలేని స్త్రీలతో నిండిపోతుందనీ చాలా
 వాగ్వివాదం.

వెంకటరావు: ఏడికాదు. ఎవడో గిట్టనివాడు వాగ్వివాదంకూడా. పాశ్చా
 త్యం అన్నదానినంతా తిట్టేజాతి ఒకటి ఉన్నదిలేండి.

లలిత: బలవంతంగా నొక్కిపెట్టి ఉంచితే నిలిచే కీలం ఏంకీలం
 చెప్పండి? స్వాతంత్ర్యం ఉన్నంతమాత్రాన కీలం నిలుపుకోలేదని ఎంత
 మార్చివుకీలం?

వెంకటరావు: మహాబాగా అన్నారు.

లలిత: అట్లా షికారు వెళ్లడం తప్పు అంటారా?

వెంకటరావు: తప్పుమొంది? పైగా ఆరోగ్యంకూడా.

లలిత: అయితే, ఈసాయంత్రం మీరూ షికారు వస్తారా మాతో?
 ఇంకా కొందరు స్నేహితులుకూడా వస్తారు లేండి.

వెంకటరావు: ఈరోజుకి తీసుకుపోయి. ఇంక ఎప్పుడైనా తప్పకుండా
 వస్తాను. కొత్త కావడంవల్ల ఇంటివద్ద పనులు ఉన్నవి. మావాళ్లు అవస్థ
 పడతారు.

లలిత: పోనీ మీయింటికి వెళదామా? మీ భార్యను నాకు పరిచయం
 చేస్తారు గాని.

వెంకటరావు: నా భార్యను ఇంకా తీసుకు రాలే దండి. నేను ఒక్కణ్ణే
 ముందుగా వచ్చాను.

లలిత: [ఏమీ ఎరగనట్టు] మీకు భార్య అంటే ఎంతకదాండీ! ఆమె
 రాకుండానే చదువు ఏర్పాటులు కనుక్కంటున్నారు. మగవాళ్లంటే
 అలా ఉండాలి!

వెంకటరావు: దాని కేమి గాని, నేను బయలుదేరి వచ్చేటప్పుడు ముందు

తనచదువు ఏర్పాటులు చేయ మరీ మరీ చెప్పింది.

లలిత: అయినా అంతశక్తి ఉన్నభర్తలు మనలో కష్టం. మీరు హాటేలో భోజనం చేస్తున్నారా?

వెంకటరావు: ఔ నండి!

లలిత: పోనీ ఇవాళరాత్రి ఇక్కడ భోజనం చేస్తారు గాని.

వెంకటరావు: సంతోషం ఆలాగే, మళ్ళీ వస్తాను.

లలిత: ఏమీ అంత తొందర పడుతున్నారు?

వెంకటరావు: ఏమీలేదు, మీన్నేహితులు వచ్చేవర అయినదేమీ...

లలిత: ఫరవాలేదు, వొచ్చేన్నేహితులు ఎవ్వరాలేదు, అయిన ఎవ్వరో నిన్ననే పరిధయం అయినారు, శ్యాంబు ఆయనపేరు, ఆయనమాత్రం తప్పుకుండా వస్తారనుకుంటున్నా సికారుకి... [వెంకటరావు లేవబోతాడు] తొందరలేదు. అయినైనా ఇంకా రెండుగంటలవరకూ రారులేండి; వొచ్చినా సికారు వెళ్ళదలచుకోలేదు. కొంచెంసేపు ఉండండి. మీరు ఇంటికి అద్దె ఎంతఇస్తున్నారు?

వెంకటరావు: పదిహేను రూపాయలు.

లలిత: మీకు జీతంఎంత? మరిచిపోయాను.

వెంకటరావు: నలభై.

లలిత: అబ్బా, చాలాఎక్కువఅద్దె ఇస్తున్నారు అజీతాకి. అయినా ఈఊరిలో అద్దెలు మహా ఎక్కువలేండి. ఈభాగం చూడండి. ఈకొస్తూనేను వీడురూపాయలు ఇస్తున్నాను. ఇల్లు కాస్త, చూడండి, ఇట్లా రాండి! [లేచి తెరను పూర్తిగా వెనుకకు జరిపి వేస్తుంది. తెర వెనుక ఉత్తరపు గోడను ఆని చిన్నబల్లా దానిమీద పూలసజ్జ, దానినిఅని మంచం కలం కారీకుప్పటి పరిచివుంటుంది. ఇవతల మూలన ఇంకొకబల్లమీద స్టాంపులు ఉంటవి. గది అంతా నీలుగా తుంగచాపలు పరిచిఉంటవి. అవతలిగోడ వద్దను స్నానాలగది తలుపునూసి ఉంటుంది.]

చూడండి ఇదీ ఇల్లంతా, రాండి లోపలికి!

[మందందగ్గరకు వస్తాడు]

[నటనగా] అయ్యో, మరిచిపోయాను మీ మాటలలో. చూచోండి. కాఫీ పుచ్చుకుందాం?

వెంకటరావు: నేను ఇండాకనే పుచ్చుకున్నాను. మీరు తీసుకోండి.

లలిత: ఈ కేమి మర్యాదండి? మీరు పుచ్చుకొని తీరాలి. కాఫీ ననుచాలా బాగా చేస్తాను. ఒకసారి రుచి చూస్తే కాఫీకోసమైనా మీరు వాస్తేకాం అనిచవలసి ఉంటుంది. కూర్చోండి, అమంచంమీదను; ఇంకా ఇంత మొహమాట మైతే ఎలా గండి!

[చేయి పట్టుకొని చనువుగా కూర్చో బెడుతుంది. అమెను వింతగా చూస్తాడు. కాఫీకప్పు అందించి తానూ అతనిని చూస్తూ తాగుతుంది.]
ఎట్లా ఉన్నదండీ కాఫీ?

వెంకటరావు: ఇంత మబా అయిన కాఫీ ఈ జన్మలో ఇంతవరకూ రుచి చూడలే దంటే నమ్మండి!

లలిత: [చిరునవ్వుతో] అయితే కాఫీకోసమైనా నువ్వు ఇక్కడను వస్తారా?

వెంకటరావు: తప్పకుండా!

లలిత: అయితే ఒట్టు వేయండి!

[చాపినచేతిలో చేయి వేస్తాడు. వెంటనే చేయి తీసి చెంపను చిట్టిచెబ్బు వోడుతుంది. చేయి పట్టుకోబోతాడు, సర్రు మని లాగి తప్పుకుని]

లలిత: అగండి. తాంబూలం మరిచిపోయాను. [రెండుకీళ్ళు తెచ్చి ఒకటి ఇవ్వబోతుంది]

వెంకటరావు: [అప్యాయంగా కళ్లు కదుపుతూ] ముందు మీరు...

లలిత: అబ్బో! శ్రీ స్వాతంత్ర్యాభిలాషులుగా మీరు!

[అంటూ తాను ఒకకీళ్ళి వేసుకుంటుంది. వెంకటరావు లేచి చేయి పట్టుకో

బోతాడు.]

లలిత: ఆగండి!

[కిళ్ళి తొందరగా ఒక బుగ్గకు తోసివేసి]

అబ్బో! మీరూ ఆగడం ఎక్కువే!

వెంకటరావు: మీరూ అంటే?

లలిత: అంటేనా, అంకను పుట్టినవన్నీ ఏ మాతవి?

వెంకటరావు: [తగిలి] నాకు అర్థం కావడం లేదు.

లలిత: లేదా! పోనీ కాని కోటు ఇంకా ఎందుకు? తీసి వేద్దురా!

వెంకటరావు: ఎందుకు?

లలిత: ఎందు కైతే నేమి? న్నేహితురాలిని అడిగాను. [అప్యాయంగా] తీయండి! [తీస్తాడు] ఇలా ఇవ్వండి! [పుచ్చుకొని మేకునకు తగిలించి నవ్వుతూ] కలెక్టరుచిఫీస్ గుమస్తా వెంకటరావు ఆకోటుకో ఆమేకున వేలాడుతున్నారు కనుక మీరు ఎవ్వరో నిజంచెప్పదూ?

వెంకటరావు: [వెలవెలబోతూ] ఇ దంతా నాకు అర్థం కావడము లేదు?

లలిత: ఇంకా విప్పి చెప్పనా? నీవు వెంకటరావు కాదు, గింకటరావు కాదూ. సత్యాన్ని బయటపెట్టనా?

[గడ్డం పట్టి ఆడించింది] మా మరిదివి! [నోరు తెరిచి ఏదో అసబోశ గోటిలో కిళ్ళి కుక్కి వేస్తుంది. చేయి పట్టుకోబోతే తప్పించుకొని, దూరంగా దిగి చీతితో అజ్ఞాపిస్తూ] నాకు నీవుకొన్ని వాగ్దానాలు చేయాలి హేం!

హేం: [నొసటి చెమటను తుడుచుకుంటూ] అరే! నా పేరుకూడా తెలుసునా!

లలిత: నా సామూద్రికం అంటే ఏ మనుకున్నావు మరి? చాని కేం గాని, నీకు నీకు అర్థం కావడం లేదు? అర్థం తెలియ వేస్తాను గాని ఇప్పుడే, ఎప్పుటికీ న్నేహంగానే ఉంటా నని ప్రమాణం చేయి!

హేం: అలాగే ఉంటాను.

లలిత: స్త్రీలూ పురుషులలాగే స్వతంత్రులుగా స్నేహంగా ఉండవచ్చునని నీవూ ఒప్పుకున్నావు కదా! మరి ఈ స్నేహాన్ని సంఘం అపసద్యంగా చూసి తీరుతుంది. మనలను గురించి అదవవాగుడు వాగుతుంది, అసహ్యంగా కూతలు కూస్తుంది. లక్ష్యపెట్టకుండా ఉంటావా మరి?

హేం: ఎందుకు లక్ష్యపెట్టాలి? ఎప్పటికీ లక్ష్యపెట్టను!

లలిత: అదీ ధీమదు అంటే! ఇంకొకటి మరి. మరి నేను ఉత్తబక్కురిని, అంటే అని నీకు అశాభంగ వయితే?

[హేం బిక్కుచూపు చూస్తాడు దగ్గరగా వస్తూ] అయితే గియితే, మరి 'స్నేహంగానే ఉంటాను' అనీ, 'స్త్రీలు స్వతంత్రంగా ఉంటే ప్రపంచం అనుమానించి తీరుతుంది! అయినా అంతమాత్రాన నేను చెడ్డగా యెంచను' అని ప్రమాణం చెయ్యి!

హేం: [వినుకుగా] ఏమిటి ఇదంతా? పొద్దున్న పత్రికలో ఎవడో వ్రాసినవార్తలు ఏకరువు పెడుతున్నావు?...

లలిత: [మీదకు వెళుతూ] ఇదంతా తెలియదేం పాపం! [దబడమీద చిన్నచెబ్బ కొడుతుంది. చేయి పట్టుకోబోతే జారి గిరుక్కుమని తిరిగి నుంచించివర గోడను ఉన్న తలుపులను అనుకొని నిలబడుతుంది. వరుగున వచ్చి పట్టుకోబోతున్న హేంని శాసిస్తూ]

లలిత: తొందర వడకు ఆగు మరి. ఇంకొక్కమాటమాత్రం ప్రమాణం చెయ్యి, తరువాత నీదగ్గర నేను ఏ మన్నా దాపరికం చేస్తా నేమో చూడు.

హేం: [అగి ఆలోచించి] సరే!

లలిత: స్వతంత్రాభిలాషులమైన మనం స్వచ్ఛందంగా ప్రవర్తిస్తాము. ప్రపంచం అన్యాయంగా కారులు కూస్తే ఊరికే భయపడేవార్యం కాదు! అని సత్యప్రమాణం చేసి నా చేతిలో చేయి వెయ్యి!

హేం: ఏమిటి ఇదంతా?

లలిత: ఏ దైత నేమి? నాకు ఇచ్చిన చనువు కొద్దీ ఈ మాత్రం కాగింద

కూడదా! ఇంతేనా....

హేం: సరే అలాగే!

లలిత: అలాగే అంటే చాలదు. నేను అక్కట్లు చెప్పా! నా సత్య ప్రమాణకంగా—

హేం: నా సత్యప్రమాణకంగా—

లలిత: స్వతంత్రాన్ని అభిలషించినందుకు—

హేం: స్వతంత్రాన్ని అభిలషించినందుకు—

లలిత: సంఘం కారుకూతలు కూస్తే. [చేయి చాపుతుంది]

హేం: సంఘం కారుకూతలు కూస్తే.

లలిత: భయపడే చచ్చులం కాను.

హేం: భయపడే చచ్చులం కాను.

[అంటూ లలిత చేతిలో చేయి వేయబోతాడు. లలిత ఛట్ మని తలుపులను వీపుతో పెట్టిలోపలకు జారుతుంది. ఒక్కసారి లోపలనుంచి 'భయపడే చచ్చులం కాను' అంటూ మూడుచేతులు అతని చేతికిందకు వస్తవి. హేం తుర్చి గతుక్కు మని ఒక అడుగు వెనకకు నడిచి వీధివైపు తిరుగుతాడు. క్యాం: అప్పుడే గుమ్మం దాటి లోపల అడుగు పెట్టి అగిపోయి హేంని చూసి కళ్ళు ఎర్రజేసేప్పటికి, గదిలోనుంచి పెద్దనవ్వు నవ్వుతూ రావ్, ఉమ, పంతులు, లలిత వస్తారు.]

క్యాం: [ఇది చూసి బిత్తరపోయి] డేమిట్! [వెనుకకు తిరుగుతాడు]

[తెర పిడుగువలె పడుతుంది]

ప్రభు వాక్యము

శ్రీ తివ తంకర శాస్త్రి

~ సా త్ర లు ~

ప్ర తీ హ రి

మ హా మా త్మ్య డు

రూపాంబిక.....కాంచీ రాజ కుమారి

పురుషోత్తమ దేవుడు...తక్కాల మహారాజు

ప్ర థ మ రంగము

నీలాచల క్షేత్రము : మహామాత్య భవనము

ప్ర తీ హ రి:

జయము, జయము, మహామాత్యసత్తములకు! పాద దాసి
అధికభక్తితో వ్రతానుమాచరించి విజ్ఞాపన
సవినయముగ చేయ నున్నది!

మ హా మా త్మ్య డు :

ఇపుడు వచ్చితి వేమి? ఈతొట్టుపొటేమి?
అశ్వికమ్ముగా అహిత ముదయించెనా?

ప్ర తీ హా రి:

అనుకంప వహించి హతాదాగమనము యమియింపుడు!
కాంచీ రాజకుమారిక గాఢశోకతపురాలు
వర్షనార్థ మరుగుజెంచి ధ్వారముకడ నిలుచున్నది
అనతి యుగునేని యామె నాహ్వానించెద లోనికి.

మ హా మా త్మ్య డు:

ఏల చెప్పగ జెలి వీమాట తొలుదొల్త?
కాంచీకమారి, రా గడ వమ్మ లోపలికి!

ప్ర తీ హా రి:

చేయక తప్పుద పెండిలి క్రిమదాజకమారికి
ఈనాడే? కొంతకాల మెట్టులైన గడచు నెడల
ప్రభునకు కనికరము గలిగి పట్టుదల త్యజించు నేమొ!

మ హా మా త్మ్య డు:

ఉత్కలశ్వరుడు తా నొసగి యానతి తొలుత
అన్యధా చేసెనా అవల నెన్నడుగాని!
కనికరమ్ము జనింప కారణం బీనాడు
కలిగినా అకస్మికమ్ముగా నేదేని?

ప్ర తీ హా రి:

కాలము గడ చినకొలదిని కరగవచ్చు ప్రభునిమనసు;
వర్షవ మొసగిన పిమ్మట దయనైతము కలుగవచ్చు
దానమున కైనగాని దయ చూపుట కైనగాని
దళింపులు సమర్థులు!

మ హా మా త్యు డు :

పుక్కువోత్తమదేవ మహాభూమిపరిమళాద్వితీయ
చండకాసనుం! డానతి జనులకు సుగ్రీవాజ్ఞయే!
కాంచీనాయకులు తిరస్కారము నూచించినార
లస్మప్రభునకు: కావున అగ్రహించినామ రేడు.

రూ పాం బి క :

ఒకమాట మాత్రాన కుత్కలేశ్వరు డి:త
కాతిన్య మూసదగునా—ఎందైన
కార్య మిట్టిది కంటిమా?
మాట అన్నందుకే మారాజ్యము జయించి
సాధించి వచ్చెగాదా!—ఇకనైన
శపథమ్ము విడువ రాదా?
మాతండ్రి తన నేమొ మాట అన్నా డనును
నను బట్టుకొని వచ్చునా!—ఇది మీరు
వ్యాయ మనుకొ వచ్చునా!

మ హా మా త్యు డు :

ప్రభువు కఠినుడు కాదు, పరమ కారుణికుండు
సరసుండు, శరణన్నశత్రువున్ క్షమియించు
చండకాసను డయ్యు, శత్రుభీకరు డయ్యు!
మనుజనాయకు లెల్ల మాటపట్టింపుచే
ఎంత లెంతలా చేతు; రిది త్కత్తియిలరీతి.
ఉత్తమక్షత్రియుం దుత్కలేశ్వరుడు నీ
మీది పేరియిడిచేత్ మీతండ్రి నర్థింప,
నోడన చుతడు సంతోషపూర్వకముగా

నిను సమర్పించి పాణిగ్రహణోత్సవం
బొందెను వలె ననుట యుక్త మానా కానీ
నీతండ్రి అటు చేయనేర వత్కలనేత
క్షుత్తియుండే యెవ సమ్మోగకుం జనియు
తనకులకు న్వర్చ మని తనయ నీయ నటించు
అపహేళనము చేయు లుచుచిత్తం బన పేల?

రూపాంబిక :

సమ్మోగకుం జంట చాలదోషమే కానీ
అన్నమాటకు ఫలం బనుభవించెను కాద
మాతండ్రి!

జనకుమాటకు తనూజాత నిటు విక్షింప,
మీవంటి సజ్జనుల్ మెచ్చుకో దగినదా
నెల విందు!

మహామాత్యుడు :

పితరుల మాటకు బిడ్డలు బాధలు
వడుదురు తల్లి! వ్రేపంచకముగా
అందులకే మాయవనీధవుడనె
సమ్మోగకునకు జాయ వగుదు వని.
ఇది న్యాయం బని యెట్లందుము! మరి
జనపరిమాత్రము చండకాననుడు!

రూపాంబిక :

తనయొడ భక్తియు తాత్పర్యము గల
అబలమొదనా అగ్రహ మూనుట!
నీయముగ నాపై నెసలే యూదిని

ఉత్కలేశ్వరున కున్న పక్షమున
కడన మగు మాకొచ్చిపుడిలో
పెండి నూడదా పృథివీతతి నను?

మ హా మా త్యు దు :

ఉండెను తల్లి, ఉత్కలేశ్వరు
నీయెడ పేముని నిడుగు గానిని.
పొందర్యంబును నద్గుణవర్ణన
మాటకొని రే దనుకొని దము
నిన్ను గూర్చియు నిరర్థము వానో
సంభాషించెను చాలదినంబులు:

మా పాం బి క:

అలత్రపేను మంత్రలోనె అర్చకరించిపోయె నెట్లు!
అనురాగముకన్న నృపతి కభిమానమె ముఖ్య మాయె.

ప్ర తీ హ రి:

ప్రభుపాదంబులపై బడి ప్రార్థించిన లాభ మేమొ
మనసు కరగదా లేనికి మగువదీనవాక్కు విన్న?

మా పాం బి క:

కనికరమున నృపతి నన్ను కన్నియగా విడుచునేని
ఏకాక్రమ్యురు గొల్పుచు నీజన్మము గడపుదానీ!

మ హా మా త్యు దు :

త్వరలో అన్నామ గాని తప్పదు రాజాజ్ఞ తల్లి!
నీ బెరుగవు లే డెంతటి నిశ్చలుండో మాటపట్ట.

రూ పాం బి క:

కన్యగా జన్మంటు గడప వీలే లేదా?
 నమ్మార్జకున కేను జాయ కావలయునా!
 అక్కటకటా! ఎంతయన్యాయ మన్యాయ!
 మాత్మహత్యకుగూడ అయుధము లేదాయె!
 కంచి కామాక్షమ్మ కరుణించదా నన్ను!
 ఏ కామనాధునకు నేమి దయ కలుగదా!
 కైలాసనాధునకు కౌరుణ్యమే లేద!
 కాంచీకుమారి కీగతి వట్టవలసినద!

మ హా మా త్మ్య దు :

ఏడ్వ కమ్మా! ఇవ్వ డేమి చేయుదు నేను?
 దుఃఖ మెరుగుదు, నాకు దుహితీ లున్నా రమ్మ!
 న్నిభు వుంచినాడు నీ పరిణయము కావించు
 వ్రజల భారమ్ము నాపైన రాజకుమారి!

రూ పాం బి క:

ఈ యాపదనుండి నన్ను నెట్లు లైన రక్షింపుడు
 కండి, ఈ దీనను మితనయనుగా భావింపుడు!
 క్రిగమిల్లిరి తా వకీన పాదాంభోరుహములపై
 అధయ మిద్దునరకు తండ్రి, అడుగులు విడువంజాలను!
 బ్రాహ్మణపుంగవు లఖిలప్రజ్ఞలు మోకరగతములు!
 సుకర మువయించిన నను కాపాడుట సుకరం బగు!
 అలాదన నేను నెడల అపద తప్పించుటకై
 మహామంతు) లేన మీకు మార్గము దొరకక పోవునె?
 మహా ముగ్ధులగున తొలగిపోవునెని శోచ

అమరణము మీకృతజ్ఞురాలనుగా నుందు లండ్రీ!
రక్షింపుడు, రక్షింపుడు, రాజకుమారిక రక్షింపు
నమ్మగ్నకునకు అయ్యో! బాబుగ జీవింపగలదు!

మ హా మా త్మ్య డు :

ఏడువ కమ్మ! ఏడువకు!

పెద్దభారమే పెట్టితి నమ్మ!

కానీ చూతము కాగల దేదో.

ఉర్వీపరి పురుషోత్తమ దేవుడు

కఠిన మానసుడు కాదు కుమారీ!

అత డైర్యంబున కాధారం బగు.

* * *

గుస్సాధమే యైన తోచుచున్నది యొకటి,

నీకు ద్వేషము లేదు నృపతియొడ ను తలగు.

కీర్తికాలములోనే శ్రీమజ్జగన్నాథు

కారుణ్యమున నీకు కల్యాణ మగుగాక!

ద్వితీయ రంగము

పురుషోత్తమదేవ మహారాజా జగన్నాథాలయములో
నువర్తసమ్మార్జనితో నూచ్చుచుండును.

మ హా మా త్యు డు :

మహాప్రభూ, జయము జయము!

మ హా రాజు :

మహామాత్య, వందనంబు!

మ హా మా త్యు డు :

స్వామిసేవయందు ప్రభువు చాల మన్ను లైనవారు.

మ హా రాజు :

ఎల్లవారు సేనకులే యీమహాప్రభునియెదుట!

గాడకో కళింగమునకొ కొండకో ఉత్కలముకొ

స్వల్పభాగములకు వ్రభులు చాలమంది కలరు. కొని

సర్వలోకములకు వ్రభువు జగన్నాథ దేవు డొకఁడె!

మ హా మా త్యు డు :

తమకు గల్గుభావ మితరధరణిపతుల కుండుసేని,

ఈలోకము స్వర్గముగా ఎన్నండో మారియుండు.

మ హా రాజు :

స్వామిసేవలోనె యెంతో పోఖ్య మున్న, దీధరణి

పాలనమువలన నాకు ప్రతిదినము జగన్నాథ

తేజశ్శక్తియునకు తెరపి లేదు మహామాత్య!

మ హా మా త్యు డు :

నడచు ధర్మదేశత తన నాలుగుసాదాలతోడ
ఈయంత్రుల రాష్ట్రమందు నేరిక గా నుండ తమరు!

మ హా రా జా :

వగనురానూది మహా బ్రాహ్మణవీరులు పూర్వము
వృద్ధివి యెల్ల గలిచి, మట్టిపెల్లవోలె, నిర్మములై
దాన మిచ్చి ముదముతోడ తపమునకై వెడలినారు.

ఈ లోకం ప్రభావ మేమి చెప్ప! నించుకంత
మహి నే లేడిరాజు లెంతో మరించి వర్తింతు రపుర!

మ హా మా త్యు డు :

కాపున నే రాజులు కావలె ధరణీకాంతులు.

మ హా రా జా :

ఏదానికి నొక్కనాడు ఈనీలాదల చీర్థ
సృష్ట జగన్నాథాలయ పొంగణపవిత్రభూమిని
గొప్ప లాజ్జగించి అన్నితలములవా రధికభక్తి—
సర్వమును జగన్నాథ మన్న సరసమాక్తి కనుగుణముగ—
ప్రసాదంబు స్వీకరించి పవిత్రులగుచున్నవారు!
ఎంత పూతవాసరంబు! ఎంత మధ్యవాసరంబు!

మ హా మా త్యు డు :

శ్రీమజ్జగన్నాథ సేవానురక్తు లె
దేవరవారి కీదివ్యప్రదేశాన
కొత్త కానుక నొసగ గొనివచ్చి యున్నాను.
భూసురాశీర్వాద పూర్వకంబుగ దేవ!
శ్రీసన్నిధానాన స్వీకరింపగ వలయు.

మ హా రా జా:

మావృద్ధికాక్షించు మంత్రవర్యులు మీరు
బ్రాహ్మణోత్తములు, మీవల్కు లాదరముతో
కిరసా వహించి నే స్వీకరించితి కాన్క !

మ హా మా త్మ్య డు :

[నంజుచే సమీపించిన యాసాంబికను నిర్దేశించును:
అమె మేలిమునుగు తొలగించి విసత యగును.]

తనుయెడ భక్తితాత్పర్యముల్ కలిగి
రాణికి నుచిత మారమణీయసకల
శుభలక్షణాలతో శోభిలు కన్య
నాదరింపుం దుత్కులావనీరముణ!

మ హా రా జా:

కన్యకలపుబామ్మయే కానుక యనుచు
భావింపనైతిని: ప్రమదంబు! కాని
ఇందుక వివరింపు దెవ్వ రీకన్య?

మ హా మా త్మ్య డు :

కాంచీకమారి యీకన్యాలలామ
మత్కులేశ్వర సేవనోద్రిక్తహృదయ.

మ హా రా జా:

జనుకటి మాయాజ్ఞప్తికి విపరీతముగా మీరలు
చేయదలచినారు: మిగుల చిత్రముగా నున్న దాద్య!
ఈమెను సమ్మార్జకునకు నిచ్చి వివాహము చేయగ
వెనుక నాజ్ఞ యొనగినాము: నిర్మూలించినారో కాని?

మ హా మా త్మ్య ము :

మహాస్మధూ, తమయాః తి మరవగ నెవ్వారితరము!
ప్రభువాక్య మ్మక్షరశః పాలింపగ వచ్చినాను.
అడిగివాక్యము లేనా ద్ధిపశేషులు తప్పరు.

మ హా రా జు :

అధిపతి యిచ్చినయాసతి నన్యధా చేయరాదు.

మ హా మా త్మ్య ము :

చిత్తము! కౌవున జేవర స్వీకరించి తీరవలయు
కాంచీరాజకుమారిని, కాపాడుకొన ప్రతిజ్ఞ!

స్వర్గదండనుండిత మ్మాసమ్మార్జనితో జేవర
స్వామియూడిగంటు నేయు సమయము కాదా యియ్యది?

మ హా రా జు :

[చేతులు జోడించి చిరునగవుతో]

మహానీయుము భూదేవామాత్యబుద్ధికౌశలమ్ము!

మ హా మా త్మ్య ము :

మహాప్రభువు సరసహృదియై
మహానీయుము! మహానీయుము!

మ హా రా జు :

కాంచీరాజకుమారిని గౌరవమ్ముతో నునర్జ
పర్యంకిక గొనటోవుడు ప్రాసాదమునకు వెగమె.

[ప్రభులు మార్గ ద్వయము]

మ హా మా త్మ్య మః

శ్రీ పురుషోత్తమ దేవ

క్షీతిసాలాగ్రజీకి జయము!

[చేతులుజోడించి]

జగన్నాథ చుహస్వామికి

జయము, జయము, జయము! జయము!

[హర్షధ్వనులు]

౧౨౩

అనంతరము

సాందర్యోపాసి

శ్రీకృత్తివాస తీర్థులు

[౧]

[బౌద్ధులు : ఈ సమయమునందు బౌద్ధులకు యుక్తమైన యువకులు రాత్రి పదిగంటలు
కొడుతారు. సంఘ ద్వారందగ్గర పోయిపోతున్న యువకభిక్షును పహరా
వాడు పట్టుకొంటాడు. జెన్నెల్లో నిలవచది, చిరునవ్వు ముఖంలో ఉట్టిపడ,
పహరావాడితో భిక్షు ప్రసంగం చేస్తాడు. భిక్షు సన్నముగా పొడ
వుగా పచ్చగా ఉంటాడు: స్వకమాప్తి]

పహరా: ఎక్కడికి పోవడం? భిక్షు

భిక్షు: ఎక్కడి కయితే నేమి?

పహరా: ఈ రాత్రివేళ మరల వదిలి నగరంలోకి వెళ్ళకూడదు.

౧ వ్యవసాయ సంఘధర్మము, వినియోగి విరుద్ధం.

భిక్షు: ఈ వినియోగధర్మముల ముడిబిత్తలు ఎండిపోయిన బెండుముక్కలై
పోతున్నాయి. చివరకు సంఘద్వారందగ్గర పహరావాడుకూడా ధర్మమే
ప్రబోధం చెయ్యడం ఆశ్చర్యం!

పహరా: ధర్మం కొదూ మన జీవనసౌరం!

భిక్షు: ఆమాట చెప్పుకు. ఆహారాశాఖలు 'అభిధమ్మం' చేత్తో పుచ్చు
కుని తదేకదిక్షతో 'తథాగతుణ్ణి' ధ్యానిస్తో కూర్చోలేను.

పహరా: ధర్మమొక ఏమిటి తిరుగుబాటు?

భిక్షు: అవును. ఆసహజంగా పున్న ధర్మమొక తిరుగుబాటే. ఇనుప
పెట్టెవంటి మనలో శరీరం శుష్కించడమేకాని, హృదయాన్ని 'తుంటి
వెయ్య' లేనా.

పహారా: మహాధిపతి ఎన్నిసార్లు చెప్పినా పెడచెవి పెడతావు. ఎవ్వరూ చేతులో కుండలు, గరికాది ధాతువులు, వర్ణకలూ వదిలేయ్యమంటే వదిలిపెట్టవు గద.

భిక్కు: రంగులూ రూపం వదిలేయ్యను. పాత్రా లయినా తృణ పాత్రయం. చేతులో కుండలు, వర్ణకలు వదిలను. మొన్న అభిధమ్మ పిటకం తిరగేస్తూ కలదిమ్ము వచ్చి భాళీ వున్నచో టల్లా అందమైన బొమ్మలు గీశాను.

పహారా: కాంతం పాపం. కాంతం పాపం. ధర్మగ్రంథంలో చిత్రాలు చిత్రించడం పరమదూష్యం భిక్కు!

భిక్కు: ఆకాశంలో మెరిసే రంగులూ రేఖలూ, దివ్య తూలికాకూడా దూష్యమే. చేత నయితే ఆకాశంలో చిత్రపర్ణాలు చెరిపిపెయ్యి.

పహారా: అంతా కర్మ. మరాయతనంలో చిత్రకారుడు చేరడంవల్ల ఇంతవిప్లవం వచ్చింది.

భిక్కు: మా జీవితం తిరుగుబాటే. ఆంధకారమయం ఈ మరాయతనం. సాలిగుళ్ళు బాగా పిసలేనుకొన్నాయి. వెలు గంటే ధరించలేదు. బూజు వట్టి వెలుతురులేని సాలిగుళ్ళలో మా చిత్రకారుల జీవితాలు ధూళిపాలు చెయ్యలేం! చెయ్యలేం! ఇంక మైనసమ్మెటబేటులలో బంధాలు కొట్టి పారేస్తాం. స్వేచ్ఛ మా ప్రాణవాయువు. అలంకారం, అందం మాకు ప్రాణాలు.

పహారా: నీ మాటలు ధర్మగ్రంథాల్లో గోచరం కావు.

భిక్కు: మీకు సహజ మైన నేత్రాలు లేవు: గ్రంథచక్షువులు. ఎడి పోయిన శరీరం. ఎముకలపోగులు, చీకట్లు, కూశ్యం— ఇవి మీతల్లి కాక్కివి! అబ్బ ఈ మఠంలో కూర్చో లేను. నగరంలో రమణీయ పాత్రాదోషనాలు నీలకించాలి. నీలాకాశంలో తారలు చూడాలి. మల్లె వువ్వు ల్లాంటి సాగ మైన ఘాటయిన వెన్నెల అనుభవించ నియ్యరు. అట్టి కుమార లా మీన్నేటితుంపుకుల్లా చల్లదనం ఇచ్చే ఈ పాలనెన్నెల

మతామతసంఘాతి ప్రసరించనీయరు. కిటికీలు అసలే లేవు.

పహారా: ఎన్నా క్షుంటుంది బెన్నుల? మన జీవితాలు జగచ్చక్రింతో అతులు.

భిక్షు: అంతా క్షణికం. అందుకే బతికినంత కాలం అభిరుచి, అదర్శం పోగొట్టుకొని నీరసంగా బతక లేను. కూర్మనీరస ధర్మజురూపామాయతంలో నాజీవనం జీర్ణపత్రం కామందా చూచుకుంటాను.

పహారా: అంత నీరసమా ధర్మం? మనబతుకు జీర్ణపత్రమా?

భిక్షు: వసంతశోభ ఉన్నంతవరకూ యావనం సుందరం. వసంతక్రిలు, కోకిలల కోలాహలం తరిగిపోయి కీతువు వచ్చినా భావనలో కసంతం, యావన సాందర్యం వాత్తుకునే ఉంటాయి. మన మనస్సు ఆకాశంలాగ మహోద్వలమై చిత్రార్థ శబలితమై ఇంద్ర ధనస్సులాగ, నీ హారంలో తడిసిన గులాబీనంటి ఉషస్సొందర్యంతో ఉంటుంది. నన్ను వదిలేయ్యి, వెళ్ళిపోతాను.

పహారా: భిక్షు నేనూ నీలాగే యావనమదంలో నొళ్లు తెలియక స్వేచ్ఛా తీబివై నమస్త ఫణామణిప్రలోభాలకూ వతంగం అయ్యేవాణ్ణి. నాకరీరం మిసమిసలాడుతూ వచ్చడబ్బపండులా మెరిసిపోయేది. దేహాయవనశిల్పంలా ఉండేది. వినయధర్మాలు కలిసేం. విధి లేక సంఘధర్మ పరకు ధారకు మేక పిల్లనై తలవొంచాను. మతగ్రంథం లూజు దులిపి చేస్తో వుచ్చుకునేసరికి, మనస్సు పొడరసంలాగ తారుణ్యంకైవు తరలిపోయేది. కళ్ళాలు తెంచు కొని గుర్రంలా పరిగెత్తేది. యావకల్పనలో మురిసిపోయేది. కఠోర సాధనకు లొంగి పోయాక ఇప్పుడు కష్ట మనిపించదు.

భిక్షు: కత్తి అంచులమీద నడవడం ఘోరం, నాథాగ్రం!

పహారా: బాధ లేదు. నాకు పుష్పవరాగం, వీధుల్లో ధూళి నమూనం.

భిక్షు: ఎంత నీరసం!

పహారా: ఇంత చిత్రకారుడిని భావుకుడిని ఎందు కొచ్చా విక్కడి?

భిక్షు: బద్ధకా శబినాళ్ళం ఏ చస్తాం! పొట్ట శస్త్ర పట్టుకు తిరగక?

ఈనలందాలో శరీరంలో మందులో తడిసి కణికి, అకిలిలో తరిగాను... ఎర
డయినా కుంచెల కయినా పైసా ఇస్తా డేమో నని.

పహారా: భనంతో వచ్చిన మర్యాదవల్ల, పొగడువల్లకిలో పొసకుల్ని అక్ష్యం
జేస్తారా మదాఁధులు? ఆయ్యో, ప్రవంశసరళి ఎరగని అమామకడవు.

భిక్కు: తిండి లేక అదర్భం అభిరుచి చంపుతో లేక తరిగాను. కాడ
నాడల బిచ్చగాడిలా తరిగాను. నాకేక ఎవరూ విసరు.

పహారా: ఎలా వొచ్చావు మతాయతనంతోకి?

భిక్కు: మాపిన్ని బలవంతంగా చేర్చించింది. ఇక్కడ ఉంటే శరీరం
నిలుపుకో వచ్చు, రుచిని శ్యాక్తికరించవచ్చు అశ పడ్డాను.

పహారా: నీదృష్టి మారిపోతే బాగుపడే నాడవు.

భిక్కు: బాగుపడడానికి వెళ్ళిపోతున్నాను.

పహారా: దృష్టిని అంతర్వాహించి నీ 'తథాగతుడి' వైపు మరల్చు.

భిక్కు: ఉత్తమ చిత్రకాదల దృష్టి అంతర్బులు కాక మరేమిటి?
అందుకే అఖండసౌందర్యం ఉపాసిస్తున్నాను.

పహారా: అయితే అడనాళ్ళ అవయవస్ఫూర్తి చిత్రించడం ఎందుకు?

భిక్కు: శ్రీ మాట తలపెట్టు కూడదా?

పహారా: కూడదు. కోరిక తీరిక లెట్టించి, జగత్తు సత్య మనే నుండర
భాగ్యం కల్పించి తిప్పుతుంది. అందుకే తథాగతుడు ప్రకృతికి దూరంగా
ఉండ మన్నాడు.

భిక్కు: శ్రీ జగదంబ! ఇవ్వ డన్నా తెలుసుకో. యువకంబువలె

భిక్కు-నీగణ్యం విషయం భాసనాలవల్ల సంసారం విస్సారం చేసుకుంటున్నాను.

పహారా: విస్సారం! తెరుకుపిప్పి కాక మరేమిటి?

భిక్కు: పిప్పివంటిబుద్ధి, నీరస మైన మనస్సు సారం ఏలా గ్రహిస్తుంది?

అంతా పొడయిపోతున్నారు మతాల్లా. పదిలెయ్యి వెళ్ళిపోతాను
(ఈటక పొన్నుకోళ్ళవన్నుడు విసవస్తుంది.)

[1]

[మతా మతనంతో గది. సంఘాభ్యక్షుని కార్యచప్పుడు విని ఏడుపు ముఖంతో భక్తమృగదం తిరగ వేస్తూ ఉంటాడు భిక్షు. ప్రవేశం మతాధిపతి.]

అధిపతి: భిక్షు? ఏమి టావుస్తకం?

భిక్షు: చిత్తం చిత్తం... భర్మపదం.

అధిపతి: కొంప తీసి ప్రాకృత శృంగారగాథలు కావు గదా! (పుస్తకం తిరగేస్తూ) భక్తమృగదంవిందా ఈ సుందరాకృతు లెందుకు? ఏమి టీ కెల్పం? ఎందుకూ హస్తవిన్యాసాలు? అబ్బబ్బ! నమో బుద్ధాయ! ఎక్కడ చూచినా అవయవస్ఫూర్తి, యావనక్రిలు, అందం! 'భక్' పచ్చదేహం చిత్రిస్తున్నావా? (వినుగుదల, కోపం.)

భిక్షు: మనస్సు సరి లేనప్పుడు బొమ్మలు గీశాను.

అధిపతి: తథాగతుణ్ణి ధ్యానం చెయ్యి. ఎందుకు సరిగా పుండమి? ఉదయం చైత్య వందనానికి రాక ఈ పాదుపం చేస్తూ కూర్చున్నావా?

భిక్షు: (చేతులు నలుపుకుంటూ)... అవును స్వామి!

అధిపతి: నీకు ఎన్ని సార్లు చెప్పాను? పాలిలో పున్న గ్రంథాలు చదవమని

భిక్షు: చిత్తం.

అధిపతి: అస్తమానం హాలుడి గ్రంథం చదువుతావు. ఎందు కాగాథలు? అసలు మతాయతనంతో సాందర్య మీమాంస పనికి రాదు. పరమ నాస్తికుడివి!

భిక్షు: (ధైర్యంతో) పరమాస్తికుణ్ణి — జీవితంలో గుచి చంపుకోలేను.

అధిపతి: అత్కొన్నతి భర్మం అక్కర్లేదా?

భిక్షు: అత్కొన్నతి పుటేనే అంద మైన కెల్పం వస్తుంది, శరీరం రిట్టిపోతారు. రిట్టిపోస్తున్న మీరే శరీరం భరిస్తున్నారు!

అధిపతి: దానికి నాకూ సంబంధం లేదు. నువ్వు ఎవరో తెలుసుకో.

భిక్షు: తెలుసుకొన్నాక!

అధిపతి: అప్పుడు నీకు కుంచెలు తెప్పించి ఇస్తాను. గైరిక ధాతువులిస్తాను.

భిక్షు: అమ్మయ్యా! నాకోరిక ఫలించింది.

అధిపతి: మళ్ళీ కోరిక అసకు - అదేదుఃఖానికి మూలం. కోరికలు
రెచ్చగొట్టే చిత్రాలు గీయకు.

భిక్షు: అంటే వీలాటి బొమ్మలు స్వామి!

అధిపతి: శరీరం తేనివీ రూపం తేనివీ?

భిక్షు: దయ్యాలూ భూతాలూ.

అధిపతి: ముసిలీ మతక వాళ్ళను, కాటికి కాళ్ళు సాచిన వాళ్ళను,
ప్రళయం సృష్టించు.

భిక్షు: ముసిలీ మతక వాళ్ళను శరీరం ఉండదూ?

అధిపతి: సౌష్ఠ్యం తేని శరీరం కనక చిత్రించవచ్చును. కారుణ్యం దగ్గి
రికి రానీయకు. అలాటి చిత్రాలు గీయాలి.

భిక్షు: ఈ మతాలన్నీ బొమ్మరిళ్ళు. మతంలో సన్యాసులు వొట్టి
బొమ్మలు, పేకముక్కలు. ఎంతసేపూ గతానుగతికంగా వచ్చే బూజు పట్టిన
సాతభ్రంశలో, వెనక చూపుతో నడుస్తారు.

అధిపతి: అనవసరం బిదంతా నీకు.

భిక్షు: ప్రసంగం కట్టిపెడతా గాని నాకు కుంచెలు ఎప్పు డిస్తారా అని
తహతహలాడి పోతున్నాను. అప్పుడే నారక్తంలో ముకుమార మయిన
భావాలు పారాడుతున్నాయి. అంద మయిన మందుతెరతో ఇంద్ర ధను
ర్వర్ణాలు నాకళ్ళకు మోపుతుంది ప్రకృతి. నాభావనలు వింతవింత
స్వప్నాలు లిల్లుతున్నవి. మృనస్సీ తూలికగా మారి చిత్రరచన చేస్తున్నది.
అనా!

అధిపతి: చాలు చాలు నీ జీలాపన! కట్టిపెట్టు వెర్రిమొర్ర కబుర్లు! నేను
జెప్పింట్టు చిత్రాలు చిత్రించు తెలిసిందా?

భిక్షు: మతగ్రంథాల్లో వర్ణించున్నా రా బొమ్మలు?

అధిపతి: ఛక్! గోడలమీద వెయ్యాలి చైత్యవందనం చేసేనోట గోడ
మీద చిరించాలి.

భిక్కు: చిత్తం స్వామి.

(నిష్క్రమణ)

[3]

[ఉదయం చైత్యవందనం చేసేనోట. బౌద్ధ భిక్కు భిక్కునీ గణం
టెటిటలాడుతూ ఉంటాడు. గోడమీద చిత్రాలు చూసి నివ్వెరపోతున్నాడు.
జనంలో కలకలం.]

ఒక బౌద్ధ భిక్కు: శాంతం పాపమ్! సమాతస్స భగవతో అరహతో
సమ్మాసంబుద్ధస్స!

రెండో భిక్కు: (భక్త్యుచవం కళ్ళను అడ్డుగా పెట్టుకుంటాడు) అబ్బ
పాడుబొమ్మలు!

అంతా: బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి

సంఘం శరణం గచ్ఛామి

ధర్మశరణం గచ్ఛామి (కలకలం శాంతిస్తుంది).

అధిపతి: (గంభీరంగా) భిక్కు! ఇవేనా బొమ్మలు!

భిక్కు: చిత్తం!

అధిపతి: మహాభినిష్క్రమణ, ధర్మచక్రం, మహాబోధి, ఏవీ కనపడలే!

భిక్కు: సమస్త లావణ్య ప్రకృతినీ సృజించాను.

అధిపతి: ఘోరం! సంఘం కలుషిత మయింది! (కేకలు) ఏం చూట్టాడ

జేం భిక్కు?

భిక్కు: రషణీయ ప్రకృతి!

అధిపతి: కాటుక కన్నులనుండి వచ్చేవాలుచూపుల తోరణాలు, పండు
తమలపాకుల్లాంటి పాదాలమీద చీరాడే సరిగండులసోగను, నీలిసరస్సు
మీద గంగమ్మణి చేసే చక్రవాకాలు, పిరియోధమ్మిల్లం, అమ్మలెత్తా

సందానపు సౌందర్యం! ఇటువంటి చిత్రాలే! అబ్బ ఎక్కడనున్నా

శ్రీ శ్రీ

తక్కినవారు: ఆమాట ఉచ్చరించనద్దు.

భిక్షు: సర్వసృష్టి కర ఎక్కడనుంచి వస్తున్నది?

అధిపతి: వొద్దు వేచారణ.

భిక్షు: మఠంలో చీకట్లు వెనవేసుకొంటున్నాయి. భిక్షు లంతా సాలిపుగులునుగూడ సృష్టించుకొన్న చీకటివల్ల మారే చిక్కిపోతారు.

అధిపతి: చాలిండు!

తక్కినవారు: ఈమారుని దూతను తరిమేయ్యండి. పీడు మారుడిదూత!

అధిపతి: అవును నిజం. నీకు శక్తి వుంటే కూన్యాన్ని సృష్టించు.

భిక్షు: కూన్యం ఎలా వుంటుందో చెప్పండి. తర్వాత బొమ్మగీస్తాను.

అధిపతి: కూన్యమా!...అది...అది...(అకాశం చూస్తూ)

భిక్షు: ఇక నైనా ప్రకృతిచిత్రాలు దూషించకండి. సౌందర్యాన్ని తిట్టకండి. ధర్మపథంలో చరిస్తున్నా మన దాంబీకం అహంకారం వదిలి పెట్టండి.

అధిపతి: గోడలన్నీ పాడుచేశావు.

భిక్షు: కూన్యరాజ్యంలో మీ కీటకాలతో దొంగధర్మం పాటించండి! మీకు వెలుతురు ఎందుకు? కిటికీలు ఎందుకు?

భిక్షులు: అక్కర్లేదు నడు. ముం దిక్కణ్ణించి! (కేకలు)

భిక్షు: వదిలేస్తున్నాను సాలిగుళ్ళు! వదిలేస్తున్నాను బొమ్మరిళ్ళు!

• (నిష్క్రమణ)

గీష ఋతువు

శ్రీ బాలాంత్రపు రజనీకాంత వావు

[పెద్ద వడగాలి రోవలు. నడుమ నడుమ దీనంగా. ఒక్కొక్క పక్షి, జంతువూ అరుస్తూంటుంది. గాలి రోదలో మందారి రాగం తీగలు సాగు తూంటుంది. గాలి రోదలోనే మెల మెల్లగా జన సందోహం, — 'అబ్బా, అబ్బా, కాళ్లు పొక్కులెక్కాయి' — 'దాహమోయ్ దాహము,' 'తల మాడిపోతోంది, ఒళ్ళు కాలిపోతోంది' అని యీ విధంగా — పాంథ జనులు — నొక్కొక్కరుగా. అంటూ, 'ఏం గ్రీష్మం, ఏం గ్రీష్మం' 'ఎం. ఎండ ఏం ఎండ! అని వికృత కంఠంగా అరుస్తారు]

పాంథుల ఒకటో జట్టు:

బృంద గీతి

నడిమింట చండ రవి మందు నెండ కాచె
వడగాలులు నుడి తిరిగి హోరు మని వీచె
సడలి తరుపర్ణమూలు జరజర మని రాలె
వడలి నుమ ఫలాలు సాగను చెడి పడి తూలె
కడ లంటు బ్రతుకలను. జీవరాశి రోసె
బడలి మంచెపయి తోటమాలి కను మూసె.

(పాట దూరంగా పోయి నన్నుగా వినబడుతూ వుంటుంది.)

చిన్నపిల్ల: బాబా, బాబా, లే. త్వరగా లే.

వృద్ధు: ఏం తల్లీ, పడుకో. చెట్టునీడ దాటి బయటికి పోకు. వాక

చెంపని వడగాడుతూ వుం దింకాను. పడుకో తల్లీ!

చిన్నపిల్ల: ఈ రహదారిని వొడ్డు బాబా, ఈ బడి వెళ్తున్నా కళ్ళకి చీకటులే గాని—

వృద్ధు: నా కళ్ళ కెప్పుడూ చీకటులే గా దమ్మా. నువ్వు దూర మైతే మరి.

పిల్ల: బాబా, బాబా, అక్క డెక్కడో తోట వుందిట. ఎంద రెందరో పాడుకుంటూ వెళుతున్నారు.

వృద్ధు: ఏరీ?

పిల్ల: అమలుపులో వున్నారట, మనమూ పోదాం, లే బాబా, తోటకి.
వృద్ధు: తోటా, అమ్మో. ఎక్క చుందో! పేదవారం. నిస్సత్తువలం, పోగలమా?

పిల్ల: (న్యాయండానే) తోటే బాబా. అంత వెళుతున్నారు. తోట మాలి అని వుంటా డట అందులో. వీ రంతా అక్కడికేట. బాబా, పోదాం, పోదాం లే, బాబా.

వృద్ధు: ఇంత యెండలో తోటమాలి, తోటమాలి—అవును. నా గురువులు చెప్పేరు—చిన్నతనంలో. నట్టనడి తేనెపిల్లో యెప్పు డైనా అకలీ దాహమూ యెక్క వయి పొగలూ నిలుపుకోడం కష్టమయితే తోటమాలిని కలిసికో మన్నారు. తోటమాలి — చలిది దాహ లిస్తా రట. ఫల రసాలూ, పానకాలూ, అన్నీని. కనుక్కో. కనుక్కో. తోటమాలి తోటలో వున్నారో లేదో కనుక్కో తల్లీ.

పిల్ల: నడుపు మరి. (పొంధుల పాట దగ్గిరికి వస్తుంది) — ఆయ్యా చూడరూ ఇలా? చెప్పరూ — తోటమాలిట — తోటలో వుంటారా?

వృద్ధు: ఎండల్లో కూడా...

పిల్ల: యెండల్లో కూడా? చెప్పరూ: వుంటారా తోటలో?

ఒక పొంధుడు: యెవరు? తోటమాలా? తోటలోనా? తోటమాలి సంగతి నీ కెందుకు?

పిల్ల: మా బాబా అడగ మన్నాడు. మేం అక్కడికి వెళ్ళాలి.

సాంధ్యుడు: మీకు దర్శన మివ్వడు పో. మేమూ ఆ సంగతే కను
కుక్కందా మని వెడుతున్నాం.

మరొకడు: లాభం లేదు పో. అతనిపప్పుడు మొద్దులా నిద్రిస్తూ
వుంటాడు.

(జన సందోహపు ధ్వనులు పస్తూ పోతూ వుంటాయి. వుండుండి సుడి
గాలులు వీస్తూనే—జంతువులు అయిస్తూనే వుంటాయి.)

పిల్ల: బాబా, (వెక్కి వెక్కి ఏడ్చే ప్రయత్నం.)

వృద్ధు: రా, ఆ దేనిటి? ఏదీ చెయ్యి. మనకి అసరా అమ్మా తోటమాలి—
ఏ మన్నారు?

పిల్ల: తోటమాలి — బాబా — మొద్దుట — దర్శన మివ్వ డుట మనకి.

వృద్ధు: వట్టి దమ్మా వట్టిది. వారు చెప్పింది జ్ఞానం లేని మాట. గురువుల
పుపటికం లేదు వారికి. నా గురువులు తప్ప చెప్పరు. నాకు విశ్వాసం
వుంది, పద. నన్ను తీసుక వెళ్ళు తల్లీ.

సాంధ్యులి రెండో జట్టు:

దరిద్రామతాపం బుధుడౌ ప్రకోపం

సదాఘృతాపం మహా తీవ్ర తాపం •

మాతాశాత్తఘాపం మృతోద్ధూత రూపం

చ్యుతోచ్యానదీపం వృధా దీనపాపం.

వృద్ధు: (కర్ర నేలని కొడుతూ) అయ్యా, అయ్యా, వినండి. తోటమా
లిని గురించీ...

సాంధ్యు: తోటమాలి యెవడు? యెవడు వాడు? యెక్కడున్నాడు?
ఇవేమీ అర్థంలేదు మాకు. మేం దరిద్రుల క్షేమం, అకలిమంటా వేసవి
గాడ్చు తీగ్రతా అధికార మత్తుల నిరంకుశత్వం — ఇవేమీ సహించలేం.

వృద్ధు: అయ్యా, తోటమాలి కూడా సహించలే టాట. మా గురువులు

చెప్పారు. దాహం అకలి మిక్కుట మైతే వేసంగుల్లో తోటమాలి దగ్గరికి వెళ్ళి తీర....

పాంధు: తోటమాలి లేడు, గీటమాలి లేడు. ఎందుకు మాకీ సాద? చూడు, మాకు కొన్ని యుగాలనుంచీ విషరీత మైన దాహం అకలి దారిద్ర్య మానూ. ఇవార తోటమాలిమీద పడి వాటిని తీర్చుకో దలచాము. ఇన్ని యుగాలనుంచీ పాదులోకం చలాయించిన నిరంకుశత్వం ఇంతటితో పరి అనుకో....

(తప్పుకో ఆన కేకా, కొరడా చవ్వదూ, గుర్రపు డెక్కలూ, బిడ్డ చక్కాలు నడిచి పోతున్న ధ్వనులూను.)

బండిలో ఒక యువతి: నాన్న గారూ, యీ జనమంతా మన తోట నిండుకులాగే వుండే. వీళ్లంతా తోటలోకి వస్తే తోట అగుతుందా?

బండిలో పెద్దమనిషి: మన వాడేగా, తోటమాలి. అదమాయిస్తాడు లే.

(బండి వగైరాల చవ్వదు.)

పాంధుడు: అరుగో నిరంకుశులు, పోతున్నారూ. ఏళ్ళని తెల్క్కు చెయ్యం. ఇవార తోటమీద పడి తీరుతాం.

పిల్ల: బాబా, తోటమాలి వున్నా డని చెప్పుకుంటున్నాను బండిలో.

వృద్ధు: ఆవును రా, తల్లీ, రా.

పాంధులు: దరిద్రానుతాపం బుధుత్కాభిమానం

నిదాసు ప్రతాపం మహా తీవ్ర తాపం

మూతాకాత్త ధూపం మృత్యోద్ధూతరూపం

చ్యుతోద్యోనదీపం వృధా నీన పాపం.

(మల్కీ గారీ — కొత్త జనసందోహపు సందడి — కలకల నవ్వులూ — గాజులూ అందెలూ.)

పాంధుల మాడోజట్టు:—అశావాదుల

బృందగీతి

ఎండ కారు ఎండ కారు

తోట లన్నీ పండే కారు.

వన దేవత కావి కురులా మెరసి వ్రేలు కంజవురులా
విరిసివాడి, కమ్మతావు లొరసి, మరులు చిమ్ముతోవ...

జరుల నీడల వనేందిర పర చిక్కొనిన చలిపందిర

విరి దేనెలు ఫలరసాలు కురిపి నోరు నిండేకారు...

తెర తీసిన మావి తోట సురిగి చనెడు పికము పాట

తేటలోన మేను మరచి తోటమాలి పండే కారు...

ఎండ కారు ఎండ కారు

వంటలన్నీ పండే కారు.

వృద్ధు: తల్లీ, వీరెవరో మంచి పాట పాడుతున్నాను. తోట యింకా
యెంత దూరమో అడుగు...

పిల్ల: అయ్యా, తోట యింకా యెంత దూరము?

పాంధుడు: అమ్మయ్యా, ఆడుగో చూడు — అ కనబడే ద్వార
బంధం... అదే తోట సీంహద్వారం. చూశావా — డి. ఎంతదూరంనించి
వస్తున్నా వమ్మా. పాపం ఈ యెండబడి? నీకూడా ఎవరూలేయా?

పిల్ల: లే కేం? ఇడుగో మా బాబు. చాలా దూరంనుంచి వస్తున్నాం
చెప్పండి. తోటమాలి చాలా మంచివాడు కదండీ? అందరికీ పానకాలూ
వళ్ళూ అవీ పంచుతాడని చెప్పేడు మా బాబు. ఎండగాలిగా వుందని
పడుకుని నిద్రపోడు కమ్మా?

పాంధుడు: మనం యెంతదూరంగా వెడుతుంటే ఆయన పడుకో ఉను
నుంటాను. తను పడుకున్నా సరే. మనకందరికీ పానకాలూ పళ్ళూ అందే
యెప్పుడు చేసి తీరతాను. చూడు, ఇవిగో యీ పువ్వులు తీసుకుంటావా?

వాడిసోయా యేమో.....

పిల్ల: యివ్వండి - నా కెంతో యివ్వం.

ఇంకొక పాంధుడు: ఏమోయ్, అన్నీ ఇచ్చెయ్యక, కొన్ని దాచు.
తోటమాలికి అందమైన పిల్ల లుండొచ్చు.

పిల్ల: తోటమాలికి నాలాంటి పిల్ల లున్నా రాండీ? నాతో అడుకుంటా
రాండీ?

పాంధుడు: ఓ. తప్పకుండా. త్వరగా నడవండి.

[పాట.]

ఎండకారు ఎండ కారు

తోటలన్నీ పండే కారు.

నిరాశావాది: ఏయ్, అగ. డి. మీరు పాడేసి సర్వం అబద్ధం. మీ
రెవరు? ఈ వినాశ కాలంలో ఈ ఆశ యేమిటి? ఈ ఆనందం ఏమిటి?

అశావాది: పాపం, మీరు అనందానికి నిరాశ చేసుకున్నారు కాబోలు.
అనంద పూర్ణ మైన అశాపథికలం. గ్రీష్మంలో బ్రహ్మానందం లేదా?

నిరాశావాది: అబద్ధం. గ్రీష్మ మేమిటి? బ్రహ్మానందమేమిటి? తవ్వడు
పాటలు: లోకాలు మండిపోకట లేదా? నీ తలపైని నిప్పు కొండలు
పగులుతున్నట్లు లేదయ్యా? ఏమిటి యీ ఆనందర్భవు అశా, అనంద
మూనూ?

బృంద గీతి

ఈరేడు జగాలు సోలే ఈ గ్రీష్మజ్వాలాకీల

ఈ తాపము నార్చు నేత లేడు

ఈ పాపము తీర్చు తాత లేడు

అవల మృనిమమ్మ కలనీ అకాశము నొసట పొగలు

ననరు జీవ జంతు తతుల బ్రతు కాశల కడల రగులు.

ఈ తాపము..... ఈ పాపము.....

ప్రేమ కొరకు మరిగి మండి వీలైపోయినవి యెడదలు

తేమకొరకు మరిగి యెండి చీలిపోయినవి యేగులు

ఈ తాపము..... ఈ పాపము.....

జెనలను వదిలిపించుదారి కతలు మాయమాట లోయి

వికలం యెండమావులే విడిపించే పాటలోయి.

ఈలేడు జగాలు సోలె ఈ గ్రీష్మజ్వాలాకీల.

పిల్ల: బాబా, బాబా, భయం... బెంగ...

వృద్ధు: తల్లీ, నన్ను పట్టుకో.

అశావాది: భయం లేదు. వొచ్చే శాం. తమ్ముడూ, మాడు, మీ గండర
గోళమూ గాభరా చూస్తే యీ గ్రీష్మంకంటే తీక్షణంగా వుంది. అమాయి
కులమనస్సులే కాలుస్తూంది. పైని యెన్ని నిప్పు కొండలు పగిలినా మా
హృదయాల్లో ఆ తీవ్రతకు అగ గల మంచుకొండ లున్నాయి. మా
దృష్టిలో వసంతం, హేమంతం, గ్రీష్మం అన్నీ సౌందర్య మహితాలే...
అనంద భరితాలే...

నిరాశావాది: మిమ్మల్ని చూస్తే ఎంతా కోపమూ కలుగుతున్నాయి.
ఇంత భయంకరమైన వాస్తవాన్ని యెలాగ కప్పి పుచ్చుతారు? ఎందుకు
కప్పితారు? మోసం, ద్రోహం కాదూ యిదీ?

అశావాది: మిమ్మల్ని చూస్తే మాకూ జాలి కలుగుతుంది. మనస్సులో
ఎగుడు దిగుడైన భావాలవల్ల తీక్షణతగా, విషమంగా, విరుద్ధంగా, వివిధంగా
మారే ప్రకృతిని సమన్వయించుకో లేదు. మీ తత్వచింత, అనుకంప
స్వార్థపూరితాలే.

నిరాశావాది: మీరు మనస్సుల్లో కల్పించుకొన్న వూహలూ, నిర్మించు
తున్న స్వర్గాలూ వాస్తవాలే? ఎంతకాలం నిలుస్తాయి?

అశావాది: కలకాలం మేం స్వర్గాలు నిర్మించుకొన్నాం. లేస్తాం మీరూ

శరకాలు కప్పించుకని బ్రతుండగా పాతాళంలోకి నుంగదీసుకుంటారు.

పిల్ల: బాబా, బాబా, గొంతు తడి ఆరిపోయింది... అబ్బ... బాహు
చేతులు గళ్ళు...

వృద్ధు: అయ్యో పిల్లకి వడ గొడుతుంది. తోటమాలి వగ్గరికి వెళ్ళడం
యెలాగ? యెవ్వటికి? వడ గొడుతుంది నా పిల్లకి. యెవ రైనా వింటు
న్నారా బాబూ?

అశావాది: కొంచెం వోర్చండి, కొన్ని క్షణాలు తోట సింహస్వారం
యిది..... అహా, కొలనుమీదినుంచి చల్లగాలి ఆప్పుడే తిరిగింది.

ఇంకొకడు: పాదాలు లేచి వచ్చాయి. ఓహూ, శ్రావ్య కల
కంఠాలు.....

(వడ్డీల కలకలం. జనుల కలకలం. వుండుంది.)

వనకన్య లేమిటి చెప్పా వాళ్ళు?.....

వనకన్యలు: బృం ద గీ తి

సంధ్యాగుణిమాగుచిరజ్యోతుల

సకల పాంధులకు స్వాగతము!

నందనవనిహరిచందన విస్మతా

నందాంగణమున స్వాగతము!

వ్రసవ సుగంధిల నిహార కీతల

పాద్య జలమ్ముల స్వాగతము!

విచికిలాక్షతా దధిమధు ఫలరస

రచితా ర్హ్యంజలి స్వాగతము!

వసంతాంత మృదు కిసలయ తోరణ

మస్మణాంగుళముల స్వాగతము!

అదళిత కదళీ శ్యామ విస్మమర

చ్చదగ కరమ్ముల స్వాగతము!

పిల్ల: బాబా, నా కింక చావాలేదు. వారినో కలిసి ఆడాలనీ పాడా
లనీ వుంది.

వృద్ధు: ఏ జన్మంలోనో నీ రంతా మన బంధువు అమ్మా! చల్లని
స్వాగత గీత: తోనీ తనతో కాకుండా నుండే కూడా పులికరించి పోయింది.
తోటమాలి నచ్చా లేమో.

నిరాశావాది: ఈ తోటమాలి 'పిచ్చేమిటోయ్' వీళ్ళకి? ఏయ్, అమ్మా
యిలా, తోటమాలి అంటూ వొకడున్నాడా?

వనకన్యలు: (కలకల నవ్వుతారు.)

ఒకడు: తప్పకో... ..

బండిలో స్త్రీ: నాన్నగారూ, తోటమాలి యింకా యేర్పాటులు
చేసినట్టు కనబడదేం?

భాగ్యవంతుడు: ఆ వన కన్యలు అతని పిల్లలేమో... ఏదీ మీ తండ్రి?
మేం వచ్చా మని చెప్పండి.

వనకన్యలు: [కలకల నవ్వుతారు.]

అశావాది: తమ్ముడూ, అయిగో ఆ పర్ణశాలలో వున్నా డేమో పిలిచి
చూడు. అందులో పడుకుని వుంటా డని మా అనుమానం. మేలుకొలుపు
పాడితే గాని మేలుకో డేమో?.....

బృందగీతి

తోటమాలీ, తోటమాలీ,

ఎటి కింక లేవవు, ఈపాటికి నీ నిద్ర లేవీ

తోటమాలీ, తోటమాలీ!

పాటి లేవులో కదలక పడవ లాగిపోయినదో

నిద్రనీను రాక తోట మొండి మాడిపోయానదో

తోటమాలీ తోటమాలీ!

.....

తావి జారి పూవులన్ని తాలిపోయినో యేమో
తోటమాలీ తోటమాలీ!

వడగాలులు వీచుచుండ, ఒడలు కాలి నుండిపోవ
మడులలోని విత్తనాలు ముడిగి విడిగి యుండిపోవ
తోటమాలీ తోటమాలీ!

యేటి కింక లేనపు, ఈసాటికి నీ నిద్ర లేవీ
తోటమాలీ, తోటమాలీ!

అశావాదులు: నునమా పిలుద్దాము. తప్పకుండా వస్తా డని ఆశిస్తా
న్నాను.

బృందగీతి

ఓసారి లెమ్ము ఓ తోటమాలి
హాసమ్ము చిందు వదనమ్ముతోడ
ఓ తోటమాలి ఓసరి లెమ్ము లెమ్ము...
వేసంగి నలగి వేగునే పొడి తతులు
ఈసారి లేచి ఈక్షింపు జీవగతులు
అశాశ నందుకొను మోయి లోకనతులు
ఓసారి లెమ్ము.....
వేసంగి క్రాగి వీగి భువి రిత్తవోయె.
వాసంత జీవనపు హాయి నిత్తు పో
బ్రదుకెల్ల మధుమయ మృందు మెత్తు మోయి
ఓసారి లెమ్ము.....

వృద్ధు: తల్లీ, వచ్చాడా, తోటమాలీ?

(జన సందోహం అంతా విడివిడిగా వొక్కొక్కరుగా తోటమాలి
తోటమాలి - శేడగారి కెరటం, చల్లని సంగీతం.)

పిల్ల: బాబా, పర్వకాల తలుపులు కదులున్నాయి.

వృద్ధు: తల్లీ, తల్లీ, నన్ను పట్టుకో. గట్టిగా పట్టుకో.

(జన నందోహం - విడిగా వొక్కొక్కరుగా మొదలుపెట్టి గోలగా కలిసిపోయి, 'తోటమాలి - తోటమాలి.' అంటారు అంతా)

కవి: (పర్వకాలలోనుండి బయలుపడి)

బృందగీత

తోటమాలి జోతె నీ కెందుకు ?

తోటలో తేనె తేటలో తీయ పాటలో మునిగి తేలక
వనములో సభి జనములో సుధాసవములో మునిగి తేలక
తోటమాలి జోతె నీ కెందుకు?

తోటమాలి నిద్రింపనూ లేదు

తోటమాలి మేలుకోనూ లేదు

నీదు వూర్పులో నాదు వూర్పులో

నీ పాటల నా పాటల మాటల

పెరుగులో విరుగులో తరుగులోన

పరుగువారు కనబడని తేజమా

తోటమాలి జోతె నీ కెందుకు?

నిరాశావాది: ఇతను తోటమాలి కాదు.

ద్వితీయ పాంథుడు: ఇతను తోటమాలి కాదు.

అందరూ: ఇతను తోటమాలి కాదు

అశావాది: ఈయన కవి.

పిల్ల: బాబా, ఈయన కవి ట్.

అంతా: ఈయన కవి.

కవి: అవును నీను కవినే. మీ కందరికీ వినోద విల్లాసాల కల్గి ఆమె

యమైన బ్రహ్మసందం కలిగించడానికి ఈ సమావేశాన్ని వుంచి నేనే.
మన కెన్నడూ ఆశాభంగం లే దనుకుని తీసుకుంటుంది.

విరి చెలువలార, సవమాధవీ నికుంజ
మందు కలయింపిగా తేనియలను చిల్కి
గలిగివోడు లల్కి- పైడి సింగంపు పీట
లం దతిధివర్యు లెల్లరు నధివసంప
పజ్జ గొజ్జంగి చలవ వీవనలు గొనుడు.

మొదటి సభ: అయ్యా, ఆతిథులారా, దయచేయండి. అదిగో మాధవీ
నికుంజం లోపలే పానీయశాల.

అందరు: చలి పందిర. చలి పందిర... [జన సందోహం.]

రెండవ సభ: [తియ్యగా] చలిపందిర. తేవండి మరి... అంతా...
అందరూ..... కదలండి..... దయచేయండి పందిట్లోకి.

మూడవ సభ: అ నేమిటి వెనుకంజ వెయ్యకు స్నేహితుడా ...
జంకు లేదు.

మొదటి సభ: మోమోటావా? మీరూనూ. రండి రండి.

రెండవ సభ: నడవ రే? ఆ కనుబొమల మధ్య తీసెయ్యా లయ్యా
మీ రింక!

అంతా: [నవ్వుతారు.]

మొదటి సభ: ఏయ్, అద్వైతం. నా వ్యంగ నైనా నవ్వుకపోతే వావ్
కోను నుమా.....

యమకుడు: (నవ్వుతాడు. అంతా నవ్వుతారు.)

వృద్ధు: నా తల్లీ, నా గురువులు చెప్పిన అనుకూలం ఆ వర్ణశా అన్నీ
ఈ కవీశ్వరుడిలో చాత్తుపన్నాయి తల్లీ! నా గురువులు తప్పు చెప్పరు.
నా కెంత సత్తువ? కొత్త జన్మ. గురువుల దయ. చలిపందిర. వేసంగిలో
చలిపందిర.

అంతా: చలిపందిర, చలిపందిర.

(కృమంగా హెచ్చిన జన సందోహం—తగ్గుతూంటే నాట్యాను
గుణంగా—గాజలా అంతలా సవ్వడులు.)

బృందగీతి

సఖీజనం: బ్రతుకందు గాసిలిన పాంథా
మది యెండ కోషిలిన పాంథా
బీరు వైన చూపు విదళించు
చిరునవ్వు పెకవి గదియించు...

పాంథులు: చలిపందిర లోపల నిందు
కలలూరు మధువనమునందు
మలు సంజమంచు నునుజలు
నలి కమ్మతెమ్మెరల పెల్లు...

సఖీజనం: ఎల జేటులార లే తెండు
విరిబోటులార రా రండు
నవ వర్ష మధువులను తెండు
యవ హర్ష గంధముల నిండు...

పాంథులు: కొన్నిరుతి తేనె జడి ముసురు
మవ్వంపు గండవొడి విసురు
చలి పందిర లోపల నిందు
కల లూరు మధువనము నండు...

సఖీజనం: ఫలరసాలు నవ కీడువులు
కలరసాలు యవ మాధురులు
అజరుండ వైతి విక పాంథా
అమరుండ వైతి విక పాంథా...

పాంశులు, సఖీజనం: ఇదె ఆశక్తై నుధా పాత్ర

ఇదె ప్రేమకై నుధా పాత్ర

ఇదె స్మరణకై నుధా పాత్ర

విస్మరణకై నుధా, పాత్ర.,

(దూరంగా పోతూ పోతూ కోయిల కూత.)

కవి: సఖీ, గీర్వాం ముదిరిన యీ రోజునే కోయిల వసంతం కోసం
వరోదేశం పోతూంది. దానికి వీడ్కోలు చెప్ప.

సఖి: తీయమావి చివుళ్ళు మత్తిల్ల మెసని
పాడి, గైగ పాడి, కోయిలా నేడు నీవ
సంత మలరారు నేరు ద్వీపాంతరమ్ము
దనియు వీడవు మా హృదంచలము లెపుడు.

బృ.ం ద గీ తి

సఖులు: చివురు గుబురుల గూటిలోనె దాగితివి
చివురు రసమును చేదుగానె త్రాగితివి
తీయ తీయగ పాడి హాయి మనిపించుటే
కాని కంటికి కానరానే లేదోయీ!
రానే రావో కోయిలా, ఇక నీవు
పోనీ పోదువో కోయిలా....
దెగుల యందుల పాట తేని కరగేనో
ముసలి మ్రోకుట్టోట సోలి మరిగెనో
పాయకే మా హృదయ ఫలకాల చిత్రిత
మ్మాయిన నీ పాట, కాన రాలే దీవె.
రాన రావో కోయిలా, ఇక నీవు
పోనీ పోదువో కోయిలా.

కవి: ఇంక భరత వాక్యం.

కనవో, ప్రతి ఋతు మధురీతి

విశవో, ఈ ఆశాగీతి

వడలో సందడిలో ప్రకాంత

వనజవసంగతి నీ ఆశ.

జడిలో అలజడిలో మనోజ్ఞ

శంపాద్యుతగతి నీ ఆశ...

చలిలో ఆకలిలో కలిత

స్వప్న సుధాస్మృతి నీ ఆశ.

పువ్వులోన మధువులో వానంత

కవి పిక గళరుతి నీ ఆశ.....

బృందగీతి

మెరసినవి విను వీధిలోగిట వెలుగు తేనెల పైడి గిన్నెలు

కురిసినవి యీ తోట ముంగిట, ననుచు మల్లెల చలువ సోనలు

ఒలసినవి యీ సంజ వాకిట మధువు లొలికిన పాట తేటలు

వెలసినవి యలసంపు బ్రతుకు అమృత చైతన్యంపు బాటలు

ఒరగినవి వెతలడగి యెడదలు మరపుటచుల మెరపుపాలకి

కరగినవి తరలి మలు కన్నుల విరియు మించుల తోటచూలికి.

(అల్ ఇండియా రేడియో వారి ఆనుమతిని)

మొదటి పాఠము

మొక్క బడి

శ్రీ మొక్క పాటి నరసింహ శాస్త్రి

పాత్రలు

వెంకటేశ్వరుడు

...

మంగమ్మ తండ్రి

మంగమ్మ

డాక్టరు

సుబ్రహ్మణ్య

...

మంగమ్మ అల్లుడు

రాజ్యలక్ష్మి

...

మంగమ్మ కూతురు

చంద్రశేఖరం

...

అయ్య రేవతి వైద్యుడు

~ ~ ~

[హాయిలో ముసలి అంధుడు వెంకటేశ్వరుడు గారు, ఆయన కూతురు వితంతువు మంగమ్మ గారూ, ఉంటారు. ప్రక్క-గదిలోనుంచి మూలగు వినబడుతూ ఉంటుంది.]

వెంకటేశ్వరుడు: అమ్మాయి! అమ్మాయి!

మంగమ్మ: (కళ్ళు నొత్తుకొంటూ) ఏం! నాన్నా!

వెంకటేశ్వరుడు: పిల్ల ఎలా ఉందమ్మా? ఊరికే ఆలా మూలుగుతున్నది అస్తమానమ్మాను.

మంగమ్మ: ఎలా ఉందని చెప్పనూ! తెల్లవార్లూ, ఒక్కమాటూ కంటి మీద కునుకు లేదు, ఒక్కెరగదు! ఏనో బాధ పడుతోంది బిడ్డ! మొద్దులా ఏమీ చెయ్యలేక ఆలోచిస్తూ ఊరుకున్నాను. ఏం దాడి! ఎన్నాళ్ళకీ ఏమార్పు కనబడదాయో. నా తల్లి నాకు దక్కేట్టు లేదు. ఈ లోకంలో లేదు.

మొదట బడి :

ఒకటి తొలుతగా తప్ప ఇంకేమీ ఎరుగదు.

వెంకటేశ్వరుడు: అదేవ్రత సడకమ్మ అలాగ! మరేం భయం లేదు. ఇంకే

కష్టం లేదుంటాడు?

మంగమ్మ: ఏమంటాడు? రావడం, మాడ్డం, ఏవో మందులు పొయ్యి
డం, ఒక్కంతో తూర్పు పడేటట్టు ఇంజక్షన్ ఇవ్వడంతప్ప, ఫలానా జి బ్లూ
కాని, ఇంకా మరే ఆని కీ, ఇంకా చెడు ఆని కా, నోరు విప్పి మాట్లా
డడు. ఇప్పుడు లోపల పరీక్ష చేస్తున్నాడు.

వెంకటేశ్వరుడు: ఏవో మరి! ఆయన శాయశక్తులా తంటాలు వదు
తున్నాడు. వైద్యుడంతకంటే ఏమి చెయ్యకలడు!

మంగమ్మ: ఎవ్వరూ ఏమీ చెయ్యలేరు! ఏమి చేసినా ఆ యేడుకొండల
వాడు చెయ్యాలి కాని—

వెంకటేశ్వరుడు: అఖరుమాటలే!

మంగమ్మ: అలా ఆని మొండితనంగా ఊరుకోలే మాయెను. అడప్రవాణం—
బెంగతో మని పోయి పోయి తోచుకు. అలా కాదు ఇలా చెయ్యి మని
సలహా ఇచ్చినారేనా లేరాయెను. పోనీ పిల్లను వాళ్ళింటికేనా పంపించాను
గాను. వాళ్ళేమైనా ఇంతకంటే జాగ్రత్తగా చూసుకొందు రేమో నను
కుంటాను మధ్యమధ్యక.

వెంకటేశ్వరుడు: మరి కాని అక్కడనుట్టుకు ఇంత కంటే ఎక్కువ ఏమి
చెయ్యగలరు? మన శక్తివంచన లేకుండా చేస్తున్నాం. అయితే వంతునూ,
ఇంగ్లీషు వైద్యులనూ హేమా హేమి లవలవ వాళ్ళను డబ్బుకోసం చూసు
కోకుండా తీసుకోచ్చి చూపిస్తుంటామి. నవ్వొస్తుంది ఆ స్వామికటాక్ష
మంటాడు. ఇక మేలోటు మాత్రం చెబుడో లేదు.

మంగమ్మ: ఎక్కణ్ణు పంపినా, ఎక్కడైతే వారు వాళ్ళింటే, దాని
మొగుడేనా, ఊరి రాడామో! నిన్ను తేలిగ్గా కూడా యిప్పించాను.

వెంకటేశ్వరుడు: సరే అయితే ఇక నీ— ఇంకా నీ పటికి దిగుతాడు.

మంగమ్మ: అతను వస్తే బాగుండు ననీ ఉంది; వస్తే ఎలాగని భయంగానూ ఉంది.

వెంకటేశ్వర్లు: ఏమి?

మంగమ్మ: ఏమీలేదు, అతను నట్టి వ్యతిరేకణంమనిషి. అతని కెంత తోస్తే అంతే కాని ఫాల్గాక్షు డొచ్చి చెప్పినా వినిపించుకోడు.

వెంకటేశ్వర్లు: ఈకాలం కుర్రవాళ్ళ పద్ధతే అంత. ఇంకా అతని పెంకితనం నిన్నేమి చేస్తుంది?

మంగమ్మ: మరేం లేను కాని, ఒక సందేహం బాధిస్తోంది. ఎవరేమన్నా సరే కాని ఈ ముక్కా మూలం లేని జబ్బునంట పుట్టింది కాదని నా నమ్మకం. ఆ నడ్డి కాసులవాడి వ్రభావ మిదంతా సనిపిస్తున్నది. ఈ మాటంటే అతను వేళాకోళాలూ, వెక్కిరింతలూ ఆరంభిస్తాడు.

వెంకటేశ్వర్లు: పోనీ, అలాగే అనుకో! నీనమ్మకం నీది! దాని కతని వేళాకోళా లేందుకు?

మంగమ్మ: ఎందుకా! దాని పెళ్లినుందు మొక్కుకున్నాను, పెళ్లి కాగానే వాళ్ళిద్దరినీ తీసుకొని కొండ ఎక్కి స్వామిదర్శనం చేయిస్తానని. నాటినుంచి నేటివరకూ, ఎన్నిసార్లు అతనిని బతిమాలినా నన్ను వేళాకోళం చేయడమే కాని, అతనుమట్టుకు రాలేదు. అందుచేత మేము వెళ్ళడంలేదు. కార్యం ముందు ఇలాగే, చచ్చినంత జబ్బుచేస్తే అప్పుడు మళ్ళీ మొక్కుకున్నా, నిలుపు దోపు ఇస్తానని. నిమ్మలించడం, కార్యం జరగడం అయిందా? ఆమొక్కు చెల్లిద్దామని ఎన్నివిధాల ప్రయత్నం చేసినా, అతను దానివంటివీద వస్తువు చిన్నం బుగారమేనా కదపడానికి వల్ల కాదంటాడు. మళ్ళీ చేయిస్తానన్నాను. అయినా సరే ఇది కదపడానికి వల్లకాదంటాడు. కావలిస్తే నన్ను చేయించి ఇచ్చుకోమంటాడు. నాకేకసార్లు ఆస్వామి కలలో కనపడ్డాడు. ఈమధ్య మళ్ళీ పురుషు కనపడమన్నాడు. మొన్న వనబడి తల దూతా ఇచ్చున్నాడు.

జెంకటేశ్వరుఁ: ఆహా! గట్టిపేచీ వచ్చిందే! దానికత నసలే వచ్చుకోదు. స్వామి కూడా కాలాన్ని పట్టి కొంతమార్పు చేసుకొని ఇలాటికోరికలు మానుకుంటే బాగుండును.

మంగమ్మ: నీవు కూడా అలా మాట్లాడుతా జేమిటి నాన్నా!

జెంకటేశ్వరుఁ: జెరిదానా! తరుమగా జాగ్రదవస్థలో అవ్యక్తంగా ఉన్న మనఃకోహలూ సంకల్పాలే, మనస్వప్నంలో కనుపించేవి. మళ్ళీ మెళుకువవచ్చిన తరువాత, ఈ స్వప్నాలు జ్ఞానపకం వచ్చి, మన సంకల్పాలను బలపరచి, అచరణకు పురి కొల్పుతాయి. దేవుడికి ఏమి కావలెనమ్మా! ఆయన కేమి లోటు—నిజంగా ఆయనకు లోపే ఆయన నాడు మనం తీర్చగలమా?

మంగమ్మ: నీ వేదాంతాని కేమి లెద్దా—

(ఇంతలో లోపలనుంచి డాక్టరు వ్రజేశం)

మంగమ్మ: (భంగారుగా నిలబడి) ఏం నాయనా! నా బిడ్డసంగతి ఏం చెప్పారు!

డాక్టరు: (మాట్లాడడు.)

మంగమ్మ: ఏం నాయనా! అయ్యో! ఇంకేముంది! (అని గదిలోకి వెళుతుంది)

జెంకటేశ్వరుఁ: ఏమిట్లే డాక్టరుగారూ! పిల్ల ఎలాఉంది? మీ అభిప్రాయమేమిటి?

డాక్టరు: (మాట్లాడడు)

జెంకటేశ్వరుఁ: మీ రేమీ సందేహించక ఉన్న స్థితి ఎమిటో చెప్పాలి.

డాక్టరు: సందేహ మేముంది? కొని ఏమి చెప్పాలో తెలియడం లేదు. నేను ప్రార్థన పూర్తించిన తరువాత ఇటువంటి కేసు ఎప్పుడూ చూడలేదు.

జెంకటేశ్వరుఁ: అయ్యో!

డాక్టరు: ఎంతప్రయత్నం చేసినా దీనిముక్కు—మూలం తెలియడం లేదు.

ఇంతవరకూ ఇది ఫలానా వ్యాధి అని ఎలాపించ లేకపోయినాను. నీవీలే చేరే పేరు పెట్టవలసి వచ్చేట్లుంది. నాకు తెలియక అలా విడిచిపెట్టా ననుకుంటా లేమో నని, ముగ్గురు Specialists ను కూడా తీసుకొచ్చి పరీక్ష చేయించానుకదా. వాళ్ళకూడా ఏమీ అంటు పట్టలేదు. ఇంక నేను చేతు తగ్గది ఏమీ కనుపించదు. రత్నంలాంటిపెల్ల, అలా విడిచిపెట్టడానికి ప్రాణం వస్తుంద లేదు.

వెంకటేశ్వరులు: పోనీ, మరోసాధకం ఏ మైతా చేయించనుంటారా?

డాక్టరు: అంటే?

వెంకటేశ్వరులు: ఏ అయ్యుర్యేద వైద్యులూ చేయించి చూస్తేనో—

డాక్టరు: మీ కేమి టావెనీ! శాస్త్రీయమైన వైద్యం, పెద్ద పేరు పొందిన వైద్యులూ బుర్రలు బుర్రలు ఇద్దలు కొట్టుకుని ఏమీ వెయ్యలేక నోరు మూసు కూకుమంటే, ఏదో గచ్చాకూ, పుచ్చాకూ కలిపి ఇచ్చేవార్య చేతిలో పెదతా నటూ రేమిటి కేసు—

వెంకటేశ్వరులు: గచ్చాకైనా పుచ్చాకైనా దానికి ఒక శాస్త్రీయమైన పద్ధతీ ఉంది కామా? దానివల్లా రోగాలు మరుగునోనూ ఉన్నాయి. అంతే కాకుండా మీ కసాభ్యం అనిపించిన వ్యాధుల అనేక. వాళ్ళు మరుగున్నానూ ఉన్నారకదా.

డాక్టరు: నేను నమ్మను. అది పట్టి నట్టివాడిచేతలో రాయులాంటిది. ఏదో ఒకరోగం తాకతాళ న్యాయంగా కుదిరినా అంతమాత్రం చేత అదో పెద్ద శాస్త్రం ఎలా అవుతుంది.

వెంకటేశ్వరులు: ఏమో కాని, నాకున్న కఠిత మైనది, నావృద్ధి కగో చర మైనది, అనత్యమని కాని, అసలు లేదని కాని అనేటంత సామానం నాకు లేదునునుండీ. సరే, దాని కేమికాని, మ రిప్పు డేమిటి చెయ్యతగ్గది. ఒక దణ్ణంపెట్టి ఊరకోవలసిందేనా!

డాక్టరు: మీరీ కోవం వచ్చినా సరే కాని Quacks చేతుల్లోపడి బతికే

కంటే, కాస్త్రం బాగా తెలిసిన బైద్యుడు చేతులో చావు ముంచిది. ఈమించండి, ఇంత నిర్భయమాటంగా అన్నంకు. మీ ఆమ్మాయి ఏదేనా miracle వల్ల బలకవలసిందే కాని మానవ మాత్రు డేమీ చెయ్యలేదు. వెళ్ళు.

(ఈయన బయటకు వెళుతుంటే ఆమ్మాయి భర్త సుకుమార్ రావు లోపలికి వస్తాడు. గుమ్మంలో ఒకరి నొకరు చూసుకుంటాక. ధాక్టరు వెళ్ళిపోతాడు. ఇతను లోపలికి వస్తాడు.)

వెంకటేశ్వర్లు: ఎవరు వారు?

సుకుమార్: నేనండీ తాతగారూ, సుకుమార్ ని. ఎలా ఉండ. డీమీ మనుమరాలు?

వెంకటేశ్వర్లు: వచ్చావు నాయనా! ఇంకా రాతేదేమో అనుకుంటున్నాం. ఎలా ఉండని చెప్పను! ఇన్నాళ్ళకుంచి పరీక్ష చేస్తున్న బైద్యుడు, ఈ వ్యాధిమితోతన కంటు వట్టడం లేదని ఇప్పుడే చెప్పి వెళ్ళాడు.

(ఇంకలో గదిలోనుంచి మంగమ్మ ప్రవేశం.)

మంగమ్మ: వచ్చావు నాయనా! (అని కంట తడి నెట్టుకుంది.)

(ఒక్కక్షణం నిశ్చబ్దం.)

సుకుమార్: ఏదీ—ఎక్క చుంది?

(మంగమ్మ గదికైపు దారి తీస్తుంది. ముగ్గురూ నిశ్చబ్దంగా లోపలికి వెడతారు.)

[౨]

[గదిలో మంచంపై ఆమ్మాయి ఒళ్ళు తెలియజేయడా ఇటు ఆటూ దొర్లుతూ మూలుగుతూ ఉంటుంది. సుకుమార్ ఒక్క అంగలో మంచం దగ్గరకు వెళ్ళి భార్యకు కాగలిచుకొని ఏడుస్తాడు. మంగమ్మ

కాళ్ళకాట నిక్కున నిలిబడి విచారిస్తూ ఉంటుంది. ముసలాయన ఒక కుర్చీ మీద కూర్చుంటాడు.]

వెంకటేశ్వర్లు: నాయనా! సుకుమార్! ఊరుకో బాబూ! ఏమిటి అలా.

అధైర్య పడతావు?

సుకుమార్: (నిశ్శబ్దం-ఎగుపులు మాత్రం విన పడుతుంటాయి.)

వెంకటేశ్వర్లు: అమ్మాయి, ఏమి టివి? ఆతనికి కాస్త ధైర్యం చెప్పడం పోయి, ముందు నువ్వే ఇలా అయితే ఎలాగు? కంఠంలో పొణ మున్నంత సేపూ, మనం పరమేశ్వరుడుమీద భారం వేసి ధైర్యంగా ఉండవలసినదే-

మంగమ్మ: (కళ్ళు తుడుచుకుంటూ) లే! నాయనా, లే! విచారించి ఏమి జయ్యగలం? ఆ శ్రీ వెంకటేశ్వరులవారే ఉన్నారు అన్నింటికీ.

వెంకటేశ్వర్లు: రా! బాబూ, ఇలా రా; కూచో ముందుసంగ తేమిటి?

సుకుమార్: ముందు సంగ తేమి టంటే, నేను మట్టుకు ఏమి చెప్పగలను ఇప్పుడు? ఇంత ఎక్కువగా ఉన్న దనుకో లేదు. కాస్త ముందుగా తెలిస్తే, పోనీ, ఏ చెన్న పట్టణ మేనుకు వెళ్ళవలె, ఏదో చేసేవాణ్ణి. కొంప మీది కొచ్చే వరకూ నాకు సరిగా తెలియవరిచారు కారు.

వెంకటేశ్వర్లు: అలా అనడం భర్మం కాదు. ఇక్కడ ధైర్యలోపం ఏమీ జరుగ లేదు. శాయశక్తులా తంటాలు పడు తున్నాం. ధైర్యం చెప్పినమాటలను పుచ్చుకుని, నీకూ మీవాళ్ళకూ కూడా వాస్తూఉన్నాం. దూరాన్ని ఉన్నావు. నీవు అధైర్య పడతా వేమో' నని, మీ అత్తగారు అంటున్నా, కాస్త స్త్రీ ఎప్పటి కప్పుడు నీకు తెలియపర్చు మని చెప్పాను. ఇంతకూ నాగార్జున ఇలా ముంచుకో చ్చింది. ఏం చేస్తాం! ఇలాటిని మనకోటి చెప్పి రుద్దామా-

సుకుమార్: ఆ దాక్తురు నట్టి పతివేదివాడు అయి ఉండాలి! ఇన్నాళ్ళు ముందుగా, ఊరు ఉంటాడా! తనకు ఇంతు పట్టకపోతే, మొదటనే పట్టకపోతే, సిరి!

వెంకటేశ్వరుఁ: తొందర పడకు బాబూ!

సుకుమార్: తొందరేమి బండీ? వీళ్ళవగ్గులుండే తెనులే ఇది. శివరా
దరి చెప్పడానికి వెళ్ళన పోయినాం! ప్రాణం అంటే దమ్మిడినిస్తు లక్ష్యం లేదు.

వెంకటేశ్వరుఁ: లక్ష్యం లే కేమి నాయనా! ఉన్నది. ఉన్నది నుక నే రా
త్రసక పగ లనక, ఎం దనక వా ననక, మనం ర మ్మన్నప్ప దమ్మ వచ్చి నిద్ర
హారాలు మానుకుని అవస్థ పడుతుంటారు. వాళ్ళు మట్టుకు సుఖ పడలేక నా!
కాని మానవ విజ్ఞానం, ప్రజ్ఞా, పరిమితము అన్నమాట మరచి పోయాడను.
వాళ్ళకు తెలిసి నంత వరకూ ఏలోటూ చెయ్యరు. వాళ్ళ బుద్ధి కత్తిత మైన
గాని కేం చేస్తారు. అందుకనే, అయిన న్యాయంగా ఇప్పుడే తన కి దండా
అయోమయంగా ఉన్నదనీ, తనవల్ల కా దనీ చెప్పాడు.

సుకుమార్: ఈ స్థితికి వచ్చిన తరువాతి చెప్పేం, చెప్పకేం?

వెంకటేశ్వరుఁ: నాకు నో చినవని ఒకటి చేశాను. ఈ పూజో ఒక విచిత్ర
మైన వ్యక్తి ఉన్నాడు. అతను ఒక విధ మైన అయుర్వేద వైద్యుడు. మా
మూలు పద్ధతిలోవాడు కాదు. జన సామాన్యానికి అతనిమీద విశ్వాసం
తక్కువ. కాని నాకు మట్టుకు ఏదో కొంత గురి ఉండి అతనికి కబురు
పంపించాను. వస్తా డను కుంటాను. ఏమి చెవుతాడో చూద్దాం. అంత
కంటే మనం చెయ్యదగ్గ దేమీ కనుపించదు.

సుకుమార్: కదపడాకేనా వీలు లే దాయెను మనిషి.

మంగమ్మ: ఎవ రెన్ని చెప్పినా సరే కాని, ఇది వంట పుట్టిన జబ్బు
కాదు. ఏ వైద్యుడికీ లాంగేదీ కాదు.

సుకుమార్: (కొంచెం పెటకారంగా) అలాగా— పాపం అసంగతి
తెలియండి, ఇంత కాలం ఎందుకు వైద్యం చేయించారు?

మంగమ్మ: ఊరుకోలేక. అయినా అడగాన్ని, దిక్కు-చూలినదాన్ని: నా
మాట వినేవా రెవరు? చేసేవా రెవరు?

సుకుమార్: అ దేమిటి, మీ ఇంట్లో మీమాట విన్నవా రెవ రుంటారు?

మంగమ్మ: అంత అదృష్టమా అని—ఎవరిదాకానో ఎందుకు నాయనా,
నువ్వు విన్నావా ఏమిటి?

సుకుమార్: ఓహో! నామీదనే వడ్డదా! ఏమి! నేనెప్పుడు వినలేదు
మీ మాట? మీ అమ్మాయిని ఎక్కడు చంప మంటే అప్పుడు పంపి,
ఎన్నాళ్ళుంచ మంటే అన్నాళ్ళూ ఉంది, మీ ఇంటినుట్టూ తిరుగు
తున్నందుకొ ఇది?

మంగమ్మ: నీ చెళ్ళాకోసం నువ్వు తిరగడం ఎవరికి ఉద్ధరింపు! దాని
కోరిక కాని—పిల్లకి మొక్కుంది నాయనా! అది తీరిస్తేనే కాని దానికి
సుఖంగా ఉండదని ఎన్నివిధాల మొత్తుకున్నా విన్నావా? నామాట గడ్డి
పరక కింద కట్టి పోరేశావు! ఇప్పుడు ముందుకొచ్చింది!

సుకుమార్: ఓహో! అదా సంగతి!

మంగమ్మ: అవును, అదే సంగతి. కర్రదానికి రోగం లేదు, రొద్దు
లేదు, ఆ ఏడుకొండలవాడు బాకీ వనూలుచేసుకోదాని కొచ్చాడు. ఇది
రోగం కాదు, కనుకనే దాని ముక్కు ముఖం ఎక్కరికీ దొరకడం లేదు.

సుకుమార్: మీరుమట్టుకు దొరికింది పాపం. అయితే దానికి తగ్గ చికిత్స
ఏదో మీరే చెయ్యకపోయారూ, ఇంత డబ్బు ఖర్చుపెట్టి వైద్యం చేయిం
చక పోతేను?

మంగమ్మ: నా చేతులో ఉన్న వ నైతే అప్పుడే చేసేదాన్ని.

సుకుమార్: మీ చేతిలో కాకపోతే ఇంకెవరి చేతులో ఉంది? రోగ
నిదానం తెలిసినవానికి చికిత్స తెలియకపోతుందా?

పంకజేశ్వరు: తెలియ కేం—తెలుసును. అది అవిద చెపుతున్నది,
నువ్వు వచ్చేసరికి.

సుకుమార్: అలాగా!

పంకజేశ్వరు: శ్రీ పంకజేశ్వర స్వామి మా ఇలవేల్పు. అందుకనే
మా పేరు పంకజేశ్వరు అని పెట్టారు మా వాళ్ళు. నీ వివాహం నుండి

మిమ్ముల నుభయులనూ వివాహం కాగానే తిరుపతి శ్రీమదుపదేశా నని మొక్కకున్నవట. అందుకు నీవు అంగీకరించు కారణంలేత ఆ మొక్క-
చెల్ల లేదు. అపైన నీ కార్యంమందు పిల్లకు చాలా జబ్బుచేసిన. సంగతి
నీకు జ్ఞాపక ముండే ఉంటుంది. అప్పుడు మళ్ళీ మొక్కకుందీ, ఇదివరకు
మొక్క చెల్లించని ఆపరాధం కింద ఈ సారి పిల్ల వస్తువులు నిలుపుదోపు
ఇస్తా నని. దానికి నీవు అంగీకరించలే వట. ఈ రైతు మొక్కలూ
చెల్లించని కారణంలేత. స్వామి కప్పుకు అగ్రహం వచ్చిందనీ, ఆ కారణం
చేత ఇంత జబ్బు చేసిందనీ ఆమె నమ్మకం.

సుకుమార్: అలాగా!

వెంకటేశ్వరు: అవిడ నమ్మకమే కాదు. స్వామి ఆమెను స్వర్గంలో
కనపడి చెప్పాడట. వైగా వేణి ఇమ్మన్నాడట.

సుకుమార్: ఇద్దరుకో మనండి. అవిడ ఏమి ఇద్దరుంటే మట్టుకు నా
అభ్యంతర మేమింది?

మంగమ్మ: బాగానే ఉంది. నీవేళాకోళాలూనువ్వాను! ఈవేళాకోళాల
తోనూ వెక్కిరింపులతోనూ ఇంతవరకు తెచ్చావు. నే నెచ్చేదైతే నీ నెల
జెందుకు? ఆయోగం ఈ జన్మ కింక లేదు. ఏ అర్థనాడబ్బులతోనో నా
ఇబ్బంది తీరిపోతుంది.

సుకుమార్: వేళాకోళ మేమిటి? మిమ్ముల్ని అడిగాడంటే మీ దేమా
నమకున్నాను. మీది కాకపోతే నాదా ఏమిటి కొంటిసి!

మంగమ్మ: నీది కాదు, నాది కాదు. పిల్లది. సాపం, ఏమీ ఎరగవు.

సుకుమార్: ఓహో! ఇదొకటి నిశ్చయించారక్క మాట.

వెంకటేశ్వరు: ఏమీ నిశ్చయించలేదు. అవిడ విశ్వాస మిది.

సుకుమార్: ఇలాటి మాధ విశ్వాసాలు పెట్టుకోవోగం అలా మందర
పెట్టారు.

వెంకటేశ్వరు: నువ్వలా అనడం న్యాయం కాదు. నుండు మా పిల్ల,

తరువాత నీకొర్యాను. అయితేత దాని అకోగ్య విషయంలో నీకున్నంత
బాధ్యత మాకు ఉంది. దానికి సలత పొరంభించి నప్పటినుంచీ వైద్యం
చేయిస్తూనే ఉన్నాం. ఈ మధ్యనే మీ అత్తగారికి ఈ అనుమానం కలిగింది.

మంగమ్మ: ఇలా అని పోతాడనే అప్పటికీ నోరు మాను కూరు
కున్నాను.

సుకుమార్: నే నన్నా నని కోవమే కాని ఈ కాలంలో ఇంకా తను
పతి వెంకటేశ్వర్లు, మొక్కులూ ఏమిటండీ!

వెంకటేశ్వర్లు: ఈకాల మేమిటి, ఆ కాల మేమిటి? దేవుడు అన్ని
కాలాల వాడూను.

సుకుమార్: నేను దేవుడు సంగతికాదు చెప్పింది ఆ వెంకటేశ్వర్లు
సంగతి.

(మందం మీద రాజ్యం మూలుగు)

వెంకటేశ్వర్లు: మనవాళ్ళు కొందరు దేవుడుకే వెంకటేశ్వర్లుని పేరు
పెట్టారు.

సుకుమార్: హ-హ-హా వెంకటేశ్వర్లు దేవుడే అయితే ఇలా ప్రవ
ర్తించడు.

(మళ్ళీ రాజ్యం మూలుగుతుంది)

మంగమ్మ: మనం ఎంత తేలి మనవాళ్ళ మీనా దైవనిద కూడదు. ఆ
వరుషవాళ్ళులు చెవిని పడగానే బాధ ఎక్కువవుతోంది బిడ్డకు.

సుకుమార్: Rubbish.

వెంకటేశ్వర్లు: అయిన ప్రవర్తనలో ఏమిటి లోటుకనిపెట్టావు?

సుకుమార్: అంతా లోటే! ఈయనేగానూ, I mean this Tirupati
fellow— తను దేవుణ్ణి అని, తన దర్శనం చేసుకొని ముడుపు చెల్లించు
కుంటే రోగాలు కొద్దులూ నయం చెయ్యగల ననీ, కష్టాలూ నష్టాలూ
కాకుండా చెయ్యగల ననీ ఇలా తన దగ్గరకు రాకపోతే అనేక ఇబ్బం

మొక్క బడి

దులు కల్పించగల నదీ పంచమ దళం చేత బోలెడంత ప్రచారం చేయి
స్తున్నాడు. ఇంతకంటే better advertised person కాని సరుకులు
కాని దేశంలో కనపడలేదు. మన మందమతులు ఆ దంత నిజం అను
కోడం, కాస్త తలనొప్పి వచ్చేసరికి తుదకైన తరువతి బయలుదేరడం, ఉన్న
లాడ్డు లాసుకూ అక్కడ దిప్పించి మరింత దరిద్రం ఆనుభవించడమూనూ
How ridiculous! ఇటువంటి మాధ విశ్వాసాలు పోలేనే కాని దేశం
నాగుపడదు.

మంగమ్మ: ఆ పేం లేకుండా మీరు దేశాన్ని ఏమాత్రం ఉద్ధరిస్తున్నది
చూస్తున్నాం కాదూ!

వెంకటేశ్వర్లు: దేవుడున్నాడనే నమ్మకం, ఆయన మీద విశ్వాసం
ఉండడం మూర్ఖతంటావా?

శుకుమార్: నా ఉద్దేశం అది కాదు తాతగారూ! దేవుడిమీద నమ్మకం
ఉండకూడదని కాదు. ఈ చచ్చు రాళ్ళే దేవుళ్ళవని నా గోల.

వెంకటేశ్వర్లు: నాయనా! య ద్భావం త ద్భరతి. రాయి అయితే నేం
రప్పయితే నేం, ఏ దైతే నేం? నమ్మకం ఉన్నవాడికి అణువు మొదలు
బ్రహ్మాండంవరకూ సమస్తం ఈశ్వర మయమే!

శుకుమార్: కావచ్చు. అది వేరే సంగతి. అమహత్తరమైన భావని, సర్వ
సమత్వం, మరచిపోయి కనపడ్డ ప్రతి నల్లరాయి ఇటుకబంతా దేవుళ్ళని,
వాట్లకు బోలెడంత డబ్బు తగలేసి దేవాలయాలు నిర్మించి, మొక్కబ
ళ్ళనీ, ఉత్సవాలనీ, ఊరేగింపులనీ ఇంకా ఉన్నది ఉండి, దేశం దిబ్బి
చెయ్యడం ధర్మమూ! ఈ డబ్బంతా ఉంటే ఎన్నెన్ని ఆస్పత్రులు కట్టవచ్చు.
ఎన్నెన్ని యంత్రకాలలు నిర్మించవచ్చు; ఎంతమంది బీదసాదలను రక్షించ
వచ్చు. ఈ విగ్రహాలూ ఈ దేవాలయాలతో వికారం, వికృతీతం కావలసిన
మానవదృష్టి సంతోషితం చేసి, నమస్త కార్యములూ విట్టివల్లనే సిద్ధిస్త వని

నమ్మించి జనసామాన్యము చూపుటనూ, క్రియ కుశలమునూ శక్తు
న్నార మన పెద్దలు.

వెంకటేశ్వరులు: నువ్వు చెప్పింది నిజమే, కా దనను నీ సంఘసేవ కూడా
ఈశ్వరాధారణే. ఇదో మోస్తరు విగ్రహాధారణ. శరీరబాధ నివారించ
డానికి ఆస్పత్రిలో ఎంత ఆవసరమో భవబాధ నివారించడానికి దేవాల
యాలు అంత ఆవసరమూను.

సుకుమార్: అలా అని ఊరకే మనం ఉపాస్తున్నాం.

వెంకటేశ్వరులు: ప్రతివాళ్ళూ గాలిలో ఎగరలేరు కాదు. నేలమీద నడిచే
వాళ్ళకు నేల ఆసరా లేకపోతే ఎలాగా? ఏదో ఒక ఆధారం కావలె
ననుకున్నంత మాత్రంచేత వాళ్ళదృష్టి సంకుచిత మవుతుందో కాదో చెప్ప
లేను. కానీ వాళ్ళ జీవితం మట్టుకు కొంత శూన్యంగా ఉంటుంది. మీ
యువకు లందరికీ దేశాన్ని ఉద్ధరిద్దా మనే ఉత్సాహమే కాని, ఆకార్యం
వీరికిగా చెయ్యవలెనో, ఏమి ఆవసరమో తెలుసుకునే ఒకటి లేదు

సుకుమార్: నువ్వున్న వృధాగా నిండినదమే కాని మా ఆశయా
లేమిటో తెలుసుకునే ఉదార హృదయాలు మీకూ లేవు.

వెంకటేశ్వరులు: వ్రజుల విగ్రహాలను బద్దలు కొట్టి, వాళ్ళ అర్చనలకూ
ఆరాధనలకూ అవకాశం లేకుండా చెయ్యవలె ననే ఉత్సాహంలోనూ
ఉద్రేకంలోనూ వాళ్ళ విశ్వాసాన్ని, అస్తిక్య బుద్ధిని నాశనం చేస్తూన్నాడు.
ఇవన్నీ డున్న ఇల్లు బాగా లేక బద్దలు కొట్టవలె నంటే, వేరే ఇల్లు చూపించి
మరి ఇది పాడుచెయ్యాలి, కాని ముందే దిది నిర్మూలనం చేసి ఇంట్లో ఉన్న
వాళ్ళకు నిరాధారంగా వీధుల్లోకి తోలే ఏలాగ? ఇంతకూ మీకు చేత
నయింది నిర్మూలనమే కాని సృష్టి కాదు మీకు వేర్వీరు విద్య అంతటిదే.
ఒక్క మాట నాకు తోచింది చెబుతాను. ఈ సర్వకారాధననీ, వికాలదృష్టి
లనీ పెద్ద కబుర్లు చెప్పేవాళ్ళు చాలా మంది, నీకు కోపం వచ్చినా సరే,
ప్రస్తుతం గాళ్ళకు అని నా నమ్మకం. పొరపాటుగా నాస్తికులుకూడా

కాదు, యదార్థంగానా నీకు లెనా కొంత నయమే. ఏమీ కాదంటా దేవుని
చింత లేకుండా ఉన్నారు.

మంగమ్మ: మాబాగా అన్నావు. వాళ్ళ పోతు లేమిటో వాళ్ళ పేమ
లేమిటో అంతేనే కాని, దేవుడూ అక్కర్లేకు దేయ్యమూ అక్కర్లేకు
వాళ్ళకి.

సుగమార్: పొరపాటు, చాలా పొరపాటు! ఒక పెళ మీ రన్నదే నీ
మనునన్నా మీ మూఢభక్తికంటే తెలి జైన నా న్నికతే మంచిది.

(మంచమీద మూలుగు)

మంగమ్మ: ఇప్పు డీ దిక్కుమాలిన తర్కం ఏమిటి వాన్నా పిల్లనగతి
చూడక?

సుగమార్: ఎంతో తెలివితలులైనా, విశ్వాసంతోటి, భక్తితోటి
నమ్మగంతావు నాయనా! ఇప్పుడు నాకు విగ్రహగాఢ నంటే ఇష్టం లేదు.
మూఢభక్తి నాకు ఇష్టం లేదు. కాని ప్రజాసామాన్యానికి ఏరాయో,
రహ్మా, గుడ్డి, కుంటో, వాళ్ళ దేవుళ్ళు వాళ్ళ కుండొద్దూ! చిన్న పిల్లలు
చూశావు—ఎంత దరిచుకై నా, పగిలిపోయినదో, నిగిరిపోయినదో అప్పుడు
ఒక రోటాకు ముక్కో, పండుముక్కో, బొమ్మని అనుకుంటేనే కాని
వాళ్ళకు కాలక్షేపం కాదు. నయస్సులో ఎంత పెద్దవాళ్ళ మైనా సృష్టి పరి
ణామంలో మనం అంత చుటిపిల్లలమే కాదూ!

సుగమార్: అయితే వాళ్ళకు ఎదుగు బాగుగు లుండరా? అక్కర్లేదా?

వెంకటేశ్వర్లు: కానూ కావాలి. ఎవరనూ ఎదుగుతారు. కాని ఇంత
నరక వాళ్ళబుద్ధి వికాసం పొందే, ఈశ్వరుని నిర్గుణ, నిరాకార, స్వీ
కారి, సర్వాంతర్యామిత్వం పూర్తిగా అవగాహన చేసుకొని, అనుభవంలోకి
తెచ్చుకో కలిగదాకా వాళ్ళ విశ్వాసాలూ వాళ్ళ నమ్మకాలూ వాళ్ళ
కుండనియ్యి. దానివల్ల వాళ్ళకు కాని, భేదానికి కాని, వచ్చిన ముప్పేమీ
లేదు. భక్తి విశ్వాసాలూ క్రియా శక్తికి ప్రార్థనూ పాలు. పరివార్ల మైన

భక్తి ఇచ్చాళక్తిని స్య మైన మార్గంలో నడిపించి, క్రియాశక్తిగా పరిణామింప చేస్తుంది. అందుచేత నీ భక్తి వల్ల ప్రజలకు కలిగే కాంత ఆనందం కూడా లేకుండా చేసి వాళ్ళ సంధికారంలో వణేస్తా ననడం ధర్మమా—

సుకుమార్: అంధకారంలో ఏమీ పడెయ్యడం లేదు. రాళ్ళే శాశ్వత మనుకుని చలనం లేకుండా ఎదురుబొడుగులు లేకుండా కూర్చున్న వాళ్ళకు కొంత వని కల్పించా నన్నమాట. వాళ్ళ తెలివితేట లుపయోగించి, ఆసలు వస్తువును తెలుసుకోడానికి చ్చయల్పిస్తారు.

వెంకటేశ్వర్లు: నే ననేది అంతవరకూను. వాళ్ళను నిరాధారంగా విడిచి పెట్టడం చాలా ప్రమాదం.

సుకుమార్: ఏమీ ప్రమాదం లేదు. మనం భ్రమ పడ్డమే ప్రమాదం—

వెంకటేశ్వర్లు: నాయనా! ఆనక శతాబ్దాలనుంచి ప్రజలు కష్టం లోనూ, నిరాశలోనూ, నిస్పృహలోనూ ఏమీ తోచక, ఏమీ చెయ్యలేక దైవ సన్నిధి నే పరిపూర్ణ విశ్వాసంతో, భక్తితో, ఈ దేవాలయాలకు వచ్చి అక్కడ స్వామిసన్నిధి, వాళ్ళ ఆశయా, ఆశయాలూ పార్థసలూ వెళ్ళిపో సుకుని కొంత సునశ్చాంతిలో వెళ్ళిపోయారు. ఆమనుష్యులు పోయినా; ఆ దేవాలయాలు ఆ దేవుళ్ళు మిగిలారు. ఆ పార్థసలూ ఆ సంత్రాలూ వాయు తరంగాలలో లీనమై అక్కడ శాశ్వతంగా ఉండిపోయి, తరువాత తరాల వాళ్ళకు సహాయ పడుతున్నాయి. వాళ్ళ ఈ ఆశాంత కాస్తా ఎందుకు తీపులా నంటావు నాయనా! వాళ్ళకు తగిన విద్యనేర్పి బుద్ధి వికాసం కలిగించనలెనే కాని కేవలం సమ్మలనంవల్ల ఏపనీ జరిగదు బాబూ!

మంగమ్మ: అయ్యో—ముందుకొస్తోంది. పిల్లమాటేమిటి నాన్నా?

సుకుమార్: జర క్కేం చేస్తుంది? మహాదక్కగా జరుగుతుంది. ఈ సాతవిశ్వాసంలూ సమ్మకాలూ వునాదులతో వెళ్ళగించి పారావృత్తేనే కాని పునర్నిర్మాణం పునస్సృష్టి చెయ్యడానికి వీలుండదు. ఈ తరుపతి/ అయిన ఉన్నాడే ఈలాటివాళ్ళు అంతా పోనాలి.

మంగమ్మ: ఆ ఆ హరి హరి! (అని చెప్పుచు మామూలుగా ఉంది.)

(బయట పెద్ద ఉరుములు చప్పుడు మంచంమీద నుంచి జరిగినది.)
అందరు మంచంబద్ధగరకు పరుగెడతారు.)

మంగమ్మ: అయ్యో, నాతల్లాయి! ఇంకేముందోయి దేవుడా! (అని రోదన)

సుకుమార్: రాజ్యం నా రాజ్యం! (అని ఏడుపు)

వెంకటేశ్వర్లు: తొందర పడకండి, భయం లేదు, ఏమిటి, నాతాత్తుగా
గదంతా ఇలా చల్లపడి పోయిందే—

(అ మాటలో ఆయుర్వేద వైద్యుడొస్తాడు)

వెంకటేశ్వర్లు: ఎవరు వారు?

వైద్యుడు: నేను చంద్రశేఖరాన్నండి. తమరు రమ్మస్వారంపే

వెంకటేశ్వర్లు: రండి బాబు సమాచారానికి దేవుడులా వచ్చారు. ముందు
అమ్మాయిని చూడండి.

చంద్రశేఖరం: (అమ్మాయిని పరీక్ష చేస్తాడు) అయ్యో, మీ రేమీ
అనుకోకుండా ఉంటే ఒక్కసంగటి మరచిచేస్తాను. ఈ అమ్మాయికి శరీర
రక్తమైన గుగ్గూత ఏమీ కనుపించదు.

మంగమ్మ: ఆ, అలాగాండి—

సుకుమార్: ను రైతే ఏ మంటారు?

చంద్రశేఖరం: మీకు నమ్మక మురిడ దేమో నని సందేహిస్తున్నాను.

మంగమ్మ: మాకు నమ్మకం లేకపోవడ మేమిటండీ?

సుకుమార్: ఆయినా చెప్పండి.

వెంకటేశ్వర్లు: పరవా లేదు. మీ రేమీ సందేహించ నక్కర లేదు
చెప్పండి.

చంద్రశేఖరం: ఈపిల్ల నేవో దేవత, వెయ్యమో అవహించింది. అది
కనక పోతే పిల్ల నిశ్చయంలా ఉంటుంది.

మంగమ్మ: ఆమగో విన్నారా, నీ అమ్మకడుపు చల్లగా, ఉప్పుమాట చెప్పారు తండ్రి—

సుకుమార్: చెయ్యి మాస్తే ఎలా తెలిసింది? ఇదేదో—

(పైక పెద్ద ఉరుసులూ మెరుపులూనూ)

చంద్రశేఖరం: అయ్యా, మీకు చిన్నతనం ఇప్పుడు తెలియకుండా. వారు పెద్దలు అడిగారూ, గనక వారి నుండి గౌరవముకొద్దీ నా అభిప్రాయం చెప్పాను కాని మరొకళ్ళు రమ్మంటే కాను— మాట్లాడను.

వెంకటేశ్వర్లు: మా అమ్మయి అభిప్రాయంకూడా అదే నండీ— శ్రీ వెంకటేశ్వర స్వామి ఆవహించాడని.

సుకుమార్: I don't believe it. ఇదంతా ఆవిడ వన్నిన పన్నాగం—

చంద్రశేఖరం: అయ్యా! తొందర పడకండి. మనం మృత్యుసన్నిధిలో ఉన్నాం. మన నమ్మకాలూ తెలివితేటలూ ఏమీ పని చెయ్యవు.

వెంకటేశ్వర్లు: ఎవరు వారు?

చంద్రశేఖరం: కొత్తనా రెవరూ రాలేదండి—

వెంకటేశ్వర్లు: అయ్యా, రాకపోవట మేమి? మరి వా రంతా ఎవరు? ఎక్కడ రాలేదు. గదంతా జనంతో నిండిపోయిన టుండి. హఠాత్తుగా గదంతా ఇంత చల్లపడి పోయింది. చంద్రశేఖరం గారూ, తరుణం సగిరి పించిన టుండి.

చంద్రశేఖరం: చిత్తం— వ్యవధి లేదు. నిమిషాలలోకి వచ్చింది. పిల్ల దక్కవలెనంటే, మీ మొక్కుబడు లేమైనా ఉంటే వెంటనే చెల్లించుకుంటామని నువ్వు మొక్కుకోండి. ఆ స్వామి అనుగ్రహం కంటే ఈ విష్ణు శీలిచాలి, కాని మానవమాత్రుడేమీ చెయ్య లేడు. సెలవు (అని వెళ్ళిపోయాడు.)

(వెంకటేశ్వరుడు గారు తలదంచుకుని నమస్కరిస్తూ కూచుంటాడు. పైన పెరి
ఉరుమాల చప్పుడు, మంచంమీద పెద్ద పే.)

వెంకటేశ్వరుడు: అయ్యో, పిల్లరోయ్!

మంగమ్మ: అయ్యో, నాతల్లాయీ! ఇంకేముందోయి — నాబిడ్డ
గొంతుక చేసులారా కోనుకున్నానోయీ! నా తండ్రి — వెంకటాచలపతి!
ఇంత పరమా తెచ్చావు నాయనా — ఇంక నా గతేమిటి తండ్రి — (అని
ఏడుస్తూ గదిలోనుంచి పరుగెత్తు కెళుతుంది.)

సుకుమార్: అయ్యయ్యో రాజ్యం నన్ను విడిచి పోతావా రాజ్యం
మాట్లాడవూ — ఒక్కసారి మాడవూ, రాజ్యం — రాజ్యం — నా గతేమిటి!
రాజ్యం —

(అని పెక్కి పెక్కి ఏడుస్తుండగా లోపల గణ గణ గంటువినబడుతుంది.)
అయ్యో, పరమేశ్వరా, దయామయా, వెంకటేశ్వరస్వామి, నా అపరాధం
మన్నించు తండ్రి! నా రాజ్యాన్ని రక్షించు స్వామి — నీదివ్య దర్శనం
చేసుకుని నీరు నిలుపు దోవూ, వేణీ, అర్పించుకుంటూ స్వామి — అయ్యో,
రాజ్యం —

(అని ఏడుస్తుండగా లోపలనుంచి మంగమ్మగారు తడిబట్టలతో హఠాత్తు
తీసు కొచ్చి రాజ్యం కళ్ళకూ వొంటికి ఇద్దుతుంది. క్షణంలో రాజ్యం పెద్ద
నిట్టూర్పు ఏడుస్తుంది. తల్లి మొగుడూ అమ్మాయి కేసి చూస్తారు. నెమ్మదిగా
కళ్ళు తెరుస్తుంది. ఇటూ అటూ చూచి దాహం అని పంజు చేస్తుంది.)

మంగమ్మ: నాతల్లి బరికింది! తండ్రి, రక్షించావు నాయనా —

వెంకటేశ్వరుడు: అ- అలాగా అందుకనే గది మళ్ళీ నిర్జనమై, ఆ చల్ల
దనం పోయింది — వెంకటేశ్వరస్వామి అనుగ్రహం ఉంటే లోకేమిటి —
(నెమ్మదిగా కాసిని సాయి పోస్తారు. అదే భర్త కేసి చూచి చెయ్యి గాసి
చచ్చాడా! అంటుంది.)

శుకుమార్: రాజ్యం! (తన అమె చెయ్యి పెట్టుకుంటూ వక్రి-కక్రి-
 వదుస్తూ చెయ్యి ముద్దు పెట్టుకుంటాడు. రాజ్యం నెమ్మదిగా అతని తల-
 నిమిరుతుంది. వెంకటేశ్వరుల గారు వెంకటేశ్వరస్తుతి చెప్తారు.)

అత్యద్భుత సప్తబుషయ స్వముపాద్య సంధ్యా
 మాకాశసీంధుకమలానిమనోహరాణి
 ఆధాయ, పాదయుగ మర్చయతుం ప్రసన్నాః
 శేషాద్రిశేఖరవిభో తవ సుప్రభాతమ్!

మహాభారతము

శిల్ప నిద్ర

శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్య తా.స్రి.

[అర మవాటికలో అతాగృహము. రంగులదీపాలు. చంద్రోదయ మయింది. వెన్నెల పర్యంకంమీద పడుతూ, జోత్స్నాభిసారికలాగా అదర్శంగా అసిన ఆయినసిర్మలకు వన్నె పెట్టుతున్నది. కొంచెంమారాన ఆమెభర్త చిత్రి కానుడు, కుంచెతో పటము చిత్రిస్తూ ఉంటాడు. పటము చాలాభాగం అయింది. ఇమె మధ్యమధ్య కదులుతుంది.]

కాంతిదేవ: అనుగో మెవ వంచేస్తున్నావు! కొంచెం పక్కకు ... కుడి వైపుకు వెనక్కి ఎత్తాలి... నీవాలకొలను చెరిపివేయ వద్దు. ఒక్కక్కడం సరిగా కూడంటే తర్వాత నీయిష్టం పచ్చినట్టు వెళ్ళిపోవచ్చు.

నిర్మల: [చలనం కనబరచి] అబ్బా, ఎంతసేపు ఈగోల ఎరక్క పోయి అదర్శంగా కూచోటానికి ఒప్పుకొన్నాను.

కాంతిదేవ: అనుగో, కనిపిపోయినావు. బొమ్మ కాస్తా సరిగా రాదు. ఈఒక్కసారి కదలకుండా ఉన్నా వంటే ఇక మళ్ళీ ఇ దైపోయేదాకా ని స్వేమి అడగను.

నిర్మల: అది ఇవ్వేదే కానూ కాదు, నాకు స్వేచ్ఛా లేదు! వైదులొ వేళాదు. కూచోక తప్పుతుంది! సరే - కానీయండి [అర కదలకుండా మెనలకుండా స్థిరత్వం వహిస్తుంది]

కాంతిదేవ: ఇంచాకటి మాదిరిగానే కూచోవాలి. అలాగే ఆకా లిటు కొంచెం తిప్పి. కుడిచేయి వెనక్కి పోవాలి. ముఖం కుడివైపు కోరగా వరిగితే బా గుంటుంది... [ఆమె అనిధంగా అనుసరిస్తుంది. కాంతిదేవుడు యధాపర్యం అనిధంగా ఆమెకుంక చూస్తూ, చిత్రిస్తూ మధ్య మధ్య] మీర

మునుగు బుజాబిమివ పడిపోయింది. ఎవరుచాలి... [అమి దిద్దుతుంది.
రచన సాగుతుంది. తటాటాన లేస్తుంది కాసేపటికి] క్షణం సరిగా కూచోవు-
గదా! ఇంత అల్లరిదాని వంటే పెళ్ళి చేసుకొనేవాణ్ణేనా?

నిర్మల: మిమ్మల్ని చూసి నవ్వుచుంటే మీ పోలికే వచ్చింది నాలోకి నే-
నేం చేస్తాను. అది నాలసా?

కాంతిదేవ: ఏదో ఒకవిధంగా నామీద తప్పు కట్టేయా అని నీతిలో
దన. సరేలే కొని. తిప్పుంతా నాదే. ఓపికపట్టి కదలకుండా రెండునిమి
షాలు కూచున్నా వంటే తర్వాత నీ జీం చేయి వంటే అది చేస్తాను.

నిర్మల: త్వరగా గీసేయండి మరి. [యథానిర్దిష్టంగా కూర్చోని, కాసే-
పైన తర్వాత బాట్యహాసంతో కొంచెం కదిలి] మరి మీకు నే బాగున్నానా
అది తక్కువ? చెప్పండి చూద్దా.

కాంతిదేవ: విషయం వచ్చే. కొని కొంచెం ముందు చేస్తా.

నిర్మల: [కాసేపు సరిగా ఉండి, తర్వాత] మీకు ప్రేమించేది నన్ను,
నాచిత్రానా?

కాంతిదేవ: రెంటినీ. [అని ప్రాసాకొంటూ ఉంటాడు.]

నిర్మల: అ దెట్లా వుదురుండి? బొమ్మకు పోణముందేమిటి?

కాంతిదేవ: పోణ ముంటేనా ప్రేమించేది?

నిర్మల: విలే నన్ను వదిలివేయండి. బా మమ్మన్నది కాదా మరి?

కాంతిదేవ: కొని బా మ్మెట్లా వచ్చింది? నీ వుండబట్టేనా? [మెలమెల్ల
గా చిత్రలేఖనక్రియలో ముగ్గు డొబాడు. కొలం గడుస్తూ ఉంటుంది.]

నిర్మల: [అటూ ఇటూ చూచి మళ్ళీ కదిలి] ఇది యెవ్వడు వూర్తి డొ-
టుంది? ఎన్నో కోబాసుంచి గీస్తున్నారు ... మీకు నాకు చేసినవాగ్దానం
జ్ఞాపక మున్నదా?

కాంతిదేవ: నీ నేం చేశాను?

నిర్మల: ... నా కొద్ది నీ వస్తుం దని మరపుకూడానా? ఇలా

జనుగుతుం దుటే నేను అదర్శంగా కూచునేదాన్నేనా? సరే, ఇదిగో నే
లేచిపోతున్నా [అని లేస్తుంది.]

కాంతిదేవ: భలే బాగుందిలే! చూశావా, నీ కెలా కోపం తెప్పించానో? నిర్మల: మీప్రజ్ఞ అడగాని ఇంకా! [ఏమీ పట్టన ట్లభి నయించి, విసుగు కనపరుస్తుంది]

కాంతిదేవ: కానేవుకూడా కాలు కదపకుండా ఉండలేవు కదా. ఏదో వంక పెట్టుకొని తీరగా అని చూస్తావు నీ కిచ్చినమాట మళ్ళీ కాదని యెట్లా అంటాను? ఇది ఇవార్ల వూర్తి బొతుంది. రేపుసాయంకాలానికి నీ కలంకరణం చేసి, ఈకానుక ఇస్తా సరేనా?

నిర్మల: ఎన్ని ఇవార్లలు గడవలే దిప్పటికీ? అందులో ఇదొకటి... ఐతే ఎంతవరకు వచ్చిందో, ఏదీ ఇట్లా ఒకసారి చూడనీయండి!

కాంతిదేవ: అంతా ఐపోయినాక ఇస్తా...

నిర్మల: అప్పుడు తప్పు లన్న య్యంటే ఎట్లా ధృతాకు? మళ్ళీ వన్ను వేదించుకు రింటాకు! అందు కని ఇప్పుడే యిస్తే సరిగా ఉన్నదీ లేనదీ చూసి యిచ్చేస్తాను. [అత డివ్వడు]

నిర్మల: [అతనిచేతిలో చిత్రం తీసికొని పరిశీలిస్తూ] ఇ దేమిటి, ఈ నాలకం? ముఖంపొడ అన్ని ముంసరులు వా కెప్పు డన్నా సదుతుండగా మీకు చూచాయా? ... ముక్కు కొక్కెంలాగా తయారైందే... కుచ్చెల్సు సరిగా రాలేదు చూశారా? ఇదేనా అన్నీ తెలుసు తెలు పంటూ ఇన్ని తప్పులు చేశారు?

కాంతిదేవ: చివర కన్నీ సరిగానే కనబడతేలే.

నిర్మల: ఏమో నాకుమాత్రం వచ్చుకంటేనీ, [క్షణం నిశ్శబ్దం. ముగింపు తిరిగిన ట్లనుమేయ మావైఖరిలో] ఇక నే పోవచ్చునా? అలాచించుకొని చెప్పండి. మళ్ళీ అచిత్ర మంతా ఐపోయిం దనేదాకా కూచోను.

కాంతిదేవ: అంతా గీసుకొన్నా లే. నీయిష్టం వచ్చినట్లు తీరగవచ్చు...

[చిత్రాని కలంకారాలు దిద్దుతూ ఉంటాడు. ఆమె కదలదు] అనుగో
పోలేదేం? బామ్మ గీస్తున్నంతసేపూ కాలు నిలవలేదు. ఐపోయిందిగా.
నీకూ స్థిమిత మేర్పడింది. కానీ కాసే పాలాగే నిలుచో, ఇంకొక చిన్న
బామ్మ గీయాలి.

నిర్మల: ఎల్లండి పొద్దున... [నిష్క్రమణ]

కాంతిదేవ: చిత్ర మంతా బాగానే వచ్చింది. ఇంకా పావుగంట
కూచుంటే సమగ్రమై పోతుంది. కాని కూచోదుగా. [లేఖన మభిసయిస్తూ]
ఇంకొకబామ్మని చెప్పి కూచోబెట్టాలి. [అలోచించి] ముందీచిత్రం
తెన్నుంటే దొంగ బయటపడతాడు. [జిద్దట మైపోతుంది] అఁ ఇంకేమీ
ఆక్కరలేదు. అంతా విడిది. దీని కలంకారాలు తొడిగి రేపుసాయంత్రమే
ఇస్తాను. చంద్రోదయంలో జ్యోత్స్నాభిసారికాచిత్రమే బహుకృతి
[మూరంగా ఉంచి వీక్షించి] కాంతి కలుగుతుందా గభీరచేతస్సుకు, [అని
మోకరిల్లి చూడేసమయంలో విద్యుల్లతలాగా తటాలున ప్రవేశిస్తుంది]

నిర్మల: ఐందా, ఇంకేమన్నా కొరతుందా?

కాంతిదేవ: ఉన్నా కూచోనన్నావుగా?

నిర్మల: ఇదెన్నాళ్ళనుంచి? మీరు కూచో మంటే నే నెప్పుడు కా
దన్నాను?

కాంతిదేవ: దివ్యానంద లేజరిల్లుతూ, సవ్యోత్సుకత్వం పరివేష్టించే నీవే
నిలంబనను ఊణ మైవా ఓర్వలే నట్లు ఇప్పుడే బయట పడ్డావు. మురిపించే
ధ. గిమాలు వేస్తూ, దరహాసోన్మీలనాలలో లేలిపోయే నిన్నానాడు చూచి
నా జగ్గు తరించిన దనుకొన్నాను. [అని చిత్రం చూస్తాడు]

నిర్మల: ఐతే ఇప్పుడు తరించలే దన్నమాట?

కాంతిదేవ: అనుగో, కోవకాఖ సధికోహించావు తులంలో.

నిర్మల: మీ రావృక్ష మేలే?

కాంతిదేవ: యావజ్జీవంలో ఊగే నీ చిత్రం నిర్మించటానికి ప్రియ

త్వించిన దంతా నీవనువల్ల ఇప్పుటికి సఖు మైనది. [చిత్రవీక్షణము]

నిర్మల: మీ సదనవల్లలో లాలితా లైసలాస్యరచనలకు ప్రతీకగా వచ్చి నట్లు భావించారు. కాని నాకోరిక యేదో మీకు గ్రహించలేదు.

కాంతిదేవ: నీలాంకలను దిద్ది అలంకార మిచ్చే నీవదనశ్రీని చూచినది మొదలుగా ముగ్ధుడై పోయాను. వల్లవవేష్టిత మైన అక్షయగళ మాకర్షించింది. నిన్నునుకదించా అని శిల్పిని పణవగాన మాలపించారు. కళా కలావలలో శిఖరము సమీపించ గలిగినాను. శారీరిలాసమే పరిఘగా పరిణమించి చిత్తవికాసపంక్తికి లాలిత్యం తొడిగింది. నేత్రపర్యంగా నీవు కూర్చోటంచేత ఆకాముడనై చిత్రించాను.

నిర్మల: ఏమి టీడపన్యాసమూ? మనం కలిసి నివసిస్తున్నా మనఅశయాలు భిన్నముగా ఉన్నవి కాదూ? కలరావంతో పాడి, అనురాగంతో హసించా రని నమ్మి మీసాపు చేరినాను. కాని, మీకు చిత్రకళే నిజమైనపియూరా అని ఇవాళ్ళే తెలుసుకున్నాను.

కాంతిదేవ: నిలాసవీధుల్లో కోరిక లేక మైనా నాకు లేదు. శోకసాగరం లో అహోదము నామీద చిరకాల మాదరం చూపింది. చివరకు నిన్ను పెదికిపెట్టి, నిన్నే కళగా భావించ మని ఆజ్ఞ వినిపించింది. విరాగగీతి మారతి పట్టింది. [అరమోక్షకంటితో చిత్రమును, ఆమెను చూస్తాడు.]

నిర్మల: ప్రసిద్ధుని అనురాగలహరిలో నాకు సగభాగము వచ్చిందే అని ఉవ్విళ్ళూరి మిమ్ముల నంగీకరించాను. జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనండి.

కాంతిదేవ: నీ కవ్యకు బాలికలాగా కన్పించినావు. నన్ను కోరినావు. కానిలే, అని అమాయకత్వంతో ప్రేమించావు. తర్వాత నీవు బాలవు కాదని గుర్తెరిగినాను. విసప్పటికీ వివాహం చేసుకొన్నాను. నీమీద పూర్తిగా ప్రేమ లేదంటా మి నాప్రభుమచిత్రం నీకే అర్పిస్తా నని వాగ్దానం చేశాను [సాధిసాధియంగా పరికిస్తాడు.]

నిర్మల: కాని, నామీద మీ కున్నది చాత్సల్యంకూడా కాదు. అంత

రంగికవృత్తిలో కూన్యత తాండవిస్తున్నప్పుడు, దానిని కప్పిపోయటానికి బాహ్యలంకారాలెన్ని తోడిగినా ప్రయోజన మేమున్నది?

కాంతిదేవ: నాహృదయం నీకు పూర్తిగా తెలియదు. నీచిత్రాన్ని ఎక్కడ వగా ప్రేమిస్తున్నానో, నిన్నో చెప్పలేను. రెంటికీ సమాన మైనజేడకనే నామనస్సులో నిర్ణయమవుతుంది. దానిని మించిన ఉన్నతపీఠాలు, శృంగారులేనే లేవు.

నిర్మల: నిరవధి మైన కాల మున్నది కదా? [బయట అడుగులచప్పుడు. ఆనందోఽహం అనే ధ్వనులు అవ్యక్తంగా వినబడుతవి. నిర్మల లోపలికి వెళ్ళి పోతుంది. ఆనంద దేవులు మెలమెల్లగా ప్రవేశిస్తారు. కాంతిదేవుడు నమస్కరించి ఆసనం చూపిస్తాడు. ఆతనిచేతిలో చిత్రఫలకం గురువులు తీసికొని, సమగ్రంగా పరిశీలిస్తాడు.]

ఆనంద: ఎంతకాల మైందోయి ఇది చిత్రించి? చాలా బాగుంది... కొద్దిమార్పులు చేయాలనుకో. ఐనా యోగ్యంగా, సుందరంగా దిద్దినావు.

కాంతిదేవ: ఇప్పుడే కొంతవరకు గీచి ఉంచాను గురూ!

ఆనంద: ఇదేనా, ఇంకేమన్నా ఇదివరకు వ్రాసిందీ ఉన్నవా?

కాంతిదేవ: ఇదే ప్రథమము, గురూ! [ప్రథమ మనేమాట చెప్పి నాలిక కరచుకొంటాడు. స్మృతి సభినయించి నిర్విణ్ణుడౌతాడు.]

ఆనంద: ఏమిటి, అవిధంగా వివర్ణమై పోయింది నీముఖం?... చిత్రకళా వనిలో తిరిగే నీలో క్షణక్షణానికి మార్పు లేవీ విపరీతంగా రాగాడదు. ధైర్యం చాలా అవసరము. కారణ మేమిటి?

కాంతిదేవ: [లేని ఉత్సాహము నారోపించుకొని] ఏమీ లేదు, గురూ! ఏదో జ్ఞప్తికి వచ్చింది. దీనితో సంబంధ మేమీ లేదు. మీ రుపదేశించిన ప్రకార మాచరణలోకి దింపి, కళాశక్తిని వినియోగిస్తున్నాను. మీ ఆశీస్సులే నాకు ధైర్యము, ఉత్సాహమూ ఇచ్చినవి.

ఆనంద: తొలిగా మ్రొనా, చాలా చక్కగా చేశావు.

కాంతిదేవ: [జంక కొశలదుగు వేస్తాడు. తల కంది దీర్ఘాలోచన ఈ
 చచ్చిపోవన కనపరచి] మీరు కోరినవిధంగా శత్రు ప్రార్థనకాలానికి ఈ
 చిత్రం మీ కందజేస్తాను. బోసాలు సరి చూచి, చేయబోయే కృతులను
 అదేశము, అవేశము ఇవ్వాలి.

అనం: [స్మృతి నభిసయించి] నే నావిషయం పూర్తిగా విస్మరించాను.
 బాగుంది. గురుదక్షిణగా తీసికొంటా నన్నప్రధమచిత్రము. నాకళాసంప
 దలో అగ్రసీను నలంకరిస్తుందితే... కాని కుంచే తీసికొని ఈభాగం
 కొంచెం సవరించాలి [చిత్రం చూపి] ముంగురులు సరిగానే వచ్చినవి గాని
 సీమంతమందంగా రాలేదు. ఐనా కుంకుమాలంకరణం గాన్ని కప్పివేసే
 విధంగా నుండరింగా చేశావు... అంగుళులలో మౌనద్యం బాగా కనిపిం
 చాలి.

కాంతిదేవ: కాని మీరు గమనించారు. జీవితంలో వ్యక్తు లీవిధంగా కన
 బడుతూ ఉంటే వారి నెలా దిద్దటా? ప్రకృతిని అనువదించేకళాకర్త ప్ర
 కృతివికృతులను కలిపితే ఏం బాగుంటుంది?

అనంద: నే చెప్పేది విని యోచించు. జీవితంలో మామూలుగావ్యక్తులు
 నన్నివేళాలు కనిపిస్తున్నా, వాటిని యథామాతృకంగా చిత్రించకూడదు.
 అదర్భత్య మివ్వాలి.

కాంతిదేవ: ముఖవర్చస్సులో అది సాధ్యమే.

అనంద: తదనుగుణంగా పరిణమించే మిగిలినవి.

కాంతిదేవ: కాని అవర్భవ్య క్తి సకరితగానే ఉంటే?

అనంద: చిత్రకారుని కప్పుడు విశేషశ్రమ కలుగుతుంది. చైతన్యమును
 చిత్రించటానికి ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు పూర్తిగా ఉండాలి. నీ కామార్గాలలో
 శిక్షణ ఇచ్చాను. నీ మెతవరకు వినియోగిస్తున్నావో?

కాంతిదేవ: మీ ఉపదేశము నింతవరకూ అనుసరించకుండా మొలగ
 లేదు. మీరు విశ్వసింపవచ్చు.

అనందః ఉపోవయం కాగానే చిత్రంతో వస్తూ వనుకుంటాను. పొద్దు పోయింది. ఎదో పనిమీద పోతూ దారిలోనే ఉన్న నీ స్నోక్ కేక వేసి పోదా మని వచ్చాను. [అని బయలుదేరతాడు.]

కాంతిదేవః కన్యకను అనుగ్రహించాలి [కొంచెం సాగ నంపి] నే నుంటాను. [గురువు నిష్క్రమణ. చిత్రం తీసుకొని కాంతిదేవుడు ముఖపూరిత బృక్కలతో, తడబడేచేతులతో, రక్తస్రోతస్సుతో పగులు లెత్తే ఆలోచనా ప్రయత్నంతో ఉంటాడు. కొంతసే పై నతర్వాత నిర్మల ప్రవేశిస్తుంది.]

నిర్మలః ఇంత ప్రోద్బలపోయినాక కూడా మీగురువు గారు శిష్యులయొక్క షేమాలు కనుగొంటున్నారంటే ఆశ్చర్యంగానే ఉన్నది. పైగా గురుకులం వదిలినవారిని కూడా విచారించటం వేరే చెప్పవలెనా?

కాంతిదేవః; [తీసి ఉత్సాహంతో] నీ వింకొక్కసారి సరిగా కూచో వాలి. [అని ముఖం వాలుతాడు.]

నిర్మలః ఏం? ఏం దన్నారుగా! మళ్ళీ యెందుకు?

కాంతిదేవః రెండవ చిత్రం నిర్మిద్దా మని కోరిక కలిగింది.

నిర్మలః ఇ దొకటి కానీయండి. రేపు సాయం కాలం నాకీ చిత్రం బహుశ రిచితర్వాత మీ రేబొమ్మకు కూచో మంటే దానికి సిద్ధము.

కాంతిదేవః [అనవతళితస్కుడై అప్రయత్నంగా ఆశువులు వదులు తాడు. మనిషిలో తొట్రుపాటు కనిపిస్తుంది.]

నిర్మలః నే నే మన్నా నని. మీ రలా ఉన్నారు? అదేమిటి... చెప్పరూ? ఆపరాధ మేమన్నా నే చేసిన ట్లయితే సవరించుకొంటాను.

కాంతిదేవః నీ వేమీ చేయలేదు. ఇ వంతా స్వయంకృతమే, పొర పాటున జరిగింది.

నిర్మలః [దీనంగా, అనుకయంతో] ఏమి టివి? నాకు కూడా ఏవరా విద్యరూ? మీ సుఖాలతో నాకు భాగ మున్నట్లే, మీ కష్టాలలో కూడా ఉండాలి.

కాంతిదేవ: ఇది నీవు వినకూడదు.

నిర్మల: ఏం, నేను విశ్వసింప తగనిదాననా?

కాంతిదేవ: కాదు. నిన్ను గురించే నాకు జాలి, దుఃఖము కలుగుతున్నది.

[ముఖం పై కత్తిరించుతాడు.]

నిర్మల: నాకోసం మీరు కలిగేప్పుడు, నాసంగతి నీ వినకూడదా?

కాంతిదేవ: వద్దు. తర్వాత నిష్కారణంగా నా మీద కోపం వస్తుంది.

నిర్మల: ఎప్పుడన్నా ఇదికర కట్టా వచ్చిందీ! [అని జాలిగా చూస్తుంది.]

కాంతిదేవ: కాని యిక ముందు వస్తుంది.

నిర్మల: ఈ దని వాగ్దానం చేస్తా. చెప్పరూ?

కాంతిదేవ: [క్షణం బెదరినట్లుంటాడు] పొరబాటున అన్నాను. వదిలిపెయ్య నన్ను. నీకు చెప్పకూడదు.

నిర్మల: పోనీ తెండి, దాచుకోండి. మీచిత్రకళకోసం నన్ను పెళ్ళిచేసు

కొన్నారనిగాని....

కాంతిదేవ: ఇప్పటికే వాధలతో మునిసిపోతున్నాను. ఇంకా అవిధ మైనమాటలుకూడా పడితే ఏ మాతానో చెప్పలేను!

నిర్మల: నామీద దయ వహించి ఏమిటో చెప్పరూ! [అని ప్రార్థన పడి సమీపించి, చురుకం చేతితో స్పృశించి, దీనంగా నిలుచుంటింది. తన ఓపిక తెచ్చుకుంటాడు అతడు.]

కాంతిదేవ: నీకు వాగ్దానం చేయక ముందు, గురుకులంలో నే ఉండగా..

నిర్మల: ప్రధమ చిత్రం నంగ తేనా?

కాంతిదేవ: అం [దీర్ఘం నిశ్వాసం.]

నిర్మల: ఎవరికిస్తా నని చెప్పినారు?

కాంతిదేవ: [అప్రయత్నంగా] గురువుగారికి.

[అమె నిశ్చిహ్వం తానుండి వెప్పడిగా భూమిమీదికి జాగిలబడుతుంది. సమీపించి అతడు మెల్లిగా] విస్మృతికల్ల ఈ అవరాధం కలిగింది. క్షంతవ్య

డను కోకపోయినా తప్పు మన్నించాలి. [మూకలు పడినకన్నులతో]
మాట్లాడవు నాతో? పొరబాటు జరిగింది, ఇక ఎన్నడూ ఈవిధంగా
చేయను. నీఆశల నన్నింటినీ తుంచివేశాను. నిజమే. కాని ఏం చేయ
గలను? ఇందాక గురువుగారు వచ్చినతరువాత పూర్వవాద్దానము జప్తి
వచ్చింది. [క్షణ మాగి] ఇంకొకచిత్ర మిలాటిదే వ్రాసి నీకు సమర్పి
స్తాను. నీవు కోరినన్ని అర్పిస్తాను. ఈవివత్తునంచి గ ట్టెక్కించాలి
[మాకరిల్లుతాడు.]

నిర్మల: తక్షణమే బయలుదేరి పోయి చిత్రం గురువుగారి కర్పించి రండి!

కాంతిదేవ: ధన్యుడ నైనాను! నీవే మనుకుంటావో అని యెంతో
తహతహలాడి పోయినాను. నీవు కోరినన్నిచిత్రాలు తీసుకోవచ్చు. నే
జేమీ నీవు కోరినవానిని వినియోగించ దలచుకోలేదు. అన్నివిధాలా దీని
లాగానే ఉండే చిత్రము నిర్మించి నీకు రేపటికే యిస్తాను.

నిర్మల: [అర్థసహితమై, అచేతనా లైనదూపులతో] నా కేమీ ఆక్కర
లేదు. నాకు చిత్ర మెందుక?

కాంతిదేవ: అట్లా అనరాదు. నీవే కోరుకొన్నావు మొదట [అని
నాలుక కరచు కొంటాడు.]

నిర్మల: ఆకోరిక విధుల మైనతర్వాత, అసలుకోరిక అనేదే లేకుండా
పోయింది. చిత్రవిధులక లతావలయాలలో వ్రాలటానికి మనస్సులో శక్తి
లేదు. చిత్రవాంఛలు పారిపోయినవి.

కాంతిదేవ: కాదు, నాస్పృహన విని నీవు ద్వితీయ చిత్రము తప్పకుండా
తీసుకోవాలి.

నిర్మల: నే. నేం చేసుకొంటాను దానితో? నా కి జేమీ ఉపకరిస్తుంది?
మీకాకాశలం చూచి అనందించా లంటే మీరు వ్రాసేబొమ్మలను చూచి
సంతోషించవచ్చు! నాకు పేరే ఏమీ. వద్దు.

కాంతిదేవ: ఇక లాభం లేదు... గురువులను సంతోషపెట్ట మన్నావు

కాని, నీసంగతి విప్పి చెప్పటం లేదు. మధ్య చిక్క-న బడిపోయినాను.

నిర్మల: నాకు శిల్ప మెందుకు? నే కోరినది మిమ్మలిని, మీధీశక్తిని, మీ ఆత్మను! కాని మీచిత్రకళానిపుణతను కాదు.

కాంతిదేవ: కాని చిత్రం కోరుకొన్నావు.

నిర్మల: మీ రాకళను అన్నింటికన్నా అధికంగా ప్రేమిస్తున్నాను. మిమ్మల్ని పెళ్ళిచేసుకొన్నందుకు మీరు ప్రేమించేవాటిని ప్రేమించటమే నా ధర్మము. అది నిర్వ్యర్తించాను.

కాంతిదేవ: ఇప్పటికికూడా చిత్రకళ నధికంగా ప్రేమిస్తూనే ఉన్నాను. నీవు నీచిత్రాన్ని స్వీకరించక తప్పదు. ఇప్పటికే నావిస్మృతివల్ల కలిగిన ఈ అసరాధానికి వృద్ధయం విదారిత మాతున్నది. పైగా నీకు కోపశాంతి కలుగలేదు:

నిర్మల: మీరు పొరబాటులో ఉన్నారు. నాకు కోప మేమీ లేదు. మీరు మనసార కళను నిష్కల్గుషహృదయంతో ప్రేమించి చింతవరకూ, నేనూ అట్లాగే చేశాను. కాని మీలో లోపం కనబడ్డది ఇవ్వాలి.

కాంతిదేవ: ఏమీ లాలోపం? ఇది ముందే నా బాగిత పడి దిద్దుకొంటాను.

నిర్మల: అది చాలా కాలంనుంచి గస్తున్నదే. చిత్రకళను అదర్భంగా నూచుంటాననే కారణంతోనే నన్ను వేనాహం చేసికొన్నారు. అది నిజమే కదా?

కాంతిదేవ: గట్టిగా చెప్పలేను.

నిర్మల: కాని అందులో చాలా సత్యమున్నదని ఒప్పుకొంటారా?

కాంతిదేవ: తప్పకుండా.

నిర్మల: అక్కడే మీకూ నాకూ భేదము.

కాంతిదేవ: భేదము సమసిపోయే మాదిరిగా ఇకముందు వ్యవహరిస్తాను.

నిర్మల: లాభం లేదు. మనం రెండుభిన్న మార్గాలలో నడుచుతున్నాం.

కాని కొంతసామ్య మున్నది. దానితో సుఖంగా జీవించవచ్చని అనుకొన్నాను. ఇప్పటి కీవిధంగా పరిణమించింది. మీ రనుకొనే కళావ్రపచంలో నాకు తావు లేదు. ఈచిత్రం గురువుగారి కిచ్చివేయండి. ఇకముందు నన్ను మీకళనుగూర్చి వేధించవద్దు. [పోబోతుంది. అనునయంతో నారింది]

కాంతిదేవ: నామాట ఒక్కటి విని తర్వాత చెప్పు.

నిర్మల: మీరు ముందుగా నాకోకమాట నీయాలి. తర్వాత వింటాను. వాగ్దాన మీయబోయే ముందు సరిగా ఆలోచించుకొని ప్రత్యుత్తరము చెప్పండి.

కాంతిదేవ: అలాగే. సావధానుడను.

నిర్మల: నాకోరికను మీరు చున్నించే టైతే, ఇకముం చెప్పదూ దానికి తప్ప, ఇతరవేళలలో చిత్రకళను . . [అని సాధిప్రాయంగా చూస్తుంటే క్షణ మాగి ఏకాసంతో]

కాంతిదేవ: ముమ్మాటికీ నీమాట అంగీకరించాను. చిత్రకళను నీకై త్యజించగలను. దానికి బదులుగా కొంచెం కాలం మళ్ళీ నీవు వినియోగించాలి. ఏచిత్ర మొకటి సిద్ధపరచి లేపుసాయంత్రానికి నీ కర్పిస్తాను. నా మాట తీసివేయక అంగీకరించాలి. నీకోరికను మనసారా పాలిస్తాను: వ్యతిరేకించను.

[విలాస ముట్టిపడేకన్నులతో, లేడిలాగా రివ్వున గంటేసి, పర్యంకం సమీపించి]

నిర్మల: మీ రాచిత్రానికి అసీనురాలుగా అజ్ఞ ఇచ్చినప్పుడే సిద్ధము. మీకళాకాళలమును వారింపినందుకు మనస్సుకు కష్టముగానే ఉన్నది!

కాని...

కాంతిదేవ: లేదు లేదు. సరి యైనమాగ్గం. అందుకు కృతజ్ఞుడను...

మీ బలనూరి సరిగా మూచో. పైపైగీతలు వ్రాసుకుంటాను. నరిపోతుంది.
మీదికి దీచిత్రం చూచి వేసుకుంటాను.

నిర్మల: ఇదిగో. నే నిర్మల! [రంగ పాంథమ] దున్న అభినయభంగి
మంల అసిన పాతుంది. చిత్రకారుడు కించిద్దూరములో చిత్రం పారం
భిస్తాడు. మెల్లమెల్లగా తెర.]

మధుర ప్రియ

శ్రీ నావిలాస సోమయాజులు

[చిత్తూరు రాజమందిర పొంగణము. గిరిధరగోపాల పూజామందిరము ముందు విశర్దికపూద శిలావిగ్రహము. గోసాయిలు ముందు వచ్చి కూర్చుంటారు. సేవకురాలు పూజాద్రవ్యాలు పట్టుకొవస్తుంటే వెనుక ఆర్థనిమిలిత నేత్రాలతో మీరా ప్రశంసించి ఒకవైపునుంచి సూర్యాస్తమయానంతరము మీరాబాయి రావటాన్ని జూచి]

గోసాయిలు: జై! చిత్తూరు మహారాణి మీరాబాయికి జై!

జై! చిత్తూరు మహారాణి మీరాబాయికి జై!!

మీరా: [దగ్గరకు వచ్చి] ఓహో! ఈనాడు కృష్ణాష్టమి. నాప్రభువు జన్మదినము. అందుకనే కాబోలు పూజామందిరము కిక్కిరిసిపోతున్నది గోసాయిలతో... అబ్బా! ప్రభుతుల్యలు, ఎవరది గోసాయిలు... భక్తబృందానికి వందనాలు!

గోసాయిలు: జై! చిత్తూరు మహారాణి మీరాబాయికి జై!

జై! చిత్తూరు మహారాణి మీరాబాయికి జై

మీరా: [నాలుగు దిక్కులు కలయికగా చూచి] మహానుభావులారా! ఎవరా చిత్తూరు మహారాణి! ఏది? ఎక్కడ?...[నవ్వుతూ] మీరా చిత్తూరుకు మహారాణి కాదు. ఆమహారాణి పుట్ట లేదు...మాయారహితుడు, మహాప్రభువు. గిరిధరగోపాలుడికి ఈ మీరా తిత్తును అంకితం చేసిన ప్రియసి. కాదు... కాదు...పాదదాసి.

గోసాయిలు: జై! మీరామాయికి జై!

జై! మీరామాయికి జై!

హింస! అణగారా! నామనోహరు! పుట్టినకో జని చేరదేశాలనుంచీ
 మంకిర్ర సతో సం వ ద్వి మున్నుల్ని, మాస్తీ నాహ్య కయం ఉప్పొంగిపోతున్నది!
 ఎందరు వైష్ణవభిక్తులు . . . నాకన్న చూడలేక పోతున్నవి. జయ పెట్టకల
 సింది నాకు కాదు... [విగ్రహం కేసి చూపిస్తూ, సమీపిస్తూ] అదుగో ఆ
 మాహానమూర్తి! . . . నామనోనివాసికి . . . కాదు నామనోహరుడికి...
 [దగ్గరకు చేరి చూస్తున్న విగ్రహపాదపద్మాలకు నిమిలితలోచనాలతో
 దర్శిస్తూ]

జయ జయ జయ జయ గిరిధరగోపాలా!
 జయ జయ జయ జయ గిరిధరగోపాలా!
 అలికుల గానోద్భూతామృతరస
 లలితశమాలప నాంబుజయుగళా, గోపాలా!

[తల ఎత్తి కేకిపించాన్ని నిరూపిస్తూ]
 మకుట ఘటిత కేకిపించరుచి శబలిత
 సకలాకాపరిపూరిత దివ్యతేజ, గోపాలా!
 [కన్నులదగ్గరకు లేచి కలయ జూస్తూ]
 అక్షయ గోపీతరళ కటాక్షా
 క్షీణ మనోహరా రాజీవాక్షా, గోపాలా

[మురళీగానాన్ని అభినయిస్తూ]
 రాధాధర మధుర సుధారస ధా
 రారంజిత విందాధర వంశీరవ గోపాలా
 . . . [చక్క భ్రమణంతో]
 జయ జయ జయ జయ గిరిధర గోపాలా!
 జయ జయ జయ జయ గిరిధర గోపాలా!

[తన్నయూరాలై గోసాయీల మధ్యకు చేరి]

అదుగో! గా! పిండుడు కన్నులు స్వాదు, మనపిలుపు అందింది. ఓహో! ఎంత

రసికుడు... వల్లవీకన్యలమధ్య పిల్లనగ్రోవి మా... నాకంతాన్ని అనుక
రిస్తున్నాడు. కలికరం కలిగింది కాబోలు. అనుగో అనీలమేఘం అ దేమిటి
... అబ్బా! ఏమి టామెరుపు దానికి మైగా... [అనుమరించి నట్లు పరికించి
మిలా మిలా కళ్ళార్పి] బొను . . బొను తెలిసినది . . అంతే. నామనో
నాధుడు గోలోకంనుంచి బయలుదేరి వస్తున్నాడు... ఆ ఆషాఢమేఘచ్చా
యలు ఆయన దేహకొంతులు... ఇదిగో మన మంతా నీలనీలంగా మారి
పోతున్నామి... అయ్యో! కొంచనాభరణాలను త్యజించిన నా ఒంటిమీద
బంగారపురుద్రాక్షుల జపమాలలు నిలుపుతూ నిముషంలో మటుమాయమై
నిముషంలో జ్యోతిష్మతులను వెలిగించే ఆకొంతు లేమిటో తెలుసునా? నా
హృదయపతి కేకిపించసంకొశం. నెమ్మది నెమ్మదిగా... నాకోసమ . .
బొను నాకోసమ దిగి వస్తున్నాడు . . ఎందుకు రాదు, వస్తాడు... ఇద్దరమూ
చిన్న నాటినుంచి స్నేహితులను... మా అమ్మపక్కలో నేను. నాపక్కలో
నాహృదయపతి... అడుగో మరీమరీ దగ్గిరికి వస్తున్నాడు... [గోసాయిని
కేసి చూస్తూ] మీ రేమీ చూడటము లేదు! అలా భిక్షుమొగాలు వేసు
కొని కూర్చున్నా లేమిటి? [ఒక గోసాయి దగ్గిరకు వచ్చి] స్వామి! నా
మనోహరుడు మీకు కనబడటం లేదా?

గోసాయి: [లే దన్నట్లు తల తిప్పుతాడు.]

మీరా: [మరొక గోసాయిదగ్గరకు వచ్చి] మహాత్మా! మీకో?

గోసాయి: ఏ డమ్మా తల్లీ, ఎక్కడ! నీది వట్టి భ్రాంతి!

మీరా: ఆ దేమిటి స్వామి, కళ్ళెదుట అలా కనిపిస్తూ ఉంటేనే!

గోసాయి: ఇ దేమి టమ్మా! ఎన్నడూ కనీ వినని దీచిత్రం.... నీది
వట్టి భ్రాంతి. పగ్గిరే లేమిటి? మనదగ్గిరికి రావడ మేమిటి? రూపగోస్వా
ములు ఎన్నడూ చెప్పలేదే. దేహయాత్ర చాలించి నునమే గోధామంలో
ప్రభువును కలుసుకుంటాము, గావి ఇదేంమాట? ఎన్నడూ వినలేదు...

మీరా: చాలులే మహాత్మా, చాలులే! అబ్బా! ఎక్కడ లేమిటియో

స్వామి! [జరిగిపోతూ మరొక గోసాయితో] తేజోమూర్తులు తమకు తప్ప
కుండా కనిపిస్తుంటా ఉనుకుంటాను.

గోసాయి: తల్లీ! దూరంగా ఏదో లీలగా కనిపిస్తున్నది.

మీరా: కాదు కాదు మీకమ్మలు ఆయన వెలుగును భరించలేక పోతు
న్నవి... ఆయనో ఆయన వచ్చేస్తున్నాడు. నేను ఏం చేశాను స్వామి! ఏమి
చెయ్య మన్నాను? ఆయన వచ్చేదారిలో దుమ్ము అంటుకుంటుంది.
కాబోయి పూవులు చల్లి రానా? వద్దు వద్దు. పమిట పరిచి వస్తాను.
అర్ఘ్యస్థి బలం సిద్ధం చేసుకోనా? అవసరం లేదు. హర్షాశ్రువు లున్నవి
కదా! వస్తున్నాడు కదూ నామనోనాధుడు!

గోసాయి: అవు నమ్మా! తల్లీ, ఏదో తేజోవిగ్రహం. మనవైపుకే
కదలి వస్తున్నది... [తన్నయడై] తల్లీ! [మెడలో చెయ్యి పెట్టి హారం
బయటికి తీసి] ఇదిగో ఈహారం వేసి అర్పించు... [చేతికి అందిస్తాడు.]

మీరా: [చేతికి హారం తగిలేటప్పటికి స్పృశి వచ్చి] ఏమి తిని? నేను
ఇందాకటినుంచీ ఏలోకంలో ఉన్నాను! ఈపూజామందిరానికి ఎలా
వచ్చాను? ఇదుగో వీరంతా గోసాయిలే... అయితే నామనోనాధుడు
ఏడీ... 'తరిగి వెళ్ళిపోతున్నాడు [కన్నీటిలో] వెళ్ళిపోతున్నావా నాధా!
[గోసాయి చూచి] నీవు గోస్వామివి కాదు. ప్రేయసీప్రియులమధ్య
అడ్డు సడేపికాచానివి! మెచ్చుడివి! పో! అవతరికి పో! ఇక్కడ ఉండ
వద్దు!

గోసాయి: కోపించకు తల్లీ! మహానుభావులీలలు అతిమానుషాలు.
నన్ను హారం ఇవ్వ మన్నట్లు నెగ చేశాడు. తాను తిరుగు మొగం పట్టాడు.
నాతప్పు ఏ ముందమ్మా?

మీరా: [తగ్గి] నిజమే! స్వామి! నన్నే ఇట్లా అనేకమాట్లు మోసగిం
చాడు. క్షమించండి మహాత్మా! ప్రేమాన్నాదంలో ఏదో పిచ్చిగా
మాట్లాడాను.

దేవి పునః పార్థివత్వం గుఱచెప్ప! సో, త్వరగా పోయి నివ్వవలెను.

గిరిజ: చిత్తము దేదీ! [నివ్వమనగా]

మీరా: ఈ పూలమాలికలతో అలంకరించి స్వామిని పిరిగి రమ్మని పార్థివత్వము [అని తత్తుర పోయి] గోసాయి ఇచ్చి: పోరం వచ్చుంది... పెద్దకొడు మూత నియ్యమనగా అక్కడ నే కింద పెట్టి అవుకోలేని ఉత్సాహం]

మర ఎరుగనికనుల నీకొరక! నీకొరక!

ఒక్క-లేనె యీలెయి మక్కలలో ఓపాధ!

విశ్వమంతా మర తెలిముసుగు జేసుకొన

తెన్నెలల బయలులో విరహానై నిల చితి.

పెంచకొన్నా నోయి ప్రియలత కన్నీట

వాధ యి ఎరుగ నీక పలక ప్రేమించ నని.

నావరహ గాధలను నడికి లేయికి చెప్పును

సగము రాలిరి నొక్క యుగముగా గడపితి.

వాదా! ఇంతటికైనా వయ రాయ! ఈదీవి: పామిక మల్ల ఒక మాటని నీ అసాయవీక్షణము ప్రసరించదా! ఆర్యో! ఎన్నియంగా తెనా కాపు నాధా! కావీ మీరా ఈవిరహ జ్వలనాగ్నికి ఇంధనమై కాగి కృపించి కృపించి నశించిన వెనుకనా? వచ్చి ఏమి ప్రయోజనము? అబ్బా!

[వెన్నుడిగా నేలమీదికి ఒరుగుతుంది]

గోసాయాలు: [కలకలము].

ఒక గోసాయా: నిశ్చబ్దము. అకలకలం... అక్కటే ఈ మహాధక్తురాని శక్తితన్మయత్వంలో మూర్ఛిపోయింది... తే! రద్దు ... చెప్పుడు చెయ్య నట్లు... భయపడకండి.

మరొక గోసాయా: తూర్పు దిశలో, కూర్చోండి.

మరొక గోసాయా: ఇవ్! నిశ్చబ్దం.

మీరా: [వెన్నునిగా తేప్పరిల్లుకొని లేస్తుంటుంది]

గోసాయిలు: జై మీరా మాయకి జై!

జై మీరా మాయకి జై!

మీరా: [విభ్రాంతిలోనే] పృథ్వి! ఎన్నాళ్ళని నిద్రాహారాలు, విరాహ వియోగంతో... ఇన్ [అలాదన అభీనయించి] ఏమి తప్ప చేశాను... [దృష్టి రాదా పంపిన నెజ్జమీద ఉంచి] అవును... నీజమే... తెలిసింది తప్ప చేశాను. రాదా ప్రభుభక్తుడైనాడు... రాదా అజ్ఞును ధిక్కరించాను... మొదట గోసాయి యుచ్చనపరంతో నాభుణ్ణి అర్పించాను... అబ్బా! ఎంతతక్కిదం చేశాను... పృథ్వి, ఓమించు. ఇరుగో నీమెడలో వేసి కళ్ళార చూచి అన్నదిస్తాను. [నెజ్జకొని దగ్గరకు లీసుకొన్ని తయ్యటానికి చేయిస్తా వోస్తుంటుంది. చివరగోసాయి అతని మిత్తరిమ లేచి వెళ్ళిపోతారు]

విరజ: [నంట కొడుకూ పరవేరించి అశ్చర్యంతో] అమ్మా! అమ్మా! ముట్టుకోవ... ముట్టుకోవ... తమ్ముడు! తమ్ముడు! అవి ప్రస్థమాలికలు కావు! సర్వగ్నిజ్వాలామాలికలు. రాదా, శివా రాధనుడు అన్నసంగతి మరచిపోయినావా తల్లీ!

మీరా: [అశ్చర్యచకితరైలు] విరజా! ఏమి టీరొందర?

విరజ: తొందర ఏమిటి తల్లీ! నిమిషము అంశ్యమేమిటే కొంతలా అంటుకో పోయ్యేవి.

మీరా: ఏమిటి!

విరజ: అమ్మా! ఇందాకటినుంచీ తను చేతులో హార మీదో ఉన్నదట గా

మీరా: అదిగో! నాస్వామిని దానితో అర్పించాను... ఆయితే--

విరజ: దాన్ని రాదా ఏక్కడినుంచో మీదేతులో ఉంచబడిన మోదాడు.

మీరా: అయితే తాంట్లో ఏ పేర్లు ముంది. ఈ గోసాయిలా నా కిక్కాదు [అని చూస్తే గోసాయిలు కనిపించదు అశ్చర్య పడి] అం!

విరజ: అది ఢిల్లీదక్కరల్ల అక్కడపాడుషాహ కానుకగా ఇచ్చాడట!
రాజా మిమ్మల్ని అనుమానించి... [సర్పాలపెజ్జ చూపుతుంది]

మీరా: మహాగాయనిని తాన్సీకు వెళ్ళ పాడుషా ఒకనాటి సం
కీర్తనతో తనకుందిరాన్ని పలికి చెయ్య మహారి రమ్మని పంపి చాడు.
నేన అగిరించ నీకు... నాపము సక్రీర్ణ విసటానికి గోసాయీ జేషం
తో ఎంతానారంభిద్దని ఇచ్చాడు... అబ్బా, ఎంత భిక్షుడు... ఎక్కువ
నీ పుంటే బడట పడతానని కాబోలు జల్పిపోయినాడు... విరజ!
నీమాటలు న్యాయమేనా? అవి సర్వములేనా?...

విరజ: తల్లీ! నీ కనుమీస మైతే మొదట నన్ను తియ్యనిచ్చి చచ్చి
పోనీ...

మీరా: ఏమైనా సరే! నాప్రియుడు నన్ను పరీక్షిస్తున్నాడు. ఇదంతా
ఏమిటో నాకు అర్థం కానటమే లేదు... ఈ విచిత్రకరపరీక్షతో నేనెందుకు
వెనకపడి పోతాను? పడను ముమ్మాటికీ పడను. అవి సర్వమాలికలైనా
సరే ప్రభు అలంకరించక తప్పదు... [కొద్దిగొంతుకతో చెయ్యి పెజ్జ
కము దగ్గికి పోనిస్తూ]

జయ జయ జయ జయ గిరిధర గోపాలా!

జయ జయ జయ జయ గిరిధర గోపాలా!

[అంటూ నెమ్మదిగా మూత ఎత్తుతుంది... అందులో పూలమాలికలు కిల
కిలా నవ్వుతవి. మీరా విరజమొగం చూస్తుంది. ఆమె ఖిన్నవదనంలో తల
దంచుకుంటుంది. పూలమాలలతో విగ్రహాన్ని అలంకరించి గోసాయీ
మీరా సంతోషాధిక్యంలో కొద్దిసేపు

జయ జయ గిరిధర గోపాలా జయ జయ గిరిధర గోపాలా

[అవి సక్రీర్ణన చేస్తాడు. తరువాత విశ్చబ్దము]

మీరా: ప్రభూ! పూలదండలతో కురికటమేనా? పూచోడిని మరిచి
పోయినావా? ఇప్పుడేనా రాజా? నాథా! నోట మాటే రాదుగదా! మూగ

...నా? ...కా? ...రళిమానమూర్తి! ...యింటిమీదను ఎప్పుడీ
 ఈజేబుస్తావో కదా! ఈజగత్తులో నాకు ఏసంబంధమూ లేదు. ఇంక
 అసలే వద్దు. తల్లీ, తండ్రి, రాజా అందరూ నాకు కాని వాళ్లే... నిన్ను
 ప్రియిస్తే ఏమో వచ్చివచ్చును దని ఉద్వోషించారే వహత్తు!... ఏమి
 వచ్చింది నాకు...వచ్చింది...ఆ పిమిటి! పట్టివేదన... చిన్నతనంనుంచి,
 నీరూపాన్నే స్మరిస్తూ, పలవటిస్తూ ఉన్న దాసిమీద ఇంగనిర్దయా ప్రభూ!
 నీనామస్మరణకు శిలలు ద్రవిస్త వన్నారే... నీప్రార్థన మింత పాపానమే
 మరి? మెరపు మెరసినట్లు కనబడి తప్పించుకొని నావే! నాధా! గోధామయిలో
 నీవూ నేనూ ఒకసెజ్జమీద ఉన్నట్లు కలలు కన్నాను నాధా! అవి ఎప్పుడీ
 కైనా ఫలించేవేనా? ఎన్నాళ్ళకైనా ఉహసాందర్యామృత పానమేనా మీ
 అధరామృతపానం నాకు లభించదా?

రాజా: [చేతిలో పాత్రతో ప్రవేశించి విచిత్ర కంఠంతో]! ప్రేయసీ!
 మీరా! నీపరితూర్ణానురాగానికి మెచ్చుకున్నాను. ఇదిగో... అమృతపానం
 వయ్యి... [విషపాత్రిక అందిస్తాడు]

మీరా: నాధా...నాధా...గోధామయినుంచి వచ్చావా... ఎటునుంచి
 వచ్చావు... అమృతమా ... నాకోసమా ప్రభూ... ఏది? ఏది? [విష
 పాత్రను అందుకోబోతూ]

దాసిమీరా పైన దయ కలిగెనా నేడు
 అమృతపాత్రిక నీయే వరుడెంచినావా!
 ఓనాథ, ఓనాథ!
 తాళలే నోయి నే నాలసింపగ లేని
 అమృతపాత్రిక నిమ్మ, ఆరగించిన నోయి!
 నీవే నేనై నాథ! నేనై నీవై నాథ!
 మీరాకు జన్మమిక మిథ్య యేనా నాథ
 ఓనాథ, ఓనాథ!

[అని అందుకొని గుటగుటా తాగి] అబ్బ... హా... హా... [నెమ్మదిగా నేల
మీదికి ఒరుగుతుంది]

వనజ: [పరుగెత్తుకుంటూ పగిలేశించి] అమ్మా! అమ్మా! అవ్వడే తాగే
కావా! నేను పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చేలోపలనే ఎంతవని జరిగింది! అది కా
కూటవిషము తల్లీ... [రాణావైపు చూచి, చకితయై] ప్రభువే స్వయంగా
వచ్చి ఇచ్చారా! అయ్యో! అయ్యో! [అని పక్కకు తొలిగి ముఖము
ఎదుటికి వచ్చి నిలువబడుతుంది]

రాణా: [మీరాతలవైపుకు వచ్చి నిలువబడతాడు]

ఒక గోసాయి: [ఉగ్రుడై] రాణా! మహాధక్తురాలికి విష మిచ్చి పాత
కానికి ఒడి కట్టావు!

మీరా: [నెమ్మదిగా లేస్తూ] నానాధుడు నేనూ ఇద్దరమూ ఇప్పుడు
ఇక్కడనే మాట్లాడుతుంటిమే! ఆయన ఏ మైనాడు? ఎక్కడికి పోయినాడు?
బృందకు పోవా లన్నాడు వెళ్ళాడా!

[వరికించి] ఎవ రిది? గోస్వామి! ఇ దెవరు? రాణా!

రాణా: [గద్గదకంఠంతో] డే...వీ!

మీరా: [నిశ్చేష్టురాలై] రాణా!

రాణా: డేవీ! నీధక్తి ఇంత మహత్తర మైన దని ఎరుగక అనుమానించి
బాధపెట్టిన వాణ్ణి.

మీరా: కాదు, కాదు. పరమాత్మస్వరూపుని మనోనాథుని చూపించిన
పుణ్యాత్ముడవు.

రాణా: ఈ మాపణ అర్థిస్తున్నాను డేవీ! నిన్ను ఎన్నో బాధలు పెట్టాను.
[మోకరిల్ల బోతాడు]

మీరా: కాదు, కాదు. [అని నారిస్తూ కానే మరీ వంగి నమస్కరించి]
పొరబాటు, రాణా! నీరూపకంగా పగిలుపు నన్ను పరీక్ష చేశాడు నీలోనము
ఇక్కడ ఏమీ లేదు.

రాణా: దేవీ! మహారాజుననే భ్రాంతిలో మత్తెక్కిననా కేదైనా తరణో
పాయం చూపించి అనుగ్రహించ మని ప్రార్థన!

మీరా: గురుజ్ఞానముతప్ప శరేమార్గము ఏమీ లేదు. వెళ్ళి వస్తాను
నాకు సెల విద్యంధి.

రాణా: దేవీ! ఎక్కడికి?

మీరా: ఎక్కడి కేమిటి? బృందవ. నాప్రభువు బృందలో ఉంటాడు.
పోయి అయిదు కలుసుకోవాలి. ఇక్కడ నాకు అమృతత్వం తప్ప శరే లోక
యాత్ర లేదు.

రాణా: [నిశ్చేష్టుడై నిలువబడతాడు.]

మీరా: బృంద బృంద బృంద భక్తలోక మందారమే బృంద

బృంద బృంద బృంద సాధులోక చంద్రికయే బృంద

[గోపాయాలు ఆమెను పాటలో ఆనందిస్తారు. రాణా కనుచూపుమేర
నరకూ వంగి నిలుస్తాడు.]

౧౯౪౩

Acc 2160
ehw 994.934

APL

య పాయి వ శ రి